

BIBL.
DE
L'UNIVERSITÉ
MS.
644

MS. 644

De psematibus D. Gregorii Theologi,

velgo Nazianzeni,

Archiepiscopi Constantinopolitani,

Disputatio academica.

—
Scripsit

C. L. J. Portelette

In facultate litterarum jam licentiatas.

Οργανόν εἰς τὴν Θεολογίαν.

—
1849.

Journal of the

1844

Prefatio.

Elegantibus et patheticis D. Gregorii Nazianzeni
carminibus præfulget ipsa sanctissimi sacerdotis et
accursum poeta affigies, quam hæc Dissertatio emittet
ut simplicitate et exacte Describat.

Illud vero præsertim scilicet clara luce circumdetur,
ut certamine quasi triplici secum colluctetur sicut
fortissimus, Christianus simul et sacerdos, et poeta,
qui stat firmus in fide firmus, idem ille quiescit
nunquam; castissimus vitæ calicis custos, a Deo servitium
et jucundissimis affectibus flagrat, ut optimus re
ipsa coram et patet extitisse nonnullis falso sit creditus,
identice studiosum et literas respicientem, eundem
illum tamen, præterquam quod tot orationes,
quas omittimus, effudit, quam vehementi carminum,
hæc ita luctulentum, Numine scatenere
admiraberis! Pium et frumentum, sperantem,
Desperantem, humilem, superbum, clementem,
iraendum, sanctissimum. Denique, hominem tamen,
non negligentem saltem legemus, et illud imperium
observabimus, ut nationem sui, ut charitatem,
ut eloquentiam fides non opprimat, imo vero ut non
nunquam animosum et nimium certantem via moderat.

Grande illud spectaculum, jamque ipsum per se,
etiamsi alia defuerint, omnino dignum cui nos
applicemus. Ceterum natus est poeta D. Gregorius ad
hoc, in Græcorum literis studiose ac multam sollicitudinem.
Qualis ista ita comparate, tum suapte ingenio, tum
Doctrina, hominis carmina?

Πλάτωνα ἐστὶν αὐτὸν ἐστὶν (α)

ut ipse De mente sua scribit. Cumulantia illa, inanis,
 leporem artis rhetorice contemnitia et eloqui venustatem,
 et absque ordine sensuum, sine lenocinio et compositione
 verborum, in prociecta, effusa; verumtamen eloquentia
 semper, quamvis in illis nihil De oratore reperiatur;
 tanta pietati, tanta sinceritati, tot et tam
 Diversis animorum iactationibus acriter et strenue
 respondentia; tum ingenue festiva, tum sponte
 sua sublimia: adeo jamdiu praestitis illis temporibus
 accommodatissima, ~~quae~~ ~~restituere~~ nec ideo tamen repudianda nostris,
 ut quae semper antiqua, semper recentia saeculis omnibus
 viride et simpliciter ostendant, Deum et virtutem.
 Denique ita nos Delectantia, ut per quae non opera
 accurate composita legimus, sed hominem ipsum,
 sine arte confabulantem, et interdum De improvisis
 soces magnificas jaculantem, auscultamus et videmus.

Quod ad veterum imitationem spectat, sic
 aestimari potest: parum illi probata antiquitas, ob
 fabulas tam De Diis, tam De officiis opiniones. Praesorum
 hominum Dicit errores, non homines tamen, imo vero
 plusquam dellet, memori usque pectore, et foret et
 Diligit, Praesoris Caesariciensis, ~~Minerici~~, utriusque
 rhetoris, sine auditor; Memistis amicus, quem regem
 eloquentiae appellat, et Libanii; et ~~Praxio~~ ~~Plotis~~,
 Eudoxio, Plotis, Eustochio, et quot aliis, aut rhetoribus, aut sophistis
 familiaris. Ceterum veritatis praesertim studiosus,
 arma, quum opus esset, unde cumque, vel ex philosophis
 advocat. Inde quod, ut quidquid optimum praesca aetas
 habuit, non isti rripiat, prophanis discipulis, homo
 rectus et largus et ipse studuit, et Christianas monet ut
 studeant; inde quod hinc illinc in operibus ejus,
 antiquorum scriptorum lectio elucet; inde tot undique
 excerpta quae in hac Disputatione collecta, forsan
 multa, in viginti millibus versuum, quos tractavimus,

Disseminata, adeo rara, et fere contumenda videntur.
 Nos nec assumpta ex historiis exempla, nec sententias
 negleximus: quin etiam singulos versus examinavimus
 et perpendimus, usque caventes, ne, inopiantibus nobis,
 quibusdam veterum scriptorum, quorum nomina non
 proferat, alludat tacite: sedulam hanc curam nostram
 annexe singulatum unicuique carmini nota satis testa-
 buntur. quibus Diligenter collectis, hoc affirmare licet:
 graecos auctores et Latinos legit omnes, secutus est
 nullum: multo plura emendat quam accipit: et scrip-
 toribus graecis, quoniam, et Latinis, Senecam, ex utrisque,
 et qui describendam naturam susceperunt, eos potissi-
 mum respexit.

Linguam a Graecis mutuatus est, sermone
 copiosum, facilem, tersum, disertum: verum, quod
 ad sententias, Scriptura Sacra promptissimum ingenium
 praesertim accendit. Nec ideo tantum illud credimus
 quia ipse affirmat quae a profanis hominibus proflu-
 xere omnia sacris illis litteris, quae una amplectitur,
 se iam dudum proposita habuisse; sed quia, omnibus
 quae scribebat vel ad verbum singulatum expressis, excep-
 tis paucissimis admodum, nihil non a Bibliis haerere.
 Nec rerum sententiarum quae quae versibus illustravit
 universitas solum, nec tractatus generatim inspecti, illam
 unam et continentem pie sacerdotis cogitationem decla-
 rant, sed, ut quae dogmata, quae virtutes in animos
 infigit, christiana sunt, sic argumenta, exempla, mores,
 et orationis ornamenta, ea fere omnia et sunt christiana,
 et Scripturis Sacris deprompta. Illis inchoata vis animorum
 tota, hinc flammam concipit, haec repetit semper, seu
 gestum aut dictum, quae in Bibliis servantur, partem
 quaedam explicita memorat, seu tantum obiter innuit.
 Porro hanc etiam crebra in D. Gregorii carminibus observatos:
 sedem quae ea legit non aequa nec semper, ut illa, quae
 quae sunt Scripturis Sacris, haec servat et in animo consignata.

4.
Verum cuiusmodi illi Deus, (creat nobis Plinij junioris
hinc illuc vocal arripere), unicum negotium, otium,
laborem, quietem, in quo vigiliae, in quo etiam somnus repo-
natur, ad quem semper videtur, quamvis longo et fideli
trahatur consilio, impetu quasi subito, vehementius invo-
lare.

Quaenam, quid nos plura, quam carmina
eius singula evolventur? Sorro sunt de Theologia
nonnulla, de moribus multo numerosiora. Quae
omnia, in editio recent, (a) in quatuor partes distri-
buit, scilicet Dogmatica, moralia, historica de se-
ipso, de Diversis, nos generatim in duas tantum, theologi-
ca et moralia, dividemus. Etenim ad alterutrum
horum reduci possunt omnia; quae etiam tam arcte
inter se cohaerent, ut vix vel bipartito possint distribu-
i.

Circa theologia carmina, parum sudoris,
at moralia multo diutius nos retardaverunt. Hoc
autem in poeta, praesertim in moralia tractante,
parum sufficere nobis visum est, si, ad ea tantum
quae elegit attendentes, quae omisit ea nos pariter
negligeremus: at necessarium esse credimus laborare
ut tempora, mores, quae descripsit et inspectatus est,
penitus perspecta haberemus, et scrutati sumus poe-
ticos illos fontes ad quos non accessit, et ita rerum
causas, homines, facta, eventus inspicimus, ut, vel
adumbrata cursim illius aetatis descriptione, appareret
nos, pro virili saltem parte, quidquid opus erat profu-
disse, ut intelligentiam temporum haberemus,
nec videremus, impotentem mentem, prout auctori
carminum, quae nos iudicamus, animum intendere placuit,
eandem deprimere aut extollere.

quod haec prius disperimus, id vero nulla

(a) Editio parisiensis.

8
111X
nobis excusatione opus esse videtur. Nos quidem
haud latet hanc institutionem hujusce sermonis
nostra parte emitti potuisse, non est deo
tamen prorsus a nostro consilio aliena.

Ergo haec Dissertatio in tres partes dividetur.

Prima parte De D. Gregorii Nazianzeni
Temporibus erit, et indicabit, inter totae tanta
que carminibus celebrari poterunt, ultra omiserit,
ultra sibi deposuerit, meliorem hanc partem,
opinamur quam semper reperit ac retractat,
se, enim haud illi sufficit ea semel attingere
que sunt rursus iterumque in animos hominum
inculcanda.

Sequetur, secunda parte, De carminibus
Theologicis Dissertatio. Facile intelligitur, vel
nobis non profueritibus, Disputationem hanc
nostram, non ipsas res imprudenter tractatu-
ram, nec se in tam abrita et angusta religionis
Demissuram, ultra quam quod ad litterariam
operum formam pulchritudinemque carminum
attineat. Quod caeteroquin in tam parco et quasi
repugnantem theologo minime est timendum.

Non ille De Theologicis dixerit. Quam per se
amat: nec est ab eo exposcenda argumentorum
series: simplex illa et aperta virtus non in
obscuram et solentem scientiam versa est: queri-
tur, ridet, irascitur, infremit, exastat, et nos
anima detestatus esse duo imprimis quae hominem,
natura acerrimum, insuper disertum et vehemen-
tem efficiant, flagrantissimum Dei amorem,
indignationem contra detracentes aut
negantes.

Christum patientem, Euripideam
tragediam negleximus, tum potissimum quia
tota Euripidis versibus constat, et parvi

67
refert a quo sint collecti; Tum etiam quia D.
Gregorii epistolam XLIII, Gregorio Nysseno scriptam
(a), inspicientibus, liquet D. Gregorium non eo
animo fuisse qui sese isti operi adstrinxerit.

Tertia pars moralia carmina complectetur,
in quibus, ut in theologicis, Distinguemus quantum
amoris, quantum amaritudinis profuderit; quam
gracilia sint, quam aspera; quam dulcia, quam
acerba; quot et quam gravibus preceptis luxurien-
tur, quot erectas sententias ostendant, quam
eruditam et factam, et mordaciter impactam
morum Descriptionem. His adijciemus illum
tantum secum meditantis et gementis
lamentationum numerum, placidum illud
et dulce secretum, Subjungemus quidquid de se
et de rebus suis scripserit, nullo fere proprie
laudis, solo utilitatis humanae et morum
corrigendorum respectu, ut et naturae sanctissimi
episcopi accommodatus est credere, et nostra.

Unimvero tantus ille res suas memoravit, studens
communibus magis humani generis commodis quam
privatae jactantiae; nec gesta dictaque sua verbis
adornat; narrat cum gemitu, fusius quam
vellemus, sed ambitu caret; non hominum plausus
obvia attentione conquirat, nec magis quam
tot tantasque Dotes, quae illi large supersunt,
Destitit, jactationem ipsis incussere poteris.

Ad Disputationis hujusce caesum, quae
laudanda aut reprehendenda, seu in homine, seu
in scriptis judicabimus, ea extremum colligemus.
Non est quod putetur nos veniam rigori illi sane
imperfecto ita postulatos, ut omnia relinamus
haberi excusata; non hominis gravitatem, castitatem,
justitiam, in purgationem eorum conferemus, quae
probari nequeunt. Nemo vel sanctus antepersonatus

7
4
arte, veritati. Imo etiam quorum carminibus
serenitas, pueri, imprimis castitas constat,
eo cautius et Diligentius inspiciem. Si sunt an
tantis virtutibus gesta, dictaque et scripta
eorum respondeant omnia, et quo altius eos
extollemus, an vere Digni sint quo collocamus
fastigio. Hoc saltem et nos jam nunc
asserimus, et hae Disputatio, speramus, inest,
neminem hinc nominibus plusquam ^{doctorem}
D. Gregorium meritum esse hoc reterum
et subtile singula caeperitis et acerrime
Discutientis iudicium.

(a) Edit. Bill. 1790.

(M. B). — Hujusce Disputationis fundus fuit
Editio Billiana, Colon. 1690, quam in manibus
perpetuo habuimus, adhibita interdum editione
Desaint. Paris. 1778, quam Diligentissime priore
contulimus. Hac autem posteriore, quam sic
optulimus, uti non licuit. Notas igitur instruximus
ex Colon. Editione omnes, exceptis paucissimis admodum,
ad carmina illa quae Billius non collegit, spectantibus,
quae ita scripsimus, ut edit. Paris. paginae respondeant.

t. 1, per Dom. Clément, in-fol. Le suivent
volume a parir en 1841, publié par
Vabbé Caillon.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher due to the angle and fading.

Handwritten text, possibly a signature or a specific note, located in the middle of the page.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher due to the angle and fading.

De D. Gregorii Nazianzeni carminibus,
Pars Prima.

Prolegomena.

Πρὸς τὸν προοιμίου, ἢ θεωρίας:

Σὶ δὲ πρὸς τὴν ἀρχὴν, ἢ ἐπιπέδου (a).

Quemadmodum D. Gregorius rectam illam et prudentem sententiam
acta sit insecutus, ^{haec prima pars} ~~h. m.~~ quatenus id per nos fieri poterit, ostendit. De
vita D. Gregorii non disserimus, in supervacuum redentes, nec de temporibus,
in quibus tantae pietatis et eloquii flamma inlaruit, sermo ultra profectus, quod
necessarium est, ut perspicua et apte tunc in iis poetae carmina didicere possimus.
Quia laudati nostrae venia detur: reverenter adimus antiquum illum virum cui
tantum nomen Athinae et Constantinopoli fecerunt, in aerea illa Christianorum
litterarum (b) celate: addatur etiam quod nos fore non sinita fecerimus, si aequa-
libus nostris patet, quomodo perit, quomodo custodit, quomodo antea religione, castitate,
illa eademque ornata iura iniqua tam sanctum munus, hominis et
removibus aut carminibus, comitari, docere, enucleare, suscipere.

(a) Ectrastich. t. II. p. 166, b. — cf. Aristoph. a Cicerone laudat. question.
Euseb. l. I. quem quisque novit artem, in hac se exerceat.
(b) L'age Dor de la littérature Grecque, M. Wolfenbut.

Caput primum.

De D. Gregorii temporibus, et aptissimorum illius aetatis moribus
Carminibus summa.

Κέκμηκε πάντα, καὶ τὰ μακά, τῷ Χρόνῳ,
Κέκμηκε... (a)

Sanctus Gregorius Nazianzenus, anno trecentesimo
vicesimo octavo post J.C. natus, imperante Constantino Maffiano, usque ad
Theodosii tempora, per annos unum et sexaginta, vitam tradidit, singularem
quidem temporum spatium, sancto dignum, nec jejuniis casibus, et plane
dubito an poetas plus unquam liceat admirari, aut laudari, aut
irasci, aut ridere.

Δὴν μὲν οὐ δίδωμι γάτος φόβος,
Διδῶν δὲ Πέγμω, τῆς ὄδης οὐκ οὐράνῃς
Λαγυτέρας. — (b)

enclamat senex Gregorius. Forsan autem meminisset se puero, vix ab
incurabilis, quam avidis auribus hausit, tum novam urbem, alteram
Romam, unum in modum exurgentem, splendidam, magnificam;
tum ab uno tandem viro penitus occupatam, quod antiquus Alexander
tantis laboribus cupiebat, nisi et immensum illud, ac prope divinum
orbis universi imperium. Jam quis negat quin, praeterquam quod
poeta nascens omni ingenii laude sit ornatus, ferida vis animorum
admodum juveni aestuaverit in ingenti illa Constantini Maffiani
memoria, et potentis victoris, et miraculis rerum, partem manifestis,
partem obscuris, atque eo celebrius undique divulgatis, per varios hominum
obstupentium sermones, quibus insiditum imperatorem, ut sanctum,
Christiani, ut Deum Pagani venerarentur? Quam perusum ille

(a) De vit. s. carmen, p. 7, b.
(b) Ibid. p. 9, d. — cf. Funeribus in laudem Caesaris fratris orationem
T. I p. 164.

Deus interdum recessit a Nerone! Nulla enim alia castas arctius
 unquam et confusius optima pervicis permisit, praedicanda infandi,
 honestissimae turpissima et teterrima. Hanc exavit et infrenavit,
 novem annos natus, Gregorius, Constantino defuncto, tumultuantem
 illam fratrem, nepotem, ambrosiaque eadem consultant, et
 mox, interjato triennio, Constantinum secundum ab emissariis
 Constantis fratris sui interfecit, et quot quantosque postea jugu-
 latis, a millebus duces, a duobus caesares, quot denique seditiones,
 bella, caedes, et, aut justa, aut omnino aeneasanda supplicia! Turbat,
 Italia, Hispania, Africa, Asia, suscipienda religionum, seu per-
 tyramorum severitas, quotocumque anno pestis deficit sua? Equis
 amore aut opprobrio caruit, luctuosis, ridendis? Equis non vidit
 novum Caesarem aut Augustum faeda trucidatum, aut turpius
 electum; nome combustum ad Barbaris imperator aliquando?
 Jam quo potentissimum rema Gregorium ordamur accipere illum
 tantam imperii violam, tantum tot mecalorum laborem, tantam
 tantorum virorum operam, ab invidis de se legentibus quidem
 affectari? Audiit enim, dum vicesimum secundum aetatis annum;
 implebat, tres una consurgere, non jam pecunia, ut olim, sed vi
 atque curia imperium occupaturos, quorum uni paratum eo
 conditione ne rursus inaperet, sequenti autem anno fortissimos
 milites, quotquot adhuc virtutem paternam retinuerant, pauciores
 illos quidem, in armis pro patria morientes streua vano; quippe
 nihil jam invictum nisi calumniam; bene severum quotquot
 a Crispi temporibus, post defensas a cervice imperii, sine, profligatos
 que barbaros, capite deminuti ceciderunt. Jam vno quid illud
 re ipsa imperium? Totum ab imperatore, sed se nihil, aut
 nocens. Summam rerum, religionum, belli, communis auspiciis;
 fiduciam in imperatoria gente nullam; Caesares, Augustos, splendi-
 dissimo virtute rutelantes, magnificis aedibus, omni fasto, incedentes,
 sed ne imperatores quidem suis imperantes, nec semel purpuram
 illis offerre coactos, quos summo expectabant afficere supplicio;

16.
Superbiam exercituum, non adversus hostes; quum interim, ab Oriente ad Occidentem, a Septentrione ad Austrum, Pictae, Alemanni, Gothi, Sarmatae, Quadi, Geuthrones, Lemigantes, Sarmae, Persae, semper ubique repulsi, semper undecumque versus invadentes, et plerumque Macedonia, Thraciam, Illyriam, Pannoniam, et ipsa visceris imperii occupantes, circumspicerent magnam illam et divinam domitarum antea gentium et dententiarum ultionem, omni vitiorum tabe diffusus, nec jam se capiens imperium, et corporis instar humanis, tum intus vultibus, tum externis moribus peritari. Equae magnificentorum tristorumque simul, et atrociora, sese unquam ante hominum oculos explerunt, poete praedicanda, lamentanda?

Quid tamen de Constantino Caesare, de nova urbe, de caedibus illi ingentibus, de tot fortunatis viris, illustrissimisque ducebus, de Barbaris, in Gregorio?

De Constantino poli, quam tamen, episcopali solio insidens, gubernaverat, praeter haec quae supra expressimus, paucissima admodum, tum quod praesertim meminit se primum in ea exceptum lapidibus, tum quod nihil aliud quam carissimum tibi suae Anastasiae templum et monumenta religionis cupiat, quod esse summum urbis amplissima deus pronuntiat: (a)

Ω Κωνσταντίου χριστὸν ἔδος μεγάδου,
Οὐδοτέρῳ Πάρι, τόσσον ἀποφύρουσα πόλιν,
Οὐράτιον χάρις οὐρανὸς ἀσπερίῳ, (b).

Haec plura usquam de Constantino poli.

Nec quidquam aliud de Constantino Caesare inveniat, nisi quod post mortem dives inopsque, Constantini aequilibet famulus sunt pares (c).

Versu de Barbaris omnino quatuor, neutquam memorandi (d).

(a) Hieronimus de Anastasia templo, p. 79, a.

(b) ad Constantino poli. epigrammā et ipsam urbem p. 81, b.

(c) De externi hominis vilitate, p. 89, c.

(d) De vit. s. carmen p. 16, c; 20, d; 30, b.

Plures de Theodosio effrago. Quamquam super animis clarissimi
 et fortissimi principis virtutibus nihil; super victoriis adversus
 Barbaros, obiter tantum, et statim:

Ἀνερωτος οὐ ναὸς πῆν, εἰς τιβὸν εἶδῶ,
 Ὄσον κρατῆρας τὰς ἀαδοσουργίας φόβους,
 καὶ τῆς ἐπιβλῆτος ἐπαρρησίας ἠετάρων (a),

Homo quidem non ualens, inquit, quantum ad fidem, et simplicibus
 admirandus, nec superbiae voci subjungit aliud quam quod sanctiorem
 ac leniorem se haereticis praebet, unde perstringit et pungit, non
 autem uanifertus, ut a quo ipse honorifice est acceptus, sed ita
 tamen ut, quem uirtute firma satis carere insinuat, eum, tanquam
 prudentem, laudet ambigue (b). Negat uero quod se imperator, quum
 in sanctissimo munere constitueret, obseruantes habuerit, hoc sibi
 animis sustulisse, satis et apte et recte; narrat etiam quibus
 uerbis ab illo, multis adstantibus, licentiam abeundi; postea
 impetraverit; orationem illam in aliam huiusmodi disputationis
 partem differimus, et sedulo repetemus. Nec usquam aliud
 quidquam de Theodosio.

Palchrum Constantini quoddam responsuum alius memoratur (c).
 Jam uero nullus alius tot praestantissimorum uirorum quotquot
 circa haec tempora, diuersis nominibus, seu militaribus, seu politicis
 imperiis incluserunt; nullus alius de multiplicibus perenni^{mentis} que
 bellis, nullus de uerbis supplicis, nullus de caedibus, nisi quod
 gladiatorias (d) uehementissime execratur; nullus de perturba-
 tione tanta, nec de tot disidiis, nisi quod attinet ad religionem,
 cui Gregorius uice attendit, ut mox uidebitur.

Attamen celebrari quaedam ita poterant ut animi
 permouerentur plena admirationis misericordia, egregia quidem
 illis facinorae, nec amplificanda uel excusanda criminibus,

(a) De vit. s. carmen p. 20, d.
 (b) Ibid. p. 21, a.
 (c) Aduersus Iudaeos, p. 233, e, d.
 (d) ad Sebastianum p. 191-192. — ad Nicobulum, p. 114, d.

quippe quae per ipsa per se satis grandia, sed, ut vere admiranda,
 sic tractanda simplicitat, et omnino digna quae sublimis et
 visidi poetae carminibus immortalitati traderentur. Quasi illos,
 tam aris, tam deora Nisibis desensio, aut miserabilis tot
 fortissimorum virorum ad Singarum casus, aut luctuosa et Musae
 victoria, quos optimi milites, quinquaginta veteranorum milia,
 ad Dravum interfecit, et tot praestantissimi duces occisi, dum
 imperator Constantius, haud procul, in Ecclesia clausus, supers-
 titioibus dederetur, egregias animas pro patria exhaverunt.

De quibus nihil in Gregorio.

Quid tamen significant quae saepe raptim e tentorium operum
 summa emeremus? Quid enim, exempli causa, modestiam et leni-
 tatem qua eis uas, postquam tibi creptam quinquaginta sedes,
 Chiodio protegente, recepit, verbis amplificat (a)? Nonne tui non
 invidos acius insectatur, sed apte distribuit atrocem hominum,
 illius actat, saepius se vel suorum sanguine orientantium, furoribus.

Quid quod tam multa interserit de ira comprimenda (b) quam
 mortem blandam appellat qua mors aegre roditur, ut ferrum
 rubigine (c). Quid quod toties doceat ut Deus adverso immittat (d),
 quantum conveniat lapsis succurre miserantes? (e) Sicut,
 quum passim omnia quaterentur et affligerentur, impiis
 deuit attonitas desperantium hominum mentes solari erigendo.
 In tot infandis et teterrimis facinoribus quae illos aetas exaravit,
 quibus autem ei obistere quis poterit? nihil una passim
 demissius et expressius quisquam sit vociferatus, quam illam
 continentem iram, Deumque suspicientem tentantiam:

Οὐτοι τὸ νῦν ὄψαν ἐν τῷ φέρει (f)

(a) De vit. s. carmen, p. 22, d.

(b) De silentio qua jejuni tempore coluit, p. 130, b. — adversus britan amici
 partem, p. 196. — adversus iram, p. 229.

(c) ad Vitahannam, p. 127, c.

(d) Carmen prin. de reb. s. p. 41, b. — Arminio s. legit p. 77a. — De vita
 itineribus, p. 91, b.

(e) ad Vitahannam p. 122, b.

(f) De vit. s. carmen, p. 26, c.

et addere expressis Mosis legibus quae homicidium vetant
 haec verba: *ערוכה פו קומו* - scintillam quae motus aeternae
 ignis accenditur. Ut commendari modestia, et, dante deus et
 praesidium, deuscula laudari, et leniri mentes poterant. Quam
 tunc oportuit recipere et arctius religare omnia concordiae et
 amicitiae vincula, resovere dulcissimos eosdemque salutare et
 omnino vitales humanitatis sensus, quibus amissis, nec civitas,
 nec ullus unquam inter homines societas consistit! Inde quam
 variae, quam exquisitae adhortationes in Gregorio, quae praecipue,
 quot gratia et discreta consilia! Ut exsuscitet, ut intendit
 teneris illos affectus quibus familiam comlectamur, et imprimis
 illam parentum reverentiam, quae perente, perit et auctoritas
 omnis, nulli principum honores, nulla praefationum, qualescumque
 sint, observantia, jamque anarchia sequitur et omnium rerum
 perturbatio (a). Quid etiam quod hinc semel se negat contra
 deditum, et homines, nihil aliud quam opulas, foetus et omnia
 vordica amantur insectatur? (b).

Quid quod, disturbato marisimii carminis tenore, filius Vitaliani,
 sane durioris et severioris, sed castriim tamen et omni laude
 ornatusimii, induit patrem celebrantes, quare? Quid non idem
 animi timorem et superbiae stridit, sed et ventris, qui nequit
 saturari, rabieus depressit? Nequit autem vir gravissimus,
 non aetatis suae immemor, corruptos hominum mores,
 quorum vel optum, jam perditis omnibus, laudari possunt,
 quod non gulae indulgeant. Quid quod tam tristia, tam
 amara ubique inspergit de avido rorum (c) et voluptatum,
 vini et amoris tempore, eujus passim verissime depictae
 insagines occurrant (d), quo nullum aliud unquam nec
 mobilis (e) visum est, nec confusus, nemo enim ibi

(a) De vit. s. carum p. 6, a. - *Viobuti potus ad folium* p. 116.
 (b) Carum prim. De reb. s. p. 32 a, d; - De amia. s. calamitate. l. p. 69, b.
 (c) De subst. mente pradi. p. 170, a.
 (d) De vit. s. carum. Saporum Descriptio p. 8, a. - *Com. prim.* p. 31, a.
 (e) De vit. s. carum. p. 27, d.

iniquat, ubi plurimi impetrant (a); quo corrupto iudices (b); quo persequi est fere reatorum hominum plausus (c), quo doctrinae nullus, nullus honor virtuti (d), at contra quisque optatus malorum praeda est (e).

Quid iramendi versus de exactioribus? (f) Quid tanti ~~procuratorum~~ ^{questus} de rebus fluxis et incertis (g), nec jam interrupta malorum serie (h), at primum calamitates ~~substant~~ incubuerunt? Quid tot acute et argute dicta, plus minusve expressa, seu orientalium hominum ineptiam occidentalium superbiae opponat (i), seu tunc eos carpas quibus corporeum robur tollit animos (k), seu inanes aestum fastus rideat (l), seu invidet avaros (m), ambitiosos (n), insidiosos (o)?

Silicet haud erat periculum ne tantum huius virum aut tam subtilem lateret quo deberet potissimum amplissimum ingenii vires intendere, aut tam primum et tenerum bistamine illius aetatis infelicitas quicquam et inuisericordem experiretur. Quos contra verum largimus, et ut castissimum illud mentem, sublimius volantem, tangunt mortalia! Ut recursant animo velle de quibus silere consistit! Quam inde, non frigida, sed aptae temporibus, et qualibet occasione data, erumpentes sententiae! Huc autem illud est quod, priusquam singula illius, cognovimus theologi, opera esse queremus, in sanctissimo episcopo, in amantissimo recessus et solitudinis monacho, esse autem caetera

(a) De vit. s. carm. p. 28, a.
(b) Carm. prim. p. 34, b.
(c) ad Nicol. p. 11, a.
(d) Ambic. ad Marim. p. 270, a.
(e) De vit. s. carm. p. 13, b.
(f) Carm. prim. p. 34, a.
(g) De vit. s. carm. p. 17, b. - Carm. prim. p. 33, a; 39, c. - De univ. s. calamit. p. 67, b. ad Vitalian. p. 121, a, b. - Sentent. distich. versib. p. 146, d.
(h) De vit. s. carm. p. 7, a. - Carm. prim. p. 42, b. - Schilhet, Nicolomim. V, 4.
(i) De vit. s. carm. p. 28, d.
(k) Conquerit. De s. calamitat. p. 73, d.
(l) ad Nicol. p. 11, a. - adversus mulieres ambitios. s. adoru. p. 147.
(m) Carm. prim. De reb. s. p. 32, c. - Comparat. vit. p. 220. - Adv. op. avarit. p. 237.
(n) De vit. s. carm. p. 8, b; 29, d; 30, a.
(o) Ibid. p. 6, b; 26, c. - Carm. prim. De reb. s. p. 31, d; 39, d. - In univ. d. p. 211, d.

perspectum volumus, neque et vivat, ut cogitet, ut sentiat, inque temporibus suis succurrat. Sed sublatis omnibus quae postea laudabuntur, hoc unum, opinamur, tam praesentia carmina singulariter commendat.

Got vero tantorumque malorum unum spes remedium, scilicet religio sola reddere **obi** universo poterat, quas jam pridem amiserat, pacem et virtutem. In hac occupatae gentes, et ex qua salus erat afflictis rebus ventura, huic uni mentes omnium attendebant.

Οὐδὲ γὰρ ὄντως ὀδοῦτος
 Οὐδὲ ἔσθιος γῆν
 Ὡς πρὸς παρὰ τὴν οἰκίαν
 Ἐὖν Βορσίνου (a)

Quamquam haec tam sunt probata omnibus, ut fere supervacuum sit Gregorii testimonium adducere.

Nec minus interea laesa revellendus erat et funditus abolendus ridiculus et ~~vix~~ antiquorum numinum cultus: illi jam pridem totius, et ab ipsis cultoribus, habitus de ridiculo Diu, illae solitariae fabulae, quae interdum quasi paulisper evanescent, jam renata et reviviscere videbantur. Sed etiam, quum ad antiqua illa sarcina, Constantini Magni temporibus, nihil aliud fere restabat, tum solite sermone, quam philosophica, theologia, historica, declamationes, aut de Rhetorica aut de Grammatica opera, leuica, glossaria; tum versus, quam chronica didactica, geographica, cuius fabularum numerus, et tandem epigrammata, jam vero, Gregorii aetate, quasi, aut totum moreis, gentilium scriptorum chorus omnia armis advocat, quidquid perierat suscitavit iterum; resurgunt quicae et Lyrica carmina; alii mythologica, quum per se ipsa defendi non poterat, per continuas remum translationes interpretari coeperunt (b); alii autem novis carminibus exornant et amplificant. Sic, post Gregorium, Bonus, Bacchus, Proclus, Mercurius, Venereus, Heracles, Minervam celebrabit.

Opera pretium est ipsum audire Gregorium, tum quid de variis litterarum studiis raptim judicet (c), tum quid de

(a) De scripto stamb. xxiii, p. 243, c.
 (b) ad Nemes. v. 130-179 p. 142-143.
 (c) ad Nucleum patrum, v. 8-76 p. 113 a, b.

legendi propheticis scriptoribus monent (a), tum quam designanter
omnia ista resquat, nec ad solam quae ab Orphi temporibus ad
noam aetatem tanto tantorum poetarum numero placuerat,
sed et scientias illas quibus superbiebat illa aetate (b) tum at
gentilium stupiditatem acriter castiget (c), tum denique et
sacras litteras commendet, quibus omnia postposita (d).

Itaque autem ista munera, quae ne pagani quidem jamdiu
venerabantur, plurimi vel Christiani iustabantur peritate morum et
luxuria. In martyrum basilicis sedebant convivia, et Christiani genio
indulgebant (e). Praedones, per speciem orae martyrum recol-
ligendi, sepulchra effodiebant et furabantur (f); episcopalia munera
vi occupabantur. Et sane ridiculum erat ab indoctis erasioribusque
hominibus augustam illam effatari veteri imperii majestatem;
sed quanto ridiculus et indignus ambitiosos, invidiosos, praedones
usurpare sacerdotium, et Claud Mercurio deditos et Ceneri, Christiani
palam et Mariani praedicare!

Adde moribus perversis, controversiarum furor, et disputandi
licentiam. Sic erat, adeo insaniebant animi, vel in ipso remedio
malum, quod quum alias e multis intelligere est, tum potissimum
ex omnibus Gregorii carminibus colligetur (g). Nec enim omnino
imprudenter hoc opinari videatur, scilicet Occidentales, propterea
quod de fide consentiant, idcirco summa sui comedia, quod,
postquam veterem Romam novae cooperavit, invenit tante (h).
Foran debuerit, vel non constantem Trium Personarum unitate,

(a) De vit. s. carm. p. 2, d. — ad Seleuc. v. 34 — 63 p. 190, 191.

(b) De silentio quod jejunii tempore colit v. 71 — 76 p. 129, ubi Herodum, Argonau-
ticorum, Heracleidaeque auctores, et quibus placuit de natura rerum generaliter
et nominatim de aëre aut de lapidibus opera conscribere, eos potissimum
iuvat, Orpheum, Homerum, Hesiodum, Archilochem Saronum, Sthenochorum, Archeta-
tum, Sanyasium Samium, Alcibiadem, Theophrastum, Herodotum Socraticum, Aratum,
Manethonem, Callimachum Cyrenensem, Apollonium Rhodenum &c. — et
epigramm. 25 edit. Par. t. II. p. 1174. +

(c) ad Nemesium p. 140, 141, c, d; 142; 145. — De virtute iambic. p. 207, c;
217, c, d.

(d) De vit. s. carm. p. 2, 3. — Carm. prim. p. 33, a. — ad Nemesium p. 141, b. —
ad Seleucum p. 192 — 194. — De virtute iambic. p. 207 a, et alios passim.
Epistol. ad Amantio, 199, t. I, p. 896.

(e) Epigrammata quatuor, edit. Paris, t. II. p. 1176.

(f) In Martinianum epistola, in sepulchrorum effossione, epigrammata
edit. Paris. t. II. p. 1122 — 26; — 1178 — 1202.

(g) De vit. s. carm. p. 19, d.

(h) Ibid. p. 9, d.

+ A. lapidissimam de philosophorum argutis satiram in oratione
suaviter in laudem Caesaris, patris sui, t. I, p. 173. — Epistol. ad Lobio, 131,
qua septem tantum superstitium ludivore pingit, t. I, p. 862.

constare non disruptam Orientis concordiam; profecto ita non
constitit ut, per quam hominum societas ad altissimum conjunctior
et firmior quiesceret, per eandem primum, profecto omni sceleris,
sacerentis, insanis omni memoria gentes incanderent.

Audiamus lausantabilem illam et mirum congruentem
temporibus vocem eulaurantis:

Κεκυρη ταυτα, κα εα κηδα, εω χρονω

Κεκυρη..... (a)

Perculum a profanis hominibus, et sola Christianis, et Scripturae
sacrae studentibus, periculum! Quid faceret?

Caput secundum.

Quibus consiliis, multum haesitans et cunctabundus, D. Gregorius
ad scribendos versus se confirmaverit.

..... οἱ ποιοι εἰν λογωι ἱρω δ' ἑρωι..... (b)

Λογωι δουαριτα ερωτω βλοσ μονω (c).

voisforabatur quidam inter veteres. Antiquae illi voci, orbem
universum, undique disputationibus atrociter perturbatum,

(a) De vit. s. caru. p. 1, 6.

(b) Ibid. p. 7, a.

(c) Poët. quoniam. edit. Boisson. Γραμ. ποροτικη εις λογων, p. 221. - cf.
Sophocl. Philoct. v. 99.

accusans, respondet Gregorius:

Σὸς λόγος, ἔργον ἔγχεο... (a)

Λόγῳ παλαίε πᾶς λόγος, βίῳ δὲ τῷ; (b).

Quo vero ille vir tantae facundiae, animorum tantorum, quasi obstipet, et haesitat: excelsus ille et orator et poeta, quem doctissimae Athonae, ornatissimum alumnorum suorum, carissimo studio erant amplectae, et citius avulsimum sibi, jamque procul a litterae suo discedentem, prosecutae cum lacrymis; ingens ille episcopus, cujus ab ore, dum aut impugnabat haereticas, aut, aegrum adhuc peccator, Christianos consolabatur, magna illo Constantino polis, commota tota pendebat; et ipsi haereticis, quod scripsit (c), delectabantur; idem ille tenuis meditatur, an solis moribus, an sanctitate, an castitate vitae orbem docere et emendare praestet, et de solitudine ac silentio cogitat (d). Haec quisquam enumerare queat quoties in eandem illam sententiam incidat. Qui non vidit, observemus et pio cultu veneremus in tanto ingenio, tanta ubertate, in admiranda illa aestuantis animi sublimitate, pii silentii et solitudinis amore. Non vidit quidem, sed vidit inque sub pectore, et omnibus operibus ejus clucet, splendorum virtutis, omni poetico lumine magnificentiorum, ubique diffundens. (e).

Secundum illud est quod vellemus, prout et tantus vir meretur, et afficimus nos, satis dignum in modum praedicare.

(a) Sentent. distich. v. 23. p. 146, d.

(b) Tetrastich. 3. p. 116, b.

(c) De vit. s. carum. p. 18, d.

(d) Ibid. p. 26, d; 31, a.

(e) Non utile, eloquium. — De vit. s. carum. p. 6, b; 7, a; 14, a. — De anim. s. calavit. p. 68, b. — ad seips. per interrog. et respons. p. 77, c. — De divers. vit. generib. p. 81. — Injurandum Gregor. p. 92, d. — Sese cohortat. ut ad Deum ment. converti. p. 94, b. — ad Helien. pro monacho. p. 106, a. — ad Diabol. in morib. p. 139 a. — ad Venet. p. 141, a; 144, b; 146, d. — quibus in praesentia tota ubique in propria de silentio aut adversus linguam.

Dulce et loquium. — Carum. lugubre pro s. anim. p. 96, c. — ad Nicobul. patrem. p. 114. — Nicobul. patris ad filium. p. 116, d; 117, d; 118, d; 119, c, d; — ad Nicobul. p. 124, b.

aut saxo) pirantia. Frustra autem cumulat temporales et sta-
 pantes; vidit, infrenit, excaecat(a). Ergo se potius cunctis, nec
 linguam solum, sed oculos, sed diducta sapientis rivo labia, sed se
 denique totum coarct atque comprimit. Hiorescit ne sit scan-
 dalum aliis, si male loquatur, sibi, si concinniore sermone
 gloriatur, et, quod est vere magnam, divinam illam eloquendi facultatem,
 quae et ipsa quoque vis sacerdotum, ne profanet indignus,
 secretis.

Quam deorant illam cumulationem! Quam non movet haec
 magnitudo animi, quae nihil ad ostentationem, omnia ad
 conscientiam refert; illa tanta veri, unum ad Deum intenti,
 religio, tanta sermonis reverentia, tanta sollicitudo, imo tot
 animi purioris, et in quo, si noster haec animus fuerit, nos acquies-
 ceremus, morsus atque angores.

Et quis, praeterquam quod ipse Gregorius de carminum laboratorum
 in curiorum est professor, jam non inde conficiat quanta accessio
 sequatur in scriptis negligentia? Vultum non desudat eis illi
 collatis opere squallor; ad hoc, quanta castis animi postae animo
 occurrant quae animum impediunt, et, quum minus succurrit,
 scriptores habenas ingenio permittant, in religioso episcopo,
 sublimiore natura volatum morentur! Quod non proferimus
 nos in excusationem, vel attenuationem eorum quibus quilibet
 judex rectus ac sincerus, in amplissimo carminum volumine,
 offendatur, nullo modo tamen esse negligendum sustinemus.

Ergo temperas, mores hominum, et se ipsum abominatur,
 uni Deo se totum gestit addicere, desertum petit; verumtamen
 sehit in se Deum, nec ignorat quid sibi velit ille Deus quum
 humano generi donat sacerdotum et poetam.

Sive theologica et moralia carmina; illa quidem haec ita
 multa, visida profecto, et elegantia, sed ita demum parca
 et infrequentia et repugnantis videantur composita, quam

(a) ad Hellen. pro monachis, v. 72, p. 107, a.

Eloquantiā, possim nemo contemptus deperit, simulque est
 completus aurantius. Ille pius et securus, tenet et iracundus, sane-
 tissimus quidem, homo taurus, num sublimior et iunior
 angelorum choris, num demissior, et, fateri piget, dicendum est tamen,
 se quidem eos qui sibi insidant canes appellat, rabida cane interdu-
 ipse mordacior (a); ille adeo natura constitutus ut quidquid
 oratores et potes facit ferreat sub pectore, et quaecumque extrinsecus
 ingenium accendant, populorum studia, concursus, admiratio-
 nem, omnia sit adeptus, ille temp^{er} carnisum, orationum fons,
 ille qui versus suos amant^{er} vocat dolorum suorum solatium (b);
 aut leonis rugitus quos improbi trement (c); qui hominum
 plausus, qui gloriam diligit, et tam dulci memoria uadique
 collectis, sitientium sermones suos, hominum consentia recordatus (d);
 qui, cum gentiliū scriptorum orationes pueriles ludos appellat,
 tam seroiter extollit mas, tam iusta superbia (e); ille qui non
 aetati suae tantum sed et orbi universo et saeculis omnibus se
 scribere patat (f); idem ille tamen ubique sistit, incertus utrum loqui
 an sibi debeat (g). Fuit hoc D. Gregorius non minus decenter
 quam frequenter, si quidem Plinius uisum apte scripsit: Nobis
 quo pacto magis in studiis homines tenent quam fiducia de se (h).
 Quae uideant animum, in quibus tates est, ea deicit et
 respuit; odit sermones, odit hominum laudes, et se ipsum
 exorat, sibi conscius temp^{er} tumultuantium, nunquam
 adouitorum animorum. Nec uenel hunc audiat insidan-
 tem angelis, insidentem monachis illis constantissimis, et
 usque in prece deflexis, et non a carne tentum, sed a risu
 temperantibus, aeternumque, nisi quod hymnis profundant,
 silentibus, quos lyras vocat pulsatas afflatu Dei (i),

(a) De vit. s. caru. p. 12, 13, 14, 16. — Saub. et Moria. p. 249, d.
 (b) De vit. s. caru. p. 1, a.
 (c) Conquirit. de s. calauitat. p. 73, d.
 (d) Resonantem de Amator. templo, p. 78.
 (e) De vit. s. caru. p. 20, b.
 (f) Ibid. p. 1, c.
 (g) De vit. s. caru. p. 2, d; — 7, a; — 14, a.
 (h) Plin. Inuicor. opist. v. 17.
 (i) De anim. s. calauitat. p. 70, c.

accuratius; haec rursus accerrima, et vere animosa, et egregia alacritate, toto quo ferventissimi viri pectore profluentes, de astrologia, de iuro, de luxu, de avaritia, quae vel vanes laevis et squalidus praedat, de perjurio, de impudicitate multiplex, immensi, tum vero praesentium de episcopis, omni vitiorum tabe squalentibus, in venerando illo et angusto sacerdote.

Quae omnia antequam ordine suo singulis inspiciamus, tantum portam audiamus se ipsam interrogantem quale suum munus esse deceat, ne, nisi in salutem suam consulens, humanum genus, nefas! obliviscatur. Quam simplicem simul et claram, quam prudentiam meditata de optimo vitae instituto! (a) Ut apte praestitit eligi quae carminum materiam! Quibus conferantur quae tam recte et temperate scribat de hac quaestione ultra proferenda sit actio an theoria, sublimia illa quidem, operamur, et suo eo loco repetimus. Denique audiamus errantem quibus consiliis se ad componendos versus confirmaverit (b).

Hic autem, utri usque ad quatuor rationes distincte satis offerat cui carmina condiderit, ne fides laedere illi adhibeat. Sed enim non hoc specimen est quod summa operum compendiose sed ex parte tota ostentat; nulla alia vis eorum versuum quorum quod petenti ingenio bene respondent. Nec in illis tam lectori quid certum et constitutum sibi habuerit praesentiat, quam, male sui cognos, nec caeteroquin futurum illud tot versuum partem prospiciat, iactationes animorum declarat, et secum pugnantia gestit componere. Credas primum, quomodo indignante, sibi temperare multa reliet; mox accenditur magis, irascitur aperte; incipit acriter, sordide desinit. Audiamus lauson.

Sed enim, quomodo plerumque cerneret hac aetate plurimum tempus labori inutili impendentes, et opera insummas diffundentes, quas quidem veras iugas, arenas aequoris, aegyptias muscas, appellat, statuit afflatis divinitus litteras unice amplecti (c).

(a) De vit. s. carm. p. f, c, d. - cf. Euvip. Morali. d. v. 1-6.
 (b) In s. versus senarii, p. 248.
 (c) v. 1-9.

243
Quae sint opera illa innumera, aegyptiacae istae muscae
haud obscure significant.

Satis et hic non eximia carissimum usque tibi Athanasium
studia distingit, quod quandoque fuit, dulci tamen desiderio;
sed Alexandriam laerat quam nunquam amavit (a), nempe
illam non medicorum tantummodo et mathematicorum scholam,
sed et infandum philosophorum armamentarium, eundem mystica
abominabili Aegypti sophismata, velut inferosina tela in Christum
gaudebantur. Et quae sequuntur satis probant D. Gregorium his
versibus ad haereticos praesertim altiusse.

Quod et opera pretium est hic epistolam primam ad Cleodonium
conferre: « Quod si prolixi libri et nova psalteria, Davidique
« adversaria, et carminum copias, pro tertio quodam testamento
« habentur, nos quoque psalmos condamus, et multa conscribamus,
« ac versibus complectemur: quandoquidem ipsi quoque spiritum
« Dei habere nos existimamus: si tamen spiritus gratia haec
« est, ac non potius humana oratio. Haec te per vulgum spargere
« volumus, ne pondus habeamus tanquam huiusmodi unquam
« dissimulantes, ac per scordiam nostram committentes, ut
« primum dogma latius serpat, ac robur capiat » (b). Nam ad
Cleodonium epistolam, seu adversus Apollinarium orationem, anno
382, quo et illud jam laudatum de silentio, et hoc in nos versus,
quod inspicimus, carmen, D. Gregorius conscribat.

Ergo verisimile est Gregorium tante hisce versibus Apollinarium
innuere, sed clementer; serpentes humi cogitationes reppit, qui certa
petit, et in tantis dissidiis quomodo scriptura ipsa caput est, non
suam partem disputationum gestit offerre. Non controversia sitit,
quand quidem professione in theologo illo non negligendum opinamur (c).
Nequis tamen aduertat si Gregorius verbo illi salutare, cui adversus
Apollinarium, orbem universum deservire tanto studio, tam
ardenter quandoque conatus, ut videretur interdum pacem

(a) quam fuisse Dionem Alexandrinum nominat vid. De vit. s. carm. p. 3, a.

(b) vid. f. ad Cleod. epistol. seu Orat. II, l. 3, p. 74f.

(c) In s. vers. senarii, p. 248, v. 11-22.

belliosior persequi. Quod in quibusdam carminibus theologicis
 apparet. Hoc autem carmine, iram temperat: sed quoniam
 qui Christum impugnant, isti longis operibus insudant, ipse
 rursus aliquid laboris sui dabit versibus (a), triginta millibus
 tantummodo, ut peccatum suum liget. Quis spectanti aut
 tanto versuum numero quos facit non excedamus, nec qua-
 tentus illi conveniat. Senecae praeceptum: vitia otii negotio
 discutienda sunt (b); sed paruum fidei bonae est quum adjicit:
 ut, si scriberem, non scriberem multa, laborans carmen (c).
 Unde omni vel levissima laboris nota intus ingomnis et cupiditis-
 simum animi impetum, et uberosam venam sapientibus
 eructat ~~versibus~~? Quid autem quod ipse adjicit? Juvenibus scripsit, quos versus
 delectant, dulcia animorum remedia. Prosum omnia ista
 nihil aliud quam ludus sunt, sic ludit et laborat, ludum vero
 istum cum veterum scriptis ^{conferre} non dubitat (d). Anniadvertamus
 superbiendum modestam. Quis quisquam pudeat carmina
 accurate componere, tum velit ab Homero superari. Ne quis
 tamen iranos factus nominet et ferociam illam quae sic
 intus se accendit: nobis Christianis graecarum litterarum
 studia tu, Juliano, insidisti; eruditiones istas tuas, a quibus nos
 abegisti, et hausimus et aspersimus; forsam attica satis
 eloqui videamus; profecto vero loquendum; si negatus lenis iunior
 et elegantia, at robur verborum largietur Deus (e). Donique
 aegritudine tua huc solatium quaeris, non lugubrem cantum,
 sed agrorum editum. Quam tristes tamen, quam miserabiles
 lamentationes audiat! quod superest, qui suos illos versus,
 qui nihil aliud quam ludus sunt, delectaret, cum praeverbit,
 et pungit acriter (f).

Porro quae vera est illius iracundiae causa? Puer

(a) In s. verb. senarii, v. 24.

(b) Senec. epist. LVII.

(c) In s. verb. senarii, v. 36.

(d) Cf. de vit. s. carm. p. 2, d.

(e) Adversus Julian. imperator. pr. insectus. T. I. p. 119.

(f) In nos verb. senarii, v. 68. — Cf. Horat. epist. I, v. 6.

remordet conscientia, nec scrupulum ~~et~~ animo exellit poetice
 imitatio. Sedulo notemus supra transcriptam illam vocem:
 « si tamen spiritus gratia haec est, ac non potius humana novatio,
 video usque eum meo inesse religio! Et, si quis versus ipsi
 objurgat, irascitur, ut mos hominum est, quia non est ipse
 sibi optime conscius.

Expressis alio carmine et gravis quasi programma illud quod
 quaerimus D. Gregorius descripsit, quum oblitus officii sui quum
 episcopos castigat, et schemata admonet quae documenta dare
 illos deceat: « Dicit nos ut vobis, unde doceas quae mea sit
 Trinitas. Quo pacto Deus univus, ac versum distinguitur; quippe
 « qui unus sit, unaque natura, Trinitas et Unitas, quae natura
 « sit angelorum, ^{mundi}que duplicis, quae justae providentiae ratio,
 « tametsi multa non justa nec aequa plerisque videntur evincere,
 « quae itam sit animi corporisque ratio, quae legum, prima
 « et secunda quae: quid opus incarnationis, qui omnes intelligit res
 « plurimum superat, et quid inaequum naturarum in unam
 « gloriam mistio. Mortis ad resurrectionem, rursusque caelum: quae
 « resurrectionis, et iudicii ratio. quae futura sit futurum, quae penitentium
 « vita. qui flamma sint omnia delictis mihi, et ubi tandem instituta
 « sint (a) ».

Qui praecipuum dedit ille et encephalofuit. Et habemus sanctissimi
 poetae carminum summam, quem nobis ipse tradidit. Et ut
 quum scribendi formam arripuerit praesentiamus, sufficent quae
 nos ex eodem carmine transcribimus:

« Noli mihi Venti ac Syrpho tricar nectere. Valeat
 « Chryippus; procul sit Stagyrensis; nec Platonis dilijas faundiam.
 « Projice eorum ornamenta quorum doctrinam aversaris. Vixit
 « citat philosophare; nobis placebis, etiamsi impolito sermone utaris (b) ».

Conferatur etiam his versibus ad Celsurum praesidem epistola (c),
 paulo acior illa quidem, sed fortius tamen et voce liquida, quae quae

(a) De scriptis et de episcopis, v. grecos usus edit. Paris. p. 774, v. 309, 322.
 Latin redditor, edit. Colon. p. 304, b.

(b) Ibid. v. 303-308. — A. epigramm. 27, edit. Paris. p. 1174.

(c) Epistol. I. E. I., edit. Colon. p. 767.

ipsi obprobabant, silentium et rusticitatem adversus bellum et urbanum
viciis deprecant. Nota est universissima illa cyrenorum et libyensis
fabula. Hierandines autem paganos, cyreni Christianos significant,
priores carmina temere in publicum proferunt, posteriores solita-
dinem amplectuntur. « Ut causa nostra, quod cyreni respondent, in
« solitudine quoque quispiam libens se contulerit, ut musicam
« audiat, cum gophyo pennas nostras inflandas permittamus, ut
« suave quiddam et concinnum inspicit ». Et nos ingrediendum suavis-
simam illam cyreni najianzeni solitudinem, quamvis non omnino
modum in canendo teneat, et saepius tumultuatur.

Aliis, jam laudato illo de silentio quod jejunii tempore colit
carminis, divino instinctu insultans, vociferatur D. Gregorius :

Ὁρῶν ἐπὶ τῷ βῆθι, καὶ ἐκπύροντες παλιέβου

Ἰπποδ' ἄνακτι φέρω τῷ πᾶσι ἰσοτροπῆ(a).

Audiamus lyrae illius vocem non frigidam nec parum dignam quam
auribus arreptis bibamus : satis probabunt quae sequentur : jam vero
optandum quiddam nos vicinus assecuti, si, quod ad hucus capitū
calcem in summa dicendum est, clarius pateat : non de
statione sua decipit poeta et sacerdos, doctor et castigatō.

(a) De silentio quod . . . v. 69-70 p. 129, b.

The first part of the paper is devoted to a
 general statement of the facts of the case.
 It is then divided into two parts, the first
 of which is devoted to a description of the
 facts, and the second to a discussion of the
 law. The facts are stated in a clear and
 concise manner, and the law is discussed in
 a thorough and exhaustive manner. The
 paper is well written and is a valuable
 contribution to the literature of the law.

The second part of the paper is devoted to
 a discussion of the law. It is divided into
 two parts, the first of which is devoted to
 a discussion of the general principles of the
 law, and the second to a discussion of the
 specific facts of the case. The law is
 discussed in a thorough and exhaustive
 manner, and the specific facts of the case
 are discussed in a clear and concise manner.

The third part of the paper is devoted to
 a discussion of the specific facts of the case.
 It is divided into two parts, the first of
 which is devoted to a discussion of the facts
 of the case, and the second to a discussion
 of the law. The facts of the case are
 discussed in a clear and concise manner, and
 the law is discussed in a thorough and
 exhaustive manner. The paper is well
 written and is a valuable contribution to
 the literature of the law.

The fourth part of the paper is devoted to
 a discussion of the law. It is divided into
 two parts, the first of which is devoted to
 a discussion of the general principles of the
 law, and the second to a discussion of the
 specific facts of the case. The law is
 discussed in a thorough and exhaustive
 manner, and the specific facts of the case
 are discussed in a clear and concise manner.

The first part of the paper is devoted to a
 general statement of the facts of the case.
 It is then divided into two parts, the first
 of which is devoted to a description of the
 facts, and the second to a discussion of the
 law. The facts are stated in a clear and
 concise manner, and the law is discussed in
 a thorough and exhaustive manner. The
 paper is well written and is a valuable
 contribution to the literature of the law.

The second part of the paper is devoted to
 a discussion of the law. It is divided into
 two parts, the first of which is devoted to
 a discussion of the general principles of the
 law, and the second to a discussion of the
 specific facts of the case. The law is
 discussed in a thorough and exhaustive
 manner, and the specific facts of the case
 are discussed in a clear and concise manner.

The third part of the paper is devoted to
 a discussion of the specific facts of the case.
 It is divided into two parts, the first of
 which is devoted to a discussion of the facts
 of the case, and the second to a discussion
 of the law. The facts of the case are
 discussed in a clear and concise manner, and
 the law is discussed in a thorough and
 exhaustive manner. The paper is well
 written and is a valuable contribution to
 the literature of the law.

The fourth part of the paper is devoted to
 a discussion of the law. It is divided into
 two parts, the first of which is devoted to
 a discussion of the general principles of the
 law, and the second to a discussion of the
 specific facts of the case. The law is
 discussed in a thorough and exhaustive
 manner, and the specific facts of the case
 are discussed in a clear and concise manner.

De D. Gregorii Nazianzeni carminibus,
Pars Secunda.

Carmina Theologica.

— ἢ γὰρ ἀνάγκη

καὶ βροτῶν οὐρανόθεν ἀγγεῶν ἔνθεν γλώσσῃς
Μακαρίων, θεοῦ τε, καὶ ἀφρονος, αὐτοφύου. — (a)

Quam plerumque amaritudinis illud: a quandoquidem recte ad mortalem Deo
auxilium. Quædam igitur et gravem materiam ingredimur, non
tamen ita completam et quisquam fortassis conjecerit, Carmina
theologica. Jam vero ex illo epigrammate, quam acris sed et
abrupta simul propius inspicentibus appareant, præsentiri potest
quorum in numerum congregare quotquot ubique occurrunt ex
dogmatibus, et præceptis, et exemplis ad Christianæ religionis intelli-
gentiam observantiam que pertinentibus; aut e libris sacris
deprouta, aut a Gregorio contra hæresiarchas disputata, huic
nostræ disputationi aptius erit et accommodatius. Imo
plura quæ brevitarium cupimus reddere, hymnos et preces,
ad hujus capituli calcem subjungere.

Non autem, vel quæ dici debent proprie theologica, ea
carminibus distanti et religionem tantum modo tractantibus
composita reperiantur omnia, sunt ad usulta, tum de dogma-
tibus orthodoxis, tum de hæresiarcharum opinionibus,

(a) De Trinitate, p. 161, d. — cf. de scriptoribus Christianis qui, solito
sermone aut versibus, res sacras prædicabant, et contexta, hi longiorum
sententiarum opera in Defensionem fidei profunde bant, D. Hieronymus,
Magno, oratori romano, epi tolem. — cf. Euripid. Hippolyt.
V. 397 — 401.

passim moribus intermixta; quae suo quaeque loco singula detrahentur, ut propria theologicis conferamus.

Jam vero haec omnia tripartito distribuemus: prima, quae nominare tantum sat erit, breviora quam ^{que} carmina dicantur, sunt in illis tamen quaedam ornate et fortiter expressa, sed pleraque nihil aliud ad sunt, et esse voluit Gregorius, quam compendiarie rerum religionis, inclusa numeris ad juvandam Fidelium memoriam; quae quidem ad poeticae artis regulas vellicare, ineptius esset nobis, quam omnino non exigitur Gregorio; secunda, tractatus vel arcana carmina; tertium vero locum = preces, atque hymni obtinebunt.

Caput. I.
Compendiaria Carmina.

Αὐτὰς ἐβάβη τοῦς θεοσιβότοις ὑπαγαῖς,
Δεῦν δαλφύων οὐδαμῶν ἀδοῦτον μίγαν. (a)

Sunt omnino duodeviginti:

- 1° De Veris et Germanis Scripturae libris (b), simplex illa et pama librorum quibus quidquam anteponeere est nefas, enumeratio; et eandem hanc iterum in morali carmine (c) tractat. Nichil autem nisi quod fructus de bibliis sacris triples excerpit, et duobus exceptis tantum versibus de Job, et de 1to Joanne Evangelista, notandum est. —
- 2° Aegypti plagae (d), quas et alias memorat (e), sex

(a) ad Seleucum p. 192, d.

(b) p. 98, c. — cf. ad Theod. p. 143, a.

(c) Iambic. III ad Seleuc. p. 194.

(d) p. 99, a.

(e) de Vit. S. carm. v. p. 12, c.

tantum disticha, sed alta simpliciter, et quasi vellet indicare
quam non explicat ipse, eam prorsus esse, videant et meditentur
alii, amplam et uberiores carminum materiam. —

3° — *Mosis decalogus* (a), decem tantum versibus sed
expressis, et in quibus eorum quae nos aliis carminibus, de
falsis Diis, de perjurio, summa laude accrescentia et florentia
enuncemus, multa invenimus quasi gemina. —

4° — *Epigramma in templum Eliae* (b), quo duodecim et
simplicibus versibus exprimit, ut caritatem suadeat, quam sit
Elia bene uxoritas de vidua Sareptana bene usitata. Et
huic aliud conferri potest potest, quod vix carmen dicendum est. —

5° — *Eliae et Elisaei miracula* (c), de quo prorsus nihil addemus.

Itaque enumerare sat erit: — 6° de duodecim patriarchis,
quinque versibus; — 7° de duodecim apostolis, pari versuum
numero (d); — 8° de Christi genealogia (e) quo docet
Matthaeum et *Lucam* posse conciliari, et ead genus a
David Christus deducat, et esse filium *Josephi* dicatur, quum de
Virgine sit natus. Quibus innumerari non ad instituti huius
terminis nota consilium.

9° — *Miracula Christi secundum Matthaeum* (f), quae duode-
quadraginta versibus, praesertim severis, exacte colligit et expressit,
primum, secundum, tertium, vicesimum pronuntians, et
simpliciter grandia illa persequitur, quasi vereretur ne profanum
sit aliquid humani ingenii divinis operibus accedere; et ut
quod summa Christi potentia summae dulcedini conjuncta
ita exprimeretur et commoveat animos; nec parum
subtiliter videtur fortius et ornatius potentia quae Christi
mortem secuta sunt describere, quum ad lectum quae vata
sunt, et desiccantem sanam despecta sunt, ad sepulchrum mortis
exercent conpurgati, simplicius autem et naturae

(a) p. 99, b.

(b) p. 19, c. — *J. Draesta ad Virg. v. 172, b. p. 58, c.*

(c) p. 204, c.

(d) p. 99, c.

(e) p. 99, d.

(f) p. 101. — *J. Juvenium antiquissimum poetarum Christianorum.*
"Juvenius presbyter, sub Constantino historiam Domini Sabatorum versibus explicavit,
" nec pertinuit evangelicam maiestatem sub metri lege, ut there. (D. Hieronymus
Magno, orat. roman. epistola.)"

divinae accommodatus ostendere quod Christus tertia die sepulchrum suum aperit; et ad discipulos in Galilaeam revertitur.

Quod quidem epinichium procedentibus non ideo subiungimus quod poesis ornamentis caret, sed quod esse iusto compendiarium Gregorius manifesto soluit. Nec enim tenere quinquam iudices quod ita poesi repererit, in tali materia, et illud ipsum esse poetam.

10° Herodii verus, quibus, seu numero, celebratur sedata divinitus ab exsurgente Christo tempestas. (a)

11° Christi parabola et aenigmatum secundum Matthaeum (b);

12° Christi miracula secundum Joannem (c);

13° Christi miracula secundum Lucam (d);

14° Christi miracula secundum Mattheum (e);

brevisima carmina quae nominare abunde est.

15° Christi parabola secundum Lucam (f), duobus et viginti versibus iambicis, in quibus nihil aliud notandum videtur quam occurrant quae hic tantum attigit, sed aliis carminibus, moralibus illis quidem, latius explicandis, ut boni Samaritani (g), et de Pharisaei et Sublicani (h) parabola, utraque enim eleganter expressam in carmen, de suis rebus inseruit; et indicat hic sententiam quam alio carmine (i) exornatam repetimus,

Καὶ τοῦ παύματος εἶ παύσιον, καὶ εἶ παύσιον
Στεργοντος.

sed haec haec.

16° Parabola quatuor Evangelistarum, quas omnes, ut satis ex ipso titulo colligitur, coniungit, pie quidem et candida, sed uno varie satis profitemur se perquam metuere ne in horrendam hanc reprobationem, tam multipliciter

(a) p. 179, c.

(b) p. 102, a, b.

(c) p. 102, c.

(d) p. 102, d.

(e) p. 103, c.

(f) p. 103, a, b.

(g) Carum. prin. p. 37, d; 38, a.

(h) Ibid. p. 38, b, c. - beatitudin. et spiritualis vit. regul. p. 92, a.

(i) in laudem Virginitatis p. 47, c.

figuratam, incidat, et vehementer exoptare ne sit fructu sterilis; quae in ignem projicitur, et contra aut Trachina recuperata, aut illa ovis quam bonus pastor reducit, aut siccipis, quae, licet eniguo semine excrevens, brachia in tantum latissima diffundit, ad aerae solures in ea aedificant; et precatur Deum ut ultimi diei judicii se ab hinc reparat, aquisque annumerat quae ad venturam aeternam considerabunt; omnia ista pressius et confusius, et frigide permixta.

Hic subjungamus quae Hillius non collegit: 17° de Christi incarnatione xi, vnde cum tantum veribus (a); 18° Sarabotha Christi secundum Apparum (b); parvum quidem illud canonem et majoris fragmentum, cui deesse videntur principium et finis. Hic enim agitur de Apparibus sicut et de parabolis, nec solum de Luca loquitur, sed et de Apparo. Hic finem faciemus de venerandis illis carminibus, atque summa, parum poeticis. Sane constat in illis nusquam impressa posse desipere antiquitatis vestigia.

(a) Ed. var. T. II, p. 278.

(b) ib. d. p. 278.

[Faint, mostly illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. Some words like 'Cognitio' and 'Sarcobotha' are partially visible.]

Caput II.

Tractatus Theologici,

seu de arcanis carmina.

Πολλὰ γὰρ εἶον αἱ σωτηρίας ὁδοί,
 Πᾶσαι φέρουσαι πρὸς Θεοῦ κοινωνίαν.
 Ἀσχηρὴ δ' ὁδὸς ἐστίν, ὃν μόνον τῶν ἐν λόγῳ.
 Λόγος γὰρ ἀρετῆς καὶ ψυχῆς τῆς πίστεως,
 Μεθ' ἧς ἀείχως τὸ πᾶν βάλει Θεός.
 Εἰ δ' ἔς ὁδοῦς ἴταπτεν ἢ πίστις μόνον,
 Θεοῦ παρ' ἡμῶν οὐδὲν ἔν πεύσερον (a).

Nos ad frontem secerus illius arcani, quo jam nos
 divus Gregorius vocat, ea confestim expandimus quae quam
 para, quam temperanter scripta sint quis judicet. Verum
 nisi teneremus nos ne quisvili hujuse nostri terminum
 encederemus, valde placeret hic omnia profere quibus non
 sublimior ille quam sagacior suos a disputandi libidine ad
 pieae vitae studium revocat (b).

Et jam, quod supra visum est, hominem novimus
 graviter haeritantem, ad, ut theorice, sic actionis studiosum.
 Quam parum tenendum est ne ita comparatus vir nos
 frigidis vel exilibus obtundat! (c) Non est quod quisquam
 anxie sciscitatus, quis ille cognomine theologus? Quem
 Deum nobis ostendet? An ostendet quidem, an subtiles
 inanium nebularum umbras? Non tam obisum
 de Theologicis disseret, perspicuitas enim argumentatione
 elevatur (d), quam vos iterum iterumque monebit ut
 Deo preces assiduas adhibeatis. Medius in Celi ventra
 Jovis unicus ad Deum tendebat (e). Non pugnavit

(a) D. vit. s. carm. p. 20, a. - cf. Senec. epist. CVI, pauca opus est litteris ad
 mentem bonam.
 (b) De vit. s. carm. p. 19, d. - cf. Orat. De moderat. in disput. servand.
 I, I, p. 442. - D. Augustin. De Civitat. Dei l. II, 1.
 (c) cf. Montaigne, l. II, c. XII, Recherche de la nature divine condamnable.
 (d) Cicero. De Natur. Deor. l. III, c. 4. - cf. De Divinat. l. I, c. 18. - D. Joannis
 Chrysostomi De incomprehensibilit. Dei natura homin. quinquag.
 (e) Carum. prim. p. 31, c. - cf. D. Bernard. De Cons. Serat. l. V, c. 157, ad 11.

illa nec contentiosa carmina. Ergo non reformidat cognoscere illis,
 Theologus, nec quisquam Theologorum parus cultor et infrequens
 pascat, prudentissimi viri auspiciis, hoc secretum non deo
 honorandum penetrare.

Hoc autem secundum ~~oratoriam~~ cepit decem carmina recipit,
 quae sic inspicimus: de Principiis, de Filio, de Testamentis,
 et Adventu Christi, de Incarnatione adversus Apollinarianum, de
 Spiritu sancto, de Anima, de Mundo, de Substantiis mente
 praeditis, et obiter sexcentas adversus Diabolum quæstas, ad
 ultimum de Providentiâ duo.

§ I De Principiis. (a)

Undequadragesima versibus hexametris, quorum viginti quinque
 prioribus continetur generalis ad omnia theologica
 introductio, ut hominem deicit, audeat suae consuetudini,
 sed Deo fidendum, modesta, ut poëtam, culta, ut sacerdotem
 gradis. Ornatus tum de navium fuga per immensum
 mare, tum de avium volatu, tum de rebus aut hominibus
 veteris testamenti assumpti. Et laudabimus, quando
 quidem hic invenimus, eorum unam unde intelligatur
 qualia sint tam multa quibus, ut modo indicavimus,
 vere sacerdos patet, magnifice fideles ~~advocans~~ advocans,
 et disturbans impios:

ἀλλ' ἀποτίθει.

Φεύγετε, ὄβρις ἀδικῶς ἐπὶ λόγος, ἢ καθαροῦ
 Ἡ καθαροῦ οὐκ ἔστιν ἔχεται. οἱ δὲ βέβηλοι...

Οὐρανὸς ἐβαθεῖ, καὶ τὸν βίβροσ ἔρημα ἔμοιο (b).

Πνεῦμα ἑνὸς οὐ ἔρημοις νόου καὶ γλώσσαν ἔρημοις,

(a) p. 161. — cf. J. Deo, carmina De mundo p. 166, a; — De substantiis mente
 praeditis, p. 168, d; — De fidei tunc animis exact. p. 198, b. — De virt. p. 206, a,
 207, c; 219. — adversus iram, p. 235, a. — Orat. ad unagr. monach. de
 Divinit. S. I. p. 77. — cf. D. Grill. Alexandria. De Trinit. tractat. et sept. Dialog.
 (b) cf. J. B. Bourgeau.

Απορίης σ' ἀλλοίγη ἐρίβρονον, ἑς κεν ἅπαντες
Τίτρονται κατὰ θυμὸν ὄλη θέοντι μυγύρος (a).

(a) A. D. Augustini De Civitat. Dei l. XI, c. 10.
A. in primis De Trinitate D. Justiniani. - D. Hieronymi
Magno, orat. rom. epistol. - Scrierunt Didori Antiocheni
opera De Trinitate, adversus Apollinarium, adversus
fatum, adversus astrologos.

Apparet caeteris versibus expressa distincte Trinitas, ostensa
quidam, non dissertata. (d) Cedant impii, qui Spiritus divini-
tatem non aperte profitentur! Quos rursus tertio carmine, de
Spirita sancto, invenimus. Quod ad haeresiarchas qui Patrem
impetierunt; (b) aliis carminibus, paucissima admodum.
In summo, posticum carmen, quancquam subsistere severius,
et hi duplex potest fons: audeo amos Deum profundi; indignitas
adversus deherantes.

Non austerum illum in modum Trinitatem, de qua mentio
ubique occurat; (c) alias describit, nec esse injucundum huc
imprimis conferre miram illam et suam vocem quam
initio carminis, quod postea inspicitur, effundit:

Πρώτη καρθός βέν ἀγία τρις ----- (d)

Uod haec alias, quum carmina moralia attigerimus.

§ II. De Filio. (e)

Υία δὲ πρώτιστον ἄσπερον ἄρα βέβοντα
Ἡμετέρον παθὼν τὸ καθάρσιον. Ἡ καὶ ἀνάγκη
καὶ ἔροσιν διαφανέου ἀγγέλου εὐσαν χλῶσος
Μαρμαρίης θεόου, κωφόρον, ἀυτοφόνου.

Uic equatur his primis totum carminis versibus posticum,
satyricum apparet, plus quam dogmaticum carmen.

- (a) A. in laudem virginis totis p. 42, d, 43, a.
- (b) De vit. s. carm. p. 19, a, b. - De human. natur. p. 87, d.
- (c) De vit. s. carm. p. 10, a. - De Spiritu sancto, p. 163, c; 164, 167, a. - De
mundo p. 166, c. - De substantiis mente proditi p. 169, c. - ad Galenicum
p. 193, a, b. - adversus Apollinar. p. 248, b.
- (d) In laudem virginis totis, p. 43, a.
- (e) p. 161. - A. d. amb. xv, De finitibus, min. exact. p. 201, b. - Orat. quat.
prim. De theol. t. i. p. 129, 136, 161, 177. - Orat. panegyric. in Christi nativ.
p. 613. - D. Augustini De Civitat. D. l. IX, c. 11.

Scrutamen dogmaticae primam partem paulisper immorabimur, quippe quae odorem quendam veteri philosophiae in illo carmine theologico, non insuaviter subolet.

Hoc primum repetit quod sub carmine praecedenti finem aseruit, esse *aeternum Patrem*, patre ortum nullo, et esse natum ex Patre Verbum, non autem posterius genitum, coaeternum vero et consubstantialium. Sed jam non longius procedere potest quin haeresiarchas offendant, Eunomianos (a) praesertim, quoddam Arianorum genus, vel ipsi Ariani, invideant. Videbimus brevi quo modo tante distingant aut aperte hos omnes insectentur.

Hoc poro potissimum premit nullam esse in Trinitate, simpliciter, incorporea, *actionem* (b), nullam partem, nullam flexionem.

Inter Patrem et Filium nihil est omnino medium. Sunt prope consimiles.

Ὁμοῖα ἀπόροβι πατὴρ ἕως πάλιν ἢ δ' ἀγένετος

Φωνή, γεννητὸς δὲ πατὴρ ἄπο οὐθενός

Ἐπιλετο, εὐλα βεβαίως ἰσάδασθαι; . . . . . (c)

Quid illud? Si aliam creaturam ea vox ingentitas, si aliam, ea vox genititas ostendit, unde, a quo superiori principio, haec duae naturae contrariae species gignuntur? Ergo alius Deus ingentitas simul et genititas auctor affingatur.

Obvium poro lateat hic a divo Gregorio apprehendi in adiutorium theologiae periclitantibus antiquam illam contrariorum theoriam de qua tam multa et crebra in Platone et in Aristotele disputatio (d); quam adhibere est sane philosophicum in homine tam contentum philosophos. Et inde forsitan illud est quod cum ~~audivimus~~, in hujus carminis exordio, tam dolentor exclamantur.

Sed in hac laborat et impeditur philosophia, quasi per

(a) cf. Orat. prim. de Theol. adversus Eunomios. t. I. pp. 129. - Lamb. xxiii. 2. seq. pp. 246, a. - d. Inscr. l. 6. quinque adversus Eunomium. - d. Gregor. Nizian. l. 6. - d. Quodam.

(b) cf. Lamb. III ad Jeron. p. 193, a, b.

(c) de Trinit. p. 162, b.

(d) vid. Platonem in Phaedro; Aristotel. in Metaphysic. l. I. III, X, XIV.

ignes incedat. Nimirum quo Chaldaei, Sadaei, Pharisaei, Sadducaei, Valentiniani, Marcionistae, Manichaei, Montanistae, Novatiani, Sabelliani, Macedoniani et tot innumerandi alii profluxerunt, ab eodem, et philosophi, ~~et~~ saluet a Diabolo (a). Quam expedit igitur sententias veteres subijcit, quam parum ulitur, quam disjunctant, quam caute; hic vero credas in Lunoniam carbonem projicere quo igne comburitur. Sed ne proprie theologici quidem immoratur dogmatibus; arguit, suffocatur: ergo latere quasi per campum, impetu subito, proisiam, duplicem hanc arguit sententiam, qua vehementer carnis exprimit, et coronat: Christus mortuus est verbis; ut Christo divinitatem suam detrahatur; Christum, quia homo factus est, non esse Deum pronuntiat; et esse Deum miranda tentant et probant (b). Quae quamvis apta commovendis animis, quam eloquentia, sed et quam parum dogmatica plane perspicitur. (b)

(b) cf. D. Prosperii poema adversus ingratos, i. e. Semi-pelagianos.

Quod ad satyram, acerbam et mordacioram alias quam in hoc carmine invenimus. Peroratio enim et praesidium illa in quam incidit disputatione quasi reprimi videtur iracundiam, et quum aliquandiu retardata, sic proinde erumpit, jam non impetu satyrico fertur, sed commovet animos ad reprobos, ipse amore caelesti flagrans, et pariter tantum divini flammis accensus.

Arii (c) autem erroribus de consubstantialitate passim alias exprime quidem alludit; eos memorat, et hominem, sed nusquam in carminibus dissert, nusquam explicat. (d)

De illo carmine hactenus. Sed, quandoquidem hic primum attingimus quae Divus Gregorius contra haereticos contorsit, notabimus hos acres et asperos versus quibus universos distingit:

Ἰνδύσαι δὲ λαβροὶ καὶ ποδὸστροφοὶ πόδες,
 Ἐξ ἑνὸς τοῦ ἁδοῦν ὄψεται τὸς πτέρους,
 Ἰστοῖτ' ἀράχνης βαβρὴ δρομογύρα,
 Τὰ κούρα οὐδέποτε, ἰσχυροῖς γέδω,

(a) De vit. s. carm. p. 18, d; 19, a, b.
 (b) De Trinitate, p. 163, d; 163, o, b.
 (c) De Arii cf. De vit. s. carm. p. 10, a. — Jamblic. III ad Seluc. p. 193, b. Orat. ad Arianos. T. I, p. 431; Orat. in laud. martyrum et adversus Arianos p. 729. — Tractat. de fide Nicana, p. 739. — Omnia perierunt quae scribat Arius.
 (d) Cf. D. Mich. prim. ex latinis Patribus qui consubstantialitatem Verbi de fudit. — D. Cyrilli Alexandrini. De incarnatione Dei Dialogi.

Παροῦν ἢ λαθεῖν ἐν οὐρανῶν λόγοις,
Ὅτι ἑκατέρωθεν ἐκφύραται τοὺς ἑρόχους (A).

§ III De Testamentis,

et adventu Christi (B); de Incarnatione adversus Apollinarium (C).

De duobus illis capitulis, tum quia, si precedenti capitulo conferuntur, de Christo; inter se, pariter de incarnatione sunt praesertim scripta; tum quia, praeterea quod videntur substantiis theologiae exacta, versibus facta, nihil amplius advertitur, nos proliam una permissura subiungimus.

Unde cum in prioribus docet eum duae leges confabulavit. an Deus consilia sua evanescit? Qui dicere tantum nefas audeat? Genus humanum, Adami culpa dejectum, relevare voluit (D), idcirco incarnatus est Christus, Deus homoque simul, divinitate tota, tota humanitati nostrae conjuncta; secus enim non homo totus salvaretur. Quibus Apollinarium tante confutat. Porro nulla libido in humano Christi generatione cogitanda est. Illis saltem cohaerentia habemus. Jam vero simpliciter notat, tenore nullo, assue judicis: eum baptizatus fuerit Christus, duplex baptizatus, quid baptizatus (E) nobis offerat. Quirinus autem carnis, non absolutus.

Postquam breviter etiam illud, eadem de Incarnatione retractat, quibus conferre placeat quae passim in alii capitulis divini Gregorii adversus Apollinarium impersit (F).

Prorsus vero mirum est divinum Gregorium finis et gravius quam

(A) De vit. s. carni. p. 10, b, c.
(B) p. 173.
(C) p. 247. — f. D. Ambros. l. 6. d. — in incarnatione Dominica; D. Augustin. In Civitat. Dei l. X, 29. — Euseb. Saepul. e. p. c. caesariensis. l. 6. quae de incarnatione.
(D) cf. in laud. virginibus, p. 144, d; 145. — De humana natura. p. 87, b. — ad Neomium p. 143, d; 144, a, b, c.
(E) cf. orat. in sanct. baptism. T. I, p. 637.

(F) De vit. s. carni. p. 10, c, — 19, b.
Epistol. secund. ad Chedon. adversus Apollinar. T. I, p. 745. — f. D. Gregor. Nysseni l. 6. contra Apollinarium.

acius et pressius Apollinarii errores computare, nec ornationum
virtutibus, doctrina et pietate virum eodem isto

τὸ βδελύξαι ψυχάς (a)

quo animam appetere. Et Apollinarius consubstantialitatem
verbi adversum Arianos a verine defendebat. Postea vero,
Pythagoricorum philosophorum principia rapicium, quibus animam
in homine duas distinguunt, altera rationalis eademque
affectibus obnoxia, altera sensitiva tantummodo, alteram
hanc illa, ratione carentem animam, Christum, quum homo
factus est, absumpsisse contendit. Inde D. Gregorii adversus
eum disputatio.

Quum vero initio hujus carnis de Incarnatione adversus
Apollinarium admittit animam qualem Pythagorici fecere:

Νοῦν τὸν μέγιστον ἵσταν ἀνθρώπων φύσιν
Πάντα παύσεια, ἐν τῷ αὐτῷ βυρρασίῳ,
Ψυχῆς τε καὶ τοῦ σώματος τῶν σῶματος (b).

Quamquam forte non tam admittit, quam diserece designatur,
ad theologica properans. Pota vero disputatio sic potest colligi. Quum
Incarnationem ipsam, tum ea quae, quod ad generis humani
redemptionem, prout Incarnationis mysterium orthodoxum in
modum, aut, ut haeretici volunt, intelligas, jam sequantur,

expandit.

Quid, si prius rem ipsam inspicias, prohibet ne credatis
esse totam divinitatem humanitati toti conjunctam? Quomodo,
si posterius consequentia attendantur, haec non videtur?

Christus humanitatem sibi assumpsit, ut homines salvaretur,
si vero carnem tantum, et non simul et unitam humanam
assumpsit, quam induit unam, et ea una, scilicet caro, salvan-
tur. Sic, postquam Adamus totus et peccavit, et dejectus est,
et perit, haec tantum quod in homine est pejus, caro, per
Christum salvabitur.

Inde nonnulla, in hac merce theologica materia, vividius
expressa. Verumtamen non est quod hoc carnem, et de

(a) De vit. s. carum. p. 10, a.

(b) p. 247, a.

Incarnatione sit inscriptum, plurimos et elegantissimos de
 tanto miraculo versus contulcat: sed enim et alios (a), praeter
 septendecim de prioribus duorum illorum carminum, ad verbum
 transscriptos, uberiores et cultiores alii inveniantur, quorum
 postremos, praesertim calidos et eloquentes, erit postea
 inspicendi locus. Et est quod passim quaedam brevitatis
 sed aere et mordacitate tergeta occurrunt. Quae omnia
 tantum ubi inveniantur indicare abunde est (b).

§ IV De Spiritu Sancto (c).

« Multe ^{ut} nos in fide parum fortes accusant », scribebat
 Basilio Magno D. Gregorius, et subungebat quae amico suo ipsi-
 que simul a philosopho quodam exprobrari audiverat: « Orthodoxia
 nomine frustra laudatur Basilis, frustra Gregorius: ille, quia
 sermonibus suis veritatem prodit: hic quia patientia sua
 eandem simul prodit. Hic ego, unde hoc, o homo vana atque
 arrogantiae nomine nove Dathan et Abiron »: (d).

Agnoscamus his verbis nostrum Theologum, hominem
 clementissimum, quum non irascitur, nec illud nos miratione
 afficiat quod esse impraetum sibi queritur: is est enim qui
 libenter, indutus loricae fidei, in campo jaceret, coelum
 suspiciens, nisi haeretici aut calumniatores stulto gladio in terga

(a) In laudem virginum, p. 44 d. p. 45.
 (b) De vit. s. carum. p. 10, c, d. 11, a, 19, b. — De vita s. calami toll. p. 68, c. — August. de vit. calami toll. p. 74, d.
 (c) p. 163, c, d. — De vit. s. carum. p. 19, b. — Orat. de Spiritu sancto, T. I, p. 93. — A. D. Basil. lib. de Spirit. sancto. — D. Gregor. Nysseni, de s. Trinitate lib. 1 et quod Spiritus Sanctus sit Deus. — D. Ambros. de Spirit. sancto lib. 1. tr. 1.
 (d) Epistol. Basil. 26, T. I, p. 788.

haerent.

Basilii autem impietatis Gregorius que pariter accusabantur, quod Spiritus Sancti divinitatem haudquaquam aperte confiterentur.

Quae prudentia, quae ratio illis ambagibus constaret, ex reliqua S. Gregorii epistola intelligere est. Jam vero hi versus quos attingimus, Spiritum Sanctum celebrant, nec nobis e memoria excidit quomodo carmen de Principiis conclusum fuerit, utque in usulam rem S. Gregorius eos abire jussit quicumque Spiritum Sanctum non aperte profiterentur. Et illi sunt quos in hoc presenti carmine docere quidem, at et castigare magis destinat, quam Spiritum Sanctum praedicare. Quamquam enim primo versus exclamat:

Ὀυκ εἰς ὑβρίους; καὶ ἀνοήτους ἔχουσιν ἄσβεστον,
jam a secundo qui Trinitatem unam prorsus et simplicem dissociant, eos oblique respicit, et vis prope, cumulate, et quasi ad conscientiam exonerandam nonnulla, caeteroquin satis expressa, expedit:

Ὅστις δὲν σιλήσει ἀπονεύοντο ἰσχυροῦ
Πνεύματος οὐρανόθεν λαβῶν ποθέει θεώτητα,
Πολλὰς μὲν πυχὰς τε τριβούς ἐς ἐν θυσιούδας
Ὅφεται ἢ ἰδέσθαι, καὶ εἴ τι πνεύματος ἀγνοῦ
Εἴρῳσιν ἢ κραδίη καὶ οὐ νόος ὄξει δέδορκεν.
Vix ambiguus, et tenebrosus, impuros esse pronuntiat eos quicumque adversentur. Veruntamen docet aer Spiritus Sancti divinitas non clare in scripturis eluceat; quomodo Patre uno Verbum gignitur et Spiritus procedat, et ut a baptisiforma Spiritus divinitas aseratur. Nos temperabimus ab his vere theologicis iudicium, imo ne quatuor similia quidem persequemur quibus enititur absolutam Trinitatis

(a) cf. Tertullian. de baptisimate tract.

unitatum inculcare animis et altius infigere. Sed enim quum
 etiam etiamque monet nullis similitudinibus exprimi posse mysteria;
 eas cautius et reuolius adhibet quam ut quidquam ex his ad splen-
 dorem carminis resurgat. Et sunt viginti versus ultimi, faciles,
 acres et strenui, quibus simplex et placida Trinitatis monarchia
 diuide opponitur tumultuosa falsarum Deorum polyarchia. Et
 extremum hoc notemus:

Εἰς ἀδούρι

ΑΥΓΙΔΙΧΟΙΧΙ ΧΟΡΟΙΧΙ ΤΟΔΕ ΑΔΟΥ ΗΤΡΙΑΣ ΙΩΩ.

quo quam diligit et admiratur in diuina Trinitate simplicitatem,
 suos adhortatur eam rectis moribus et docti, sinceraque et
 candida fide prosequi. Hoc ad Gregorio nouum non est; non
 disputationibus longis aliorum otium suumque delectat.

In summa, quid in hoc carmine? Hominis vere Deum
 amantis, sed acrioris quam ut non inuitus vel de Deo diceret,
 febrilis et amara disputatio. Ira enim perturbat artem: nec
 vocem hanc immortale de se D. Gregorius effundit:

Πεποιχ γαρ ἔπι παύσας περὰ τοῦ (6).

Sed tempestas volucrum iactat, nec potiri caelo patitur, quo prospicietur
 postea per serenam lucem sublimius avolare.

V. De Anima. (c).

Statim ab initio carminis animae principium, quatenus
 intelligi potest, in claram lucem editum. Sequiturque protinus
 apta Fidelibus, sacerdoti congruens, simplex et pressa falsarum

(a) De Fide, p. 162, b.

(b) De vit. s. carum p. 6, d.

(c) p. 170, c. — S. D. Gregorii Nysseni lib. de anima. — D.
 Augustini de origine animar. libr. duos. — Tertullian. de anima.
 tractat. — D. Hieronym. Marcellino et Augustynice epist. tot.
 D. Mauriti de natura anim.

De anima opinionum confutatio; in qua imprimis notanda sunt ea quae, ut probet non esse animam quasi lyrae harmonicae, Platone (a), quod ad summam doctrinae tantum, neutquam ad analysin, exceperit. Et facile certum est quid sit quod Heraclitae, Anaximenis, Empedocles, Critiae, Democriti et Epicuriorum, viginti novem versibus, errores distinguit: metempsychosin autem pythagoricam viginti uno sequentibus graviter confutat, et videt haud infacite. Quamquam vero reverius illud de ea pronuntiat, ἡ ψυχή πάλιν βιβάζει, et reverentius accipi poterunt veterum sententiae, denique non tam deinde omnia illa sic disere, ut quae pars veritatis lateret in illis eliceretur, quam praesertim ostendere, quod est grave et utile, et poeticum, non esse compositam animam, nec materialium, Οὐδὲν οὐδὲν (b).

Ἡρόδοτος δ' αἰὲς φησὶν ὅτι πῦθρον ἀπίστων. (c)
 decenter quidem exclamat; etenim non contra diserit ipse. Nam quis esset disputandi finis? Jam vero nefas est, quum Deus locutus est, vocem humanam, non prorsus contrariare. Igo totus Gregorius sacris scripturis unice attendit; jam non humanum sermonem audiat, nec rursus sublimius quam quod hominum assequi mentes valeant. Granditer, simpliciter, et ut Scripturae sacrae ostendunt, mundi creationem expandit ante oculos, ita tamen ut videant in animos de homine Nasonis versus:

Sandtus his animal, mentes que capaciis altae,
 Deerat adhuc, et quod dominari in caetera posset:
 Natus homo est. .... (d).

At in sacro carmine non poeta tantum, imo non sacerdos, Deus ipse loquitur, qui magnifica rerum miracula, et ipsos angelos quasi non sufficere sibi, laudum avido, et fere deesse hominem, profitetur (e). Nec quod apud Nasonem, quo

(a) Vide Platon. in Phaedone.

(b) Ovid. animam, auctore contra. carm. v. 66.

(c) De anim. p. 171, b.

(d) cf. in laudem virginitatis, p. 44, b, c. — cf. D. Basilii et D. Gregor. Nysseni. Hexamer.

(e) Ovid. Metamorph. l. 1.

(f) cf. de Mundo p. 166, d.

terrene sit homo factus, idem illud apud Divinum Gregorium
ambigitur: caelesti flatu et pulvere ita concretus homo
fit, ut vitam hanc simul terrenam, et futuram, divinam illam,
quidem, diligit (a). Cum vero quoad felix primum sit
conditus homo, et quomodo dejectus, et morte multatus, non
ornate quidem, sed pie, et mira quadam suavitate carminis
persequatur. Unum illud notabimus quod, verum subungere
ausus est honorando creationis mysterio; illa enim egregia
similitudine ostendit quare anima in homine non statim
vires suas exeret:

Εἰς δὲ τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς

Πρώτη μὲν ἄνθρωπος ἦν καὶ ἄκροτον ἔχεν ἀλόωδ,
καὶ μάλα ἤροτος ἀνδρὸς, ἔπην δ' εἰς χεῖρας ἔκρινεν
εὐρύτοπος, τῆμος δ' ἐτελειότερον χέρον ἔχεν,
ὅτι ἦν! ἀδρανέσσον ἐν ἄφρον ἀδρανέουσα,
Πηγουμένου συνέλαμψε, νόον δ' ἐτε πάντ' ἐνέφηνεν. (b)

Quod summo, vere dogmaticum et poeticum carmen; sententia
e sacris Bibliis; ipsum vero illud, quod e Divo Gregorio est, apta
simplicitate sermonis, et eleganti versuum dulcedine egregium.

§ VI. De Mundo. (c)

Εἴτε ἄγε καὶ μεγάλου θεοῦ κτίειν ἐβούλετο,
δόξας ἠεροδόμενον ἐναντία σφιδάωντες.
Εἰς θεὸς, ὅστις δ' αὖτε καὶ εἶδα μῦθος ἀπαυρὸς,
Ἑλλήνων πικροῖσι νόημα εἰς οὐρανὸν ἄνα.
Τῶν μὲν ὅσα ἀλάσοοντι θεῶν μορφήματα οὐραία,

(a) cf. Bossuet, Il faut donc penser Chrétien, qu'entre le rapport que nous
avons du côté du monde la nature changeant de bras. f. 1. de la desse
(b) De anim. p. 172, b. d'Orléans. —

(c) p. 16, b. — A. Aristotel. l. De Mundo quem Apuleius tradidit
Certe hanc tractatum adversus Hermetium stoicum qui et terram
materiam esse de fuit bat.

46.
Οὐκ ἔβαν, ἀλλὰ γίνοντο, Θεῶν μεγαλοῦ θελήματος.

Conjectura non eget quod promittat tale exordium, quod
requirit septemdecim versibus gravissimarum et eruditissi-
marum Aristotelis et Platonis sententiarum confutatio.

Τίς δ' ἄν μοι ὄψαται ἀνυδρόν; ἢ τίς ἄιδον

Μορφῆν;

exclamat homo qui Diabolum vidit. Verumtamen apte satis
et pene subiungit :

εἰ μὲν ἄμυχα

Πάμπαν ἔην, πῶς τίς εἴ' ἰδήσθαι, ἢ τίς εὐχόμενος

Ἔστασεν ἂν δέχα πάντα διαπέτρως - εἰ δ' ἔπιμυχα,

Πῶς μύχθη; τίς δ' ἔμυξε Θεῶν δέχα, εἰ δὲ περαδότης

Ἔστι Θεός, τοῦτον καὶ κείτορα δέχουσι πάντως.

Satis forsitan fuerit Aristotelem ipsum ipsi opponere, quo nemo
unquam manifestius et adversus falsorum deorum doctrinam
efficacius ostendit quam sit absurdum vel duo principia omnium
rerum admittere. Ubi bene notis D. Gregorio duodecimi libri
Metaphysicorum locus, in quo, etsi caeteroquin non librum
Aristoteles absolvet, esse principium infinitum idem que unum
asseritur, quod contrariam unitatis et multiplicatis speciem,
naturam vero unam eandemque in se recipit, et vi sua
coalescentes in actu explicat. Sed etiamsi haud esset
iniquum exposere ut D. Gregorius non aetate saeculi sed nostrae
congruenter de Aristotele iudicaret, et se totum poneret in
contemplandis metaphysicis perspicierendisque, quid tandem
proferret, iam nimium fertili tumultuosarum et
sapis sine eruentarum contentionum tempore, novos
quasi fontes disputationum recludere? An debuit

sacerdos teneros et simplices fidelium animos, ut prolaret doctrinam Dei unius vel ipsi veteribus philosophis per caliginem sine dispectam, immergere se in dissertationes illas de unitate et unitate quae sunt natura eadem, et ita consistunt ante cogitandi, ut tam facile

plurales ~~plurales~~ in unitate sese explicare videatur? Praeterea hoc in Aristotele notandum est: emicant ea, et tanquam resplendent, quae speciem praebent non sibi coherentium; erumpit quod falsum aut est, aut esse creditur; veritas laet, et conceptum effugit. Denique, quid huc facit, Aristoteles non ostendit quomodo mundus sit creatus, ino fingit coeternum Deo materialia, carentem illam quidem formam, quantitate, et ceteris omnibus quae essentiam circumscribunt, sed est tamen (a): inde D. Gregorii indignatio. Et Platonem tante perstringit cupis nimis ideas non intelligit esse, si fas est verba theologica detorquere, ut verbum Patri, sic supremae usque consubstantiales, quippe quae, quod ad esse excedendi modum duplices, simplices vero, quod ad essentiam, tum in mente, tum in rebus, re ipsa utrinque simplices usque constant. In summas, melius fuerat, ut, perpensis omnibus opinamur, eius de Aristotele, de Platone mentionem omnino nullam facere.

Proinde ad Manichaeos transit, nec enim difficile e Manichaeis colligere quicquid adversus eos detorquet (b); jam vero illud retractat esse unum et simplex et omnium principium Deum, quod sequentes carminibus incho ornatus expressimus videbimus; et docet esse nullam tenebrarum substantiam (c), et peccati principium a nobis, incrementum a Diabolo. Dequitur quod mundus non sit coeternus Deo (d); in quo constat emulitissimum virum Epicuro (e), Aristoteli (f), et Manichaeis etiam attendere, qui quod Epicurus querebat, illud repererant (g): ut mundi aedificatores repente existerent, innumerabilia saecula dormierint. eos vero jam non acrius insectatur, nec vel tante perstringit, quasi Deum

(a) Aristoteli. *Metaphysic.* l. VII.
(b) *Ibid.* l. IX, X, XII.
(c) *cf.* Origeni, Hieronimi et aliorum, veterum errorum, ab Aristotele confutatorum, *Aristot. Metaphysic.* l. XII, 6.
(d) *cf.* D. Augustini. *de Civitate Dei* l. XI, c. 4, 5, 6. — *Confessionum* l. XI, c. 10, 12, 30.
(e) *cf.* *De Natur. Deor.* l. I, 7.
(f) *Aristoteli. Physic.* l. VIII.
(g) D. Augustini. *de Genesi* l. I, 3. — *cf.* D. Gregorii Nysseni *Deum* 14. *Prologum* adversus Manichaeos.

illud accumularetur de quo paucis antea versibus vocem illam offudit :

Εἰς θεὸς ἕσσω ἀναρχος, ἀλόγιστος ---

ergo jam nihil aliud quam barbarum litterarum doctrinam exponit, nec quicquam aut disserit aut confutat; docet tantummodo quid ante ^{mundum} ~~mundum~~ conditum fuerit Deus :

οὐδὲ γὰρ ἔστιν ἀναρχος ἡμεῖς θεός, οὐδ' ἀλόγιστος,

πρὶν τοῦτε πάντων εἶναι τε καὶ εἶναι κοσμοκτίστης,

αἰῶνος ^{κενέοισιν} ~~κενέοισιν~~ ἀπείρατος ἡμεθαυτῶν.

κίνητο κάλλος εἰσο φέδον θηρόμενος ἀγέλη,

Τρισσοφῶς θεότατος ὄραν βέλας ἰσοφύκιστον,

δε μόνον θεότατος, καὶ εἰς θεός, ἔστ' ἀγέλην.

κίνητο καὶ κοσμοκτίστης οὗς δεύρατο δεύρατων,

θεῶν ἐν μεγάλοις νοήμασι κοσμοκτόνος νόος

Ἐσομένης μετ' ἑσέατα ---

Equidem haud scio an hic sit aliqua reconditio nobilitissimi Aristotelis loci :

« Ἐστὶ γὰρ μεθύνοντι, εἰ δ' αὖ εἰς τὸ θεῖον, ἀλλ' ἔχει ἰσοφύκιστον ἢ εἰ ὁμαθῶντων.

Ἔστω εἰ νόος κοσμοκτόνος (a).

Πρόθετα μὲν, τὰ δ' ἄλλα θεῶν, θεῶν δ' ἐστὶ εἰς πάντα

καὶ μεγάλας θεότατος ἐν ἀγκυλῶσι κραεῖται (b).

Et sequuntur viridi et ornati de creatione versus, quos, ut vidimus, jam procedenti carmine de anima attigit; ostendit autem quare angelicas mentes a se, homines ab angelis caelestibus Deus removerit: denique sunt unum, duo, alter animis soli conspicuus, aeternus; alter fluxus et mortalis; et, quo magis in D. Gregorii laudem nihil dii potest, totum hoc carmen octo versibus concludit, per quos fortasse D. Augustinus tam primam De Civitate Dei cogitationem conceperit.

Vere dogmaticum primum, et deinde poeticum carmen, et brevitate sermonis sterneret quoadque Aristotelis, adjuncta immo dulcedine et nitore verborum referens.

(a) Aristot. Metaphys. I. XII, 9.

(b) De Mundo, p. 166, c.

VII. De substantiis mente praeditis (a), et obiter de Diabolo.

Οὐδ' ἴσα ἐστὶν κατ' ἕρος ἐδιδάκτοσ,
 Ἄνομάς, νεφέσων ἀποκρούστος περιστάς,
 Ἄκτις ἠελίου πολὺ χροὸν ἔρα εἰλόσει,
 Ἄμφι δὲ μὴ πάντῃ βελαγύγεται ἐγγύθεν ἀβήρ,
 Κύνδοσιν πυκνῶδι καὶ ἕστοι λωφύσσει,
 Τοῦ καὶ φαῖν ἀδίστα φέβος ἀγοράτοσ
 Φωτὸσ ἀποβέδδοντοσ ἀὶ νόσ ἕβονσ ἀγύσ.

Deus mentium omnium principium. Deus absconditus. Cuius autem obtutu animorum effugiat? quo aduentus, dulcissimo amore correpti, ad eum extollamus; quam sententiam et alius D. Gregorius haud semel retractat (b). Proximi a Deo, ab illa omnis luminis origine, angeli, summi numinis ministri, aut honore tremenda illius maiestatis solio circumstantes, aut per orbem universum diffusi, ut divina mandata exsequantur (c). Deinde hominum gones. Materiam sane poeticam et unde carmen egregium expandi potuit, si exalbi ingenii sit, et exordio suo congruentem explicasset, et hinc titulo aperi dōsion, qui, undecunque sit profectus, certe mentitus. Sed enim hoc totum carmen, et et maxime pars illius, quod novissimum inspicimus, est de origine mundi.

Hoc autem in carmine, et in aliis, dispiciatur quoddam veteris philo-
 sophiae vestigium, quae, de more, vit prudentissimus parissime utitur.

Scilicet in alium non a purissima Dei natura emanavit:

Πρώτῃ μὲν θεόγοντοσ ἐγγύ φέβος ἀγορὸσ ἀσέ,
 Ἄνο' ἐνοσ δὲ ποτὶ πολλὰ. τίγαρ θεόγοντοσ ἕρουσ
 Ἐὶσ ὀμσταδύνοτοσ; τὸ δὲ πρῶτον ὄντοσ ἀδύσ (d).

quod vere platonium est. Angeli autem aegre in vitam flectuntur, sed facile mortales. Superest tamen ut intelligamus unde malum in hominum vitam irruerit. quod non platonium in modum, nec ut poeta d. Augustinus

(a) p. 168, d.
 (b) De virtut. human. p. 135, d; - Iamblic. XVIII, De virtute, p. 219, b.
 (c) cf. D. Bernard. de Considerat. l. v, c. 41, de Angelis.
 (d) De substant. mente praedit. p. 169, b. - cf. Platon. in republic. II; - Aristotel. in Meta physic. XII, g, 10.

docuit (a), profluxive declarat a Diabolo (b). Inde vividissima rutilum omnium quorum auctor iste est, non sine temporum suorum respectu, descriptio, quam terminat explicando ad Christum Diabolum non plane sollicitum, nec prorsus astrinxerit. Optime autem intelligetur quid huius operi, quod ad sententiarum summam, dedit, si comparatur quidquid de eadem illa materia alius, idemque Pater Ecclesie, S. Augustinus, et adversus eandem scripserit (c). Sed de illo carmine hactenus, at quoniam incidit de Diabolo, prosequi aliquatenus non videtur ab eo.

Hostis adent dentia laeva que a parte laevandus,
Vivino que malo tenet utrumque latus (d).

non veniit omnis hostem illum capitalem humani generi totius, et praesertim Gregorii. Incredibile est quam pertinacissime virum innocentem fera ista bellua exerceat, quanto ardentius eius desiderio tentatur. Perennes inimicitias (e) vit dulcissimus cum inferentissimo Diabolo exerceat, et refugit inderiscentet, ut quous odore praesentit (f), et

(a) S. Augustin. Confession. l. III, c. 7; l. VIII, c. 3. De lapsu primi hominis; De Civit. Dei l. XIII, c. 1, 13, 14, 15, 24; l. XIV, c. 10, 11, 12, 13, 14, 15. — S. D. Irenaei ad Florin. epistol. De Monarchia, seu quod non Deus peccati auctor est. (a)

(b) S. De Mundo, p. 166, b. — De origine mali; S. D. Augustin. De Civitat. Dei l. XI, c. 17, 18. — De Diabolo, l. XI, c. 15.

(c) S. D. Augustin. Confession. l. IV, 15; l. 10; VIII, 7, 12, 13. (c')

(d) Ovid. De Ponto Aeg. III, l. I, v. 57.

(e) Opera distincta de Diabolo: adversus Diabolum, p. 93. Carmen quo Diabolum avertit ac Christum invocat, p. 94.

adversus Diabolum, p. 98.

ad Diabolum in verbo, p. 138.

Supplicatio ad Christum, n° 3, p. 176.

Lamentatio, n° 4, ibid.

ad seipsum, n° 9, p. 177.

ad Christum, n° 10, ibid.

ad Diabolum n° 11, 12, ibid.

ad invicem suam, n° 13, ibid.

Lamentatione, n° 14, 15, 16, ibid.

ad Diabolum, n° 17, 18, p. 178. (*)

ad Diabolum, p. 198.

ad Christum, n° 4, p. 292, d.

In Diabolum, quatuordec. versib. edit. Paris. T. II, p. 862.

De demonum pugnis, n° 83, ibid. p. 976.

Passim de Diabolo. — De vit. s. carm. p. 18, d. — Carmin. prim. De reb. s. p. 31, d. — Prosept. ad Virgin. p. 57, c; 63, c. — De anim. s. calami totib. p. 68, b; 49, d; 73, a. — De hij. vit. vanitat. p. 76, c. — anim. s. lug. p. 77, a. — De piro por. p. 82, b. — De human. natur. p. 86, d. — De extrai homin. vilitat. p. 89, a. — Ut ad Deum mentem convertat p. 94, c. — De Dei desiderio, p. 96, a. — Carmin. lugub. pros. anim. p. 96, c. — ad Nisibian. p. 125, d. — De seipso post rebit. ex urbe Constantinopolit. p. 134, c. — De vit. human. p. 135, b, d.

(f) ad Diabol. p. 178, a, b.

(*) ad Diabolum, n° 18, p. 178, v. 14: Καὶ ὅτι ἐχθρὸν τὸν γε τοῦτον οὐ μέγαρον. S. Drog. Laert. in Anasarchi vita.

(a') Deus auctor mali: S. Euripidis omnia tragediae passim. — De origine mali: S. Iunianus, Metab. v. 192.

S. D. Cyrilli antiocheni confessionem, c. 1, 6.
(c') S. Gilberti de Hoystauda meditationes. De tribus inimicis hominis, carne, mundo, et diabolo, c. 12 et 13, De vultu impunitate et versutia diaboli, c. 26, in D. Bernard. op. T. II.

alloquitur et ~~non~~ a se avertat, sed frustra. Sed enim si exprobrat
quod Adamus de paradiso exiit (a), et peccatum homines insectatus
(b), quo rabido dente et unguibus semper appetit, et, ut piscator pisces,
sic praedari conatur, fallacem hauriens impudentor haurientos (c).
Admonet autem se bene novisse epus artes (d) et cunctas si: quam possit
ei pudorem inscultere, quod lucem assumit et quum sit tenebrae. Sed nihil
Diabolus pudet. Clausat vir qui se peccatum videt: tunc, tene me,
Christe: unguisum hauri prodas tuam. De me hostis abripuit, ceu avem
de nidulo (e); nec tantum invocat Christum (f), sed et stringit (g),
et angelos obstaculat, et animam ipsam suam exstimulat ut a deo tractat (h).
Perstat Diabolus, jam vero vir, natura bonus, sed evicta patientia, omnibus conviciis
vix obtinente aggreditur, et contumelias gravissimas intorquet: dolensum, serpens,
serpentem, ignem, improbitatem, Delia, feram, Chama, draconem, noctem, serorem,
invidiam, Eivorem, detestandum hominum necem appellat, nonnulla cunctissima; nil
amplius proficit. Quae etiam ea loqui incipit, quae ratione feram valeant, aut Diabolus mo-
veant: proficitur se ei nunquam nocuisse (i); clausat irator se tententem suam disturbat,
abcat (j), et pectus isti, et caute non vult. Nil, inquit Diabolus, at usque rapit,
et fera bellus movet et voluptates ampliatat. Lenu vero jam non se capit homo, cui
datur melloquis, et minus asportissimus hosti intendit, et eruce ferise parat, et caput
contorere, et feruntur voriferat et se versas in gregem porcorum, et inde in fluctus, in
barathrum praecipit. quid plene? semper adit hostis subdolis, et frustra praedidit unguis
tantum fera dicitur, callidus turbare signos pedum signis, ut quae venatorum hauriunt.
Omnibus autem modis sanctissimum virum Diabolus eludit, et vexat, nam epus meus
delicissimus istis feris exat. Cogitationes eius bonas omnes, palam aut fertur ei
subripit (k), conficit eum vulneribus (l), rodit epus pectus, in carnes validas insidit, et
omne eius nequitia super eum diffundit. Super etiam, deum, et egregia subnixus in
altum effertur, et volat, modice virtutis septa transiens (m), ecce deus Satanas praecipit.

(a) adversus Diabol. p. 94, a, d. — ad Nemes. p. 143, d.
(b) Carum. prim. p. 37, b. — De Mundo p. 166, a. — De substant. mente
praedit. p. 169, c.
(c) Carum. prim. p. 32, b. — De anim. s. calauitot. p. 73, b.
(d) adversus Diabol. p. 93, d. — ad Diabol. in verbo, p. 138, d; 139, a.
(e) ad Christum, p. 272, d.
(f) supplicat. ad Christ. p. 176, b, c, d.
(g) ad Christum, p. 177, b, c.
(h) ad seipsum, n. 9, p. 177, a. — ad anim. s. n. 13, p. 177, c.
(i) ad Diabolum p. 177, b.
(j) adversus Diabolum, p. 98, b.
(k) Carum. prim. p. 40, a, d.
(l) Ibid. p. 38, a.
(m) De virt. human. p. 136, a, b.

ad una respicimus fundit.

D. Gregorius gratias agimus quod per eum ipsum nobis licet notum de illo certamine
severe iudicium: quod ipse cantavit quasi paludicium, quatuor versus tentummodo, id
expressis transcribemus:

Τὴ πᾶν τῶν ἁγίων ἀεικλίθη

Ἐχθροί, δόλοισι τῶ βίου ἡσθίας;

Μέγρον ὁραυτοῖ, ἡτοῖμα, ἢ τὸ κλίον.

Τὸ τῶν παρ' ἡμῶν, ἡβὲ φλοῦ, τῶν πνίγματος (α).

quod iudicium reprehensionem illam superet?

§ VIII De Providentia, carminis duo, alterum (b) hexastichon, alterum (c)
iambicis.

Genesio Providentiam uno adversus dubitantes de illa, id querentes dependebat (d).

D. Gregorius, utraque horum carminum, argumentatione simpliciter et expedita, contra negantes,
eius Providentiam sustinet, et subtiliter, acriter, astutiusque inspicit, sed et a se abstrusitate.

(e) Sono eadem fore in duobus hinc carminibus verborum numerum. Deum esse constantia
mundi saltem demonstrat, quid ibi voluit iste carminum notis, et praedictum illud fatum, quibus
nihil explicatur? Deus omnia custodit et regit. Ceterum, si verum rationes nobis ignotae sunt,
et non Deo. Fide homini quae est, si contra, perspicuum in modum patere, ubi erit fides?

De quibus nihil quid Genesio occurrere omnes novimus.

Id quod scribebat Genesio, ut lectores suos solaretur, id quidquid est quod nos sic severe iuris, sic
auro, eadem necitate et Deo allegat; irrevocabili humanis pariter ac divinae cursus scilicet.
a Ne ipse omnium conditor et rector scripsit quidem fata, sed sequitur: neque parat, seu quid sit
Istae sententiae saltem designant, nisi episcopus alludit, his verbis: « qui Providentiam negat, et Deum
a regit: nisi tu Deum fugas fatalium, qui nexione illam non libens resperat. Sic enim
a Iste suis debet capere (g) v. Nec plura. (h)

Ad posterius horum carminum celum, quae ibi proponit quae questionem attingit, quae
bonis viris malis accidit, sed non tam perscrutatur, quae exemplis movet plura in lae
specie, quae se ipsa consistit. Nos sumus Dei filii; filius vero est qui nunquam vapulabit.

Non frigide docet, irascitur, non disoritur, jactat sententias, vix in comper; ceterum a
disputationibus abhorret, nec is est qui diu laborat ut Deum esse demonstrat. Facit
quidem indignatio versus, id nullis plures supponit; carminibus illi unanimes inson-
diti non immeritimus; D. Gregorium alio quaeramus.

(a) Tebostich. p. 119, b. — cf. D. Cyprianum Antiocheni confessionem,
c. 5, 6. — Gilberti de Hoya laudis med. t. 1. c. 1. — De tribus inanis hominis
Carne, Mudo et Diabolo, c. 12 et 13. — De ventris importunitate
et veritate Diaboli, c. 26, in D. Bernardi oper. t. II.

(b) p. 167.

(c) p. 188. — cf. D. Augustinum De Civit. D. h. v. a cap. 1 ad 11, contra astrologum.

(d) Senec. De Providentia, c. I, 4. — Euripid. Mippolyt. v. 1118. — Meub. v. 488 sqq.

(e) Haui. l. h. III, v. 58. — cf. l. I v. 51-60; l. IV, v. 93. — De fato v. d. Haui. l. h. I,
v. 79, 118. — Lucet. l. h. v. 874. — cf. veterum scriptores, praesertim tragicorum, passim.

(f) Senec. De Provid. v. 6.

(g) De Provident. Iambic. II, v. 16-19, p. 188.

(h) cf. apud Eusebium, Praedicatorum. Syrii fragment. oper. ad verus fatum.

(c) cf. D. Iovani Chrysostomi lib. tres de Providentia. — De Providentia
et fato de qua liberi arbitrii cum divina gubernatione conveniunt
Microch. fragment. in Bibliotheca Scotii. —

13.

Secundum huc sunt ex Lambico (a), graecae ὁρα-
 τὰ ὑπερπικρῶς inscripto, excerpta, theologice
 enumerandae capitulis, dissertatorum in omnibus hinc
 operibus rerum definitiones. Sed enim Lambicus his versibus, D. Grego-
 rius quasi summam suam theologiam breviter et adductus
 expedit. Ad damus, et physicam summam, si quidem et coelum
 et sidera, et quatuor elementa definit. Porro tunc theologiam
 illam, adeo simplicem, resumere, tunc physicam, etiam simplicioram,
 inspicere, non est operae pretium.

Formam autem definitionibus illis, D. Gregorius Aristotelem
 videatur, quamvis fastidiosa, aemulari (b). In hoc vero aemulatio,
 illa imprimis contat quod quadam vocabula rerum definire
 necessarium ambo aequo iudicaverint.

Ὅρις πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἡ πρώτη οὐρανός (c)
 τὸ δὲ τῆς ἐκείνου οὐρανὸν ἡ πρώτη, πρώτη (d).

Si Deum et naturam circumscribat, sublata omni argumen-
 tatione, D. Gregorius. Profecto ineptior esset pii sacerdotis et
 neutquam contentioris cum Aristotele comparatio.

Nemo inter Patres, ne D. Augustinus quidem,
 Deum amantius quam D. Gregorius dicitur, sed vis invenia-
 tus alius theologice insidiosior, quam ille Theologus. Scilicet
 hunc illi fides periclitari videbatur, qui ad Gregorium obsequium
 de haereticis scribat: a Paulino, mihi crede, scribatur, ac
 postea in terram se abducit (e). Ceterum, in illa grassanti

(a) De finibus univ. exact. vid. a v. 1 ad 25, p. 198; a v. 185 ad 225, p. 201;
 et a v. 237 ad finem p. 202.
 (b) Aristot. Metaphysic. l. V. περὶ τῶν ὀνομάτων λεγομένων.
 (c) De finit. univ. exact. v. 1. - cf. Arist. Metaphysic. l. XII, c. 6.
 (d) De finit. univ. exact. v. 3. - cf. Arist. Metaphysic. l. V, c. 4.
 (e) Epistol. Gregor. Nymen. 35, l. I, p. 799, a.

54

per quos ratiocinandi libidine, docetare cum hæreticis lingua
non erat uerbum curantibus sed quasi uulnus exulcerantibus.

Scripterat autem D. Gregorii tempora Godefridus de Patente
tractatum, quem si Constantinopolitanus archiepiscopus legit, at parum
in usu habet; sed magis illi conuenit cum Prescriptionum
auctore qui demonstrabat non esse cum hæreticis disputandum,
quibus tantummodo obijcienda est catholica traditio. Quodam
a moribus sumendum periculum; mors impietatis D. Gregorius
ibi uindicta, quæ eueniat et custodia.

[Faint, mostly illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Caput Tertium. Preci, hymni (a).

Triplex pr. & prec. (b)

Tertium illud caput exiliterius habet materia: scilicet ex tanto opusculorum aut fragmentorum, specie consimilium numero, quae in unum agmen colligi omnia debuisse forsus videantur, nos multa iam ad Diabolum respicientia excerpimus, multaque nos alia lamentationibus de vanitate adjuungimus; sic quae hic impiecientur paucissima sunt.

Et illis, aut precibus, aut hymnis, pars multo plurimum fragmentis est, aut saltem opusculis, quibus non diutius immorabimur quam supra laudatis illis curamibus compendiaris. Praedictis itaque quam potestum inhonestantia reverenter praeterimus.

Antiquum Deo orandi iudicium omnes bene noverunt: qui Jovis aut alium quendam ex Jovis precatur, postquam gratia voca augenti munus illius, quo tibi opus est, laudem amplificali, addit suppliciter: a teum refert qui non parvi pendis pinguis ovium

- (a) Precat: Precatio matetina, n° 6, p. 176.
 Lamentatio respectiva ad Christum, n° 7, ibid.
 Oratio post tridua, n° 8, p. 177.
 Gregori peragra profectura ad Christum precatio, p. 127.
 Oratio ad Christum n° 9, p. 176, d.
 Precatio in verbo, n° 21, p. 178.
 Ad Christum in verbo n° 32, 33, p. 180, d.
 Oratio ad Christum n° 35, p. 181.
 Ad Christum iambic. v. p. 195, d.
 De seipso iambic. XII, p. 197.
 Actio gratiarum n° XXXIII, edit. Paris. t. II, p. 292.
 Alia, n° XXXIV, ibid.
 Precatio ante scripturae lectionem, n° XXXV, ibid. p. 294.
 De prospero itinere precatio, n° XXXVII, ibid. p. 296.
 Alia, n° XXXVIII, ibid.
 Hymnarius Constantiopolitana. n° III, ibid. p. 666.
 Hymni. — ad Christum post si. lectionem in Parbate, edit. Colon. p. 131, d.
 ad Deum hymnus, ibid. p. 185, c.
 Alia, ibid. p. 252, b.
 Alia, n° XXXI, edit. Paris. t. II. p. 288.
 Hymnus respectivus, n° XXXII, ibid. p. 290.
 (b) Orat. ad Christum in verbo, n° 32.

femora, et lauroreum videre lupinas nasum, ut exaudire rep-
plicante 11. Illi quodammodo et Christo referre ait Gregorius ut
tibi aurem prebeat. Sed quamvis iterum iterumque haec vocem
erigat, Dicam quid audax, a priori intelligitur quatenus se
proferat ille audacia.

a) Dio quid audax, laetum querorine, Christe, ut sum tuus: (a) dico
a quid audax, plerique relictis in veniam deditis (b); deceptus
ego sum, dum tibi nimis confido (c). Jam vero plerique de illis opuscula
incluimus et epistola nominantur, nisi qui titulum hunc nimis
Catholicum creant. Vere laetas eret austerior has litteras dicere,
nec invenusta est ea devoti animi cum Deo suo familiaritas.

Ad hymnos veniamus, in quibus, expansis dulcissimi pietatis
velis, fluidus et quiescens vehit. Qualis ille est exerpendus, duo decim
enodibus et suaviter fluentibus versibus, ad Deum hymnus, quo
maximus eundemque optatum amanter praedicat (d); qualis et ille
hymnus reperitur, quinquaginta versibus tenori et cretis (e). Abbe-
nos laudabimus ad Christum post silentium in Paschali (f) fer-
torem sed et viginti dicitur carmen, quo elegantem, et, resoluti lan-
dem post longum silentium labris, Paschali die, officium, adentis
que praedicat, ut Dei potentiam caeli enarret, et Christus carmen
humanam induit, ut mortem sit perperis, ut, offensa Inferorum
porta, splendidior resurrexerit. Illi aut silentium unum, aut quod-
cumque et unum proferat amanter devovet, et, quod conferri potest
sublimiori alii de Silentio quidem carmini, se rursus Dei hunc
conferat. Utique hunc hymnum vere animosum et acerrimum
quidam judicat. Est hymnus alius (g) eadem fere anarcontris
versibus dulce et suaviter retinens. In prothemo qui reperit,
quidam versibus heroicis, (h) reprehendi poterant antitheses nimis.

- (a) ad Christum, Samburg. V, p. 197, d.
- (b) Orat. ad Christum, nos, p. 176, d.
- (c) De seipso Samburg. XII, p. 197, d.
- (d) Hymnus, n° XXXI edit. Sar. p. 288.
- (e) Hymnus, reperitur, n° XXXII, ibid. p. 290.
- (f) edit. colon. p. 131, d.
- (g) ibid. p. 187c.
- (h) ibid. p. 292, b.

[Faint bleed-through text from the reverse side of the page, including references to 'Orat. ad Christum' and 'Samburg. XII']

De Maria Virgine, in omnibus carminibus quae haec
 secunda pars disputationis nostrae complecti erit, nihil cupiam,
 nec quidquam in albis inseruiat. De Maria Virgine, in
 orationibus, in epistolis, in carminibus D. Gregorii Nazianzeni,
 nihil, nisi quod tacere non poteris quum incarnationem con-
 memorat. Quid redamus? Anivadestimus, et laudamus, et
 admiramus omnino pium et praeclum illud ibentium.

Vobora gaudet Venus loquela (a)

videtur Mariae sermones: novithominum mores D. Gregorius,
 temporibus et tibi ipsi diffidit, nec lura committit cartum
 nomen, non insani pervinet tumultibus,

Non veniet Virgo, non dicitur hynemous (b).

Antequam accedamus ad morali carmina, pau-
 num expediamus quid de universis hinc theologicis genera-
 liter judicemus.

Placuit nobis in tractatibus illis, quoties ardua et
 serpea metaphysicorum, quod raro sunt, attingebant, illa
 proprietates verborum, illa vero admiranda de tam
 subtilibus rebus discernendi facilitas, cui et attendentes
 dubitabamus, et quid vellet, cogitabamus, nisi cento
 nissimum puerile sit opus, ut Aristotelis metaphysica
 versibus D. Gregorii quisquam exsequatur.

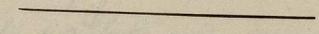
(a) Catull. LV, v. 20.

(b) Catull. LXXII, v. 4.

Placuit vero imprimis egregia illa affectionum teneritas
 quae versus irascit vitales et vividos, et res tractantia
 divinas carnisera, humanas usentes eadem commoventia
 efficit. qui iracundius in impiis, in superbos intonat?
 qui sublimius Dei magnitudinem extollat? qui deducit
 ardentius ad bonum Deum inmemores populos
 traducit?

Ἡδὲ γὰρ ἔβρω ἄνακτος ἔγδο γῆος ὄβριον ὄνῳ αἴσω.

ut unum ead tunc, multis undique emicantibus excepimus.
 Nihil profecto, quod ad decoram carminum constructionem,
 in tractatibus, absolute scriptum invenire eis; sunt tamen,
 pauca quidem, et profecto sunt, disputata graviter; sunt
 quae graviter collata quiri judicet: addantur hic nonnulla
 vere sublimia: jam vero quanta ubique elegantia, pura,
 figurata, et vivide expressa occurrant, quae omnia coronat
 humorum, quos novissime exegimus, pathetica et
 absoluta elegantia.

(1) Cat. IV, v. 10.
 (2) Cat. IV, v. 11.

De D. Gregorii Nazianzeni carminibus,
part. tertia.

Carmina moralia.

Λόγος παλαίε πᾶς λόγος, β. ω δ' ε' ς; (a)

Multo magis moralia quam dogmatica curat D. Gregorius, quod illi cum aliis Patribus Graecis contulerit, ut simplicissimi in studiis viri jam dudum anima d'ertentent. Praecipua autem moralium cura in D. Gregorio ex ipso filii ardore et naturali impatiantia, plusquam alia quaelibet velle causa, proficisci si detur. Pater is est cuius Seneca, geniti non dum, Trecentis ante saeculis, effigiem inscius excidebat, a iracundiae tristitia « comus est; nihil est arummosius sapiente: omnis illi per iracundiam meroremque vita transibit. Nusquam « oculi ejus flectuntur, ut non, quod indignentur imberiantis (b)

In tantis carminum numeris quibus aut in vita offeratur aut lamentatur.

Profecto est perarduum D. Gregorii opera sic in classes distribuere ut quicumque videri prevaluerit, ille incommotis careat. Ecce diam qua processionis, et, quas designamus, Stationum numerum.

Carmina, profecto moralia, de seipso et adversus episcopos, que aut sacerdotum aut monachorum officia retractant, una quae em, et ab initio hujusa, tertiae partis, persequi sumus: una, quod, ut probabimus, non

(a) E. tract. ch. 3.

(b) Sen. Ir. II, 6, 4, 7, 1.

Desjungi poterant, et ante cetera carmina, quod in his
 D. Gregorius res suas enarrat, et jam tum deicit affinis
 nas in familiaritatem poete, moris acerbius inceptis,
 venise. Eodem illo primo capite, lamentationis
 conjunctus, non omnes quidem, sed solummodo eos quibus quod
 mala est prepassus ab episcopis, ab invidis, ad satisfactionem
 commemorat.

Quae restabant, lamentationes De rerum
 raritate, subsequente capite protinus colligere placuit.
 Tertium caput in se truxit evaditane rare
 luculentamque materiam, carmina quae virginitatem
 praedicant.

quartum caput omnia carmina quae sunt
 De virtute, excepta ea quae, tam sacerdotis, quam
 virginis spectat, obtinuit.

Varia carmina, epitaphia,
 epigrammata, quintum idemque ultimum caput est
 complexum.

(Faint bleed-through text from the reverse side of the page, including words like "epitaphia", "epigrammata", and "ultimum caput")

De D. Gregorii Nazianzeni carminibus
moralibus,

Caput I.

Carmina De seipso, contra episcopos, et de
sacerdotum officiis. (a.)

- (a) De vita sua carmen, p. 1.
- De vobis suis carmen primum, p. 31.
- Conqueritur de suis calamitatibus, p. 73.
- Innovitium de Anastasia templo, p. 78.
- De diversis vite generibus et adversis factis episcopis, p. 79.
- Ad episcopos, p. 81.
- Ad Constantium poli-tanum episcopum et ipsam urbem, p. 85.
- Injuriam Gregorii, p. 92.
- Epitaphium et epitium ipsius vite, p. 97.
- Ad Helianum pro monacho ad usum terminum carmen, p. 106.
- De seipso post reditum ex urbe Constantino poli-tana, p. 134.
- Ad fratres monachos, p. 138.
- Eumecational, nos 22, 23, p. 178.
- De pietate, p. 180.
- In recessionem, p. 181.
- De mali amicis, nos 40, 41, p. 182.
- De seipso adversus invidios, p. 187.
- Ad Christum iambi. vi, p. 197.
- Ad Christum iambi. xiii, p. 197.
- De seipso, iambi. xxiii, p. 243.
- Iambi. ad Marcellinum, p. 247.
- Ad non amicos, p. 251, a.
- In invidios, p. 251, d.
- De seipso, nos 4, edit. Paris, p. 668.
- Ad plebem Anastasiae, nos, ibid.
- Ad eundem, nos 6, p. 670.
- In invidios, nos 8, ibid.
- In eundem, nos 9, ibid. p. 672.
- De seipso et de episcopis, p. 778.
- In invidios, p. 874.
- Lamentatio de seipso, no 68. p. 960.
- Epitaphia in se ipsum septem, p. 992-4.

Ὡς ἴδω αἰὼνα ἔργα, κακοπραγίης Ἐλεγεύης,
Ἄφ' ἀνάχα ἀλλ' ἀμενος, ἐκ τῶς ἔθ' χα πῶδα.

Παντοῦς κακίης οὐκ ἄκος, ἀλλὰ τύπος. (b.)

Vera illa carmina, et animosa, et toto acerrime
viri pectore profluentia!

(b) De diversis vite generibus, v. 43-44.

Porro non videmus nos, hac nostra Disputationis parte, quae D. Gregorius haudquaquam videt. Nempe omnibus hinc laminibus, tum vitia episcoporum, tum quae ipse infanda est perperis tractat promissive: haec enim ab illis proficiuntur. Non autem fieri potest, quem episcopos oburgat, quin et qualis esse debeant simul ostendat; nec, quem praesentis vitae suae tumultum queritur, quoniam et beatam prius aetate quietem recordetur. Audiamus igitur excelsi ingenii virum, sed cui nimia animorum teneritas sapientiam, ceteroquin ~~minime~~ minime dubiam, aliquando obumbrat, illum sane cavere, sed saepius opinio sui impotentem, maxima, minima, Diabolum, Deum, res Domesticas, episcopos, pecces sublimiores, questus, vel de famulorum moribus, (a) Dulcem juvenitatis suae memoriam, praecipua De sacerdotio, adhortationes ad monachos, vere piorum laudes, morum satiram, omnia semper actuae et flagrantissime intermiscens.

quis ille homo est qui Deum semper nominat, et gestit occupare? Unde divina videtur? Ecce sibi conscius ille qui tam acriter in episcopos intulit, Doctores religionis et docet et castigat? Profiteatur nobis mores, studia, quis sit, quid cogitet, quid veum tandem afferat? quis tandem ille? ^{quales} ~~quales~~ ^{quales} ~~quales~~ nomine episcopi?

SI De D. Gregorii vita ante tres maximas quas pertulit calamitates.

Σὺ δὲ ποὺ μὲν τῶν ἐβρίαις ἔχῃ δαψ
ἢ τῶν ἐβρίαις ἔχῃ δαψ . . . . (6)

Vitam suam sacerdos castissimus arte nulla

(a) Caru. prim. p. 33 d; 34, a.

(6) ibid. p. 33, b, v. 448, g.

sed aperte et effuse totam expandet: necum enim vero
pectus suum in Dextra gerit. Jam enarrabit omnia, et, vel
que minime postularimus, cognita habebimus.

Plenus rimarum est, hac atque illae perfluit. (a)

Ne autem incommode sit quod res suas copiose memorat
qui omnia quaecumque sibi acciderunt in occasionem
accipiat ad Deum exolandi? (b)

Audiamus de pueritia sua, de insomniis quibus
ipse Deus apparuit, de carissimo patre eodemque
sanctissimo episcopo, quam grandia, quam dulcia, quam
eloquentia!

Ἦν μοι πατὴρ καλὸς τε καὶ ἄριστος ἐσθλός τε,
Ἰηραῖος, ἀπλῶς, τὸν τρόπον, ἐτάπη βίου,
Πατριάρχος ὃν τὸς Ἀβραάμ τε δεύτερος,
Ὡτ' οὐ δοκῶν ἄριστος, οὐ τὸν ἴσον τρόπον. (c)

Notabimus imprimis ultimam illam
satiricam vocem qua, cum patrem venerandam meritis

- (a) Terent. Eunuch. Act. I, sc. 2, v. 27.
- (b) De vit. s. carum. p. 3, d; 4, a.
- (c) De vit. s. carum. p. 1, d; 2, a.

De paupertatibus antiquitatis vestigiis.

- De vita sua carum, p. 1, a. — cf. Gnomiae. moralitich. eis dogoy p. 224, v. 16.
- Eurip. D. Troad. v. 120 μόνον δὲ χάρην τοῦ θεοῦ ἐχούσας,
ἄλλας πάλαι δὲν ἀχρεοῦ τους.
- p. 5, b. Alludit ad Cratetum qui opes suas paucioribus paucioribus reliquit, 66 an-
teque suam paupertatem in mare projecit.
- p. 6, d. — cf. Gnomiae. moralitich. pene ad verbum a S. Gregor. usvegot. v. 172,
p. 27. Δεὸς πρόδους πᾶς ἀνὴρ ἐδέσεται.
- p. 14, c. — cf. Gnomiae. Mithrasium, p. 87. — Eurip. p. 177.
- p. 16, b. — Verus, Theoguidis ad verbum Deponetor.
- p. 18, d. — Aristotelium et Epicurum distinguit.
- p. 20, b. — cf. Gnomiae. Theog. p. 116, v. 69.
- p. 22, c. — cf. Eurip. Hec. v. 553.

- De rebus suis carum primum. — p. 52, d. Vates, et tu tuum illud Graecorum
dictum τιντελ τοι νόπος ἔσπειν.
- p. 34, b. v. 169-170. cf. Senec. in Thyest. : Proprium hoc miseris requirit virtutum
Nunquam rebus videra lectis, et
p. 35, a. — corpus crassum, mentis coligo. — cf. S. Patroclum possim.
- p. 40, b. — misere consolatorum quorundam, ad verum illud quod in
Seneca invenitur. « Marium ergo solatum est cogitare id sibi
« accidisse, quod ante se posse sicut viderat, omniaque possura; et id sibi
« mihi videtur rerum natura, quod gravissimum fecit, commune fecisse,
« ut crudeliter facti consolaretur ex qualitate. » — ad S. Greg. consolat. XXI.
— cf. Gnomiae. Eim. β' p. 198.
- p. 40, d. Animum d. Gregor. arbori revulsa comparat; — cf. Luc. l. I, v. 138.
- p. 42, a. — cf. De amicitia, Eurip. Elect. v. 609 sqq. — Hercub. fur. 455-59.
- Ovid. Dione erit felix, multos numerosis amicos.

extollit laudibus, impares aucto illi imaginis, etatis
sue episcopos distinguit. Hoc enim duo sunt amor, ira,
quibus omnia ejus carmina ^{aversa} dicitur, ne unquam optimum
quidquam admiratur, quin et simul adversus improbos
erumpat indignatio.

Quod et in oratione qua patrem suum defunctum
laudat potest animadverti: «Orthodoxe ^{Patris} pater et magister,
et non, ut hujus temporis sapientes, ira cum temporibus se
inspectens, nec fidem nostram medio quodam et artificioso
modo defendens, ut i qui fidei firmitatem non habent,
et aut veritatem cauponum more adverteant.» (a)

Ornatius et magnificentius etiam alios non patrem
suum magis quam sanctissimum pontificem predicat.
quam exulte imaginatur, quam sublimiter super omnia
erigat divinum illud episcopi officium! (b)

quibus, cum non tantummodo patrem suum
meritis laudibus cumulare, sed et aliqui majus sibi
proposuerit, scilicet ipsa dignum amplissimo munere
sacerdotem effingere, non erit aliterum hic saltem
indicare quam diversis modis, seu cum explicat aut
improborum invidia in seipsum arserit, (c) seu cum
lesibus istis, et sacerdotium tanquam remicas quasdam
partes agitantiibus, pios pontifices, Christo soli addictos,
et Deo, tremulis manibus, pura dona offerentes, (d) et
sinceros custodes animarum opponit, (e) ille sit emixta
tenam sacrosanctae dignitatis imaginem exprimere:
audiamus talia de se ipso loquentem:

Σὺ ὦρα μὲν ἐν ὀπλάχουσι, ἴσος δ' ἀδελφῶν ἑραῶν

Βῆσται οἱ κ' ἐβέλει, καί τιν' ἐρχόμενος.

Τούτ' ἀγαθῶν μόνον ἔβεται ἐξ ἐὸν θεῶν, οὔτε κατ' αὐτῶν,

οὔτ' ἐχέτω. Χριστῶ ἴσος ^{ἀνακ} ἀπορροφῆτος. (f)

(a) T. I. p. 296, c.

(b) Carus. p. 33, d. — cf. Truvel. in laudem Constantii fratris; — serm. 5. 697p.
— patris sui, orationes I, p. 161, b; 178, b; 286 399. — apologetici. — De
seipso et de episcopis v. 711-717, De. Paris. T. II, p. 818.

(c) De vit. s. carm. p. 11, d.

(d) De divinis vit. generibus p. 80, b.

(e) De divinis vit. generibus, p. 80, d. ad ἀποστολῶν, v. 1-7, p. 81.

(f) De divinis vit. generibus, p. 80, d.

Pro quo minimum est si, tanto parente satius, ipse quoque, vix a teneris, gestierit ut et re pariter totum uni Deo audiret quem praesertim qualis, et auctor et exemplar pietatis, mater, vel ante quam nasceretur Deo Devorerat. Audiamus terros simpliciter erectas que versus:

Η μὲν ἀπ' ἐκ πατέρων βροτῆρ' ἰσὶν ἀγοῦσα
Σεργὴν χροβίον περιβάλλει παίδων εὐδοίαν,
Ἀρετὰ θυμὸν ἔχουσα ἐν εὐδοίᾳ θηλυτέρᾳ ἔσθ'
Ὀσοῖ ἐφαπτομένη γαίης κόσμου τ' ἀχέχοῦσα,
Τόσοι ἐς οὐρανοῦ ζώη ἕσασθαι ἅπαντα
Τοῦδε βίον, κούρη δὲ πρὸς αἰθέρα ταχέον αἴμα. (a)

D. Augustini mater, pia illa quoque et Deo fidelis, De sanguine cordis sui, per lacrymas suas, diebus ac noctibus pro filio perditō sacrificabat, Deus autem illam somnio consolatus est. (b) Non item Desperabat nec flebat Gregorii mater: attamen ut miris et occultis modis eum illa actum est! (c)

Αὐτὴ πόθουσα παῖδος ἀπένιος γότον
Γδέν' ἐν οἴκῳ, πρᾶγμ' ἐὶ πολλοῖς φίλοι
Θεῷ προωμείηε, καὶ δύναι πόθου
Τυχέων. ἐπεὶ δ' ἦν δυνάστεος τῆς φρένας,
Δῶρον δίδωμι ὅσπερ ἤξιον λαβεῖν,
καὶ τῆς δόσας φθάουσα τῆ προθυμῆ
καὶ τοῖον εὐχῆς οὐχ ἀμαρτάνει φίλης,
Ἀλλ' ἤκει αὐτῆ δεξιῶν προύμιον
Ὀψις, θχιαί φέρουσα τῶν αἰτουρέων.
Εἰμὶ γὰρ εἶδος ἐμφορῶς παρέσταται,
καὶ ἀλῆβεις ἠδ' ἠὲ ἔργον ἢ ἰνυτὸς χάρις
Εγὼ γὰρ αὐτοῖς γυνομ'. εἰ μὲν ἄξιος
Εὐχῆς, τὸ δῶρον τῶν δέδωκότος θεοῦ.
Εἰ δ' ὦν ἀπειροατός, τῆς ἐμῆς ἀμαρτίας.
Οὕτω μὲν οὖν παρήλθοι εἰς τούτον βίον,
Πηλῶ χεραθεῖς φεῦ τάλας καὶ οὐκ ἔθεε,
Ἰφ' ὦν κρατούμεθ' ἢ κρατούμεν ὦν μόγις.

(a) Caru. p. 33, c. - f. p. 38, d; 39, a. - De civit. s. caluui. tot. p. 71. - De vit. s. caru. p. 2, a. - Thucydides in Thuc. s. caru. p. 10, a. - p. 10, a. (b) D. Augustin. Confession. l. III, 11; V, 77. - De civit. s. caluui. tot. p. 161, d; - 178; - 290-293. (c) De vit. s. caru. p. 2, b, c; 4, a.

Πλήρη πάντος ἀρραβῶτα καλλίστου λάδου
 Τῆν γέννησ' αὐτῆν, οἷα ἀχαριτέων θέμεις.
 Ὡς δ' ἤχοι, εὐθὺς γίνομαι ἀλλοτρίος,
 Ἀλλοτρίωσι τῆν καλῆν, τῷ γὰρ θεῷ
 Παρίσταμ' ὡς ἀμείος τις ἢ μόχθος φίλος,
 Οὐμ' ἐν γενέσι τε καὶ λόγῳ τιμώμενοι. (α)

Sunt in poetis elationes animarum non iudicanda
 temeritas, De quibus, quid sentiant pronuntiare vulgus
 mortaliū nefas est: nos, silicemus, humile pecus.
 loquantur poeta, Homeri, Virgiliti, Schilleri. (β)

Quorū omnia ista fuisse transcripsimus? Siliā
 quia in illis una collecta inveniantur quae ubique dispersa,
 et omnibus passim eum inibus, quae et multis orationibus
 retracta, D. Gregorius semper aut aperte aut tacite
 recogitat. Invepatūcas ὡ δὲ οὐκαὶ matrem D. Gregorius
 appellat; (γ) sic se aliquantulum sancte Spiritus coopera-
 tione genitum suspicatus. Notus in illis est, hinc totus
 intelligitur.

La igitur est cogitatio triplex quae animam natura
 feridos et sublimes, stimulis usque acerbis incendit et
 exarscit. Si, parentibus tam sanctis ortus, et ab illis
 omni pietatis laude excultus, degeneret, et castissima
 praecpta obliuiscatur, quam turpe, quam foedum!
 Inde timores, lacrymae. Sed enim quo colibus erigit
 animos, quo prius Deum concipiat, eo sibi inquisior,
 Demissiorque (δ) videtur, et indignatus se gratius terra
 inhaerentem experiens. Jam vero si Deo, a matre sua

(α) D. Gregorii Nysseni confat oration. in laudem fratris s. Basilii
 πατρὸς ἡμῶν. Καὶ παρατῆται αὐτῷ Σαμουὴλ Νουμῆος ἰο δὲ ἰνδὲ τὸν δατῶ ἀτῆ
 «couonne utriusque unitivitas erat. Ut enim illius matris, ita etiam hunc
 «pater a Deo petiitum procreavit.» E. III, p. 492, a.

(β) Max. O. h. je ne veux pas lui reprocher sa croyance... Ce n'est
 pas seulement pas orgueil que l'homme peut l'oppre de forces
 mystérieuses et d'oppre: pour un cœur qui aime, la nature ordinaire
 est trop étroite, et les limites que j'apprends pendant mon enfance
 renferment un sens plus profond que la réalité des heures de la vie.
 Le monde des merveilles est le seul qui donne une réponse à mon
 cœur ravi. Et un monde qui se perd en fin, se tend de tous côtés mille rames
 flétries sur lesquels mon esprit s'élève et se berce avec bonheur, le monde
 des merveilles est la véritable patrie de l'homme,.... Il croit aux divinités,
 pour a qui il est lui-même Dieu. Schell. Diabolus. III, 4. Trad. Xavier
 Marquet.

(γ) Trinit. orat. in laud. soror. s. Gorgon. I, p. 178, b.

(δ) Caru. prin. p. 40, d.

67

consecratis, non uni Deo se totum et casque adiacet,
 quantum nefas! An a Deo est derelictus? Inde quod juvenis
 amos, beatam esse materis spationem, tristi Dulcedine recordatus,
 et noctes felices, scilicet aut insomnes et suavisimam peractas
 lacrymis, aut insomniis per que ipsum Deus in sebat. (a)
 Verumtamen si, non ipsum quidem, sed matrem miseratus,
 precor Deus exaudivit, et profecto, credidit D. Gregorius,
 flagrantissimo pie matris desiderio respondit Deus, tum deo,
 ipse est, et ipsa suscipiatur omnibus, serum Dei donum, non
 matri solum sed et hominibus datam, videtur spiritus affatus,
 cedant impie, recedantur gentes Dei sacerdotem! Inde quod
 locus tam multis, jam non humilis et querulenta, sed contra
 superbus et exultans amplas illa profundit et non arrogantes
 roces, at dicit magnificus, et que docuit expressas majestate.

(b)
 Non omnia illa persequamur, se dantequam u insano
 tempestatem repletem vestigine dum quiritur audiamus,
 attendamus ad feridos illos versus quibus se jam dudum
 presentis vite mortuum profitetur:

Εξ οὖν γὰρ πρῶτον ἀποτύχῃς βιότου,
 ψυχῆς ἀπανοίξει σὺν πατρὶ μίση φανείας,
 καὶ με φέρει δόξας ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου ἐξ ἄλλου,
 Ἐνθεν ἀναστρέφεις, ἐκ τῆς δὲ με ἀρῶν προχάου
 Ὀυραίνης, τριάδος δὲ φάος περιλαμπρῆς ὀπῶν
 Ἡμετέρης, τῆς οὐτὲ φανίστερον εἰδένοντα
 Ἰψιθρότου, ζῶντος ἐλάσας καὶ ἀφρατοῦ εἰείας,
 Ἡτ' ἀρχῆς πᾶσι τελλῶν, ὅσα Χρῆστος ὑψόθεν ἔργει,
 Ἐκ τῶν δὲ κόβω τ' ἐθατοῦ, καὶ κόβω εἰποιε. (c)

Jam vero brevi non ita mortuus esse si debitas.

Presbyter a patre suo creatur; unde in patrem
 questus: porro quia monachos magis osculabatur, in Pontum
 fugit, si non optime, saltem venia dignus. (d) Jam
 vero quid illi dicit? Suis cum amicis Basilii Saronis,
 ingrato quidem dicit, non ita tamen illi qui se monachum
 esse voluerit, episcopum proficit. Inde quam temide

(a) Caru. prin. p. 36. - De auim. s. calauit. vid. ch. gauterinaud argommi
 Description. p. 71, d; - 72, a.
 (b) ad Neuv. p. 141, a. - De Spirit. sanct. p. 16, a. - De substitutis
 mente praet. p. 169, c; 170, b.
 (c) Caru. prin. p. 34, d; 35, a. - De auim. s. calauit tot. p. 70, b.
 (d) De vit. s. caru. p. 6. - Conquerit. de s. calauit tot. b. p. 34, d.

emergens irarum fluctibus, quarta superbo De dignantis
arumonia, quarta iterum querulo! (a) Ubi est animus ille
modicus contentus? quis non obstupescat quando is quem
sanctissimum nominus talia nociferatur:

Τῆς μὲν δοθείσης οὐδόλως ἐξαχθείας
Ἠρόνηψαρη, οὐδ' ὄβσος λατρείας μίαν
Θεῶν προσερχεῖν, ἢ ἐντελέξασθαι λαῶ
Ἠ χεῖρα θεῶν ἀληθειῶν ἐνέχει τῶ. (b)

Adde quod procerus immerito Basilium
vituperat, cui scripserat ipse: « Omnia quae a te proficiunt
et ut sua nobis sunt, quaecumque tandem illa sint,
aet quoquo modo se habeant. » (c) Non Sabinos exuperat.

Porro sunt prima illa hominis paucum tempe-
rantes lamentantis arumnae.

Quanto eloquentius Casarii fratris mortem
Deplorat! quam acris et iracunda rix illa estuantis
viri contra canes rix mortuum fortunae spoliantes! (d)
Hic vero, omnino sepelegendam ab aliis quae praeterea
exsequemur, iurum materiam attendamus: notemus,
(conjunctionem autem hic ostendimus ea quae ipse
conjunxit) in homine tam excelso quam Domestico odio
famulorum genus iniquitatis, quam liberali ferocia
adversus publicanos assurgat, ut iudices corruptos execretur.

(e)

In tantum de fisco versus, postquam famulos
acriter descripsit:

ἀντὰρ ἔπειτα

Κτῆσός τ' ἀρκεῖσιν, καὶ καθαρός ἄχθος ἐπ' ὤμων
Αἰεὶ ἔχει, ^{κατατρεπὴν} ~~κατατρεπὴν~~ τε φέρει πρηχτῆρος ὄροσθ' ἴσθ.
Δακρὸς γὰρ μέροπεββὺς ἐλεύθερος ἤμαρ ἀτῆεν
Ἐπόμειος ἀτῆτεββὺς, πῆδῃ δ' ἐπὶ χεῖλεββὺς κείται. (f)

(a) De vit. s. carum. p. 7, 8.

(b) Ibid. p. 9.

(c) Epistol. 7, Basilico, Et. p. 770, d. - Cf. de Sabinis, epistol. 31, 32, 33, ib. d. p. 795-797.

(d) De vit. s. carum. p. 6, d. - Carum. p. 34, d.

(e) Carum. p. 33, d. - 34, a.

(f) Cf. epistol. 197 ad eos qui in re publica versantur, Et. p. 895; - 198, Eucheriano: « Non avorum huius modum expulsi sunt, et acerbis sunt, atque ad omnem usque grossantur. »

(a) eidentes temporibus, et arundibus quas aurea agitant,
(b) avaritia caeca praecipites (c), iracundos, gelidos,
senos imperatorum. (d)

libertatem sternam illam De avaro vocem:

Πληρη τοι οϊασι δακρυϊων κατημερος (e)

audiamus praesertim ^{quam} rursus aequales episcopos distingant,
cum se imperatores commensalem jam non fore profiteatur.

Ου θνητου βασιληος ομολογος, ως τοπαρχον
Γρηγοριος θυλακω ηρα φερων ολιχην,
Κριμενος ετ μετσοβι κατημεριω και αιανδος,
Αποσοσ αεθμα φερων, δουλια δαιτομενος,
Ουχ εδρζ τυσει με δικασπολος ηε βωκεδρω
Ηε χαμα πεπενη πνευματε μετρα νεμων.
Ουδε χερας φονιους προπτοξομαι ουδε γενειου
Δραξομαι, ως τολιχης απτελοχεν χαρτος,
Ου διεργη επι δαϊτα γενεθλιον ηε βασιοντος,
Η τετα νεμφιδινη βωτ πλεοεσεε θεων
Παστα τα μεν γραβροισι ελωρια, τα δ'αρ' οπηδου
Θηβομαι αρπαλαις Βριαριω παλαμαις.
Οφρ δε φορτιδ' αχων, ταφοι εμπροσ, αφηπι δυρα
Ελξω τη μοχερην χαστερα τευρομενας,
Αεθμα αορου φερων. αλληνη επι δαϊτα παχινη
Σπευδων, πριν προτερην υβρω αποσευδασαι (f)

ff. falsorum episcoporum hypocritarum obrepat,

eos bonam pelle contextos vulpuras appellans (g); nec
satis est quod fidei desertores, ut si dicimus, eum

(a) De vit. s. cam. p. 12, a.
(b) ibid. p. 27, c. - De divitiis vit. generib. p. 80, a. - ff. ad const. tit. de iur. iur. p. 796 v. 330-343.
(c) De divitiis vit. generib. p. 80, b. 81, a. - ff. de vit. s. cam. p. 23, d; 24, a; 30, a.
(d) De vit. s. cam. p. 23, a; 27, b; 30, a.
(e) De vit. s. cam. p. 23, a; 27, b; 30, a.
(f) De divitiis vit. generib. p. 80, d; - 81, a. - ff. de vit. s. cam. p. 12, a.
(g) De divitiis vit. generib. p. 80, b. - ff. ad const. tit. de iur. iur. p. 796 v. 330-343.
iambic. xxiii, p. 244, c. - Vide abgautem hypocritarum de vit. s. cam. p. 23, d; 24, a; 30, a.
De vit. s. cam. p. 23, a; 27, b; 30, a. - ff. ibid. p. 81, b, v. 728-731.

De vit. s. cam. p. 23, a; 27, b; 30, a. - ff. ad const. tit. de iur. iur. p. 796 v. 330-343.
v. 673, ff. de iur. iur. p. 796 v. 330-343.
v. 676, ff. de iur. iur. p. 796 v. 330-343.
v. 701-4. quid natura iustitiae est, non facile mutatur, - ff. de iur. iur. p. 796 v. 330-343.
v. 741-4. de iur. iustitiae, iustitiae, Callimachus, Callis, vid. ibi. in hist. nat. v. 766.
v. 766. - πλεον το σιγη, η το σον περιεχεν. - ff. de iur. iur. p. 796 v. 330-343.
περιεχουσα εταρτα.

cauponibus conferat, et alias funambulos docet (a), jam
 quis colligere queat quot animalium nomina illis indignatus
 imurat, eos anseres, grues, (b) gallos (c) leones, sues, (d)
 graecos, res p^{as}, (e) Chameliones, (f) sepis, (g) crabrones,
 (h) polypes, (i) cercopes (j) esse vociferans. Omnibus modis
 mordet ignaros et petulantes; occidentalium acerbitatem
 et insolentiam, orientalium leuitatem (k) pari
 acrimonia castigat; iridet tenes quos non videt in
 Jerusalem descendere sententiam. (l) Nil parit dictis
 adversus homines istos vobos, fungorum instar, quod dicit,
 (m) undecumque procedentes. Nec tam quod se dignum
 est providet, quam quod in illos merito intorquetur.
 Imo vero, et Philistoei ob captam Dei arcam in aeterni
 matium parte percussi sunt, sic impuros istos, jam non
 sui compos, pro sedibus sacris indigne occupatis, optat
 in parte qua sedent diducit plecti. (n) Ecce homo.

Profecto sunt in infandis falsorum istorum
 episcoporum moribus duo praesertim quae D. Gregorium
 omnino commoveant, scilicet quibus detestandis artibus
 saecras sedes occupent, et quibus Dissidiis ecclesiam dividant.

Nullus ea aetate ~~detestatus~~ episcoporum delectus.

(o) Quae praeterea est attendere quam virida indignatione,
 in vere acerba et omnino admirabili satira, D. Gregorius
 varia munera distinguit quibus intrusi isti episcopi,
 priusquam episcopale solium ascenderent, incubuerant:
 ut horum alii nepotes eorum qui scribae erant tributorum,
 nihil magis studio habentes quam ut falsa in rationes

- (a) De divers. vit. generib. p. 81, a. — cf. de suppo et de episcopi, edit. Par. p. 778.
- (b) ibid. p. 81, b.
- (c) De vit. s. carum. p. 30, d.
- (d) De suppo adversus invidios, p. 187, b.
- (e) De vit. s. carum. p. 27, d.
- (f) ibid. p. 12, a.
- (g) ibid. p. 191.
- (h) De suppo et de episcopi, edit. Par. v. 170 p. 778.
- (i) ad episcopi, p. 93, a.
- (j) De divers. vit. generib. p. 81, b.
- (k) De vit. s. carum. p. 27, b; 28, d.
- (l) De vit. s. carum. p. 27, a.
- (m) Ambic. ad Maxim. p. 250, a. — cf. de vit. s. carum. p. 27, d.
- (n) ad episcopi p. 84, a.

(*) cf. fuenbr. in laudem patris s. oration. T. I. p. 310.

(*) (o) De suppo et de episcopi, edit. Par. p. 798, v. 311-400. — cf. episcopi. 77
 Olympio, edit. Colon. p. 831. — Et facti praebr. manentur qui vent
 p^{re}the, commun. dny. de roborum. Pascal, Serp. p. II, art. 18, 113.

De divers. vit. generib. — v. 32. alludit ad Lyfandri verba de iustitia
 est ad fraudem confugiendum, cum aperte dicit nihil proficeret. Platarch.
 v. 60. alludit ad Anaparinu. p. h. b. p. h.
 dictum.

areferentem. Legantur versus asperissima Niliis satiro omnes
 sublimitet inveniendi. (a) At, si quidem non puerile est
 eos rationem turpitudini obtendere, Christus ipse, inquit, bant,
 ex indoctis primos apostolos elegit. (b) Conjectura non erit
 quatenus D. Gregorio placuit ista paridem similitum
 comparatis. (c)

Nihil quidem aculeatius acerbis que quisquam
 imaginetur quam amarulentas illas ironias quibus eos D.
 Gregorius compungit qui sacerdotium quasi ludibrium
 quoddam et adepti sunt et exercent. Vellemus nobis copia
 detur quam facitissimos versus omnes huc transcribere, ut
 videro, quomodo videns inferius manentem hunc Dei cultorem,
 alicuiam attollis, et Dei potestatem expetis, ac novo perhorris
 uet cothremis in throno, ne bores agas bubuleo meliores?

(d) Quid jam cancelli templi significant, quibus laici a
 clericis diiuntur? Ea vere doctorum piorumque virorum
 antea sedes, nunc perditis hominibus omnibus et secleratis
 patet. (e) Nec vero temperare nobis possumus quoniam
 cum rividis illius eloquentissimi ad episcopos camminis versibus
 comparamus exprumptam de funebri oratione in laudem
 D. Basilii locum, quo feride horrendam istorum temporum
 confusionem abominatur: (f) Ιατρος μὲν οὐδὲν, οὐδὲ ζωγράφος,
 ὄβρις οὐ φέβρις ἀρρώστη μάλιστα χεῖρατο πρότερον, ἢ πολλὰ
 χρύματα ἐντεκράβει, ἢ ἐροφθοειν. ὁ δὲ πρόεδρος
 ἐπίσταται ραδίως, μὴ ποιηθεὶς καὶ πρόβατος τῆν ἀξίαν,
 ἄμω τε σπαρὶς καὶ ἀλαδοθεὶς, ὡς ὁ μῦθος ποιεῖ τοὺς
 χύγαντας. Ἠ λάττορες αὐθημερὸν τοὺς ἀγίους, καὶ σοφους
 εἶσαι κειλέομεν, τοὺς αὐδὲν βοικεθείντας, οὐδὲ τὸν βαθμῶ
 προειβενγκόστας τε πλὴν τὸν βούλεσθα. Καὶ ὁ μὲν
 δέργει τῆν κάτω χώραν, καὶ ταπεινῶς ἐτέχει, ὁ τῆν
 ὑψηλῆς ἀξίως, καὶ πολλὰ μὲν τοὺς θεοὺς λόγους
 ἐμμελετήσας, πολλὰ δὲ τῆν εὐαρχί νομοθετήσας εἰς ὑποταχῆν

(a) De regno et de imperio, edit. bar. v. 152-175, pp. 786, 4400-435, p. 800.
 (b) Ibid. v. 192-215.
 (c) Ibid. v. 230-245. - cf. ad Naves, edit. Colm. p. 141, a. - De virtutibus, v. 213, b.
 (d) De regno et de imperio, v. 770-775. - cf. de vit. d. carm. p. 1-27.
 (e) ad Gregorius, p. 82, d; 83. - cf. D. Braun. de cons. d. nat. III, 4, 19, 20.
 (f) edit. Colm. T. I, p. 335, d; 336, a.

πρόσωπος. Ὁ δὲ βαρὺς προκατάρχεται, καὶ τῆς ὀφρῶς
 αἵψε κατὰ τῶν βλατίων, καὶ οὐκ ἐπιτρέψει τοῖς θεοῖς,
 ἀλλ' ἐφίεσε τῆς ὄψος, τοῖς ἐχθρατῆ κατὰ βλάπτω. Ἀλλ'
 ὁμοῦ τῶ χράτει καὶ βοφώτερος ἑαυτὸν ὑπολαφαίει.
 χακῶς εἰδῶς, καὶ τὸ φροῦν ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ἀφῆρημῆτος.

*Ad caemina rediamus, et dissidia episcoporum,
 Orientem cum occidente conflictantem, orbem universum
 atrociter discissum, ecclesiam prope perditam, laudentem
 sane pio pontifici plagam, cum eo tractemus. (a) (Wernam
 causam lachrymis, cui ut non semel ipse repetit, quam
 unam potest, medicinam adhibet, usque enarrando,
 lamentando:*

Ὁλωλε πίστες εἰς θεοῖ,
 Ὁλωλε δι' ἐχθρῶν.
 Πᾶν τις μεταστῆ, καὶ τῶν
 Γένηται πλῆθῶς; (b)

Ergo quos inuentam de victimam offerre decuit (c)
 illi humano sanguine tinctas manus sacrificiis adhibent,
 et doctores fidei per similitudines hereticis aditam aperiant. (d)
 (a) Venit christus, martyres cruore suo fidem sancierunt,
 at diabolus, per ducis ecclesiae, episcopos, ecclesiam diruere
 statuit. (c) Sed jam exasperare hinc Nino et tantummodo
 indicare notis fragmenta non sufficit in accurima illa
 eademque eloquentissima satira qua ad episcopos inscribitur.
 Totam legat et eundem quidem et amarulem, sed
 sublime etiam et sacerdoti congruens, et in summa
 patheticum carmen. Hic enim episcopos, divinitus flammis
 corde, admonet, per sacrarum litterarum exempla, quanta
 ira Dei vel leses noxas secuta sit, quam sit sacerdotibus
 suis praesertim tremendus, quam horrenda eius justitia.
 Postquam autem temporum confusionem dividit et acriter

(a) De vit. s. carm. p. 1, b; 11, d; 24, d; 25, 26. - Carm. prim. p. 12, b. - De
 diversis vit. generib. p. 81, b. - Carm. lugubre pro s. a. i. p. 96, c. - De
 seipso post reditum ex urbe constantinopolit. p. 134, d. - De seipso adversus
 iudeos, p. 187, b. - Epistol. ad episcopos, in qua notissimam vim de concilio
 vocem, quam Calvinus arripuit, per dicitur omnibus telos eidei pro
 I, p. 814. - Epistol. ad episcopos, p. 816. - Epistol. ad episcopos, p. 816. - Epistol. ad
 no, ibid. p. 827; - 72, Satorianus, ibid. p. 829; - 133, Victor, ibid. p. 862;
 134, Modaric, ibid. p. 863, d.
 (b) De seipso, Lambic. XXIII, p. 245, c.
 (c) Ad constantinopolitanos episcopos et ipsam urbem, p. 85, b.
 (d) De seipso Lambic. XXIII, p. 245, d. - Lambic. ad Martin. p. 250, a.
 (e) Ad episcopos, p. 82, b, c.

Descripsit miserabiles exclamat:

Τὶς τὰδε θρηνηθεὶς χόου πολὺ ἰδὼν ἀνδρῶν;
ΕΧΕῖσθε φίλοι, λήξωμεν ἀτακτὰς καὶ μοχλοῦσθε.
Ὅφει ποτ' εὐαχέεσθαι τοῦτο θυνηλαῖς.

Ne minus apposite commotendos animos alius:

Εἰ ἀλλήλοισιν δὲ τὸ δώκομα; τὸ δακρυόεν (α)

Quo sacerdotem omnino reuerendum, tum
indignos episcopos propius inspeximus; restat ut per quas
artes ille ab istis sit disturbatus exsequamur, et perpetuum
tot lamentationum (b) fontem accedamus.

III. De tribus maximis calamitatibus
quibus D. Gregorius est obrutus.

Κἰνῶν ἄρσι βρόχων παραμετρίου ῥόου. (c)

Res vero sunt maxime elades quas accepit, et haec
prima est: venerat Constantinopolim, qui Ario impie-
tatem refranaret: at urbem ingrediens lapidibus est exseptus.

Non in urbe nequidem ait:

Λίδους παρῶν τῆς ἐπιγῆς πᾶσι ἀβίαι
Ὅτι εἰς τὸ μέροσφι οὐ γὰρ ἦσαν εὐδοχοί. (d)

- (a) De vit. s. carum. p. 31, a.
- (b) Ibid. p. 11, 12, 13, 14. — De reb. s. carum. prin. p. 31. — Epitaphium episcopi. in p. 197, d. — De seipso post redit. ex urbe Constantinopolit. p. 194, d. — 197, a. — Eminentioribus n. 22, 23 p. 178, d. — De patiencia, p. 190. — De secessionibus, p. 191, c. — De multis auaritiis, n. 40, 41 p. 182, a. — De seipso aduersus invidios p. 187. — Ad Christum iambic. VI, p. 191, d. — Ad Deum iambic. X, p. 197, b. — Ad Christ. iambic. XIII, p. 197, d. — De seipso iambic. XXIII, p. 243, a. — ad uen. amicor. p. 251, a. — In invidios, p. 251, d. — De seipso eod. sax. p. 668. — In invidios, ibid. p. 670-671. — De seipso et de episcopo, p. 778. — De eisdem uerbis, p. 874, 966, 992, 994.
- (c) De humana natura, v. ultim. p. 88, a.
- (d) De vit. s. carum. p. 11, b.

De paup: hatis antiquitatis vestigiis.

- Laus uoluntatis n. 22, 23, p. 178, d. — A. Thuguidis uersus quibus aduers. — tur, graec. ed. Nov. rom. p. 43, 4798; p. 44, v. 811-814. — In invidios, p. 251. — v. 6. cf. Hbr. epist. II, 1, v. 12.
- De seipso, iambic. XXIII, p. 246, b. — Acc. de senectute Archiep. te bibuit, quod his uersibus Gregorius Aristoteli. — p. 246, c. — v. 209 cf. Hbr. — nam tua res agit, paries, ueni proprius ardet.

verum lapides istos sepius retractat. (a)

Hæret lateri lethali arundo. (b)

Scilicet D. Gregorio non magis credendum est, quam se ejusquam oblitum esse, quam cum esse mortuam Deo se profetetur. Vixit homo, nos idecirco amplectimur, Deo docilem ad fermentem, quo animo scire eum sanctorum.

Tam quæ est secunda clades sic se habet: tertiorem illam quidem Decem Aegyptiacis pestibus. (c) Plebem Constantinopolitanam regebat; ecclesiam condiderat, nomine quo resurgens fides exprimeretur, Anastasiam, et plerisque inter Arianos converteretur. Hæc autem subito advena quidam ex Aegypto, Maximus, pro philosopho se gerens quem detestatus et exceperat ipse, et foderat, et omni beneficiis cumularat, et publice laudaverat, castissimum illum episcopum eundemque amantissimum sui, scelere infando, per nocturnas quorundam Aegyptiorum episcoporum insidias, supplantat. Torum non adeo mediocre et tantummodis, si non moribus, ingenio saltem fuerit, qui non modo D. Gregorium aut Petrum Alexandrinum, sed et multos ex præstantissimis illius ætatis viros lesit. Profecto debuit Gregorius esse contentus duobus illis accuratis in eum versibus.

Τὸ τῶν χερῶν χερσῶν, ἐὼς ἂν πῖν ἡ γὰρ

Τῶν ἡλῶν ἑῖπαι ἐν λόγῳ καὶ τὸ ἴσῳ. (d)

Quis hanc modestiam speret, præsertim quum tam justa eorum causa suppetit, in homine natura tam flammato?

Vidi ego mures equam contra sua fœna tenacem,
Ore reluctante, fulminis ire modo. (e)

(a) Coaquætor de s. caluinitatibus p. 73, d. - De Divers. vita generib. p. 89, c. De seipso post reditum ex urbe Constantinopolit. p. 134, c. - De seipso iambic. XXIII. p. 244, f. - Epistol. 103, Eutim. T. I. p. 848. - De seipso et de episcopis v. 32-103, edit. Par. p. 778.

(b) Virg. En. l. IV, v. 73.

(c) De vit. s. carm. p. 12, c.

(d) In iudicis p. 251, d.

(e) Ovid. Amor. Eleg. III, 4, v. 13.

Nos ralde volumus quod non perit quid de
sulestissimo homine D. Gregorius, omnino dignitatis sua
inmemor, posteris traditam voluit, et ipse conscripsit. (a)
At rursus, fatemur, quod perit sermo ille publice
recitatus a D. Gregorio in laudem istius canis, cui
tam atrociter postea coniciatus est, nullo solatio levare
possimus.

tertiam etiam assequamur. Maximo, ut
deicit, expulso, D. Gregorius a Theodosio fuerat
honorifice acceptus et in episcopali sede coarctatus;
sed ea tandem, quibus insidiis, parvi ducimus, at
profecto excidit. qui insidebant, clamabant esse
expulsam. Inde quod est in Suida: « ad nonaginta
uamos et ultra aetate profectus, Theodosio Decimum
a tertium imperii annum agente, vitam eam morte
« commutavit, hoc unum indignum virtute sua passus,
« quod principis urbis cathedra expulsus est, improbi que
« potius electi sunt, quam qui virtute ac vite splendore
« omnes antebat. »

Contra D. Gregorius:

Ως ἰδοὺ αἰὼν ἀ ἐργα, ναροπαγίης τ' ἀνεχρῶν ἴς,
Α ψ ἄτα χαββαπερὸς, ἔτος ἔτη κα πῶδα (b)

Non expulsus est, sed libenter abiit. Profecto
potuit, tum Theodosii imperatoris, tum pia plebis
auxilio (c), tum potissimum eximia sua virtute
fretus, carissimam illam sibi sedem, quam considerat,
ante se nullam, ecclesiam, si tantulum resistere
voluerit, insitis hereticis et episcopis plane indignis,
retinere. Ipse homerici illius equi instans, effractus
sineulis, erupit. (d) Sed hoc acius cogit et temeriter
quidem in sordida illa et angusta contestatione immoratus;
(e)

materiam culpe prosequiturque sua. (f)

(a) De vit. s. carm. p. 12, 13, 14, 15, 16. — Suidae. ad Maxima. p. 249, d.

(b) De diversis vita. quereb. p. 89, c.

(c) De vit. s. carm. p. 28, c.

(d) Ibid. p. 29, a. — Cf. Truabel. in laudem Basil. orat. I. p. 354, c. —
De illa sui ippar cum equo comparat. Cf. epist. 194, Candidiano, l. t.,
p. 891.

(e) De re. i. p. 10 et de episcopis, edit. bar. p. 778.

(f) Ovid. Trist. l. IV, eleg. 1, v. 34.

W

praesertim is qui et Cyprianum et Athanasium laudaverit,
(a) et tam recte, tam eloquentes D. Basilium (b) et
Theodorum Cyrenensem (c) ne contumelias et improborum
hominum injurias molestius ferent, sit hortatus. (d)
sed nimis honorem: ardet invidios parum Episcopi:

Κακίῃσθ' ἀλετρίοις ἢς σαρκόφοροι,
Αγῶσι πλερὰς ἐχρητοῦντες ὀφθαί,
Υφανχενούτες ἐν μέσοις ταῖς ἀποβολί.

et adversus illos dilemma hoc intertat: si libenter abii,
quid est cur tam abjecte hanc mihi laudem invidiat
tis? Si me expulsetis, quid vos tandem non pulset? (e)

Sanctum sacerdotem, quem omnino veneramus, satis
libere distinximus. Pergimus, et quibus verbis, ut narrat,
ab imperatore, multis adstantibus, licentiam abeundi
impetraverit, jam nunc letos rideat. Nemo sane
D. Gregorio objiciet quod imperatorem aduleter. Inquit
enim enumerando, quod facit cum Diabolum alloquitur,
multa quae non postulat, non aurum, non tabulas
interitas, non praetoras propinquis, aut

Ἡ βολί γ' ἀπίστε πλερὰς παρὰ βολί
Ταῦτ' ἔστιν ἄλλως, οἷς μετὰ σπουδῆσται. (f).

Haud efficacius quidem abeundi potestas
expeti poterat.

(a) T. I. p. 274 et 373.
(b) Epist. 25, T. I. p. 788.
(c) Epist. 81, ibid. p. 839.
(d) cf. Adversus iram, p. 229; et pergrammat. in maliciae tuae, de
per ferendi cruciis, 71, 8, 9, edit. Paris, p. 1166.
(e) De vit. s. carm. p. 30, a. — cf. de seipso post reditum ex urbe
Constantinus polti. p. 134, c. — ad Diabolum in uerbo, p. 139, b. — De
extremi hominis vilitate p. 89, d, 90, c, d. — Eminentiss. 22, 23, p. 178.
(f) De vit. s. carm. p. 30, a.

Porro ille Theodosius est quem D. Augustinus (a) et D. Ambrosius (b) nominis laudibus extulerunt, quem nostras Helios, omnibus scis principibus regum exemplar proposuit, qui paganos dissipavit, disturbavit Arianos, et ipsam nostram Gregorium omni cultu et observantia est amplexus. Unde illud fastidium, imo ille contemptus archiepiscopi constantinopolitani erga eximium imperatorem, et de Christiana fide optime meritum?

Siclicet et dictis et factis D. Gregorius imperatorem illos, toties in decem numerum cooptatos, plusquam Deos, sexcentis panegyricis impudentes praedicatos, de suo fastigio detrahit, et religioni habet ferociores illos, circumstantibus populis, ita deprimere, ut ad suum locum descendant. Adde quod haeretici religionis patronos imperatores profitebantur, quod Juliani praesidium Donatista mendicaverunt: christianus sacerdos, Deo fretus, humanum patrocinium respuit, et iusta ferocia superbiens, ne accipit quidem oblatum auxilium, ne dum exposcat.

Grande illud pontificibus omnibus documentum, elegantius, post rursus modo transcriptos, alii sublimes et pathetic, quibus ad pietatem, ad concordiam, prope Diesserus, populos invitat. Et se a negotiis remoti, non ut vitam beatam degat et tranquillam, ne ut ambitiosos istos, avidosque honorum et dignitatum episcopos, quos est acerissime insectatus, jam non sermonibus tantum, sed et moribus, modestiam doceat. (c)

(a) Ex civitat. D. l. v, c. 26.
 (b) D. Ambrosii, oper. Paris, 1690, t. II, p. 1196, De obitu Theodosii oratio. D. Sankui lib. in Theodos. laud. vide D. Hieronymi ad Sankium epistolam.
 (c) cf. De vit. S. carm. p. 23, a. Gregorius raro ad aulam se conferat.

SIV De D. Gregorii vita, postquam sede
Constantinopolitana excidit, et plaudioribus carminibus.

Ἦτος ἐπι δ' ἄλλοις, ἔως δ' οὐ πᾶσι;
(a)

Ergo an fugit e tempestatibus, e mundo
instabili,

Mi Dulce magis resolutis vivere collo (b)

nihil, inquit, Desiderat ex illis quae reliquit. (c) Hoc certe
mentitur: nos autem minime doleat tum quod se Deum
unum cogitare, unum spirare profitemur, tum quod reipsa
imo sub pectore subius aeternum sidit: hinc pietatis
cum nimis acri ferentioris animi aestu certamen,
quis ad mobilius unquam et ditius spectaculum
attendat? Nec jam timeamus ne perennes gemitibus
fastidium solemne afferant.

Τὸ δὲ θεῶν ἐπαρὰ βῆται ὀππᾶσι τοὺς ἄλλους (d)

exclamat. Audiamus de sua ~~re~~ messe, spirituali
illa quidem, erepta sibi, Dulce recordantem; quam
vero suavis et dicissim festiva et miserabilis illa
memoria! (e)

(a) Ad philem Anostasia, edit. Paris. p. 668, v. g.
(b) Corn. Gall. Sup. I, v. 61.
(c) De se ipso post reditum ex urbe Constantinopolitana, edit. Laba.
p. 134, c. - A. De se ipso et de episcopi, edit. Paris. p. 778,
v. 120-121.
(d) De vit. s. carm. p. 29, d.
(e) De se ipso post redit. ex urbe Constantinopolit. p. 134, c. - A.
De se ipso et de episcopi, loco jam laud.

Νῦν γε μὴν ὡς λαοφάβτος εἰ ἀχαλιδέβει τεκούβη
 Νηπίαχος θηλήν ἔπαβεν ἀναλέη
 Χείλεσι δὲ δὲ ψαλῆσι, πόθοι δὲ ψεύδατο μήτηρ,
 Ὡς ἄρ' ἐμῆς γλώσσης λαὸς ἀποκέρματα,
 Ἰερατοῶν Πηγῆς πολλοῖς τοπάρουε ρεούβης,
 Ης νῦν οὐδ' ὀλίγην ἰκμάδα οὐαί' ἔχει;
 Ἀλλοι μὲν προχέουε γλυκὺν ῥόον, οἱ δ' ἀϊότες,
 Ἀχθόντ' οὐ γὰρ εἰς πατὸς ἔχουε λόγον. (a)

Quam pios, quam teneros, quam non pueriles
 et patheticos questus! Gaudet alter nostris subditibus,
 triste exclamat (b). quo pacto vitam nostram fruibundis
 aper est Depopulatus? (c) Ligatus in somnium de
 Anastasia templo; ut alta mente Anastasia illa
 reposita manet!

Ante oculos urbisque domus et forma locorum
 est. (d) Verum illum luctum, lamenta vera et spicantia.
 ludatis audire patrem qui amissam filiam lamentatur.
 (e)

„Dilatate viscera vestra, pastores,“ exclamabat
 nostras Terulo in Patres sitis, imo matres. (f) In Nam
 matrem!

Hic vero habemus admirationis in Gregorium
 nostra ut et totius hujusce operis nostri suscipiendi,
 quemodocumque hoc se habeat, auctorem amplissimum
 virum cuius nomen, quamvis sit tantis operibus inscriptum,
 quasi sponte recursat quom de quarti saeculi illius
 Patribus agitur, qui et ipse non est dedignatus
 supremum salu S. Gregorii ad Anastasianam sermone
 patricio traducere.

(a) ad Diabolum in verbo, p. 139, b.
 (b) ad Constantiopolitanae synodum et ipsam urbem, p. 81, c.
 (c) ad eundem, p. 82, b.
 (d) Cuius. Hist. III, h. v. 7.
 (e) Per somnium in Anastasia templo p. 78. — cf. de vit. S. carm. p. 77, d.,
 18, c, d. — De seipso post reditum ex urbe Constantiopolitana p. 13, a —
 ad seipsum post interrogationem et responsum, p. 77, d.
 (f) Vid. French. serm. inscript. Sacre de N. Valart de Cologne.

Restat ut pauca De satis longo quidem, trecentis
sexaginta septem versibus, eammine subjungamus, quod
cum precedentibus copulari oportuit, nos tamen
nondum attingimus. Sed enim hoc non de episcopis agitur,
sed de monachis, quorum sinceram pietatem laudans,
ea tacite distinguit vitia quae detestatur. Non autem
erit inpecundum audire hominem quem tam violento
irarum aestu flagrantem vidimus, tum demum
conquiescentem. Cruem celebrat (a) Dulcem sarcinam (b),
quietem sapientia sororem, Dulcimum jejunium,
silentium, (c) homines, silentium lapideum instar, (d)
in praee Defixos, pereuntium bonorum fastidium,
vitam totam uni Christo addictam. Quanto studio
Describit ut hospitium, virtutem illam quasi paganorum
peculiarem, monachi exerceant! Quanto amore quorundam
monachorum nomina pronuntians, eos tanquam perfecta
vita exemplaria omnibus saeculis ostentat! Audimus ut
prolem suam, Constantinopolitanam plebem, tristi
Desiderio prosequitur: hic autem ferocia Dalei exultans
canobitas suos, ut pater, natis superbiens, quam calide,
quam eleganter, quam festis laudibus exornat. Notis
indicamus versus quos vellemus omnes transcribere. (e)

quod extremum superest, ut, quid quid Gregorius
De sacerdotum vitis aut virtutibus scripsit eamminibus,
nos persecuti sumus, quinquaginta versibus ad fratres monachos
inscriptis, (f) colligimus. Calumniatores variis criminationibus
a Toribantur monachos, quos, cum multo detrectantium
fastidio, defendit S. Gregorius; ceterum in saeculis impuris
illis hominibus, quos nequiores insectantur. Igitur monachos
admonet ne sermonibus malis ausam ~~pro~~ praebant.

(a) ad Heselinum pro monachis, p. 106 599. — f. Beati tertiae. et
spirituali vita regul. p. 91, c.

(b) f. De resurrectione. et ad Rufinum. orat. IX, l. I, p. 149, d.

(c) De silentio. quod jejunii tempore colitur. p. 128.

(d) f. Franc. br. in laud. Basil. orat. XX, l. I, p. 319, c.

(e) ad Heselinum pro monachis, p. 110, b.

(f) p. 138. — f. D. Hieronymus. ad Riparium presbyterum epistolam
adversus Vigilantium. — f. Dionis Chrysostomus. sermo. de fugie,
tractat. De anachoretarum vita. — f. D. Joannis Chrysostomi libe.
tres contra eos qui monasticam vitam inveniunt, — exhortationes ad
Theodorum Deas.

Vidimus quanta eloquentia episcoporum gulam obpugat;
hic monachos ut corpus macereat facillime ultionis
duobus carminibus versibus adhortatur:

Τὰς παχῆς βάρυτας καὶ γαστέρα ὄχλοι ἔχουσαι,
Ἡ λειπρὴ χυρῶν εἰβόδος οὐ δύναται. (*)

(*) f. d. Gregorii Nysseni de virginitate lib. - xxiii: ad animi
perfectionem tam impedit corporis obesitas, quam afflictio immoderata.

SV De prima illa moralium carminum
parte conclusio.

Ὡς ὅτε χειμῆσιο παρ' ἔχθρον ποταμῶ,
Ἡ πύον ἢ πλαγάνιστον ἐπηεταυὸν πομόδων,
ἐγνήμενος. πύον βόος ἀνδύσασο γέλιτων.....
Ὡς καὶ ἐμὴν ψυχὴν, Χριστῷ θαλέβουσαν ἀνακτι,
Δάβρος ἐπαύσασον χαμάδις βάλειν ἐχθρὸς ἀνακτις (a)

Ad caecum instituta hujusce nobis semitae in
immensa tot carminum supra tandem perferimus.

Proorsus non inficiemus quanto dignius pio
sacerdote fuerit si viride eidemque justissime illi
impudorum episcoporum increpationi. flammis aciores
non subderet dolor injuriarum nimius. Sed si tanta viri
pietas, tam divina feridice mentis incitatio, tantus
amor, tanta sublimitas, tanta suavitas, tot lepores, imo
del ipse ille erudus et ingenuus exestuantis animi rigor
cuiquam ea non compensare si ventus que nos ultro
castigavimus, ille saltem recogitat qua etate vixit
D. Gregorius, quos laeciderit, ipse laecisset. Sane
nunquam oblitisci debuit quod scribebat de sermonibus
suis Constantinopoli habitis, se, nec per odium, nec
per contumeliam, studio jurandi solo, semper esse
concionatum. (b) Veruntamen et nos quoque vereamur
ne sit incautum non videre qua sacerdos castissimus est

(a) Carum. prim. in reb. suis v. 531 - 542.
(b) De vit. s. caru. p. 19, c.

83.

expertus proficisci a pessimorum hominum vitis, ambitione,
 insidia, calumnia, ne obliuiscamur iis dem istis malis
 artibus esse Alexandriam, Romam, Constantinopolim,
 Antiochiam, Orientem, Occidentem, uniuersum denique
 orbem atrociter perturbatum. Inde ira, gressus,
 lacrymae: at qui parum temperantes mala sua dolent,
 non invidet, ut iam animas vertimus, aliorum
 infortunio has lacrymas quae omnium hominum
 doloribus debeantur a sacerdote et poeta. Illa
 carmina profecto aliquid habent non humide nec
 sordidum, ne priuatis rebus inclusum. Denique si
 nullo modo excusari queat insita rixio acrimonia, et rebus,
 temporibus, hominumque moribus exasperata, quid humili
 et sincero sacerdote quisquam exprobrat, quod mors ipse
 sibi acerbis impingat? (a) Nos illum castigemus, nisi
 ipse sibi satis irascatur.

Ut vero se ubicumque sistit, et reprimat!
 Ut se nimiam iracundum experiens haud semel queratur,
 et iure sibi irascatur! Ut, quod fugit illud explicat
 ideo quod inter malos spediari, nisi Deus adsit, necesse
 est. (b) Ut nimiam suam superbiam accusat, aperte,
 candidè, ingenue! (c) Quid tam fugisse iram et
 cachinnum flexisse vociferatus, (d) tum animam suam
 lugeat dictam et oppressam, nec quantum cepit Christo
 conuictam? (e) Cum quibus conuictus initium hoc
 epigrammatis contra symisactos:

Ἦ δὴ μοι ποδὴν. δάστω δέμας, ὄμμα δαπάσω
 ῥροτιβὺν ἡμῶν, καὶ ἔσθ' ὅχι βε τῆσθα
 ψυχῆν τῆσ τρετάδ' αἰσῶν, ὄντως πρὸς ἐξέρ' ὄβαιμ.
 ἀλλ' ἐφ' ἡσ ἀπατῶ τὸν βώματος οὐκ ἀπογοῦτε.
 Ἦ δὲ δὲ καὶ νεόβητα ῥῥῥῥ. . . . . (f)

(a) Ego vero nihil veritatis, rem, ut se habet in medium profertur, atque
 " utriusque parti aequum me. arbi. tuum probebo, neque et iis qui me
 " accusant, et iis qui promitte et alacri animo cause meae patrocinium
 " suscipiunt: eam videlicet rationem tenens, ut partem meam ipsam
 " accusam, partem etiam purgem ac de fundam. " (Apolog. I. p. 1.)
 (b) Caru. prim. p. 34, b.
 (c) Conquirit. de s. calumnia. v. 40-46, p. 74, b. — cf. Caru. prim. de reb. s.
 p. 41, b.
 (d) De s. leuita quod ieiunium tempore coluit, p. 130, d.
 (e) Ib. d. p. 129, d. — Caru. prim. p. 35, c, d.
 (f) In Agapetos epigramma. 10, edit. Savii, p. 116.

41.
Quid sibi voluit omnia illa quibus, et jam mox
videbimus, sese exhortatus ut ad Deum orientem converteret,
et Discolium ascenderet? Quid quod animam suam arbori
comparat quam tempestas radicibus extirpavit? (a) quanta
amaritudine, quasi sceleris immensis memoria caesus, quam
elegantiter tamen et patheticum in modum narrat ut ipsum
mater Deo dixerit, ut ingemit tanquam De gener, ut
sublime imaginatus jam non licere sibi Deum nisi
per matris virtutes obsecrare! (b)

Porro sunt octo puncta perfectionis assequenda. Hoc
octo si bene excolueris, omnium perfectionem
et consummationem per gratiam Dei consequeris.

Primum ut pure et integre peccata tua sepius
confitearis, cum magno dolore et proposito non plus faciendi.

Secundum ut non frangaris adversitate vel tentatione.

Secundum autem illud est in quo peccat D. Gregorius,
sed omnia cetera puncta tulit, nos affirmamus, et quoties
est hic in terris homo, qui de octo perfectionis punctis
septem puncta sit assecutus?

Tertium autem quae minus ignoramus ea libentius
quisquam sacerdoti condonarit, scilicet in Maximum
contumacia et nimis contumeliosam interdum episcoporum
saturam; at versus non defendi queat quod in perpetuis
eius questibus vis inest quam maxime saporifera.

Ceterum est sua unquamque aetate gloria, quam
praesularit affectat. Quae vero D. Gregorii temporibus
ab unoquoque piorum hominum laus potissimum exoptabatur?
Memini dubium est, martirium. Hoc unum profecto Deo
bonus sacerdos appetit, huc tendit, hanc sibi famam
foret, et quasi, quod toto pectore afflagitat, hoc sibi
contigisse persuasum velit, omnibus modis animum veat
et cruciat ut ipse sibi justus omnino martyr esse videatur.

(a) Carnu. prim. p. 40, d.

(b) ibid. p. 32, d; 39.

9.

lacteoquin Deo fideliter offert quaecumque est percipiens.
 Queritur sane, ut pueri, quo attentius ipsum pater,
 scilicet Deus, respiciat. hinc tot et tanta lamentationes.
 De quibus non queritur? Se miserum ex quo De matris
 utero erupit, imo vero et antea! (a) Forsan meminerit nos
 autem qui parietem illum omnino peritata vita horremus,
 et ea tantummodo dijudicare possumus quae, postquam
 egressus est de matris utero, acciderunt. Dolorem tantum,
 tam acrem et continuum admiramus. Quod si quis etiam
 non dubitet quam necessarium ei fuit assequi hoc
 martyrii fastidium, attendat quibusdam versibus ubi
 postquam Petri et Pauli martyrium commemorasset, se
 illis duobus subjungit qui et suos Dolores Christo offerat (b)

(x) ἀποθνήσκει
 πᾶν υἱοῦς γὰρ τῶν κτιστῶν ἐγγίνεται,
 ait Euripides, (Iphig. Aulid., v. 1233-4)
 sed non ante quam mater ex utero emiserit.

Hominem totum, quatenus per nos fieri
 potuit, in conspectum proferre conati sumus. Unum
 Denique subiiciemus: non tantis virtutibus gloria defuit,
 imo nec quod quisquam plusquam gloriam aestimet.
 quam fuerit Athenis primum, Deinde Constantinopoli
 carus, quam vim habuerit pellicienti animos, non
 ambigitur. Quod quomodo an fuerit satis constat, cur
 fuerit explicari debet. Nobis autem carmina D.
 Gregorii persecuentibus haud ita difficile intellectu
 videtur: in summa, non periclitatur D. Gregorii nomen,
 utinam ne nos tantum verum iudicantes ingenio
 Desimus!

Ad finem totius huius Disputationis D.
 D. Gregorii carminum structura et compositio
 dicemus. Quae si quis jam nos interroget,
 praeterquam quod vehementia et eloquentia esse
 arguatur, qualia sint, versus quos hic transcribimus
 interim pro responso accipiat:

Δίξῃαι μὲν ἔμωι πῶθ' οὐ βέβητος οὐδέτ' ἴστωρ
 Ἐξ ὅσπερ χόσμος τῷ δὲ ὀλιγοδρασίῳ,
 Σταυρῶν ἀσπάρτεος, φῶτος γλαυκῶν, ὅς μ' ἐσάωβε,
 καὶ πάντων βροτέων Χριστῶν ἀπειχάρετος.
 Οἱ δὲ τοι οὐτε δὴν μάλα καὶ οὐδὲ πάντες ἴσασιν,
 οὐδὲ γὰρ οὐδὲ λόγῳ, κρείσσονε τούτο φέροι.
 (c)

(a) Conquirit. De s. cath. v. 11, p. 73, d.
 (b) De script. aduers. iudeos, p. 188, a.
 (c) ad H. Her. pro monachis, p. 106, a. — cf. de vit. s. carm. p. 20, b.

Handwritten text in a cursive script, likely a letter or a manuscript page. The text is dense and covers most of the page.

Handwritten text at the top of the right page, possibly a header or a short note.

Main body of handwritten text on the right page, continuing the narrative or letter.

Δεσφω μετ' εμην πατρων εδωκεν εντα
Εξ αυτων εγραψεν το 7ο κεφαλαιον
Εταυτο εγραψεν ο πατερ Χριστος εν τω 1ο κεφαλαιον
Οτι εν τω 1ο κεφαλαιον εν τω 1ο κεφαλαιον
Οτι Χριστος εν τω 1ο κεφαλαιον εν τω 1ο κεφαλαιον

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or a date.

Caput II.

Lamentationes de rerum vanitate. (a)

Τὴς γυνώσκων, τίς δ' εἶπὲ, τί δ' ἔσονται, οὐ τάχα οὐδ'. (b)

Doctrinam vanam, vitam inartam et confortam erumis,
horrendum post mortem iudicium!

Est quaedam flere voluptas (c). Sed ne lectori nostro,

- (a) De animi, s. calamitatibus, p. 68.
- De vite vanitate, communique omnium fate, p. 77.
- Orumque nos lugeat, Christumque obsecrat, ut sibi vitam faceret afferat, p. 76.
- Ad seipsum per interrogacionem et responsionem, p. 77.
- De humana natura, p. 86.
- De exteriori hominis vanitate ac prosecutione rerum vanitate, p. 88.
- De vite itineribus, p. 90.
- Sepe cohortatur ut ad Deum mentem convertat, p. 94.
- Luctus, p. 95.
- Ad animam, n° 23, ibid.
- De natura humana fragilitate, n° 24, 25, ibid.
- De Dei desiderio, ibid.
- Carmen lugubre pro s. anima, p. 96.
- Luctus, p. 97.
- Carmen supplicis, ibid.
- Carmen penitentialis et deprecatorium, p. 98.
- De vite humana, p. 155.
- Ad suam animam, p. 176.
- Lamentationes ad Christum, n° 19, 20, p. 178.
- Sermonis ratio cum mundo, p. 179.
- In vite exitum, ibid.
- De vite humana, ibid.
- Admonitio, p. 180.
- Elegiacum, ibid.
- De patientia, p. 180.
- Aliud, p. 181.
- De desiderio, ibid.
- De morte hororum, ibid.
- Ad suam animam supercanticum carmen, p. 182.
- Ad Christum, tria fragmenta, p. 252.
- Ad animam suam, n° 82 edit. Paris. T. II. p. 976.
- Lamentatio, n° 84, ibid. p. 978.
- In morbum, n° 89, ibid. p. 988.

(b) De humana natura, v. 17.

(c) Ovid. Trist. l. IV. Sg. 3, v. 37.

Virgilius

Fortunatus At ille Deos qui novit agrestes,
Panamque, Sylvanumque tenem, nymphasque sorores!

Gregorius

Divitiis nobis, victus levis, aspera vita,
Christus, noster amor, sursum praecordia tollens. (a)

Virgilius.

Illam non populi, saeces, non purpura regum
Pleat, infidas agitant discordia fratres,
Aut conjurato descendens Iovis ab Igro;
Non res romance, perituraeque regiae: neque ille
Aut doluit miserans inopem, aut insidit habenti.
Quos rami fructus, quas ipsa volentia rura
Sponte tutere sua, carpsit, nec serca jura,
Sylvanumque forum, aut populi tabularia videt.

Gregorius

Nec vero laudes hominum famamque caducam,
Quae levibus ventis citius dilabitur, unquam
Appetit, nec, caesarea sublimis in aula,
Insigni sperare gradu, iudexque forensi
Splendidi adin solio residere, et corpore majus
Terre supercilium, ac latas pallere per arbes
Imperio, et aliquos praecellere robore eives,
Somnia vana sequens, (quae, nunquam) firma, subinde
Nunc hos nunc alios advenit, pariterque recedunt. (b)

Virgilius.

Me vero primum Dulces ante omnia musae,
Quarum sacra fero, ingenti percussus amore,
Occipiunt, caeli que vias et sidera monstrant,
Defectis solis varicos, luna que labores.

Gregorius.

Nille animus curis atque huc versatur et illic,
Sylvanum omni vagus carpere ~~postit~~ ^{etiam}
Et Christum praecul avertit; namque ille ceusat
Mentem, cui conjux non satis unus erit. (c)

(a) Carum. prim. p. 32, c.

(b) Ibid. p. 32, d; 33, a. — cf. D. Bernardi de Considerat. I, 6.

(c) De anim. s. calant. p. 68, d.

Virgilius

Unde tremor terris, qua vi maria alte timescant,
Objectibus ruptis, rursusque in seipsum resiliunt.

Gregorius

Unde? Quis? in lucem veni? terra que sepultus?
Quam e cinerem excutiam, quis redivivus ero? (a)

Virgilius

Quid tantum Oceano properant se tingere soles
Hiberni, velque tardis mora noctibus obstet.

Gregorius.

Quis prius ipse fui? quis sum, quid ero ecce repente?
Quo sistam effigies, o Deus, ipse tui? (b)

Virgilius.

Si, hosne possim naturae accedere partem,
Trigidas abstulerit circum praecordia sanguis,
Pura mihi et rigui placeant in vallibus amnes:
Flumina amem, silvasque iniquibus? Cuius campis,
Iperchiusque, et virginibus bacchatae Lacenis
Laggeta! Qui me gelidi in vallibus Aevi
sistat, stringenti ramorum protegat umbra!

Gregorius.

In nemus umbiferum, confectus corda dolore,
Solum ego hesternae luce profectus eram;
Namque meos luctus levat haec medicina, dolorque,
Cum tacitus mecum colloquor: ipse, cadit,
Cura susurrabat temis, volucresque canore
Fundebant avido guttare mille sonos.
Quin etiam caute circum nemus omne sonabat,
¶ Quem rauce viridi fronde cicada dabat.

(a) De vit. itineib. p. 90.

(b) De externi hominis vilitate, pp. 88, a. — f. ad suam animam
p. 176, a, b.

Denique post tacitam labens sine murmure ripam,
 Tungebat nostros frigida lymphæ pedes.
 At ego, læta licet, morsus nihil ista morabat,
 Cautus amor luctus pectore fixus erat!
 Nam, cum meus querulo semel est obsessa dolore,
 Ad læta oclusas tunc habet illa fores. (a)

Vigiliis

Felix qui potuit rerum cognoscere causas,
 Atque metus omnes et inexorabile fatum
 Subiecit pedibus, strepitumque Æcheroentis avari!
 Gregorius.
 Est prope certamen, cursum jam vita peregit
 Lampara est oculos eximino ante meos,
 Cartæ jam siccæ, flammæ noctem que profundam. (b)

Tali est unus illum timor habet, hæc quidem ne
 calumina caput corruat, sed ne inferi subito sub pedibus
 dehiscant. (c) Florescit, futuri rescies, sed non obstupet.
 Ut contra erit itus si affusam animæ caliginem di'scatera
 valeat!

Non locos omnes percurramus quibus ardeat illa
 veritatis sitis apparet, nec velli cæbimus nos occurrantia
 huic illius ænigmata, anxie prorsus mentis, quam
 id torquet indesinenter et di's cruciat, quod non satis dilucide
 queat terebrare suæ originis mysterium. Sed enim hæc

(a) De humana natura, p. 86, a. — Cf. Jean-Baptiste de La Motte, D. Gregori
 Nysseni de vit. S. Macrii, edit. Algid. Morell. Paris, 1638 t. II, p. 177.
 — Lamart. méd. stat. prim. cui gallice inscribitur l'Eschœnant. — Mos
 D. Gregori versus tradidit viri quem nominare abude est Villouain.
 (b) Carum poenitentiae et de precator. p. 98, a.
 (c) De supremo judicio, Cf. adversus opus amantot v. 346 sqq.
 p. 243, a.

est quod sexcentis locis repetit, (a) patens aut ma-
trem interrogat cur sit laqueis carnis implicata, nec
unquam cessat admirandas illas carnis conjunctas cum
animo latebras tentare: (b) et cum iterum atque
iterum retractent, exclamat homo uni Deo adiectus;

Μη γαρ ἐπι τὴν μὲν ἑκαρτες, ἐπει θεὸν ὄρεσιν
ὄρεσιν ἰσχυραὶ δὲ ἰσχυραὶ τὸ ὄσον, ὄσον ποτὴν; (c)

Sed de doctrina vanitate haec tenes.

- (a) De anim. s. calamitatibus, p. 69, a. — De humana natura, p. 87, a.
De externi hominis vitio, p. 90, b. — Seruocatio cum mundo p. 179, a.
- (b) Saeculitat. n. 14, p. 177, d. — ad Christum p. 172, d.
- (c) De Dei desiderio carnis, p. 96, a.

De antiquitate vestigii.

De anime vera calamitate, v. 3-6. Noni festinus et d. Gregorius, quoniam
suspicit esse nullas aliorum clades cum suis clades eorum parantes, Hecuba,
Sisami, Andromachae, Philoctetes, et Danae labores, quales apud Homerum et alios
poetas memorantur, inuenerunt.

v. 45-55, cf. Gnomie. græc. De lingua et ira
v. 71-98, De duplici hominum mente et pugna mentis et carnis, et notissimum
illud Nazonis *video meliora proboque,
Deteriora sequor*...

Indiquatur d. Gregorius quod constat animo et
corpore; contra M. Tullius: a quomodo igitur exierit, (sic illa ad verum
Stoicos), ut hominis natura sola esset, quae hominem relinqueret, quae
oblivisceretur corporis, quae summum bonum non in toto homine, sed in
parte hominis poneret. (De veris bonis et de veris malis l. IV.)

- v. 89. ἐπιπορον i.e. ἐπιπορον, secundus, commodus, quo fere sensu Sophocles
in Ajaxem, v. 994 ἐπιπορον πέλος, in rem malam commodam carmen.
- v. 144. Apud Horac. N. IV. 42. λόβην ἀνδρῶν, omnium probus expostitor.
- v. 245. De sumptibus ex Hæde XIV. v. 184 et XXII, 470.

(*) v. 1. 599. cf. Senip. Hippolyt. v. 739 599. — Hæcub. v. 1044 f. — Electr. v. 370-388. (x) De vite vanitate communique omnium fine. — v. 17, 599. — cf. Senec. epist. 98
Iphigen. tauric. v. 1144. — Ion v. 393 599. — Heraculid. v. 610. — Troad. v. 1204.
cf. in d. Gregor. orate fund. in laud. fratris s. Cesar. p. 174c. — De
se ipso et de episcopis, edit. Paris. p. 778, v. 49-51. — Epistophia, ibid.
a p. 1110 ad p. 1128, et a p. 1152 ad p. 1162. — Epist. Sophronis proci;
18, dit Colou. I, p. 781.
cf. d. Hieronymi ad Heliodorum epist. tanth. Negotiari. — d.
Bernardi sermonem De fallacia et breuitate vite presentis.

Quae ad aerumnas vitae spectat, sublata illa lamentationum parte qua D. Gregorius ea queritur quae ab episcopis et iudicibus aut a Diabolo est percipua, sic estimari potest:

Me miserum quem iam in caelestes tractus evolutum corpus remoratur (a); heu! perit imago Dei (b) susum, o mea mens; mundi obliviscere, exigua vita ista est (c); nulla pura voluptas, nihil homini firmum, praeter calamitates. (d) Haec vita

(a) Luctus, p. 95, a. - Cf. Curm. prin. p. 35, a. - De anim. s. calamitatib. p. 69. - De virtute humana, p. 135.

(b) Curm. prin. p. 31, d, 35, c; 39, d. - De anim. s. calamitatib. p. 68, b. - Carmen lugubre pro s. anim. p. 96, c. - Lamentatio, n. 16, p. 177, d.

(c) De vite vanitate communique omnium fine, p. 75. - Ad amicum, p. 95, b.

(x) (d) De hujus vite vanitate, p. 75, d. - Ad Nemes. p. 142, a. - Cf. Edit. Colon. T. 1, p. 781, epistol. Sophronio proci. d. 18. - Cf. Edit. Paris. p. 1110 sqq. ad 1162, epistol. philid. - Cf. S. Augustini de Civit. Dei l. XXII, c. 22. De miseriis ac malis, quibus humanum genus increta prima praevincationis obnoxiu est, et a quibus nemo nisi per Christi gratiam liberatur.

x) De Isora Isora - Cf. Euripi. d. Iphigen. v. 382. Haec. v. 587; - 686. - Supplic. v. 81. - Troades, v. 191. Iphigen. tauric. v. 191; - 377.

De antiquitatis vestigiis.

De externi hominis vititate ac praesentium rerum vanitate.

v. 759. - Cf. Plin. Hist. Natur. l. VII. v. 41, 42. De humana miseria: alludit ad. Mus. Hibernicum: Οὐδὲν ἀνδρότερον γὰρ τρέφει ἀνθρώπου, Πάντων ὄντων τε γαῖαν ἐπιπέσει τε καὶ ἔρπει. Odyss. l. VII, v. 12. Cf. Quonic. graec. edit. Boisson. Mianerum. β' p. 87-8; - Solon 5' p. 97; Phocyl. p. 118; - Simon. d' p. 127, d' p. 133, x' p. 138; - Sotidipp. d' p. 195; γνῶμ. μονόστιχ. εἰς β' ον, p. 211; εἰς λ' ον, p. 225. v. 50. Cf. Senec. ad Marc. consolat. XI; - ad Solyb. XXIII. v. 70. Agamemnonis mortem innuit. v. 79, 80. Heraclicum et Democritum innuit quorum alter flebat, alter ridebat. v. 83. Ex Iliad. IX de sum ptos, ubi Phoenix narrat quem admodum circa apri calydonii caput inter Curetes et Octobos gravissimum proterum conmissum sit. v. 27, 599. v. 85. Agamemnonis et Agamemnonis mortem innuit, quorum postremae, saepe memoria, Calcedon nominat. v. 87. Heraclicum furentem memorat. v. 91. Alexandrum anguigenam vocat, ex eo quod apud Platarchum invenitur. v. 142. Οὐδὲν παλινὸν εἶσι βροτῶν, quod apud Platarchum l. I et VII Regum legitur.

De vite humana, p. 155. - Cf. Quonic. graec. ποιημ. μονόστιχ. v. 27, 599, p. 113.

Mors est. (a) Eheu, cui ego sum natus? (b) Cur
solores tantos immittes, Deus? Pompei est puri officium
(c). Deus mihi omnia dedit optima, hinc tamen armare
eis reperio (d) Jam viro aeque vitam et mortem perhorreo

(a) Caru. prim. p. 32, d; 33, a. — De human. natur. p. 86, 87, d. — De
extremi hominis vilitate, p. 89, a. — De vit. itur. p. 90, d. — De
vite humanae p. 155, d. — A. Lucret. l. III. v. 106,

Mortua cui vita est prope jam vivo atque vident.

(b) De Dei Desiderio, p. 95, d; cf. 96, b. — Elegiam armen. p. 180, d.
ad Christum Jamblic. v. p. 195, d.

(c) Caru. prim. p. 39, d. — De anim. s. calamit. p. 71, a. — Orum. s. luget
p. 77, a. — De human. nat. p. 87, d. — De vit. itur. p. 91, b. — De
natur. human. fragilit. n° 24 p. 95, c. — Suetus p. 97, a, b. — ad
Diabol. in verbo p. 140, b, c. — In reparatione, p. 181, b. — Lamentat.
n° 84 edit. Paris. p. 978. — A. Senec. de Provident. II.

(d) De anim. s. calamit. p. 69, a. — A. Senec. epist. 98, 2.

[Faint, mostly illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

96

Notanda imprimis vobis videtur illa, permixta lo-
pius laementis, quaestio, cur nobis mala Deus immittat.
Quod quidem iterum iterumque retractat, nec tantum
ut privatos dolores leniat, sed et afflictum variis virisque
pestibus, orbem consoletur simul atque illuminet (a).

(a) cf. q. Curt. l. IV, c. 14. Forsitan ita dii fata ordinaverunt ut
bersarum imperium quod secundo cursu per ducentos triginta annos
ad summum fastigium evertent, magno motu conciterent
magis quam affligerent, admonerentque nos fragilitati humanae,
cujus nimia in prosperis rebus oblivio est. — A. Nautium: lib.

Eiusmodi dii nos homines quasi pilas habent.
Capit. Prolog. v. 22.

quem veterum errorum emendat.

Regatur de Dei desiderio carmen animosum, dulce,
 et absolutum in illa brevitate. Nec iniquae etiam
 illud de humana fragilitate carmen, quo, antequam
 amantissime Christum complectitur, brevitatis et fidelitatis
 ostendit ut aequae vitam ac mortem perhorreat. Illud vero
 semper tuus, Christe, quam tenerram, quam primum et sublimem

Οὐκ ἄλλοι χατέουσιν ἀρηγόροσσι δαπάνῃ.
 Σοὶ δ' ἄρ' ἐγὼ μόνω βασιλεύωσι μόνωσ' ἐλείβην,
 ὅσ' πάντων κρατέεις, καὶ μοι σθένος ἔσσι μέγιστον.
 Οὐ μὲν ἄλλοις χατέουσα δυσάβητα κήδεα λβοῖ,
 ἢ τε καὶ ἀχαλόντα παρηγορήσιν γάστρι.
 Οὐδέ φίλοις παιδέουσι, ἀγαλλομαι, οἷσ' ὑπὸ γῆρας
 ὀρθοῦται, νεαρῶσιν ὑπὸ ἔχρεσιν αἰθέρι δέδωσιν.
 Οὐδέ κασιγνήτοσ' ἐπιτέρομαι, οὐδ' ἑταροῖσι
 Τούσ' μὲν γὰρ συγγενὸς μέγροσ' ἤρπασεν, οἱ δὲ φίλων γέσ
 Νηρηϊήν, ἑταρῶν ὀλίγη φρένα προμέουσι. (α)

(α) Latini. primum. v. 600-9, p. 41, d; 42, a. — cf. Homer. II. VI. v. 413-22. —
 Græci. edit. Bœttger. deid. p. 195. — Theophr. v. 697-8, p. 38. — Στράβ.
 μόνωσ' ἐξ ἐπιτοχῆν, p. 217. — Euripid. Alc. v. 917.

Sore neminem fugiat Andromacham prope hunc
in modum quae quod parentibus secreta est, et nullius memoria
caderunt Neronis de amicorum vanitate versus. (a)

Constat quidem vim omnium horum carminum e
Biblis, tum praesertim ex Ecclesiaste, Appalms, et li-
bro Job existere. Ego non erat omnino necessarium ea
persecutori penitus an hinc illinc quendam antiqui-
tatis pagane odorem capirarent. Quod tamen ideo
vis peccimus ut illud opusculum, quantum in nobis si-
tum est, culpa careat. Sed ne propositi huiusce
operis terminis excederet motus tantum indicatum
est.

Quem vero tant et tanti, tum apud veteres,
tum apud recentiores, sunt vanitatem rerum lamentan-
ti, non majus operae pretium est quos ille imitatus sit
quam qui ipsum secuti sint eos inquirere. Im-
mensum profecto utrumque opus, at utile parum.
Excerpimus tamen quod praecipuum nobis videtur.

(a) Mercat. fur. in Euripid. v. 562.

*Tu in sermone cum mundo, mundum
interrogat:*

Επίτομος - Πῶς δὲν οὐ μὴν κέρως, ἄρα τῶ δ' ἔγω;

Απότομος. - Ἐγὼ μὴν κέρως εἶμι, καὶ τίς ἢ κέρως;

Τὸ δ' ἄν ἀποτομῆς, εἰ ἴδεις, ἔχεις πικρῶν. (a)

Quod conferri potest cum pulcherrima illa rostratio
sacralis sententia, qua non voluntatem quidem laudat, sed
sine qua voluntas nulla est, conscientiam: " L'homme
" n'est qu'un roseau le plus faible de la nature, mais c'est
" un roseau pensant. Il ne faut pas que l'univers entrec
" s'arme pour l'écraser. Une vapeur, une goutte d'eau
" suffit pour le tuer. Mais quand l'univers l'écraserait,
" l'homme serait encore plus noble que ce qui le tue,
" parcequ'il sait qu'il meurt. » (b)

(a) Sermone cum mundo, p. 179, a.

(b) Pascal, Pensées I, 4, 6. - Cf. Senec. Epist. 98, 2: Voluntas omni fortuna
animus est.

Suavisimos illos versus quas modo transcribamus,
 jucundum et elegans carminis de humana natura caor-
 dium, vir amplissimus Villonien in nostrum sermo-
 nem traduxit. et ille tanti a eum in judex, lamenta-
 tiones illos recogitans, nostratum Samastora, inquit,
 audire creditis. Est dulce aliud, et concionum, et
 patheticum admodum carmen, de quo non differemus,
 quippe quod ex toto quin satis notum est, et quo ce-
 leberimus poeta, nostratus Sompignan illud tradu-
 xit, scilicet carmen de vite unitate, communi que
 omnium sine. Quod qui legit, haud scio an est
 Probatum (a) au sultare arbitrentur. Nos, ut
 quam aptissima conclusionem in hoc capite facia-
 mus, versus illos transcribemus.

Νῦν τὰδε μὲν ἅπαντες πόνοι, καὶ πάντες ἀμείβη
 Δμῶες, στυγερὰ θῆρες, πλούτω κομῶμετες.
 Εἰς ἄσπετον, εἰς δὲ δόμον, τόσον πλέον ἀρροῦσιν,
 ὅσοι κλεινοῦτο γόου, τὴν βου ζευχῆσαι,
 Ὀνύμα! ἐν λάσσει λιπέῖν ἐπιχέειν οὐδέ τι
 Ὀφεί μὲν, ἔρπα δὲ πᾶσιν ἔσον θνητοῖσι γέλοιον
 Ὅτι πάντες ἔσθλα, σσηφία, γυμνὰ χάρηνα.

(a) De vit. unitat. v. 43. 599. — A. Bossuet. or. funeb. de la Duchesse
 d'Orléans: « Elle va descendre à ces sombres lieux... » et cf.
 Mathiev. N'espérez plus vous être au paradis, car vous le
 — A. ad Marc. annotat. xxv. — A. in D. Gregor. Praecepta ad Virgines,
 p. 18, b.

Proterquam quod perpetuis illis lacrymis
 justa causa non deficit, et lucida ratio et sapientia rationem
 D. Gregorius obtendit, (a) nonne tot exquirunt et prothet
 ei versus nos ita commoveant, ut indulgeamus illi in inter
 Christianos Heraclito, si ab amara solendi libidine ani-
 mum non recipit? Profecto non affectibus, non juvenitate,
 si dispositione laepius et arte, deficitur.

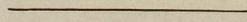
Nec non satis D. Gregorio conveniunt quae nostras
 Montanus laudabat e Cicero de prompta: « Siquis
 « etiam, quum ferunt, in jactandis castibus inq. emia
 « eunt, quia profunde voce omne corpus intenditur,
 « venit quae plaga velamentorum. » (b) Venia pugnili accu-
 mo detur: illa quae lacrymae sunt pars certaminis.

De naturali tristitia, de sponte sua, flammato
 inguit; et quod jam dicimus, sacras scripturas suspi-
 ente omnino illa lamenta profluerunt. Quod adoratus,
 si qua occurrunt, et poeti eam quasi supelletilem, nisi
 hoc videtur in carminibus plerumque adeo simplicibus, in-
 solentius pronuntiatum, affirmare licet eam esse pari-
 ter e sacris litteris de promptam. Si non Chris-
 ti tantum, sed et Moisi, et Josue (miracula) oblitus, pla-
 rius obscurius ve significat, et quae Pharaonem perter-
 re fecerunt prodigia, quum selecta gens de Aegypto

(a) De vita itacrib. v. 33, ad finem, p. 91, b.

(b) Vid. tractat. Montan. l. II, c. 37.

auspicio, ea praesertim haud semel alludit. Quae
si nec ad sententias, nec ad poematum formam fore
nihil aliud quidquam apparet quam quod Sibbia as-
tendunt, intelligitur quantata sicut, in haec attem D.
Gregorii carminum parte antiquitatis vestigia —

De D. Gregorii Nazianzeni carminibus moralibus
caput III.

De Virginitate. (a)

οὐ δὲ δυνασταὶ

Συλοχίην ποτίοντες, ἧμας οὐδέ ποτε κάρησιν
Πατρῴϊν. Χριστὸς δὲ διδοὺς γέρας ἀπορροιοί,
Τὴν μὲν δεξιερῆ παραδοῖσθαι ἔχρησεν,
Τὴν δ' ἔσπευεν λατῆ· κῆδος δὲ τεταὶ τὸ μέγιστον.

(b)

Interrogatus Socrates utrum proster
uxorem ducere, an non: utrum a se,
inquit, te prosterbit. (c)

Carmina jam exsequemur que Virginitatem aut
laudant, aut docent quomodo sit tunc ab hominibus, tunc a
mulieribus servanda.

(a) In laudem virginitatis, p. 42.

Precepta ad virginem, p. 55.

Adversus carum, p. 93.

Ad monachos in caenobio degentes, p. 105.

Sarcasticum carmen ad Olympiadem virginem, p. 132.

Adversus mulierem ambitiosam esse adornaentem et exultantem, p. 147.

De castitate, p. 202.

De pudicitia, p. 175.

Ad virginem, p. 132.

Ad virgines exhortatio, p. 209.

Epigrammata in Agapetes, quinque; in Syriactes, duo; ad
Virginem, duo; ad monachos, duo; edit. Paris. T. II, p. 1166-1172.

De nuptiis epigramma, p. 1174.

(b) In laudem virginitatis, vers. ultim.

(c) Diogen. Laert. in vit. Socrat. - cf. Ethic. vit.

quam libenter amori veteres indulserint, quam simul fuerint mulierum contemptores uicini ambigitur. Sic qui Hesiodi Theogoniam vel raptum pervagatur amplissimum certe commentum sententia profuse inueniat quam castus Virgilius exprimebat hoc versu:

Omnia vincat amor, et nos cedamus amori;

nec opere pretium est hic memora
quam mundi creationem Hesiodus exposuerit. At contra qui quonicos aut comicos veteres peruehat, quot et quam opere crepi tanta ausultat in mulieres conuicia! Quid acerrimus ille Simonides, quid Euripides, quid Aristophanes, pat' speciem muliebre genus uliscendi, aduersus illas acuerit, satis notum est. qui ead non pessimum in modum tractauerunt, ut Alexis et Apollodorus, saltem admirati sunt quantis sit labor unicuique uiciorum suam sibi tuto seponere; alii, ut Antiphanes, Didorus, Philippides et Theognis uiride exproserunt quantum sit periculum uxorem aut seni iuniorum, aut pauperi ditiorum nubere, et retulerunt horrescentes, iam uero non dixerunt quam sit comoda uxor equalis et diuitis et casta. Theognis ipse, quamvis mulieres de fundat, et suadent connubium, quatuor mulierum originalia descripsit parum reuerenter. Theognis uociferatus esse nihil bona nubere iucundius, sed in in faudoz amores pessumdatius, quasi bonam illam nubere, nimis latetantem, uspiam extrudere desperet. (a) Ad damus quod heretici, Basilianiste, Marcio, Manu, Catianus conjugium omnino improbant.

Ergo et effrenatum illud amorem temperare, et muliebre genus altius tollere oportuit; quo quidem spectat in laudem virginitali carmen.

Epodium grave et cultum, et quod, et si, sententiarum summa, tam laudate apud veteres fuerat inuocata ni aduersatur, animos tamen ad elegantissimorum illorum uersuum memoriam reuocet. Salve, Virginitas, exclamat secundus, Dei Donum, et ipsa

Ἐὖρος ἔσθαι, (b)

Christi pars, nam prima Erad

(a) Vid. quonicos, grecos edit. Boisson. Paris, 1823. — Theogn. p. 27; Theogn. p. 109; Simonid. p. 127; Alex. p. 170; Antiph. p. 174; Apollodor. p. 179; Didor. p. 180; Philippid. p. 206. — monastich. εὖρος ἔσθαι, p. 212. (x)

(b) p. 42, d. v. 11. — cf. Hesiod. Theogon. v. 46.

(x) cf. Euripid. proserat in Hippolyt. et Albert. quum uxor descendit in Plutonis regnum, in bonum conjugium! — Vid. quoque Iphigen. Aulideus. v. 137-138.

Virgo est; sunt Deum et angeli conjugii expertes. (a) Sani illi
spirites, nec ullis terrenis voluptatibus gaudentes:

Ὅς πατέρας υἱόους αἶρας ἀγαθάσους, οὐ μελέεον
οὐδέ τινα, (b)

quo quidem alludit Caelum a Saturno factū
mutilatum, et satis apparet, quam turbide describit, fabricam
angelorum concordiam deorum ipsius Virginitatis que theogonia
Hesiodi ostenduntur opponi. Item quod addit infra:

Καὶ χροὸς ἀμπε ἀνάντα παρορροὺν ἴσαν ἀμπερὺς,
videatur et alia theogonie recordatio. (c) Certe, vero: Haec
mentes corpoream crassitiam hanc rursus subeunt: quales sunt
creata remanent. (d)

Ergo antiquior virginitas et proestantior, ut quae Dei
et angelorum naturae congruat. Conjugium tamen et ipsum
Dei donum, quod Scripturis sacris demonstratur. Itaque mundi
creationem quam Hesiodus tam turbide explicabat (e) re-
tractat Gregorius, ut Biblia docent: Deus masculinam, natura
duplicem, Deus feminam creavit. (f) Iuda conjugii laudem,
Sed, corrupti magis ac magis hominibus, conjugium mortuum
hominibus pepererat, contra virginitatem mundo Christum
dedit, id est salutem et vitam. (g)

Hic vero poeta finem dixerunt: De conjugio et vir-
ginitate facit: eorum autem praesens adstat conjugium quod
suum causam per se ipsum defendat: nec virginitas ipsa
respondet.

Nec igitur suam conjugium dicit, non sine multa

(a) p. 42, d. v. 14. — Cf. De substant. mult. gradit. p. 168, d; 169, a. De
anim. s. caluinitati. p. 72, c; comparat. vitae. p. 220, a, b. — D. Cyrillani
de habita Virginitate: Hic est ille ecclesiasticus geminus, Deus atque orationum
gratia spiritalis, c. 1. — d. Hieronymus. ad Aurilianum epistol. De virginitate
servanda. — D. Ambr. de virginib. l. III, vid. l. I. — D. Bernardus
ad Stephanum virgin. epist. vid. Hieronymus. virginitat. super angelos: a angelis
habet virginitatem, sed non carnem: sane felicit, quam fortior in
"haec parte".

(b) p. 43, b. v. 36. — Cf. Hes. Theogon. v. 178-81.

(c) p. 45, a, v. 209. — Cf. Hesiod. Theogon. passim.

(d) Cf. supr. laudat. De anim. carnis. p. 171, a. metaph. psych. pythag. refut.

(e) Hesiod. Theogon. v. 117-199.

(f) p. 44, a, b. Cf. supr. laudat. De anim. carnis. p. 171, c, d. virginitate
versus ad verbum translata. — A. D. Basilii De Virginitate
librum: orig. naturalis inter masculinum et feminam amoris.

(g) p. 45, a, b. Cf. supr. laudat. De testamentis et ad vocem Christi carnis.
septem versus ad verbum translata. — Comparat. vitae. p. 220, c.

Scripserunt quotquot amorem celebraverunt recitantibus. (a) Et autem
 hoc rationi summa: mundus periret sine concubio, abs quo
 nulla societas, artes nulla. Verum enim vero suprema vite felicitas
 conjugium. Notandum autem in primis verum patheium illud:
 qui consortem thalami curat et carissima pignora, plerumque indiget,
 arctius Deum amplectitur. (b) Solemnis apud eos terminus sacro-
 tantum est pietatis erga Deum fundamentum proavere viri dignum
 pectoris humani affectum, scilicet amorem illum aurium et
 tenerum quo unusquisque uxorem, liberos curat. Jam vero quot
 sanctos vita conjugalis adidit! Sane Difficile fuit eloquentius
 conjugium adversus detractantes et De defendere et abusi.

Lege deinde quidem Virginitatis sermo. Non autem illa
 protinus respondet, ut quae, si sentit et recessus amant,
 vadium suum desereret, nisi invitatum poeta, modestos tanquam
 patrem, e latibulis detraheret. Nec merito quisquam squali-
 de illi et panem horrida obiectet quod ille ab eis iudicet
 irretite gestat. Timidam hanc vir optime cohortatur ut
 causam suam ipsa defendat. Dulcissima autem puella sic
 animos brevi recipit ut et per maledicentiam in tuum dicendi
 faciat, et iudicet pie quidem distinguit, sed satis mundaciter.
 Et proficitur se humanam gloriosam et inania mundi
 despicere, per iniquam que in Euripide possum et ab eis
 in veniantur. (c)

(a) - cf. Comparat. vitae. p. 220, b. - D. Method. conviv. virgii. Theophrasti
 sermo. - In laud. virginitatis v. 241, p. hanc, vid. D. H. Hist. Nat. l. VIII, c. 4.
 v. 244, vid. D. H. l. XXXII, c. 18. - Claudian. de
 virginitate, deo fact. sept. consulat. Honor.
 v. 264, cf. Homer. Odyss. l. VI, v. 184.

(b) - cf. adversus opum amantes, p. 241, d, v. 267-277. - Caesario fratri
 epistol. 19, t. 5, p. 778.
 In laud. virginitatis. v. 303. De Gigantibus.

(c) - cf. D. Gypriani lib. de habitu virgii. c. 1. - D. Bernard. ad Sophiam
 virgineam epistol.

Est autem *ultima* pars orationis pro conjugio que
 maxime auxilium refectioni prebeat. Hinc videtur virginitas,
 ea dicendi acrimonia qua Electa matrem apud Sophoclem,
 vel Victor Corruptionem apud Prodicum dicere. Non idem
 est sermo, est idem dicendi genus. Factum conjugium esse
 se ipsius virginitatis radicem:

Ὀὐχ ἴσθαι ἀσβρότοιο τὰς τῆς ἡρώος, ὡς ἐνέπονται, (a)

ait Virginitas. Jam vero quomodo non subeant animos cavillatio-
 nes: Ita Agostinus Oratorem defendentes, quibus, ut Alcibiades
 effugit, sustinet non matrem sed patrem esse re ipsa probi
 auctorem. quid autem ille ipse pater, rogat Virginitas; curis
 tantum pater. (b) Patres corpora sola filiorum diligunt.
 Ergo non inde sibi prestantiam conjugium vindicat. Vir-
 ginitas vero prestat: virgine matris, virginitati palmam
 Christus asseruit. (c)

quod ad actum originum spectat, non conjugio
 illa donanda est, que quidem pars est supplicii quod
 Deus humano generi post Adami peccatum indixit.

Porro si conjugium sanctos, quot et impios
 didit. Imo multo plures produxit malos; nam via
 malis proca est, iusti aspera. (d)

(a) In laudem virginitat. v. 392.
 (b) A. D. Method. conuio. virgini. sermone. Theophila.
 (c) A. D. Ambros. de virginibus l. III, vid. l. I; - De Virginitate l. I. I. I.
 (d) In laudem virginit. v. 461-9. - A. D. Hieron. Opera et dia, I. v. 287.

Eadem autem illa Virginitas quam primo gradu
 hinc habitantem vidimus, jam per lubrica vadit et
 sui iustitiam nunquam animo intendit ut pios castosque
 Liberos in generet? An, si cogitet, id assequatur? Testibus
 quidem hic servamus locus, sed longius explicatus, prope
 si respicias esse Virginitatem que conjugium tam Doctis
 acuminibus compungat. Regium D. Hieronymi ad Helianthum
 de institutione felice epistolam, qua monet ut opera de
 virginitate legat, Cypriani opera semper in manu tenat,
 Athanasii epistolam, Hilarii libros. Sicut de D. Gregorio Nazianzeno.
 Item aliam epistolam scribat ad Demetriadem de
 virginitate servanda, qua plurimos laudabat qui virginitatem
 et predicaverunt et preceptis instituerunt, sed preceptorem
 suum omittit. Quamobrem?

Qua tandem, exclamat Virginitas, prestat conjugium?

Virginea vita Deo adiecta tota est; sed jugalis
 amphibibia est, inter mundi affectum et Dei amorem
 bipartita. Ego virginitatem sequor: pro mirum! Ille
 auro pulchros amantes reddit (b), et simul beatos. Aptum,
 ne fallimur, utraque sexui preceptum!

Non est dicendum qui pharibos indiget, cum se
 Deo devotus adire: sed enim quem pauperietas cogit
 ut Deum imploret, ubi primum pauperietas auferret, non
 fidem servabit. (c)

Quam vero tu mihi servum quis nati et nati
 materum refovent voluptatem nominat? Et que est ista
 convulsa vite felicitas, qua curae minuantur? Porro sunt et
 mihi parentes, liberi, scilicet quis bonas artes edocui. Minimi
 mud patetiam: Nam vocum patris spirituales Liberos, creyter
 sibi, laudentis: Illos enim servos, Zoro N'oi rades; (d)

(a) cf. ad Vitalian. felic. nomine, De triplex activitate, p. 125, b.
 Comparat. vitar. p. 220, c.
 (b) de laudem virginit. v. 170, 1. - A. Thoyl. vid. quom. grec. edit.
 Boston. 1823. p. 123.
 Ανεὶν τυχῆν τοῦ ἀγαθοῦ ζῶνι καὶ βαρῆς.
 (c) cf. Euripid. Iphigen. in Tauride.
 De laudem virginitatis v. 612. - A. Homer. Il. XXI, v. 197.
 (d) ad plebem Acoras, edit. Par. p. 668. v. 9.

maximam quam tenerem in modum sanctus sacerdos, Deo
soli se addictum profectus, aliis verbis, supra laudatis, volun-
tatem illam exquisitas respiciat, quas presenti carmine de-
dignari videtur. Sunt quos hic attingimus viridi versu, et
animosi, et vere eloquentes. (a)

Tam sequitur conjugii inconvenerum Descriptio.

Et alii Patres nuptiarum inconvenerum cum virginitate
commodis comparaverunt, quasi fulgentis radiet virginitatis, Deum,
si conjugii honor minuitur, nec secum ipse pugnat qui virginitatem
Devotionem laudibus efferat, postquam quibus dolores
careant ostenderit. In quo peccare nobis videntur qui de
virginitate scripserunt, exempli causa, Cyprianus, Ambrosius,
Hieronymus, Basilis. « Si in carnis sit gloriosum », ait
Cyprianus, « tunc plene quando in nominis confessione cruciatur,
« quando fortiter femina viris torquentibus invenitur, quando ignis
« aut crucis, aut ferri, aut bestial patitur ut coronetur.
« Illa sunt carnis pretiosa moenia, illa corporis ornamenta
« meliora » (b) quam parum respondeant illi sublimitati que
eadem libro de habitu virginum, infra adjicit: « Multiplicata
« bo, inquit mulieri Deus, tristitia tuos et gemitas tuos, et in
« tristitia paries filios, et conversio tua ad virum tuum, et
« ipse tui Dominabitur. Vos ab hac sententia libera estis,
« vos mulierum tristitia et gemitas non timetis. Nullus
« vobis de parte circa filios metus est, nec maritus est
« dominus. » (c) Hieronymus, idem ille qui adeo pathe-
ticum et omnino admirandum epitaphium Nepotiani scribebat,
cras et frigide de nuptiarum angustis dixerit, et parum
intelligentes nec decenter argutatur. (d) Virginitatis ostendit
D. Ambrosius que mala fecunditatem comitatur, dolores parandi,
molestias educandi, additum viro servitutem distringit, oblecta
quantum Deum mulieri dolor pariat, idem ille qui virgi-
niam appellat victimam Deo quotidie immolatum. (e) Item
D. Basilis. (f)

(a) In laudem virginitatis, v. 196-199.

(b) D. Cyprianus l. de habitu virginum. c. I, ad ferum.

(c) ibid. c. IV. - cf. de disciplina et bono pudicitie, opuscul. D. Cyprianus adscript.

(d) Hieronymus, ad Furiam de viduitate servanda epistola.

(e) D. Ambrosius. De Virginitate. l. III. vid. l. 3, c. 6 et 7.

(f) D. Basilis. De vera virginitatis integritate. - cf. D. Gregor. Nysseni
de Virginitate. III. Commemoratio difficultatum ac molestiarum que a
nuptiis existunt; IV. quecumque in hac vita eveniunt absurda, tunc tunc
ab nuptiis habent. (g)

(*) cf. Euripid. Med. v. 1077-1099. - Acherus, v. 983-986. - cf.

Sextus. precibus Diversam, Jon. v. 484-499.

Ac rion iudicio, simplicitate et pœthice et a commo-
data ad perueniendos animos tenentate affectuum D. Gregorius Delicia
tam hanc materiam nobis tractare videtur. Non spernit
purissima eademque viridissima illa parentum gaudia, qui tot
infandos dolores morte commemorat, nec illam vocem emittit
que non ante in matrum precordia descendat. Vidit in primis,
ut Virginius, vidit et fleuit,

pueros inuictosque puellas,

Imponitque regis juvenem ante ora parentum. Sunt
et alia opuscula quibus detestatos illos matribus caput
vi magna et miserabiliter lamentatur (a) et forsam hoc fuerit
quo se efficacius solabat, omnibus Desertum, Deo Devotum,
sed tenent pectora et amantissimum.

quomodo concludatur. Illud carmen, nos epigrammate
supra inscripto ostendimus, cui conferri potest excerptum
hoc ex alio carmine distichum:

Ὀλβιος, ὃς θεοποιῶν γάμον τῆσθεϊ ἰσοείζας,
Πλειστέρην Χριστῶν μόρην ἔρανος ἄγει. (b)

Scite contentum illud in laudem virginis carmen,
et notabile ut peculiariter exerpndos tam antiques de
femine creatione veris, tam illos inuitatos et vehemens, quibus
abditam Dei potentiam celebrat, (c) tam solentiam qua
conjugium se arctius Deo inhorere quam virginitatem
proficitur, tam denique viridam illam et vere admirandam
conjugii incommoventem descriptionem. (d)

(a) De Desiderio, n° XXXVIII, - De morte charorum n° XXXIX, p. 181, d. -
cf. Eurip. Medea v. 980-2; - monastich. ἐξ ἰστανδῶν, vid. quomodo
græcos, edit. Boston. p. 229. - cf. Couperus vitæ. p. 220, c.
(b) Beatitude et spiritual. vit. regul. p. 91, c. v. 11, 12.

(c) in laudem virginis. v. 100-7; 172-81, cf. quomodo græcos
Solon. l. p. 98; - in laudem virginis. v. 287-95; -
v. 637-47.

(d) quod ad laudem virginis spectat, quoniam Patres, in
fallunt, omnia magis officia virginum describere quam
laudare virginis sibi proposuerunt, conferatur in primis D.
Methodii convivium virginum de quo tanta gratia et
auctoritate dixerunt ut summa in libro inscripto, Essai de
litterature et de morale par Saint-Marc Girardin, t. 2, p. 92.

Præcepta ad Virgines (a) et obiter de rerum naturalium studio apud D. Gregorium.

Convenit hoc procedenti carmen; postquam enim D. Gregorius virginitatem conjugio præferre edocuit, nunc quotquot virginitatis studium profectus, fecerunt, nec minus viros præceptis instruit.

(a) De Patribus qui ante D. Hieronymum de virginitate scripserunt et præceptis monerunt, vid. D. Hieronymum. epist. ad Demetriadem de virginitate servanda.

cf. D. Hieronymum. ad Rusticum de custodia virginitatis, ad Lectum de institutione filie, ad Gaudentium de sacralia infantula educatione, ad Salvianum, et Traxianum, de viduitate servanda; ad Marcianum, ad Mellanum, ad Paulum, ad Priscilianum, de vitio suspecto continentium, ad Sabiniannum Diaconum, ad Neptodianum de vita clericorum et sacerdotum, epistolas; de fusionem virginitatis adversus Jovinianum.

cf. D. Basilii, D. Gregorii Nysseni, D. Joannis Chrysostomi de virginitate libros.

cf. D. Cyrilli l. de habitu virginum; ad Symoniam epist. LXI; de duodecim abusionibus sæculi, quint. abusion. grad.; de Virginitate et bono pudicitia, opus D. Cyrilli adscriptum.

cf. D. Ambrosii de virginibus lib. tres; de virginitate unum; de institutione virginis, unum; de lapsu virginis concepta, librum; exhortation. virginitatis.

cf. Tertulliani, imprimis ad castitatem. exhortation. et librum de velandis virginibus.

cf. sermones in Agnetis laudem, possum apud Patres.

Perierunt D. Damiani papa de virginitate carmen, et Salvianus tractatus.

Superbiam cavere in primis suadet (a). Parvos enim superare non magna pars est. Et qui tenere superbiunt, quasi virtutis fastidium essent assueti, per pulcherrimam similitudinem eos distinguit.

Cavete ne male audiat, merito; in merito, nihil refert. Nec enim curanda sunt improborum hominum judicia. (b)

Sequuntur precepta de castitate, de timore Dei ingenuo, de vera virginitate in quo rite sit, (c) de silentio, (d) de modo in ipso gressu, (e) quanto magis in vestibus servando, (f) de brevitate vite, quo facilius et firmius pergentes, vitam semel propriam virginem conficiant. (g) Non ea que, qualia sunt, a priori intelligitur, nos singula persequemur. Ceterum sunt que acius retractata occurrunt in eo quod subinde inspicitur adversus mulieres ambitiosas sese adornantes carmine. Ea vero potissimum scrutabimur que hinc illuc quibusdam veterum scriptorum locis conferenda sunt, seu quia D. Gregorius ad sanctitatem illorum, aut sanctus aut adversatus repererit, seu de promissa imaginibus ad eos alluserit.

- (a) Precept. ad Virgines. v. 12-17, f. gronic. Theoph. Μὴ γαυροῦ σοφίῃ, μὴ ἀδύῃ, μὴ εἰ πλοῦτος, p. 115. Sotad. p. 196. — f. D. Ambros. de virginitate. R. brum ad f. iem. — D. Bernard. sermonum de virginitate et huiusmodi concupiscentia.
- (b) f. adversus iram, p. 236. — gronic. Theophr. p. 43, Sol. 5 p. 97.
- (c) f. D. Cyrilli l. 6. de habitu virginis. c. 1. — D. Basil. de vera virginitate integritate. — D. Ambros. de virginitate. l. 1.
- (d) De silentio apud D. Gregor. vid. hujus Dissertationis pag. 126.

f. gronic. Theophr. p. 25, 60, 63; — Theoph. p. 113; — Crat. p. 186; — Menand. p. 170; — monastich. p. 224-233.

(e) Foras exquisitissimum videatur hic conferre corruptionem quam Prodicus, ut a Xenophonte acceptus, effugabat indecentem progradientem.

(f) f. adversus mulieres ambitiosas sese adornantes, p. 147. — f. gronicos, Naumachi consilia de matrona. p. 147, in primis de usibus vestium cultus, p. 149.

(g) f. gronic. Antiphon. 5, i, id p. 176, 7.

Virorum contubernia virginum sunt vitanda: (a)
tu aurum ferro periculis que Divinis voluptatibus vitia
gaudia imprudenter proferat. (b)

Ut Diaboli fraudem, quam toties retractatam
supra monstravimus, ut Jonadab inducat exponendum
monasticae vitae regulos, ut enumerat quibus prodigiis Deus se
suis adiutores praebeuit, nos omittimus. (c)

Hic vero subeunt versus duo qui quibus veterum
scriptis conferri debent nemini dubium est:

μερόσην δὲ ναίων ἀγρίη νασάρεθα,
ὡς πόδες ἐν οὐρανῶν καὶ ἔξελθον ἀνάβρυα (d)

adde his optima de castitate, vel per egestatem
servanda (e), de parentum (f) et fratrum cultu qui ne in virginibus
solum quidem est reprehendendum, et corpus de modestia considerandum
que quam sit difficile iterum iterumque cogitandum est,
nasitur ex virtute malum; nullum parvum vitium est
putandum. (g)

Præterea nos que sunt de scriptis sacris
de prompta. ~~Trans~~audus ventus est. (h) Mor redeunt iterum
de silentio, de hospitibus excipiendis (i), de senum observan-
tia, (j) de modestia adhortationes. Inter quae hoc

(a) cf. de symmetris et agapatis Maratoriæ Disquisitionum. — cf. Divi
Gregor. Narsianen. edit. Paris. t. II. epigrammat. p. 1166-1172. — D.
Cyprian. ad Somyon. episth. — D. Basil. lib. de vera virginitate in fugi-
tandis ne sub caritatis nomine carnalis affectus obrepant. — De
superioritate clericorum tractatum, inerte auctoris, adscriptum D. Cyprian.
c. 7. — cf. D. Hieronym. ad Turicum, ad Calcutiam, ad Eustochium,
ad Priscillam virginem, ad Alaban, de vitando suspecto con-
tubernio, epistolas; ad Oceanum, epistola. Falsicola. — cf. D.
Joannis Chrysostomi lib. de eadem re.

(b) cf. Homer. Il. 15, v. 235. Glauco et Diomedis armorum periculis.

(c) cf. Quonic. græc. Sin. β. p. 174; — monastich. εἰς εὐχῆν, p. 219.

(d) cf. Arist. ethic. l. II, c. 6. quo virtutem mediocritatem esse definit.
vide notis Horat. versus. — cf. Quonic. Theoph. p. 116.

(e) cf. Quonic. Theogn. p. 11-14; Theoph. p. 112; Antiph. B. p. 176; C. p. 192.
Manandr. α. β. p. 193. — monastich. εἰς ἑνίαν, p. 231.

(f) cf. Quonic. Theoph. p. 113; Sytheg. p. 141; monastich. εἰς γοῦρας,
p. 213. — Euripid. Bacch. v. 315.

(g) cf. Quonic. Theoph. ἄρχομενος τὸ ναίον ἡρώτων, ἔστος ἡ ἀνάβρυα,
p. 119.

(h) cf. Quonic. Theoph. p. 117; Orat. p. 186.

(i) cf. Quonic. Theoph. p. 116; monastich. εἰς ζῆλους, p. 227.

(j) cf. Quonic. Theoph. p. 123; monastich. εἰς ἤρας, p. 213.

notabimus :

αὐτὸν ἑνδοσέφους, τὰς ἀποεὐς οὐδὲ ἰσασ. (a)

Et illud etiam animadvertendum quod unquam occurrit ; cum videt - malis esse felices, ne idcirco a bona via deflectos. Etiam sunt multa passim apud veteres et, exempli causa, apud quoniam, de malis bonos superantibus. (b) Sequuntur versus viginti quatuor quos reperiat alio carmine jam laudato. (c)

quod superest, jam non seruo morabit sed quasi quodam his historia naturalis caput esse videtur. Creditur D. Gregorius diligenter et studium veterum opera de naturalibus evolvit, tantam similitudinum multitudinem a physicis rebus assumit. Infinitum illam quae laudat animalium numerum apes, boves, asinos, equos, cervos, aquilas, apros, sturnos, pithacos, urso, chameleontes, simias, gallos, pardos, elephantes, vespas, cicadas, viperas, polypos nominat, et phaniceum, et salamandram, et, incertum unde extruxerit, empyrum. Laudat fera factis suis amantes. Turturis et corvici fidelitatem in viduitate celebrat.

(X) cf. Euripid. Troad. v. 664.

(f) Sicet vero, pisces imprimis diligit, quorum castitatem laudat ; sargos, merulas, torpedinem, dipada, echinida, sepium, Delphinos bene novit. Et animadvertit quae ad singularem quorundam fluminum certarumque regionum naturam pertinent, et magneti vim haud semel alludit. (d)

Invenire est Invidiosa D. Joannis Chrysostomi homilia Disputationem de utilis animalium exemplis. Sic D. Gregorius familiare est animalia hominibus in exemplum proponere.

Non recusebimus cum D. Gregorio illam animalium operitum quem ad de feundanda virginitatem comparat. Si latibunt de caballis aut uris per flumens ambulanti bus. Viget

(a) Praecepta ad virginem, v. 373. - cf. Sarcenetium carum. ad Olympiad. v. 62 ; - adversus mulieres ambitios. s. exsol. v. 311, 2 ; - In Macrianam epitaph. cxx, edit. Paris. t. II, p. 1178. - cf. Thucyd. l. II, c. 45, in oratio funebre. ; Sericis sentent. de mulieric. (x)

(X) cf. Euripid. Troad. v. 642, 599. - cf. in D. Gregorio In Macrianam epitaphium cxx, edit. Paris. t. II, p. 1178.

(b) - cf. quoniam. Thucyd. p. 27, 37, 41, 58 ; - Sol. p. 92 ; - vj' p. 98.

(c) - cf. Praecepta ad virginem, p. 62, b, c, d, et Sarcenet. quatuor evangel. p. 106, c, d.

(d) - Carca. prim. de reb. b. p. 39, c. - Praecepta ad virginem. p. 117 d ; 117 ; 119, c ; 65 ; 66 ; 67. - De humana natura, p. 86 d. - ad Macrobium patrem, p. 112, c ; 115, b. - Nicolubi patris, p. 116, b ; 117, d. - ad Vitavianum, p. 123, a. - De divitem male viventem, p. 127. - De se ipso post redit. ex urbe Constantino. p. 134, d. - De virtut. human. p. 135, c.

et in piscibus quaedam virginitas: quo magis et in hominibus
virginitatem proflere deuit! Quis enumerare queat naturae
et artis prodigia? Quis tuum primum crediderit immanem sudorem
barros homini parere potuisse? Quae quum ita sint, virginitatem
tuam unam ex tot miraculis rejicis, nec credis prope hominem
esse vitam caelibem traducere? Animalia homini cedunt,
tu generosam illam tuam naturam detrectas, et te in
brutorum numerum deprimis!

Tante molis erat monachorum condere gentem!

Sic virginitatem quasi post miracula miraculum
aliud ostendit. Et ahi Patres sicuti D. Gregorius consentiunt:
non imperat Deus, sed suadet, ut virginis vitam, quantum
possunt, amplectantur.

Virginal extremum sacerdos adhortatur ut opti-
mam illam viam ingrediantur fortiter, et sequuntur ad
Eritum talem praed, quibus carmen absoluitur.

Quod hinc illuc in hoc carmine antiquum
dispicere queat nos minutatim expugnandum. (a) Sed quamvis
de promptis Bibliis sententiam raptim tantummodo indi-
caverimus, quisvis dijudicare potest totum hoc carmen
esse in summa et novum et christianum. Quod ad
formam pertinet, necesse est unicuique videatur nihil
spiritum figuris, et similitudinibus luxuriant. Pliniam
majorem e latini, Oppianum e graecis profecto evolverat
D. Gregorius: hoc in illo antiquitas est, rerum naturalium
scientia, qua utitur, abutitur. Sicut artem poeticam
neutiquam curat sacerdos, nec doctior audit Aristotelem
aut Horatium de conscribendis poeticis quam de
philosophia differenter.

(a) Praecepta ad virginal. - cf. etiam Platarchi praefat. de
maximo.

- v. 131, Alcinou mensam memorat.
- v. 143, 599. Nil longum habet haec vita. - cf. gnomie. Antiph. 2, p. 175;
Craet. 2, p. 185; - Meander. 1, 2, p. 188, 9, 190. - Solidiff. 2, p. 195.
monastich. 2, 5, 26, p. 235. - Senec. possim.
- v. 247. De Moni mundacitate, possim vide apud Lucianum.
- v. 485. Alludit ad Aratum qui fugio iustitiam, quam latini Arctium
vocant, Coae iuso, terras reliquisse atque in caelum avolsisse.
- v. 596. De fluvio Alphaeo, vid. Senec. question. natur. III, 26, 4, 11, 8, 2.
- v. 610. De ea voce nepapollas, cf. Pata. int. sequim.

Adversus mulieres ambitiosas sese adorantes et excolutas. (a)

Facetissimam satiram illam, aptam, expressam, ino-
scite ductam, et, quod ad certam et quindecim a principio
versus, suavi tractu placentem. Multa cum tibi incredibi-
lem illis cetatis luxuriam, usque irreperentem impudentiam
carpit episcopos, et, quamvis Homerum, Hesiodum, Socratem, Oropum,
Propertium, Virgilium, Horatium, Ovidium, Martialem et Claudianum
sententias, fabulas, historiam ubique innuat aut retractet,
inceptum iter recta pergit, et sane difficile erat abun-
dantius et acius nimium cultum corporis castigare. Est
vix per se fucul, nempe quem scorta emare queant,
et ridiculum, et incommodes. Epidicinosos illos quidem versus
et imprimis notandos de fuci utilitate et incommodes. Ins-
tat autem D. Gregorius, et, fucate mulieri addites, usque
lacetis, versibus minutis et acutis. (b) Adijcit sublimitat:
etiam si virum tuum sic lateas, at non Deum, quid
tandem prodest iste fucus? quid coram Deo, quid coram
hominibus? Nugatus in semio vultus, Dicitur enim fuci usum,
ambusta pelle, demonstrat. Vix tuam formam celare?
At viri monstrosi qui pharmaca tibi obsterunt. An sic
sperat vir tuo placere? Mulier ista viro suo minime
grata est, quae multis vult esse grata. (c) Nec in hoc
vicio mulieres tantum reprehendantur, sed et viri qui
uxoris cultu alii alios semper vincere exoptant. Non
videmus nos quid in hoc carmine non laudari mereatur hactenus

(a) p. 147. — cf. adversus opum amantes, de luxu feminarum, pp. 239, 6. — orat. funebr. in laudem sororis suae Gorgon. c. 1. p. 181, 2. — epistol. Nicobulo, 155, c. 1. p. 871.

f. d. Cypriani lib. de habitu virginum, c. 1 et 2: quomodo divitiis utendum, quodque seculari ornatus meretricii, non virginis, deceant, deique offi-
cium pollicant. — de disciplina et bono pudicitiae. — D. Basilii de vera
virginitatis integritate. lib. 1: ornatus virginis fugiendus. — D. Hieronymi
de vitando suspecto contubernio, ad Thauriam de viduitate servanda,
ad Gaudentium de sacralitate infantula educat. epistol. — D. Ambrosii
de Virginitate. lib. I. — Tertullian. de mulierum ornamento.

cf. Euripid. Electra, v. 1078-1099. — Ion, v. 270. — Heracl. v. 470.

(b) cf. Juvenal. sat. VI, v. 467-473.

(c) cf. Molière, coméd. Dict. Ecole Des Femmes, a. III, sc. 2,
4e maxime du mariage.

qui sequuntur Decem versibus, tantulum
 confis, De Pandora, et illis que Pandora filiam
 vocat, De Adami peccato, qui nimium forme credidit, De
 inantate forme, De amore et is quocumque amor obca-
 cavit, De pudore, De pretio equi integri et nativi boni,
 De immunda mulierum munditie, De veris ornamētis
 mulierum tractat. Excerpta nobis et notanda in
 hac parte presertim videtur illa, soape laudata et
 sane venustissima De ruboris ingenii origine fabula. (a)

§ IV.

De alix carminibus ad virginitates spectantibus.

Sarcenianum carmen ad Olympiadem virginem. (b)

Centum et undecim versus plaudii, quiescentes,
 quibus spirituales prohibitudinis curam, prudentiam,
 modestiam, simplicitatem, temperantiam, modestiam,
 simplicitatem, temperantiam, silentium D. Gregorius
 nobili puella suadet, sepe summo usdem fere verbis
 quibus precepto ad virginem descripsit. Prefato non-
 tam hoc carmen dicere decuit quam Daki gravitate
 erectam epistolam, in qua pius sacerdos tenuiter et
 venuste colligit virginum officia.

(a) p. 150, v. 187 sgg. — cf. etiam cum antiquis: v. 118, Senecop.
 tel. Homer. Odys. II, v. 94. — v. 155, De graculo, Oropi fabul. et
 Iphrat. epistol. I, 3. — v. 106. Circes veneficia memorat. —
 v. 115. Pandor. cf. Herod. — v. 154, De Echo, cf. Ovid. Metam.
 l. III.

(b) p. 132, cf. epistol. Procopio, 57, l. I. p. 85. De Olympiade
 et eius matrimonio, vid. Ammian. Marcell. l. XX. — Ad
 Olympiadii nuptias invitatus, propterea gravatus, interesse non
 potuit; datus epistolam ad Ammianum, rogavit ut se excusaret,
 prætereaque carmen misit. Hæc illa est Olympias, celeberrima
 diaconissa ecclesie Constantinopolitane, ab omnibus
 sui temporis scriptoribus ob proclaras virtutes decantata,
 Nebridi Olympias nupsit.

Ad virginem, (a) De pudicitia, (b) De castitate, (c)
ad monachos in cenobio degentes, (d) ad virgines exhortatio, (e)

Non omnibus hęc opusculis dicit nos immorabi-
munt: primum enim, sexdecim versibus sententiam unam illam
retractat:

μηδὲ τῶν εἰσοχίων

ἀνδρῶν βροχθόν, μηδὲ τῶν σαφρότατον,

contra synisactos. Vir dicere cursum D. Gregorium musicū
illis meminisse qui, ut narrat ^{Homerus} Euripides, quid Clytemne-
stram remansit dum Agamemnon Trojam obsidebat. Sic ut de
pudicitia versus Euripidi et Gnomis respondent:

Καλὸν γὰρ μὲ δεδέσθαι, σαφρόνας μόνον,

Πλείων νέμοντα τῷ θεῷ οὐσοπαρίας.

Totum illud opusculum, versibus quinque et sexaginta, e
sacris scripturis est. Quod ad textum, de castitate, decem
versibus, nihil aliud notandum esse nobis videtur, quam
illud ipsum quod versibus anacreonticis castitatem predicat.

Quindecim versus ad monachos in cenobio degentes
toties retractatum de castitate præceptum resumunt:
seu in cenobio, seu soli vitam degant, caveant monachi
ne præcipientes virginitatis fastigio deiciantur. In exhorta-
tione ad virgines nihil novi invenimus.

Adversus carnem. (f)

Illis de virginitate carminibus subjungi
potest et inscriptum adversus carnem opusculum, quo
D. Gregorius eam increpat fere iisdem conviciis quibus
toties Diabolum objurgat. Sic istam recedere jubet
et Christi potentiam et miraculorum memoriam ei
objicit: reprehendi potest in hijs versibus enumerationis
abusus. Non autem alias memorabimus carmen, totum
e Biblijs de promptum.

(a) p. 182.

(b) p. 175. — cf. Euripid. Med. v. 627 599. — Hippolyt. v. 30 599.

(c) p. 352.

(d) p. 105, d.

(e) p. 299.

(f) p. 93. — Hom. Odys. III.

Caput IV.

De virtute. (a)

Τὸ παντελὸς ἀπταίστων ἐν θεῷ μόνον. (b)

Proseus hoc caput complectatur quidquid de virtute D. Gregorius carminibus suis exposuit, praeter illam

(a) *Sealutudines et spiritualis vite regula*, p. 91.

Ad Delianum, p. 111.

In nobiliu male moratum, 1° p. 126. — 2° p. 251.

De silentio quod jejunii tempore coluit, p. 128.

De virtute humana, p. 135.

Ad Nemesium, p. 140.

Sententia Distichis constantes, p. 146.

Sententia Distichis iambis constantes, p. 153.

De fortuna et prudentia, p. 156.

Tetrastichas, ibid.

Monosticha, p. 186.

Ad Seleucum, iambic. III, p. 191.

Adversus Crispani animi partem, p. 196.

De philosophica paupertate, ibid.

De definitione animae exacta, p. 198.

De virtute, iambic. XVIII, p. 204.

Comparatio vitarum, p. 220.

Dialogus adversus eos qui frequenter jurant, p. 224.

Adversus iram, p. 229.

Adversus opum amantes, p. 237.

De silentio quod j. t. c. nos 35, 36, 37, edit. Paris. 1774 t. II.
p. 894 et 896.

De philosophica paupertate, n° 36, ibid. p. 624.

De patientia, nos 37 et 38, p. 628.

(b) *Adversus opum amantes* v. 2/3, p. 241, c.

partem quam jam attingimus, de seipso et de sacerdotibus,
excepiis etiam carminibus aliis que de virginitate conscripfit,
et nos separatim exagitationem.

Non singulariter ea omnia persequemur in quibus jam
nume versamus de officii carmina, que sexcentis repetitis
atque re tractatis sententiis ostendant. Doctrina moralis summam
exacte sed generaliter exponemus, et hoc erit de tot at parum
variis carminibus Disserendi initium.

quod autem ad Maud questionem attinet, quid ex
profanis scriptoribus pius sacerdos decerpit, vixerat personam
tandi bonam, quum de theologiis ageret, aut, christiana
invidiam suspirans, lamentaretur, aut confligeret cum diabolo,
aut mala sua quereret, aut inspectaretur episcopos. Num
vero in tanta sententiarum copia, in tanto preceptorum
numero, que et veteres, tum greci, tum latini, attingerunt,
necesse est nos sedulo dispiciamus quid S. Gregorius reipso
sumum attulerit, quid præca ceteris videatur merito sibi
reponere.

quod cum, quatenus per nos fieri potest, explicaverit
mus, hinc illinc recolligemus que nos precipue animaverit
vertenda iudicabimus.

Sic bipartito hoc caput distribuemus.

DI

Summa Doctrina moralis.

Ὁλβιος ὅς τις ἐρημον ἔχει βίον, οὐδ' ἐπιμέλειαν
τοῖς χαμαὶ ἐργασίῃσιν, ἀλλ' ἐθέσσει νόον.
Ὁλβιος ὅς πολλοῖσι μιγνυμένος, οὐκ ἐπὶ πολλοῖς
Σιροφῶται, ἀλλὰ θεῶ πέμψεν ὅλην παραδίχη.

quam quærimus Doctrina moralis summam, hoc
epigrammate tota est, uno totus in eo vivit Gregorius. Agnos-
cimus hominem, quem de vanitate mundi, de vicibus rerum
vertigine audivimus laurentium; agnovimus in illa, quam
nescimus an ullus sermo interpretari queat, admirabili voce, ἔθνος

bov, primum sacerdotem, et ipsum, nisi quod sapiens irascatur, et
de terra; agnoscimus estuorum virum ut hinc: No enim panti

— Summa Doctrinae moralis in D. Gregorio, excepta ea parte que peculiariter tum sacerdotium, tum virginitatem spectat, et comparatio variorum de virtute carminum.

Deus. — Sententia Distichis iambis, Dist. 8. — De finitione minus exacta p. 198, b.

Deum mente gerere. — Beattit. v. 1-2. — De virtute humana v. 134, f. Sententia Distichis, v. 16. — Eccl. 7, 11. — Monastich. 23. — Ad Seleucum, p. 190, b. — De virtute quod j. t. c. p. 129. — ad Nemesium, p. 141, b. — De finit. min. ex. p. 200, d; 202, b.

Qui se Deo dat, Deum accipit. — De virtute humana v. 177, 8. — Comparatio vitarum, p. 221, b.

Cur Deus negat se facile concipi. — De virtute humana v. 39, 4. — ad Nemesium, p. 143, a. — De virtute iambic. p. 219, b.

Dei justitia. — Sentent. Dist. iamb. Dist. 11, 26, 28, 34. — Eccl. 40. — De virtut. iambic. p. 206, d. — Comparat. vitar. p. 223, a.

In caelo multe mansiones. — Beattit. v. 23, 24; 55; 60.

De virtute. — De virt. human. v. 1, 2, 7; 83, 107. — Eccl. 2. — Sentent. Dist. iambic. Dist. 6. — De finit. min. ex. p. 199, a.

Vitium posse in mandum, virtus ornata. — ad Nemes. p. 144, b. — Eccl. 21. — ad vers. iram p. 236, a.

De aequalitate. — In nobilitate male morat. p. 127, b, 127. — Eccl. 34, 35, 36. — De finit. p. 198, c. ad verbum Honor.

De vera nobilitate. — In nobilitate male morat. v. 29. — De virt. iambic. p. 211, a. — Comparat. vitar. p. 220, d. — ad vers. iram, p. 236 a. — In nobilit. mal. mor. p. 271.

De prudentia. — Beattit. v. 17-14. — De fortun. et prud. p. 156. — Eccl. 12, 13, 15. — De finit. min. ex. p. 199, b; 202, c.

De contemplatione. — Beattit. v. 17, 18. — Eccl. 1. — De fin. min. ex. p. 200, b.

De actione. — Beattit. v. 19, 22. — Eccl. 1, 4, 6, 7, 14. — Sentent. Dist. v. 23, 4. — Sentent. Dist. iamb. Dist. 69. — De finit. min. ex. p. 200 b.

Nec sperare nimis, nec desperare. — De virt. human. v. 116-119. — Eccl. 11, 27, 53, 54. — De finit. min. ex. p. 200, d. — ad vers. opum amantes, duplex morbi genus, p. 242, b.

De humana mentis in constantia. — De virt. human. v. 26, 30. — De virtute iambic. p. 206, c.

De vanitate bonorum presentium. — Sentent. Distich. v. 11, 12; 27, 28. — Sententia Distich. iamb. Dist. 39, 49, 43, 56, 59. — Eccl. 9, 22. — De virtut. iambic. p. 211, b. — ad Nemes. p. 141, b. — ad Seleucum, p. 190, b. — Comparat. vitar. p. 222, d. — ad versus iram, p. 235, d.

Euctos homini bonum. — Beattit. v. 67, 2. — Sentent. Distich. v. 1, 2. — Eccl. 28. — Comparat. vitar. p. 223, a.

De beneficiis. — Beattit. v. 7, 8. — ad Seleucum, p. 111. — Eccl. 29, 30, 31. — Monastich. 56. — Sentent. Distich. iamb. Dist. 62. — ad versus opum amantes, De nostro laudum, p. 242, c.

De amicis. — Sentent. Dist. iamb., Dist. 14, 48. — Eccl. 45.

Malorum societas vitanda. — ad Seleucum, p. 191, a. — Eccl. 48.

ex iis visceribus amoris impetu, θεῶν πέμψεν ἕλκην καρδίας

Sed et hic novi aliquid apparet, quod et a

De virgines servandi. — Ad Salu. p. 191, d. — Eccl. 16.

De jeuniis. — De silentio quod j. t. col. p. 128, b. — Beati. v. 63, 4. —

Sentent. Distich. iamb., Dist. 16, 17, 18, 19, 51. — Eccl. 19, 42. —

Monot. 7. — Advers. Brut. anim. partem p. 196.

De silentio. — De silentio quod j. t. col. p. 128, 129. — Sentent. Dist.

v. 23, 24. — Sentent. Dist. iamb., Dist. 7, 12, 13, 44. — Eccl. 3, 4,

6, 17. — Monot. 9.

De risu. — De silentio quod j. t. col. p. 130, d. — Eccl. 20. —

Sentent. Distich. iamb., Dist. 7.

De ira. — De silentio quod j. t. col. p. 130, b. — Sentent. Distich.

iamb., Dist. 7. — De virt. human. v. 12, 55. — Adversus

iram, iamb. XXI.

De superbia. — De virt. human. v. 106-114. — Beati. v. 39, 40, 45, 46.

Sentent. Distich. v. 61, 2. — Sentent. Dist. iamb., Distich. 5. —

Eccl. 23, 25. — Adversus iram, p. 235, d.

De hypocrisi. — De virt. human. v. 138-142. — Sentent. Dist. v. 39, 42.

De avaritia. — Sentent. Dist. iamb., Dist. 23. — Eccl. 38, 39. —

Comparat. vitar. p. 221. — Adversus opum amantem,

iamb. XXV.

De opum potestate. — Comparatio vitar. p. 220 d.

De paupertate. — Beati. v. 5, 6. — Sentent. Distich. v. 12. — Sentent.

Distich. iamb., Distich. 35, 47. — Eccl. 29, 32, 33. — Monot.

4. — De philosoph. paupertate p. 196, d. — Ad

Selenicum p. 190 b. — Comparat. vitar. p. 221-222.

De iurejurando. — Sentent. Dist. iamb., Distich. 38. — Eccl. 43. —

Dialogus adversus eos qui frequenter jurant, p. 224.

127

principio, et summa ope intenuit ut omnia periculum ex
promamus. Sicut in homine tam acri et vehementi nota-
da est impietas parca illa et vere sobria sapientia, que
ab extenuis aque refugit, vitam solitariam, vitam commu-
nem, coniugium, calicatum, contemptum actionem, simul
laudat, et preceptis regit aptis ac temperantibus.

Quamquam non ita novum illud videri debet.
Sed enim novum hominem secum indesinenter deartentem,
Deo addictum, hominem tamen; docilem, sed iracundum; fidelem,
sed inquietum. Non ratione tantum concipit, sentit in-
venit atque in vicibus suis extantes fervidos illos affectus,
quos qui costringat, ille vis fortis dicitur, et virtute predictus.
Si non avaritiam, at iracundiam novit Gregorius, nec malorum
omnino ignarus venit, quibus inciderit. Non est verendum
ne ita comparatus homo, quamvis sublimis animos secundabere pre-
gestat, unquam obliviscatur quatenus suppeditare vires tanto
labori humane valeant.

Iuno et de imbecillitate humana, quasi desperans,
meditatur, in scripto de virtute humana carmine; sed non
meditationes istas, quamquam nos probamus et sunt quasi
pars virtutis, non tamen iactationes illas alicuiorum a
virtutum preceptis nos inferni exposimus. Remedia sunt
que agimus, aut, si non affligimus, eo accuratius
admovere nobis oportet debet. Nec id fallit
D. Gregorium. Ergo non dicitur, in his saltem, de quibus nunc
agitur, operibus, meditationes aut lamentationes suspirat,
festinat ad remedia, ad precepta, nec Desunt: nos bene
novimus.

Apta temporibus illis, ad que nos sedulo responsi-
mus, a commodata hominibus, et illis etatis, et, quoniam
vis eadem humane nature semper consistit, et notata.

Que vero illa etas? Ubique pro finibus bella,
pro religionibus discordias; iterum atque iterum cades,
contentiones; Idololatrarum stupiditatem aut Doctrinam
pertinaciam; insanas Christianorum rixas; Dominos, servos;
monachos, conjugales; hinc superbiam, hypocrisiam; illuc
petulantiam, ne dissimulatam quidem spurciter;
homines, duces, iracundos, avaros, indesinenter confligentes, aut
arui, aut lingua?

Tam vero quid omnibus istis, vel per se, vel per
alios miseris, D. Gregorius vociferatur? Quod affert solatium,
documentum?

Pauperum, Christiani, Deum mente geratis; animum
præstat quam cætera Deo offerri.

Domini, servi, vos uno ordine habet Deus: unum
est Discrimen, virtus.

Monachi, conjugales, casum patet omnibus.

O vos qui speratis nimium et nimium Des-
peratis, quid tantum Diligitis presentium bonorum
vanitatem?

O vos qui lugetis, quicumque sis istarum
fons lacrymarum, fuctus homini bonum.

O vos qui fluctuamini, tum doctrinam, tum
virtutem sitientes, nunc actionem, nunc contemplationem
arripentes, atque indesinenter aut cum aliis hominibus,
aut vobiscum ipsi irramini:

Λόγος παλαιῶν πᾶς λόγος, βίβλος δὲ τῆς; (a)

quam simplici, et erectum, et dulci solatio
scabratem subtraham! Regantur ingravis tetrastricha, quibus
nescimus an inveniri queat aptus et connexus vere
sapientia compendium.

Adde his De prudentia, De jejunio, De silentio, (b)

De risu, De superbia, De ira, De hypocrisi, De avaritia,
De divitiis admissis tradis præcepta, quorum plura
quam presentia, saltem hoc tempore, elegerit, a priori
manifestum est, et uno repetitur. Sed jam res, movet
ut Diligentius perpendamus quid in ter D. Gregorium et
antiquos, aut philosophos, aut poetas communi reperiat.

(a) Tetrastrich. 3. — f. Blaise Vauvelle, vulgo Dict. Pat. Honorat.
de S. Maria, Tradition. Patrum et auctorum ecclesiasticorum de
Contemplatione.

(b) De silentio quod j. t. col. ... f. epist. Chodon. 96, 97, 98, C. I. p. 847;
Eulabio, 102, p. 348; — Calladio 230, p. 91f.

D. Gregorū Nazianzenū cum profanis scriptoribus,
quod ad carmina de virtute spectat, comparatio.

ὡς τε πᾶν τοῖς χεῖροσιν
Ἰῶν κριστόνον τε καὶ φίλον δρεφόμεθα.
Ὡν γὰρ κρατεῦν καὶ σφόδρ' οὐ σφόδρ' αἰνεῖτον,
Τούτων κρατεῖσθαι καὶ λίαν, πόσον κατῶν!
Μεμνήσομαι δὲ καὶ τινῶν, καὶ συντόμος. (a)

Constat D. Gregorium antiquorum, scripto-
rum, seu graecorum, seu latinorum, opera quam plurima
et evoluisse et esse meditatum. Illorum et sententias, et
exempla, et imagines tenet. Hesiodum, Homericum, Aeschyl-
tum, Gnomicos, tragicarum et comidarum auctores,
Platonem, Aristotelem, Plutarchum, Oppianum, Latinos
satirarum scriptores, Ovidium, Ciceronem, Senecam, ubique
immittit; inter quos Gnomici et Seneca incubuisse praesertim
nos eum credimus. quod satis patet, tum per ipsos tot
carminum titulos in scriptorum sententias distichis, sententias
distichis iambis, tetrasticha, monosticha, tum per fere
singulatum annexas tot sententias notas, unde apparet
quoties Theophrastum, Antiphrastem, Thocylium, Diphylum,
apud gnomicos graecos, et, apud Romanos, Senecam praesertim
aut sit secutus, aut in pugnaverit.

A priori intelligitur, quum pius et eruditus
sacerdos virtutem predicat, unum deum, solum illum
veramque nobilitatem, summum bonum, quum voluptates,
luxuriam, superbiam, affrenatam omnia deridendi libidinem,
linguae petulantiam coercet, quum prudentiam praecipit et
malorum conversationem vitium, et alia ejusdem generis,
quibuscum antiqui moralium operum scriptoribus et qua-
tenus illi conveniunt. De quibus nihil adjiciemus; sufficit
quidquid notis collegimus, praesertim profecto claudicantem
hanc D. Gregorū Nazianzenū cum profanis scriptoribus

(a) Adversus Iam, p. 233, a.

(a) D. Gregorii cum profanis scriptoribus comparatio.

(x) cf. D. Gregor. Nyssen. octo homil. De octo beatitudinibus.

(x) Beatitudinal et spiritualis vite regule. - v. 23, 24. - In celo multae mansiones: cf. Sallust. Catilin. c. 2. Sed in magna copia rerum aliud alii natura iter ostendit. v. 6, 6. - De celesti vite que hominum spectat: cf. Quoniam. edit. Noizon. Syntag. p. 144.

(x) cf. in D. Gregor. funeb. in laud. soror. S. Gorgon. orat. Gorgonia nobilis erat, Gorgonia patria quidem fuit a superna Hierusalem. II. T. I. p. 179.

(x) De nobis seu male moratum, 1° p. 126, - 2° p. 251. p. 127, 6. De vera servitute, cf. De vera libertate Senec. Quest. Natur. Praefat. 14; Constant. Sap. 19, 2; ejusd. 77, 14. Cum duobus D. Gregorii operibus, cf. Quoniam. Ivaque. povooz. eis edyeuiv, p. 218. - Plat. in Theetet. - Plat. De sublimit. - Hor. Sat. I, 6. - Pers. sat. V. v. 72, 112. - VI, v. 17, 60. - Sen. ejusd. 44; Benefic. III, 28. cf. in primis D. Gregor. carm. 2° p. 251 et Juvenal. Sat. VIII, v. 6-67.

cf. Eurip. Hec. v. 279; - Hecub. v. 942; - Ion, v. 868; - Heraclid. v. 300.

De pietate quod jejuniis tempor. col. - p. 128, c, d, 129, a; 130, De lingua petulantia: cf. Quoniam. grec., Theogn. p. 25, 60, 63; - Theogn. p. 113; - Crat. p. 186; - Menand. p. 190; - Mavortich. p. 224-233.

p. 130, b: in ira lingua comprimenda: cf. Senec. ejusd. CXIV, 19.

p. 130, d: De ira comprimendo: cf. Quoniam., Ivaque. povooz. eis yelwta, p. 212.

p. 131, a. - Solyeraten Samium nominat.

Ad Nemesium. - p. 140, d. Optimi viri vitam periti ad virtutem incitant: cf. Senec. ejusd. LXXIV, 8.

p. 141, a. - v. 33. ^{2vo bey} Epi yap dioterevous teiv epiva Xpistov. cf. passim poetas antiquos de Cupidine et Apolline.

p. 143, b. - De Sylla et Charibed. cf. Hower. Olym.

p. 144, b. v. 210. - Vitam cum mundum, vitam ornatam: cf. Senec. ejusd. LXXI, 4; LXXVI, 8.

p. 144, c. v. 236. cf. Platon. Symplic. Republ. III.

p. 144, d; 145, e. - Orpheus, Hesiodum, Homerum, Musaeum, Simum, omnes mythologi corum auctores, Euripodum detrahit. - cf. Diogen. Laert. in vita Eupebolis. - De superstitione, de superstitionibus Aegyptiorum. Juven. XV.

Sententia Diotichis constantis. - p. 146, v. 1, 2: De paupertate, cf. Quoniam. grec. Antiphon. β', p. 77.

v. 3, 4. De morte: cf. Senec. mali praecogitati molles itas venit, ejusd. LXXVI, 26.

v. 7. Iva di oravtov: cf. Diogen. Laert. in vit. Thalet. cf. Senec. C. Marc. XI, 2. - Pers. sat. III, v. 63-76.

v. 9. De fuga temporis. - Horat. Carm. II, 18, 115; - Senec. Quest. Natur. VI, 32, 10; - Epigr. VII, 1, 2.

191.

Sed nobil ea quae D. Gregorius de humana
mentis in corpore, de paupertate, de avaritia, de ira
conversis videntur in primis cum antiquis comparanda.

- v. 11, De rerum instabilitate. — cf. Euripid. passim; Senec. quorund. natur. III, praefat. 7, 599. — Epist. IV, § 6, LXXIV, 3599. — Benefic. I, 15, 3; — Const. Sap. § 1.
- v. 13, Seruus malis, vita mala: cf. Senec. epist. CXIV, 2, De proverbio graeco, Tali hominibus fuit oratio qualis vita.
- v. 17, Semper ad virtutem tendendum.
- v. 19, videre quo vitia nos perducant. — Forssan meminerit ut Senec. de II, 4, Describat crescentes affectus et jam se effereutes.
- v. 21, non tegere medico vulnera.
- v. 23, mori prodest sermone bono. — cf. quoniam. grec. Philo. p. 207. — Euripid. Troades, v. 968.
- v. 27, omnia vana propter amare Deum: — cf. Senec. Epist. XXX, 6; LXIV, 16; LXXI, 4; LXXVII, 1599; CXXIII, 9; — Vit. Beat. IV, 1.
- v. 29, omnia que mundum cogit aliena homini; cf. Senec. epist. IX, 12.
- v. 39, fugienda hypocrisis; cf. Quoniam. grec. Philo. § p. 200.
- v. 42, modus optimus; cf. ibid. Sythag. v. 38, p. 142; — Regl. v. 68, 9, p. 116. — Euripid. Elect. v. 2967; — Saech. v. 38—400.
- v. 47, 8, non curandum ut malis placeamus; cf. quoniam. mutuatam, Βούλου Παρίσκου πᾶσι, μηδ' οὐδ' ἄλλοι. p. 226.
- v. 51, adversis probantur boni; cf. quoniam. sententiam, Θεῶν δ' ὄνειδος τοῖς κακοῖς ἐὶς δαίμονέν τ' p. 219. Sen. de Novid., v. 1, 3, 4.

Sententiae Distichis iambis constantibus, p. 153. —

- Distich. 1. cf. Quoniam. Bion Σικαίου χίγνεται τέλος καλόν, p. 216.
- 2. cf. Senec. epist. LXXXVII, 18. δυνάμει βουμ, αἰνίμει περὶν ac sanctum.
- 3, 4. De doctrina; De illa D. Gregorii voce, λόγος παρεστῆς, cf. Homer. passim.
- 5. De inanis gloria siti: cf. Quoniam. Monastich. ἐὶς δ' ἄλλοι, p. 216.
- 6. De constantia in virtute; cf. Senec. Const. Sapient.
- 7. De usu ..... P. — Quoniam. monast. ἐὶς ἄλλοι p. 212.
- 8. De dei senum et sacerdotum cultu; cf. Quoniam. Sythag. p. 141.
- 9. Ne nati amul parantibus litigent; cf. ibid. Regl. p. 192.
- 12, 13. De sermone; cf. Quoniam. monastich., monast. 1. Ἀνδρῶς χαρακτῆρ ἐκ λόγου γνωρίζεται, p. 224.
- 14. De multo amicorum affectu; cf. quoniam. monastich. ἐὶς ἄλλοι p. 237 599. — Senec. Er. amia. VII. — Co. amia. 11.
- 15. De divitum erga divites affectu; — cf. quoniam. monastich. ἐὶς πλούτου, v. 420, 1, 2, 9, p. 232.
- 16. De ebrietate; cf. quoniam. monastich. ἐὶς πένθη, p. 225. — Senec. Epist. LXXXIII, 14.
- 17. De ebrietate; cf. quoniam. Cratet. y/ p. 186. — Senec. epist. LIX, 16.

De virtute humana.
Attendant igitur caruini quod est graec

- Dist. 18. De ebrietate; cf. Senec. epist. l. LXXIII, 14, 17, 21.
- 19. De modica cura; cf. Horat. Sat. II, 2, v. 70, 80.
- 29. Speruere in iuriis; cf. Senec. Const. Sat. II, 4, 599; VII, 3; - De. II, 39, 1.
- 30. De vano metu; cf. Senec. epist. l. LXXIV, 1.
- 31. ad verbum expressum e quoniam eis pavim, p. 231.
- 32. Mhetor sceleris; cf. Pluta. in Gorgia.
- 39. De Divitiarum instabilitate; cf. Senec. Benefic. VI, 3, 2.
- 40. vanam felicitatem speruere; cf. Senec. De brev. vit. 17.
- 42. De voluptate; cf. Senec. De vit. beat. 7.
- 48. ad verbum expressum e quoniam. eis qd. Nov, p. 238; cf. Senec. Tr. Ann. VII, 2.
- 57. ad verbum expressum e quoniam. eis op. IV, p. 229.
- 66. adversus quoniam. sententiam; cf. monost. eis Tr. IV, p. 236.
- 69. Opus inutile; cf. Theod. I, II, 1.

Ceprasticha. 1. De actione et contemptu: cf. Senec. Ot. Sapient. XXXI, XXXII, 8, 9.

- 2. De puritate animi: cf. Horat. Epist. I, 2, v. 14.
- 3. Nec omni bus credere, nec nulli; cf. Senec. Epist. III, 4. Deum sequi; cf. Senec. De vet. praec. De vit. beat. XL, 1. Senonij cum vite comparatio: cf. Quoniam. Theophr. v. 979 sqq. p. 151; - Theophr. v. 77, 8, p. 116.
- 4. Docere moribus; cf. Senec. Epist. l. VII, 4, 1.
- 7. Virtus una digna qua Deo offeratur: cf. Quoniam. Philon. y' p. 201. - Senec. Benefic. VII, 1, 2. - Ter. Sat. II, v. 11-74.
- 9. Vitae hanc mundiciam; - cf. Pythagor. sententiam, qua in Diogen. Laert. invenitur, cui similes sit hominum vite.
- 10. Post cursum ingentium, ampla curis, homini proponitur. _____?
- 11. Nec fideri iniunim, nec desperare; cf. Senec. De vana spe, epist. l. IX, 1; De illa Senec. sentent. ad desperatorem vitia aorta non perdunt, epist. l. XII, 26.
- 12. Non Deserere incepta. - cf. Senec. Const. Sapient.
- 13. Non aut quam libet parvum fugere. - ?
- 14. De ipsum potius quam propinquos exultare, Chisti sententiam, cuius ferebantur tamen cum illo veterum sapientium dicto, IV. 1. 1. 1.
- 17. In honestis dictis aures, occludere: cf. Senec. Traug. anim. VII, 2. - Epist. l. CXXIII, 8.
- 32. Nemo paupere securior; cf. quoniam, Diophyl. y' p. 182; - Senec. epist. l. XVII, 3. - De pauper. l. 1. Senec. fals. adscript. p. 438. - Hor. Sat. II, 2. - Juven. Sat. X, v. 22.
- 33. Egrotas melior bonis in honeste partis; cf. quoniam. Antiphon. 6' p. 176.
- 34, 35. De servis et heris; cf. quoniam. Philon. 2' p. 202; Senec. epist. l. XCV, 12; Benefic. III, 28, 1.

133.

Εἰς ἐννοιαν, παύειν αὐτὴν De virtute hominu

- 39. De quaest. ; cf. Quonic. monostich. εἰς ἐννοιαν, pp. 227; Maud. p. 199, 7; Theogn. v. 197, 399. pp. 14; v. 227, pp. 15.
- 42. Adversus tot de vitiis sententias quoniamcum ; cf. Alex. Eubul., Cratosthen., Sappho, Simonid.
- 43. Noli jurare ; cf. Quonic. Theognid. v. 1201, p. 62; monostich. εἰς ἐννοιαν, pp. 228; - Senec. fragm. IV.
- 46, 47. Moxeri velle ; cf. Senec. Senec. v. 25, 4. - De bonorum virorum conversatione Senec. epist. XCIV, 40: - Senec. cogita testem adesse?
- 48. Vita malorum virorum conversatio, cf. Quonic. Theogn. v. 31, p. 6. v. 113, pp. 10; - v. 117, p. 61. - Senec. epist. tot. VII, 1, conversatio multorum perniciosa.
- 49. Inimica utilis.....?
- 50. Novitas multorum malorum virorum mores; - cf. Senec. Senec. VII, 34.
- 52. Vitium sibi soli unusquisque tribuat; cf. Senec. epist. I, 1; Traug. Anm. XCIII, 7.
- 54. De spe, cf. quonic. monostich. εἰς ἐννοιαν, pp. 218.
- 55. De fortuna et prudentia, cf. quonic. monost. εἰς ἐννοιαν, pp. 240.
- 56. Non nocere ; cf. Cic. Tusc. v. - Sen. Traug. vit.
- 57. Invenit seculum inferiores, seculi juvenibus, stultiora; cf. Senec. epist. IV, 2.

Monosticha, p. 186. 44. cf. Antiphon. 8 p. 176.
 v. 7. cf. Cratet. 4' p. 186.
 v. 8. cf. Theognid. v. 1229 p. 63; - Evon. Sappho p. 19; - monostich. εἰς ἐννοιαν, pp. 228.
 v. 14. cf. monostich. εἰς ἐννοιαν, pp. 227.
 v. 21. cf. monostich. εἰς ἐννοιαν, pp. 217.

Adversus Cratium animae partem. pp. 196. - cf. Platonem De Republic. IX; - Aristotel. Ethic. I; - Sen. epist. tot. XCII, 7.
De virtute iambicum XVIII, p. 204.

p. 205, a. cf. Claudian. contra Rufin. I, v. 196.
 a, b. cf. Herodot. l. I, Platon. De Republ. l. II, et Cic. De officiis, De Gergo. - Herodot. ibid. De Croeso et Lyro. - Homer. passim. - Platon. De Eurygo, Solone et Demosthenes. - Diogen. Laert. De Platonis, Aristotelis et Pythagore. - Anima a Deo de fluxit: cf. Senec. : anima qui d' aliud quam Deus in corpore habet, epist. XXXI, 19; - XLV, 1; - C. H. h. VI 1/2. - Epist. XCII, 28.
 p. 206, b. v. 114, cf. Platonem in Evon.

p. 207, b, c, d. - De athenis, cf. Diogen. Laert. in Aristotel. vit. - Heclych. Miles. in libro De his qui doctrin. excel. provident. aut solum usque ad laudem deduc. - Clem. Alex. l. v. Stromat. - Herodot. I, II de Chalcid. et Aegyptiis. - Diogen. Laert. in Epicuri, Zenonis, et Pythagoris vita. - Lucian. Dialog. cui titulus est vitar. aucto.

p. 208. - cf. Diogen. Laert. De Diogene cynico et Cratete. v. 179. cf. Euripid. in Phoenici.

p. 209. - cf. Diogen. Laert. De Alcouth. Platon. Aristipp. et Epicuri. Herodot. l. VI, De Aburama. - Platon. in Charmide. Euripid. in Bacch. - Platon. in vit. Solon. De Platon, et in vita Aristid.

- p. 210, a. Natorch. in vita Syerhi; Senec. epist. tot. CXX, f.
- b. cf. De paupertate. Ciceron. vers. citat. a Stob. Theophr. v. 175 sqq. p. 13; v. 197 sqq. p. 14. — Diglossum β' p. 182; monost. d. εἰς κέρδος, p. 223.
- d. cf. Iliadi oper. et dice. I, v. 310, n. — Homer. Odys. l. VI. — Ov. Metamorph. l. IX.
- p. 211, a, b. De patria; cf. quoniam. monost. εἰς πατρίδα, p. 229.
- Senec. epist. LXXVI, 4, bona prima sunt gaudium, pars, sedes patrie.
- c. cf. Aristophan. in Pluto. De belland. et navigandi inania. cf. Horat. epist. I, 1, v. 426. Juven. Sat. XIV, v. 267-283. — Pers. Sat. V, v. 132-139.
- p. 212, a. De avarorum miseria; cf. Senec. epist. tot. LXXVI, 23; CXV, 16.
- p. 213, d. De contentia; cf. Chariti vers. citat. a Stob. sermone. 16. — Crat. p. 186.
- p. 214. De Sardanapal. Aristot. Ethic. l. VII, c. 10.
- p. 215, a, b. — cf. Suid. in Dictione Leocharium; — Euripid. in Phoeniss. Stat. Theb. l. IX. — Lucert. in Anaparch. vita. — Platonem in Thadone.
- p. 216, d. — cf. Orogon. Lucert. in Xenocrati et Polemonis vita.
- p. 217, b. — cf. Platonem in Alexandri vita.
- c. — cf. Homer. Odys. VIII. — Platonem in Sericis vita. — Ovid. Metamorph. l. IV. — Et C. diuina Ethicam Venerem vocaverunt, ut vita sua prope te diuina totis colerent: cf. Senec. Vit. beat. XXVI, 6; — Brevit. Vit. XII, 3.
- p. 218, a. — cf. Athen. l. XIII, c. 20-24.
- p. 219, a. — Deo cogitari potest, non verbis explicari: cf. Platonem in Timaeo; — Senec. epist. tot. LVIII.

- (a) De virtute humana, p. 13 f. cf. quoniam. monost. εἰς ἀρετήν, p. 209.
- p. 135, c. Alphens fluvius; cf. Lucian. in Dislogo Nigritum et Alphens.
- v. 36. Θρηνητὰ καλῶν, cf. Aristot. in virtutis laudem Θρηνητὰ καλλίστων βέλων.
- v. 39. cf. Ovid. — — — — — vides meliora proboque detiora sequor. — cf. Euripid. Mij. pol. v. 385-6.
- v. 40. cf. Virg. En. l. VI, v. 278. — — — et uisus mentis Gaudia — — —
- v. 43-59. De humani generis levitate, cf. Horat. epist. I, 1, v. 97-100. — Sat. I, 3, v. 25, 59. — Sat. II, 7, v. 7, 25, 50.
- p. 136, c. cf. Horat. Sat. I, 3, v. 68. — cf. Senec. Tranquill. animi. v. 74. VII, 2.
- v. 82. μάδος οφθαλμῶν, cf. quoniam. Sotad. p. 196. — Senec. epist. tot. 66, 8.
- p. 137, a, v. 99-101. — Sine Deo ora, vana omnia nosse coactos, cf. quoniam. monost. εἰς θεόν — Θεὸς συνερῶν πάντα ποιεῖ γὰρ ἅς κ. τ. λ. p. 221.
- v. 106, cavenda superbia, cf. quoniam. monost. εἰς ὑπερηφανίαν, p. 236.
- c. De equalitate in morte, cf. quoniam. Phocyl. v. 110-119, p. 118.
- d. Cavenda hypocrisis, cf. Hor. epist. I, 16. — Sen. epist. tot. V, 1 et 2.

D. Gregorio satis insolentem, cupia primum meditari videtur
 De virtute, quid sit, et non ex tantis rerum tenebris illud
 saltem extulerit qua ratione virtus parari queat. An parari
 potest? Eheu! inquam. Neque nulla est hominis virtus
 omnino pura et integra, in tanta mentis nostrae inconstantia
 tanta levitate. (a) Cuius hinc nonnulla Aristoteli, Virgilio,
 Ovidii recitatis, sed hoc illud est quod primum animadvertendum:
 scilicet quibus, in fallunt, Horatium ipsum audire sibi
 videatur legi. Divinae sermone autem, quem levitatem humani
 generis, prius Gregorius exagitat. Satis notum est quam acutum
 in audire Stoicorum fortis Horatius distingat, sed haud
 scio an D. Gregorius, dum, per speciem sanctissimum depin-
 gendi, humanum genus cepta totum describit, in bellum
 fluctans, et multifariam diaboli verbera perundatum,
 vividius et acius superbam illam sententiam reflexit,
 Vix bonum nunquam succum bot, quam Seneca inferus
 gregi ostendat. (b) Adde quod non minus valet ad vincendum
 invidiam de virtute contentione, et veram virtutem puden-
 tiam atque retinendam superbiam: ab homine virtus et
 a deo simul, quod simpliciter, lucide, fortiter una et temperate
 probat. qui quidem disserendi modus non adeo confu-
 sendus est in illa de Gratia et Libero Arbitrio disputatio.
 Et Stoicos docet, non castigat, ne nominat qui deum. Sed mani-
 festum est D. Gregorium hoc carmine ad eos respectisse. Hoc
 est quod inconstantiam mentis et levitatem coercent, et simul
 modestiam suadet, animus deo addictus, sine quo omnis motus
 conatus vanus est. Coeterequum aut Stoicos acius inspectus, ea
 cetera, sacerdos Christianus? Parat iaudium virtus.

Ut mentis inconstantiam optime veteris distinge-
 rant, sed non attulerant remedium, immemoros dei, sic
 paupertatem, valque amantissime laudaverant, et taceamus
 de illis qui erant eam omnino abominati, quid prosperitatem
 commendat, atque gerant qui deum, sed superbum et fastuosum
 quam verum celebraverant, nec deum suspexerant unquam
 pauperis solatium et fulcrum. Ergo et antiquas de paupertate
 sententias retractat D. Gregorius, et addit quod deerat et quominus
 et Seneca, cogitationem dei.

Quatenus de divitiarum instabilitate, de paupertate
 laudibus, de modo in comparandis divitiis, de questibus
 nihil incommodi, cum paginis scriptoribus pio sacerdote convenit,
 non amplius quam notis indicatur, nos persequuntur, nec tot
 sententias hinc illuc in personam recolligimus. Sunt duo carmi-
 na Comparatio vitarum et adversus opum amantem,
 quae exerpemus.

(a) p. 135, d. — cf. cum supra examinatis lamentationibus de rerum
 vanitate. — Adversus opum amantem, phrasionum descriptio.
 p. 237, d. — cf. epi. tot. Ph. Ingrid, 64, qua felicitatem aristocraticam
 improbat, edit. Coln. I, p. 822.
 (b) Senec. Senec. sic. V, 2, 4.

Foram autem prioris duorum illorum carminum
 imprimis notabimus. Sed enim hic per propositam duat
 vitas, scilicet spirituales et mundanas, paupertatem et
 avaritiam, dispartit d. Gregorius, induit. Ergo et Mundus
 et Divitia sua jactitat, cui securitatem qua fruitur
 Spiritus, qua quidem paupertas est, eloquentes opponit. Hinc
 de securitate vite, quam utraque vita sibi soli vindicat,
 satis vivida contentio. Nota sunt Diglossi et Juvenalis vocat
 de securitate pauperis, quas quidem d. Gregorius arripit.
 Profecto eam usurpat ut qui nihil quod prudentes a quibusvis
 dictum fuerit respicit, sed mala factum satque sapientia
 edificium restaurat et firmo fundamento stabilit.

Εἰς ἔπος ἡθώος θεός,
 ὅν σῖνος' ὀδύς ἀπ' ἀέρος κινεῖται. (b)

Veteres enim una in litterarum in quo vere

- (a) - p. 220 a. - cf. Euripid. Ekate. v. 425 sqq.
 Quod ad foram hujus operis attinet, cf. Hesperidi Opera et
 Doct. II, v. 13 - 34. - Prodiu apologum apud Xenophot. Memor. II.
 p. 220 d, 221, a. - De securitate pauperis, cf. Juvenalis. Diglossi. p. 189.
 Senec. epist. XVII, 3, LXXX, 6; De paupertate libet, p. 438. - De rat.
 carum. II, 18. - Epistol. I, 1, 33 sqq. - Sat. I, 1, v. 70-81. - Adversus
 Divitiam superbiam, carm. II, 3, v. 22 sqq. - Juvenal. Sat. XIV, v. 303-
 316.
 p. 221, b. - Avari neque egent: cf. Horat. carm. III, 24, v. 60-64.
 Epist. I, 2, v. 16.
 p. 222, a. - Divites morbis obnoxii. - cf. Juvenal. Sat. XIV,
 v. 116, 160. - Hor. epist. I, 2, v. 479.
 p. 222, b. - Venter omnia recipiens, cf. Diglossi. d' p. 181.
 p. 223, a. - De sacrum coram euntia, cf. Juvenal. Sat. I, v. 167, 6; -
 XIII, 1, 597; 192, 597. - Pers. Sat. III, v. 35, 43.
 Epithemū iudicii coram euntia et Domu euntia Diglossia
 tenet, adversus illud Seneca: quanto hoc magis est
 quo pronititur perpetua libertas, nullis deo hominis nec
 Dei timor. Epistol. XVII, f.

(b) p. 221, a, v. 61-2. - cf. Adversus iram, p. 234, b. Deus jix eripi
 nequit.

vita quærat pauperis caritatem, cum non suscipiat unde periret
 magnam unam tunc erit, scilicet a Deo deservire, quæ prudentissimi veteri
 antiquos per superbiam amittebant. Dicit autem securus pauper,
 quia non perditur ut superbiat, et omnia Deum Deum
 despiciat. Respondet Mentes nihil esse diviti timentum quæ nullæ
 est obnoxia. Nihil pauperis, unum liberum esse qui Deum optimum
 patrem spectat, avarum autem ex omnibus perdere, semper egre-
 quæ addit, in eo non inmorabitur, pauperes adversa facilius ferre
 quam divites, opes victorum magis, divites verbis obnoxia; hic
 autem occurrit vividissima leprosa unquam, quæ illa vobis
 laborabat descriptio: ea autem concluditur strenuissima voce quæ
 divites autem, γὰρ οὐδὲν ἐοικὸς ἀβηδόνων, (a) De falsa malorum felicitate verum
 elegantem et factum notabimus:

κατὸν γὰρ οὐδὲν ἐοικὸς ἀβηδόνων,
 ἢν ἐβροπιῶν εἰς ἐπιτολὴν ἐξ Ἰσ. (b)

Et in hoc carmine videtur nobis D. Gregorius iterum
 ad Senecam et Stoicos referre. Legatur enim epistola XVII
 Seneca, quæ plurimæ de paupertate sententiæ occurrunt, hæc
 a D. Gregorio rebus et emendata. Sic, postquam Seneca
 dixit esse tolerandum a qui bonam paupertatem in obsequiis,
 addit: Et quod aliud erat illis, patitur precium, quam in
 arbitrium non cadere victoris? quanto hoc magis est, quo proventibus
 perpetua libertas, nullis nec hominis nec Dei timor! Et idem
 ille pius sacerdos qui securitatem pauperis laudavit, ex tenui judicium
 consideratio et dormitione terret, ait, et impiorum præces, et consue-
 tia morsus ostendit, et superbam illam securitatem respuit quam
 ceteroquin humana mens non admittit. Sic antiquos sequitur auctores
 et omittit vitium, ab iniustione vili et in iusto factis
 æque ab horrey.

Sunt et novæ alia in hoc carmine quæ
 posthæc erit repetendi bonæ. Truceam ad alterum carmen
 quod est etiam de paupertate et avaritia, ad opum amantem.

Adversus opum amantem. (c)

Notæ indicatæ est quidquid in illo
 carmine de avaritia D. Gregorius commone habeat cum

(a) p. 222, b, v. 119.

(b) p. 222, c, v. 171, 2.

(c) p. 237. — cf. Salviani l. quart. adversus avaritiam.

Seneca, Horatio, Juvenali, Persio) porro nec videt, quod quis
facile credat, nec philosophatus, nec tam indignatus quam digne
rat posse avaros, improbos a se emendari. quam de pretationem
conferre quibusdam Horatio versibus non erit injucundum:

Tervet avaritia miseroque cupidine peccat?
Sunt verba et voces quibus hunc levire dolorem
Lassi, et magnam morbi deponere partem. (6)

At in tanto omnium rerum tenuitate, Deo tantum D.
Gregorio superesse videtur ad quem sit confugiendum. Adversus
improbes nullum remedium. Nec tristes unquam medicant
animam singultuati asperdit. Porro sunt elegantes D. Gregorii versus:

Νῦν δ' οἶδα πάντων φάρμακον, πλὴν τῶν κατ' αὐτόν.
Διμῶ δάαιτα, πληρομόνης τὸ ἐνδύει,
Υδροπικὸς ἢ κένωσις, ὀφθαλμοῦ σκότος,
Πένθος λογισμὸς ἢ φίλος λύπης χρόνος.
Τοῖς δυσπλοοῦσι, πυρρὸς ἢ λιπὴν φανεί,
Κόπος, ἄλειμμα τοῖς πονηροῖς δ' οὐδὲ ἐν
Πλὴν τοῦ θεοῦ τοῦ δίκου καὶ τραυμάτων. (c)

- (a) p. 238, a. Avaritia castigat in magarum ore castigata: cf. Senec. Benefic. II, 27, 2. - Hor. Sat. I, 1, v. 36-40.
- b. Divites pauperum patrum: cf. Senec. in patricianum Benef. VI, 37, 3.
- c. Nunc contra contentum meo, cf. Hor. epist. I, 12. - Sen. epist. 122, avaritia peccata semper cupiunt: cf. Senec. Sat. XIV, v. 138-155; Pers. Sat. VI, v. 77, 80.

- p. 238 d, 239, a ----- οὐρανὸν τραπεζῆς, καὶ στανῶ λαμῶν χάρμα
eis ὃν τὰ πάντα συντρέχει φρονεῖσματα
formam invenit d. v. 116. v. 117, cf. quoniam.
- Dignit. d' p. 181.
- b. contra luxuriam: cf. Senec. in acuidiam alit luxuria de II, 26, 1. - Vitia adiuvat, epist. XI, 17. - Non in flat ventrem, sed faciat q. Nat. IV, 13, 10.
- c. De incertis divitum hereditibus, cf. Pers. Sat. VI, v. 41-74.
- d. pauperes honesta malis opibus gravat: cf. quoniam. versus ad verbum expressum ex Antiphon. Ep. p. 176.
- p. 240, d. Adversus improbos nullum remedium. - cf. Hor. epist. I, 1, v. 33-35.
- p. 241, a. Injuri neglectis aliorum virtutibus vitia sola inveniunt, cf. Senec. V. Beat. XVI 899. ad finem.
- d. Avarorum vel his in terris parca: cf. Hor. Sat. I, 1, v. 84-91.

(6) Hor. epist. I, 1, v. 33-35.

(c) p. 240 d, v. 203-9.

Quod sequitur, quavis non ad avaritiam peccantibus
 affectat, et a proposito digreditur, est omnino animadvertendum
 et cum Seneca comparandum. Scilicet impii, neque boni aliorum
 virtutibus, vitia sola intuentur. (a) Eam porro sententiam
 haud semel tractat. Sic in precedenti carmine Mundana
 Vita malique Spirituales Vitae interrogat: quid si quidem
 ex altissimo illo sublimiori vitae quam factis fastigiis excedunt?
 Et Spirituales Vita respondet non esse quorundam culpas, totum
 hominum ordinem qui sunt idem vitae generis ampliori describen-
 das. (b) Item jam laudato ad factos monachos carmine, (c) qui
 sanctissimos viros calumniantur, eis sublimia piorum hominum
 studia, jejunia, noctes insonans, perpetuas preces, quae
 melius imitari esset quam detrectare objicit. Hoc est quod
 viri de repetit praesenti haec carmine et pulcherrima
 fabula exponat. (d) Quam saepius a D. Gregorii operibus ex-
 ceptam et divulgatam omnithius. Sed nequit hic fieri
 quum animo succurrat notissimus Senecae locus quo philoso-
 phorum opes contra calumniantes defendit. Unde hoc unum
 colligi potest, omnibus temporibus, probris melioribus maliquis-
 simos optibus inimicissimos convicia fecisse. Respondet Seneca:
 Non perveni ad sanctitatem, ne perveniam quidem... vestris
 quidem pedibus comparatus, debilis, cursor sum. Contra D.
 Gregorius:

Ὁ τῶν ἀρετῶν ἀπονοστήσας ἐν θεῷ πόρος (e)

sed collatantibus non se esse meliorem objicit. Sed enim,
 quauquam interdum, sibi bene curans, in probris objicit adver-
 sos eorum casus esse scelerum praevios, quae autem ipsa est
 perperna, noxarum leviorum purgamina, verum tamen haud
 se istis meliorem arroganter profertur: imo vero quam
 suadet optibus modestiam, quam iterum iterumque admonet
 ne deorsum et contra sursum spectent, nec sibi plaudant
 quasi esset virtute potiti, memorare esset ineptum ac fastid.

Itam vero, quod non est cum Seneca comparandum
 exponam. Scilicet non est tuncendum ne D. Gregorius se
 in frigida ista declamatione immergat quibus Seneca adeo
 detestatur. (f) Possunt de rerum natura queri, quod aureum argen-
 tumque non inferis absconderet, quod non illos majus quam quod
 a detrahi posset, pondus injecerit; Dei sacerdos non de natura

(a) p. 240, d, 241, a, v. 216-234.

(b) Comparat. vitar. p. 223, c, v. 219-228.

(c) p. 138.

(d) p. 241, b, v. 234-260. — cf. p. grammat. 21, 22, 23, quod propter hanc
 non deat vinculari cap. tot, edit. Paris, T. II, p. 1172-1174.

(e) p. 241, c, v. 233. — cf. Senec. de Vit. beat. XLII, 6.

(f) See also. VII, 102

querit, nec causam malorum nostrorum ex terra aggreditur;
terra visara plus mihi penetrabilis minime curat,
nec quoniam spirare possit; at in tunc Diviti pectore considit,
premit avarum, crudelium, rixosum, pauperum patrimonio
usque invidentem,

ἐνδὲν ἐνδὲν πονήσαν οὐλλήγεις τῆς συμφορᾶς,
ἄλλοτρίαν κἀκίωσιν ἐκκαρπούμενος,
ἄλλην ἄρουραν τὸ στένον ποιοῦμενος, (a)

nec parat, sublimiter iracundus Diviti illic jam
prope morituro, et spe suprema dejicit eum qui, post
multas opes seclerate partas, quibusdam nummis in pios
meus erogatis, hinc sibi in punitatem vindicat:

Μὴ μοι τὸ θεῖον ὡς διαστον ἄθλιον
ὑπόσπα, μή σοι καὶ πλέον χολώσεται.
κλίπτειν δεδόκει τῶν κλοπῶν ἀναρίστην; (b)

Adversus iram. (c)

Initium carminis adversus iram non argutiola peccat,
quamquam exclamat episcopus, irascor irae. Rectius quidem
Seneca: qui enim cum mediter irascitur? (d) Sed ne quid
temere D. Gregorio in solitum vitium exprobrat: neque
in homine simplici et aperto nullo fallacia, et vere pectus
est quod eum disertum facit in affectata juvenilitate. Nos
sedulo id affirmamus. Attamen melius fuerat eum non
ira irari.

Porro irascitur, et quoniam rem suam agit, ut probabi-
mus, et quoniam desperat. Forsan enim in tanto irarum aestu
quo universi orbis ea cetera exardebat, diffiditorem
coequalium hominum curationem bonis sacerdos judica-
verit, quam Seneca Neroni sui sumationum? Iude ea vox
parum Christiano atque episcopo congruus, sed non frigida,
nec argutia conspectantis, sed sincera et nimium accommodata
bene noto ferventissimi hominis ingenio.

Tandem etiam quod non confestim, et Seneca, in
latissimum: Num videri campum irrupit. Dub. totum in
opere pretium adversus iracundos sermonem institere. Itaque

(a) v. 76, 8.

(b) v. 324, 6.

(c) p. 229. - A. D. Baptisti hom. ad iras, iracundos.

(d) Senec. Jr. I, 14.

141.

cecidit, vitii vel exigua remissio non est parvi estimanda; ergo opus aggritum, sed ita tumultuosa ut videatur moderi iracundi et ipse iracundus.

Consideremus, ait, quid veteres de ira senserint, (a) et uideamus post verbum iam non ita considerandi tempus est. Meus, addit, in homine omnia gubernat, protinque iudicat quid sit in ira faciendum, (b) quamvis longe infra, interjectisque tantummodo trecentis septaginta versibus, quinque remedia exsequatur. Sed egregie medici fuerit, et ipse artem sui Caesaris calleret, remedia seraiouibus longe anteponens, licet a sermionibus parum sibi temperet.

Ergo non dissimulatur ut Seneca de ira quid sit, quo distet ab iracundia, unde nascatur, utrum iniurie speciebus ipsam statim sequatur, et non accedente animo, excurrat, an, non assentiente, moveatur; nec omnino curat frigidi et calidi mixturam, quod aut iracundos aut timidos facit, nec querit an ferre irascantur, nec varias agitatur famularum, puerorum, senum, agrotantium iras, nihil aliud spectat quam vitii deformitatem, et periculum, et remedia. De quibus illi plus minus uim Seneca coueruit. (c)

Expressam ad iram irati hominis in agrum quam in Seneca tam exacte, tam uerose designatam inuenit, non superavit, sed perite extendit et compleuit, nisi quod in tendem in temperantibus effertur. Descripserat Nerouis preceptor trucelestium Nam iram que materiam errorem appetit, at episcopus istam ridiculam nec minus atrocem iram exagitat que per orbem uniuersum minimos contentiones, paruas rixas, exiles, truces, caedat, turpia, horrenda permissabat, et uouiferabatur:

Οὐκ οὐδὰ κλαυθμῶς, ἢ γέλοῦς τὸ δρόμων. (d)

Nihil tam a Deo diuinit quam ira, que quidem est peior irania et morbis, ut pote quos nemo libent adiciit, sed misera experitur. (e) Item Seneca iram uoluntariam animi uitium appellat. (f) Et ira ferocem ipsam temulentiam

(g) castus sacerdos iudicat; in hac enim omne malum risu

(a) p. 229, d, f. quomodo, mouet, tech. εἰς ὄργην, p. 228. - Senec. Ir. I, 1, 1, 3, 3.
(b) Senec. Ir. I, 8, 1.
(c) Ira sola occultare nequit, p. 230, b, f. Senec. Ir. I, 1, 1, 1, 1, 1.
(d) p. 231, a, v. 132. - Irati hominis descriptio, p. 230, c, d, f. Senec. Ir. I, 1, 3 et 4; - II, 3, 3 et 4. - Ouid. ars amator. III, v. 305. Irati profuit adpropere speculum, f. Senec. Ir. II, 36, 1. ad vers. 109, f. Homer. Il. V, v. 499.
(e) f. Orat. De plag. grandia III, p. 224.
(f) Senec. Ir. II, 2, 3.
(g) p. 231, d. f. Senec. Ir. cum ceteris affectibus comparatio, Ir. III, 1, 2, 1, 3.

consistit. At fervente ira quid gravis? Non Seneca iram
cum ceteris affectibus comparat et peiorem aut etiam quam
supuriam: quoniam illa sua voluptate fruitor, hoc
alioquin dolere.

Sed non eo nomine acerrimam pestem cavendam detra-
hetur, qui non tam homines quam Deum attendit, et, quod
jam dixit, retractat, nempe ira Deo animi fores occludit;
irate hominis rabies vel in Deum desavit:

ἢ δ' ἔπειμυοῖς θεῶν,
χεῖρον οὐδ' ἄπει κἄν θεῶν ταῖς ἔσπερον.
Αὐτῶ λίθους πῶς ἔιδον (ὡς θεῶν πᾶθους!)
πιπτομένους κόνυζε κἄν περὶ λόγους. (a)

quis sit ille Deus parum comitatus exceptus, satis declarat
lapides isti quos non tantum vidit D. Gregorius. quis miretur
adhuc eum esse irati?

Sorro illud est quod nos in tantum in perfecto et terminat-
uario opera defectat: non h. brum hic legimus, arguit tamen
hominem omnino venerandum, acriter, vivide, animose
describentem que toto peccato abominatur; seclera iniquitatem
quibus est afflatus, calamitates deplorantem quarum per
magno fuit. Non de ira deservit, istam detestatur.

Verum tamen cetera, que carmen commendare valent,
haud omnia deservit.

Quid enim ad commovendos animos sua plura illa
sententia: mansuetudo nos caris Deo reddit. Et jam, quamvis
remedia una cogitet, vir audet aliud quicquam prius sacerdoti
adjicere. Exempla tamen ad suadendam lenitatem, tum
e Bibliis, tum e profanis scriptoribus, deprocurat. Melius
autem de prioribus forsitan contulerit: nam ut sciamus
quemadmodum ira vitanda sit, animadvertamus, inquit, quam
leniter rex David filium suum, ipsi viderentur, ipsius regnum
occupantem toleravit. Scilicet bonus ille rex, eum qui venit
mortem illius parricide nati sibi nuntiatum, non eum
satis excepit, sed occidit. Regem David imitavimus. (b) Sorro
David non in eum qui Abrahams necem, sed in eum qui Saulum
mortuum ipsi nuntiauit illud humanitas sua sperantem contulit,
memoria lapsus est Gregorius, unde etiam hoc intelligi
potest quam rapide carmen fuerit.

(a) p. 231, d, v. 170-173.

(b) p. 232, c, i; Singulare illud lenitatis exemplum, iterum, alio carmine,
reperit D. Gregorius. Ad Vitatum. v. 318-324.

Transit ad exempla quae profanae historiae ostentant,
non ante tamen quam dixerit, quos vincere non est magnum
Deum, ab iisdem superari quanta sit turpitudine. (a) Illic vero
redit in animum superba illa vox Darii, ut est in q. Curtii,
multos, astutium alloquentis, et paratorem suam, ut liberos
suos eripiant ex vinculis: An creditis aequo animo iis servire
quorum reges esse forte dicunt? (b)

Ergo Aristoteli, Alexandri, Periclis lenitatem laudat
et addit nostrimum quoddam Constantii dictum. Satis quae quae
non hoc animadvertat quod sit idem illa Alexander, in conscripto
adversus iram carmine, ob lenitatem a D. Gregorio laudatus,
in morali dissertatione de ira, ob crudelitatem a Seneca
vituperatus, (c) utriusque iure optime?

Exempla vel pagavorum hominum adicit D.
Gregorius, quo Christiana, efficacius doceat, quod ex iambico de
virtute carmine satis colligitur. (d) Illic enim quot et quantos
nominat! Sed super ea proportio summa est: o Christiane obis,
nonne vos pudeat qui verum Deum novistis, vos Deo fractos, a
virtute decedere, ad quam istis per superbiam grassabatur?

Ab exemplis ad majora venit, scilicet ad Dei
legem, quae ne ferientem quidem rursus feriri patitur, et
dictum Christi memorat, et duplicem lenitatis fructum ostendit,
scilicet ut legem ipsi custodiamus et iracundos placemus. Ira
dometur, quae quidem a Deo donata est, sed in bonum. Deo dono
bene utamur. Coniuncta rationi ira, non mediocre testum est. (e)

Satis notum est qua ratione Seneca neget
iram secundum naturam esse, nec regi posse contumdi, (f)
adversus peripateticos. Non tamen hos amplectitur D. Gregorius,
quam fidem suam sequitur et artum recti et sapient
ingenii iustitiam, quippe qui nihil tam avertatur quam a
natura decedere.

Iram D. Gregorius, quamvis iratus, ut vultus
peccatorum tractat, et ad honestatem informat: non vult
eam perire, sed ad penitentiam, ad veram vitam revocat.
Irae ad carnis calorem iram adiurat et precatur ut Deo
cedat, et sui sermonibus pareat. Probat enim Deum inante-
bitum re ipsa non irari, quamvis in Num. Scripturae irascatur.

(a) p. 233, a, v. 258, 9. — cf. Functio. in laud. Caesaris fratris oratione, qua
q. Curtius sententiam eandem retractat l. I. p. 172.

(b) q. Curt. l. IV, 14, 23.

(c) Senec. Ir. III, 17, 2.

(d) De virt. iambico. XVIII, p. 209, 210, 211, 216, 217.

(e) p. 234, c.

(f) Senec. Ir. I, 1, 1. — ibid. 7, 3599. — ibid. 9, ubi de Aristotele agitur
eius opinio D. Gregorii sententia satis congruit.

145

Torreo ad id unum tendit Plato, are qui quom ab hinc spectatque
 fovetque, quam ut societatem suam politicam firmaverit
 vinculis constringat. Privati unusquisque felicitatem aut salu-
 tem non curat, nec ad Deum aliter attendit quam ut
 mereat oportere eum qui jurat Deum esse credere. Deus
 est, exclamat D. Gregorius: qui pejerat, Deum negat: proh!
 nefas, et certissimum homini peccatum! Frequens enim quisquam
 pro salute suam jurat. Et quoniam quo improbus quis
 eo saepius pejerat, Deo qui malitia praestant ceteris, eos
 improbis convenit jurjurando abistere.

Quod hic animadvertimus, in eo praesertim
 discrepat a veteribus scriptoribus D. Gregorius. Seu in be-
 cillitati animi operam afferat, seu paupertatem et docat
 et consolatur pauperes, seu avaritiam seu iram proffingat,
 Deus est ad quem unum respiciat, quo sublato, nulla
 quaerenda vitiorum remedia.

§ III.

De quibusdam que exaranda videntur ex alii
 D. Gregori De virtute carumibus; - De D. Gregorio et
 nostrate Montano excursus; - et totius hujus capituli
 conclusio.

Inter omnia illa de virtute carumibus que
 nos adhuc exequuntur, notandum imprimis eruditum et
 factum humane in consuetudine Descriptionem, absolute illud
 sapientie compendium, tetraeticha, eloquentia divinitate et
 pauperum comparationem, strenua, acris et viridibus versibus
 quibus aut irascens feditatem, aut divitum adversus pauperes
 invidia, et crudelitatem deprecatur, aut abominatos utitur
 istam avari morientis in famulam, spem omnium execrandam
 opibus, non de suo datis, Deum corrumperit.

Sunt alia quaedam, praesertim ex carumibus
 ad Schemm et ad Nemesium inscriptis que non
 potest omittere?

Sed enim nos, quantum nobis cernere datur, minime
 Combesino assentimus, qui, quod scribebat, in carmine ad
 Seleucum Gregorii cothurnum desiderat; atque, etiam si
 Desperet nobis, Billii et aliorum multorum Gregorii inter-
 pretum auctoritas, nequaquam Debitaremus, cuius singulas
 partes, fere omnes hinc illuc cum alijs carminibus
 jam contulimus, opus illud totum D. Gregorio adscri-
 bere; adde simplicem et accuratam carmen, omnino
 dignum poeta quem naturaliter animosum nominat. (a)

Sed quod illud carmen? Non carmen quidem,
 epistola potius, solennem pio sacerdoti sententiam retrahens,
 inter quae praecipuum locum obtinet amarissima, jam
 non futurorum, sed praeter oculos emittim, usque recepturae,
 stuprorum Descriptio? Quae sic D. Gregorius aggreditur:

Πολλοὶ γὰρ εἶσιν, ὡς περὶ βροσκήματα,
 ψώρας γέροντα καὶ νοσήματος τινός,
 οἱ τοὺς νέους περιῶσι τοὺς ἀπλουστέρους
 παρατριβόμενοι τ' ἐν δόλῳ πανουργίας,
 ὡς περ νότον, θέλουσι τῆς πονηρίας
 αὐτοὺς ἀναπιμπλῶν, ὥστε τῆ τῶν πλειόνων
 κοινωνίᾳ σφῶν τοὺς παλιῶς ἐπισησοτέων. (b)

Ceux de qui la conduite offre le plus à rire
 Sont toujours sur autrui les premiers à médire;

De actions d'autrui, tantôt de leurs couleurs,
 Ils peuvent dans le monde autoriser les heurs,
 Et, sous le faux espoir de quelque ressemblance,
 Aux intrigues qu'ils ont données de l'inocence,
 Ou faire ailleurs tomber quelques traits partagés
 De ce blâme public, dont ils sont trop chargés. (c)

(a) ad Seleucum, iambic. III, p. 190.
 p. 190, b, timere Deum. — A. Senec. Deum nemo sanus timet,
 Senec. fr. IV, 19, 1.
 p. 199, d, mentis alii nihil celerius. — A. Senec. Senec. fr. II, 29, 4.
 p. 191, b, v. 76, versus Menandri.
 Spectacula fugienda. — A. Senec. epist. VII, 2.
 p. 192, c, d. in circensibus ludis. — A. Senec. Ot. Sap. XXVIII, 1.

(b) v. 68-74.

(c) Molière, Tart. I, 1.

Tam vere quis non vixit et in tantum d. Gregorii et agnoscat et admittat, quoniam verum virulentis cedit in pudorem hominum istos quos vix nominare fas est, de quibus in diatriba huius vocis sermone:

Ὅν ἄνδρες, ὄν γυναικῆς,
ασοτίας αἰνύμα, καὶ χρίσας παθῶν. (a)

Regatur versus de Bacchantium choris (b), In gladiis totius ludii (c) de circal) quam presso, quam grauis et vehemens satira illa, cuius ne quasi florem proceramus, notis tantummodo indicamus ubi integre colligatur.

Adiuvit carmen ad Neasium: (c)

Ami, pour tu peuss que d'un zèle fervent
de me laisse aveuglet pour me vainc idole,
Sont un fragile bois, quez malgré mon serour,
Les uns sur son autel couronnez tout les jours. (f)

Ὅν θέμις, ὄν ἐπίσσε θεῶν προτὸν ἐκχεράστα,
οὐρανόιο λόγοιο παλὴν καὶ ἀφύστον εἶσα,
τῆν νοερὴν, νοερῶν τε δαήμονα, ὑπέκλυθον,
εἰδῶλοιο πενταῖσιν ὑποκλίνεσθαι ἄθεσμος,
εἰναλίον, χθονίον τε, καὶ ἠέριον πεταυῶν,
υἱὸς σπεῖδαρῆνις, ἐν δ' ἀλφρασι οὐτε δ' ἀνοῖσι,
παίγμασι σῆς παλάμης, ἴσῳ καὶ σῆσι παμόσῳ. (g)

Et requiritur a carmina absurdarum de d. Gregorio cum satira, quam non desinitur; sed erumpentem ex iustis visceribus vocem quomodo non admittimus?

Τοίους παῖδας ἴδεν, ἐπεὶ καὶ ζῶα σέβουσι. (h)

hic, iam laudato illo adveniens opum amantis carminis, qui avaros in melius adduci posse desperat, duro et inuiserionde homo puer flectit et mollet:

Ἄλλ' ἢ τίς μενέ σε τῶν ἐπιπομένων
ἐπιπομένων τί φημί; τῶν νῦν δραμένων.
Ἔχει δὲ πολλὰς κενθὰς ἢ δεινὰ λαβὰς.
Ὅσπερ λέγασαι τὰς ἐκείθεν ἐλπίδας
ὄϊνος, γρηῃ σοι, παῖδες εἴτε φίλτατον,
εἴπερ μενέ, σὺ γ' ἄλλὰ τοῦτος δειδύς,
ἢ κτήσῃς ἄσση, τὸ τρυφῶν παρρησία,
τὸ σῶμα πάντων ἔσχατον· τὰ δ' ὄν ἔχων,
ζῶῃς τοσοῦτον φόβρον, ἀσφαλὲς πλέε. (i)

Nomen videbitur tam alte dependente in hominum procerdia vocet in prudentes aditari?

Emicant hinc illuc in d. Gregorii carminibus quae sublimitate forsan quibusdam recentiorum auctorum scriptis videantur; sed nos, subtilitatis crimine verantes, ea

(a) v. 90-99.
(b) v. 100-99.
(c) v. 115-99. - cf. Salvia. de gubernat. Dei lib. VI. - videntur contra Symmach. p. II, v. 109.
(d) ad Salvia, p. 192. - cf. ad v. Salvia. p. 114 d.
(e) p. 140.
(f) loc. Athal. III, 3.
(g) p. 141. v. 57-77. - (h) p. 142, v. 106. - (i) ad v. opum amant. v. 269-277. (f)

(x) de gentilitium stigmatibus, A. Euripid. Iphigen. tauric. v. 394; - Erondy, v. 981-989. cf. d. Gregorii librum de voborum vanitate, c. I. - De quo vid. d. d. Erondyqui Magno, orat. rom. c. 1. 1.

Nolumus nos videri ea que dicere pot parum sapienter
conturbare. Etiam vix quicquam arripit, exempli causa, primum sacerdotum,
in fide firmum, nec minus in quietum et castum, secum
expro-Deo tantum, et jactationis animorum, quibus primum conturbat
ter, miserabiliter lamentantem, cum plura de scriptis conferre nos-
tratis Montani ingenio, qui quidem tristitiam nec Di ligit nec
laudat (b), et contra hilari et urbana gaudet sapientia (c).
Verum tamen sunt inter eos quidam, tum quod ad sententiarum
summam, tum potissimum quod ad opera nec conseribendi modum
(d) communia. Ambro ab hominum commercio, a negotiis equae
a chorrentes, et ambitione vacui. Par in utroque fescia, et cum
privatibus loquendi libertas, et in scribendis operibus tenuitas;
jocunditatem affectatam expro odereunt; qui sententias narrant
simpliciter et vix de. Summa in utroque eruditione, summa dicto-
rum gestorumque copia. Antiquos scriptores attulit fere omnes; aliter
Plutarchum in primis et Senecam (e) amplexus erat, ambro pari
judicio et libertate, et quibus pariter placuit nullo modo curare
quod usum in vita non habeat. (f) Nec sacerdos auctores grecos
et latinos adeo fastidit, quorum tot sententias aut admittit aut
impugnat, nec philosophos quos interdum sublimius alloquere
videtur, (g) eos tamen aliter quam dicendi magistros admirandos
illos quidem; praesertim si ceteris suis scriptoribus conferatur, erigit (h)
quod ad Plutarchum et Senecam, multa utriusque illius auctoris,
tum in D. Gregorio, tum in Montano lectis sunt. Legantur duo D.
Gregorii carmina de virtute, unum hexametris, alterum iambicis, et
adversus iram (i), et praeserta ad virginat, que praecedenti capite
exegimus, et, ni fallimur, in illa sententiarum et exemplorum, seu
ab hominibus, seu ab animalibus assumptorum copia, in illo aucto-
rum numero, vix eruditum et semper ingenium nostratis
Montani qui libet agnoscere sibi videatur.

(a) - Trojan ad vulnere curam confessi queat in isto sermone nostratis
Mossillon qui vixit bi ter, De l'humanité de grands empires le peuple.
De virtute humana, v. 124 199, et cum Pascal, sentent. part. I,
artic. IV, 8. - De virt. iambic. p. 208, 1, A. Mossillon in sermone qui
vixit bi ter De la fausseté de la gloire humaine, part. prim. - Lettres
49, p. 159, b. cum nostratis. Boloci a p. 178 VII, De fructu ex iustis
iustitiam exar p. 178.

(b) De la tristesse, Montaigne l. I, c. 2.

(c) Montaigne l. III, c. 5.

(d) Ibid. l. I, c. 25; l. II, c. 8, 10, 37; l. III, c. 2.

(e) Défense de Seneca et de Plutarque, ibid. l. II, c. 32; et l. I, c. 26.

(f) Ibid. l. II, c. 37.

(g) Ibid. l. I, c. 25. - II, 10.

(h) De retour de volontaire sur ce discours de l'histoire de
notre institution. . . . Elle nous choisit pour notre apprentissage,
non les livres qui ont les opinions plus saines et plus vraies,
mais ceux qui parlent le meilleur grec et latin, et parmi ces
beaux mots nous a fait courir en la fantaisie, les plus vaines
humeurs de l'antiquité. (Ibid. l. II, c. 17).

(i) Ibid. l. II, c. 31, de la Colère.

Nam vero plura simul in tot se consueverunt, uno
 nec sicut omnia in tot se conferendi, qui ad rem? Profecto
 nos ad capitis hujusmodi calorem, quo tot de virtute opera continen-
 tur, jam non disputationem de verbis, nec litterariam, absolu-
 tam volumus, magis opus movemus: de virtute scripta sunt ea
 que investigamus; virtutem humanam meditantur, et in duobus
 illis protestantibus scriptoribus, in ingenii plane diversis, sed ambu-
 bus erectis, reverenter observamus, et quavis tot nominibus
 discrepent, alter alteri, quod ad virtutem respondeat. Alter
 ad virtutem præcipitat, alter certo pede procedit, ~~etiam~~ambo
 ad virtutem tendunt. quod si maxima hoc est pars bene
 acta vite, ne quid minus, nec nimium darsi sibi, nec nimium
 sibi placere, alter ab altero corrigendus est. Excitat nobis
 egregius illarum animarum præcipit autem mentis nostræ oculos retinere,
 insultare scepticum hominem de summo bono consuetudinem
 cum sacerdote, atque utinam Deus in tanto opinionum et
 morum conflictu, quo cetera nostra laborat, homines, huc usque
 saltem constituerit ut vis quantumlibet diversis omnes tamen ad
 virtutem concorditer præparentur! Ecce autem cui nos adesse
 nobis videmus, in meliore mundo sacerdoti et philosophi certamen,
 quod ad virtutem, non inutile forsitan documentum, quod ad
 hæc disputationem peculiariter spectat, optinam utique
 quam assequi possumus D. Gregorii censeram.

Siquidem, ut poeta cavebat, quæ cura fuit vivis,
 eadem illos sequitur, postquam experirent e vite, (a) hinc pietatem
 sublimem et etiam nunc anxiam, hinc plaudendum veri
 studium et molliorem quietis amorem fortunatorum memoriam,
 quo honestissima illa ingenia convenerunt, æternam virtutem hauri
 obambulant. Et jam aspiciunt fœdus virorum format,
 divinam in sedem admissam, æquum tamen Deo potestates, sed
 consummationem temporum expectantes.

Alter usque quærentibus adhuc laborat, Deum miser-
 sicut. Alter volapate fruitur que cum a capite ad pedes
 totilat. Gaudet enim quod sit omnino liber et curis vacans, quod
 jam nec numerare pecuniam sit opus aut seponere, aut de
 pretio cum mercatoribus contendere, aut argentum mutuum
 amicos rogare, quod jam nec fures aut javales timeat, quum
 deambulare libet, deambulat, nec cæco aspergitur, nec
 fatigantur membra. Errabundus per secretam aussorum
 locorum vultem Gregorius, resurgens, curibus sursum ad
 solem porrectis, Montanum aspiciat. Ipse secum philosophus
 confabulatur, et gaudet quod sentit sibi, nulla latorum ope,
 pedes et stomachum calidos. Sedit sacerdos, vasconicam
 dialectum auscultans, et Vasconem in Paradiso de gere miratus
 ad eum accedit.

Initium sermonis, de beata solitudine. Hinc de hinc,
 quanto potioribus isto secessu, quem in terris ambo pari studio
 carpebant. (b) De expectato et usque abscondito Deo, cuius

(a) Virg. Ec. l. VI.
 (b) Montaigne, de la solitude, l. I, c. 38, l. III, c. 3.

naturam esse parvam ac modestam investigandam (a) ambo profi-
 tebantur; De virtute, quam doctrinae ambo longe anteposuerunt. (b)
 De humani miserii, (c) De arctissimo animi et corporis conexu, (d) quo
 fit ut prior a posteriore singulis momentis obcurtet et in
 partem mutetur, (e) De mentis omnino ad veri percipientiam inhabi-
 litate, (f) De superbia et inanis philosophorum contro-
 versis, satis inter ambo convenit, inane sive fidei disputandi
 licentiam et rixas tenere disputandum pariter abominantur.
 (g) Item consentiunt quum notationum sui ipsius unicuique
 in primis prodesse arbitrentur, qui quidem hoc precipuum
 sibi studium arripuerunt. (h) Et pariter laetantur quod fides
 Christianorum fide, quantum saltem utriusque licuit, animam
 construxere. Nam vero, post mortem, De supremo illa forma
 disserunt, quam, et in terris ambo aequè meditandam aut
 omnia superantem. (i) quorum autem consensum sententias,
 differunt affectus. In illa amplexissima sede, facili delectari
 cupiunt Montanus perijt, atque, ut libenter, sic secure.
 at Gregorii cura locorum iucunditate non levatur. Sedem
 angustat sacerdos, quippe cui non datus Dei aspectu frui.
 Deum et Montanus expectat, sed patienter; Deus imperavit
 ut expectarent; Deo parat, expectat. (j) Miratur philoso-
 phos tam laudabilem pietatem, tam triste desiderium.
 Respondit patetram in modum S. Gregorius, atque his
 vocibus quae animos commoveant, se conjuga; liberis, omnibus
 quae dulcissima et carissima homines habent, delectandum, unum
 bonum curare, unum sperare, Deum, in quo uno tantum
 conquiescat. Christi miracula, Christum magno patri corpore,
 tantum, Christum pro nobis doctorem in fandos perperam,
 Christum, ut nos redimeret mortuum, et laudat, et ad se
 accit, et toto pectore amplectitur. Sa fidei antiquae,
 nulla jactatione animorum, nulla sollicitudine, Deo tantum
 semper fuisse declarat, Montanus, quia bene viderat, si
 novam De Deo primam se separaret, se per manum voluturum. (k)
 Nec plura: quod ad mortem, si huiusquam propositus ante

(a) Recherche de la nature divine condamnable, Mont. l. II, c. 12. - p. 11.
 (b) Ibid. l. II, c. 17. - De la vertu, l. II, c. 29. c. 56.
 (c) Nous ne goûtons rien de pur, l. II, c. 20.
 (d) Il (l'esprit) n'est si étroitement affecté au corps, qu'il ne s'aban-
 donne à tous coups pour le saisir en sa nécessité. Ibid. l. III, c. 5.
 (e) Ibid. l. II, 12.
 (f) Ibid. ibid. - l. III, c. 4.
 (g) Ibid. l. II, c. 12, - c. 17.
 (h) Ibid. l. I, c. 3.
 (i) Ibid. l. I, c. 19.
 (j) De l'obéir et c'est, naît toute autre vertu, Ibid. l. II, c. 12.
 (k) Ibid. ibid.

oculos habuit, sed placida atque ea mente ut quoti die
vitam serenam degeret. Gregorius vero mortuum creditus est, sed
auspic et traxit, ut bona tandem morte potiretur.

Quid illa prosa dicata mors, si perditū hominis capiti
et corpori quasi philosophi cauda iunuerit adijciatur? (a)
Autem, ponatur morti, quod quidem nihil aliud est quam praeteritum
in tempore, longa vita, per virtutem felix. — Verum tamen
tu ipse dicisti: qui homines mori, idem ille et vivere docet. (b)
— Scilicet virtus mortis contemptum parit. (c) — Esto: sed
num liquet, si quis ad virtutem perveniat eum esse qui mor-
tuum jam non reformidet. At quomodo ardua illa ad virtutem
via homini explanabitur? — Autem natura vincit, (d) et
illa est quae hominum officia descripsit, necessaria sumpsit
juanda. (e) Dat felicitatem virtus. Trahit vitam illam quae
tota, uno tenore, constanti, aequabiliter, a juventute ad septuagena
senis suscipit, per virtutem traducitur. (f) — Quotusquisque
ad solidam illam virtutem pervenit? — Vir perquam nonnumquam
ausim. (g) — Ergo sine me lamentari, aut misereri mortales,
pro quibus valde timeo, tu doce et Monina desuper, fac
intelligant quid sit virtus, et ament, et sequantur. — Num-
quam procepta dei, me dabat. (h) gesta mea, me tantummodo,
essentiam meam descripsi. (i) — Quid aliud visum quam inge-
mere restat, si haec profecto tibi, si ad virtutem via,
quam quasi unam esse salutis viam visimus, essentiam prae scri-
bere. — Haec agite, infirmi homines, unusquisque vestrum essentiam
suam describat! — Virtutem efficit non affectuum inveni-
tio, sed ratio corroborata. Unde sequitur non horrida tristitia,
sed voluptas, illa virtutis et bonitatis et fructus. Accipe certissi-
mum vero sapientiae indicium, serenam letitiam. (j) —
Esto: sed enim et mihi placet affectus non suppressi, dei optum
donum, sed regi. Dic vero, Montano, quomodo periculosus atque
anxiosus et laedis (k) ratione utendum sit, Ja, Montane, Ja

(a) Mont. III, 2, 13.
(b) ibid. I, 19.
(c) ibid. ibid.
(d) ibid. I, c. 30.
(e) ibid. III, 13.
(f) ibid. III, 12.
(g) ibid. II, c. 19.
(h) ibid. III, c. 2.
(i) ibid. II, c. 6.
(j) ibid. I, c. 27.
(k) ibid. II, c. 17.

robore quod rationem fulciat. — Profecto ipsa virtus hominis perspicue
 ad bene agendum propellunt; sed hoc unum quod bona voluntate
 fit bonum est. (a) — Tunc aures mortales nunquam deijci; malum
 istam voluntatem nunquam in bonae voluntatis locum subreperere,
 in ista virtutum et vitiorum faragine (b) quem hominem vocas. —
 — Auctus sunt homines conscientiam. (c) — Itaque unum
 vici affert quae regat impiorum animorum impetum, in hac humana
 mentis inconstantia (d), in hac infirmitate iudicii, (e) quam
 me tu quidem inficiaris? quid si apud homines tantumdem
 vaerissima somnia et validissima argumenta ducuntur (f),
 nec iam conferendo sit vestigia varietas (g) cum iugana
 formarum diversitate, quibus res eadem per se humana mens
 induit. (h) quid ista conscientia? Dic quomodo, experienti causa,
 iracundum regat, quicquidem, ut tu ipse dixisti, se ipse
 gaudet, (i) si tibi indulget atque leniuator? Eripe miserum de
 gurgite per istam tuam praedictam conscientiam? Nam tunc
 de hominibus istis, bonae quidem voluntatis, quippe qui corpore
 tuam vitam affectabant, salua conscientia, insidiantes et cadentes.
 (j) — De herat quicquid naturam suam exuere conatur,
 et se ipsum protergredi; sufficit unicuique ad sapientiam
 experientia sui. (k) — At quem tu ipse hominem expectas?
 es? quod si ab usque trigesimo auro vires, quales iste quos
 vires nominamus? Delectare videntur, (l) et sensum animi
 pejoribus vitiis quam juvenum argutus (m) et optimis quisque
 multifariam virtute exidit (n) et prudentissimi hominis
 mens ita corrumpi potest, ut et stultissimi fiat, (o) quid ista
 ista vita per virtutem felix? Age, ex tunc de misero
 hominum peccore, quibus complerata de se notio nunquam
 evolvitur, (p) et hominem monstra qui haud in merito sibi

(a) Mont. p. II, c. 1.
 (b) De malitiosa bonte que i age a qualche tenitura viceversa... L'homme en tout et surtout a'est que rapiceement et bizarrure, p. II, c. 20.
 (c) Mont. p. II, c. 5.
 (d) Ibid. I, c. 53.
 (e) Ibid. p. II, 12, III, 4.
 (f) Ibid. III, 11.
 (g) Ibid. p. I, c. 22, 31.
 (h) Ibid. p. II, 12, III, 4.
 (i) Ibid. p. II, c. 31.
 (j) Ibid. p. II, c. 29.
 (k) Ibid. p. III, c. 13.
 (l) Ibid. p. I, c. 7.
 (m) Ibid. p. III, c. 2.
 (n) Ibid. p. II, c. 2.
 (o) Ibid. p. II, c. 12.
 (p) Ibid. ibid.

confidat, qui, descripta essentia sua, se virtute proditum, se
felicem jactat! Aut saltem mihi licet qua in terris laudaba-
bat ea etiam nunc suspirare:

Τὴν ἀρετὴν ποθέω μὲν, ἀτὰρ τὸ δὲ μ' οὐκ ἐδιδάξεν
Ἥ τις δὴ ζήλειθε, καὶ ὀρθοὺν ἔχει' ἔγωγε. (a)

— Tu vero mihi hujum Appiani refer, qui quidem
natura lascivus non erat, sed quum se esse simulabat,
re ipsa factus est. (b) — qui breviorum vitam aut longio-
riam non aeque perhorrescat, quum peccantium morum
supprimat, peccatorum incrementum vita afferat. ?

Jesuam sapientem nomen ferat, equum inquam,
ultra quam satis est virtutem si petat ignam. (c)

— Se satis peti visse arbitretur, qui non superbiam timet
quam tu ipse, Montane, distulisti. (d) Et illa quoque
meum que tu optime docebas, quum in terris dispereres de
honestissima nostrorum facultate, quantum tunc ista sunt,
exercendi ratione: non satis esse Deum animo colere, nisi et
corpoream reverentiam adhibeamus. (e) quid tandem iste
absoluta reverentia, omnino necessaria, una Deo digna? Satis
est jam non vanis et inutilibus huc illic animorum fluctua-
tionibus, sed virtutibus, quum omnibus mentibus nostris acerbis in-
dagemus. — At ipse dixisti:

Θεὸν δὲ μᾶλλον ἐξέχου ἢ προστάζει. (f)

qui tam prudentia alii consilia
dabat, ne ipse obliviscere: ne quasi grallas arripisset,
ut te ipso superior attolleret. qui angelis invidet, fit bestia. (g)

— At ipse dixisti: ardentem opus justis finibus avidum
et cupidum veri animam continere. (h) quanto magis, quum
virtutem venimus, quam, quo ardentius persequimur, eo
citius auferere, impuros, foedatos, terribiliter squalentes
indignantes videmus! Et quis non in consuetudinem humanam

(a) De virtute humana, v. 1, 2.
(b) Mont. l. II, c. 25.
(c) Morat. epist. VI, l. I, v. 15. vid. Montan. De la moderation l. I, c. 29.
(d) Mont. l. II, c. 12.
(e) Nous ne nous contentons point de servir Dieu l'esprit et l'ame,
nous lui devons encore, et rendre, une reverence corporelle; nous
appliquons nos membres mesmes, et nos mouvements, et les
choix externes, à l'honneur: il en faut faire de mesme, et
accompagner nostre foy de toute la raison qui est en nous. (l. II, c. 12.)
(f) Eccl. i. 3.
(g) Mont. l. III, 13.
(h) ibid. l. II, 12.

154.
mentis, paveat?

Agit Montanus humane mentis inconstantiâ gratia, quod se incommode affectu per alium affectum, in terris, liberat. (a) Alterum usque sui pavet; alter autem qui nunquam sibi inimicum despicit, tanto indulgentior sibi quiescit, in illa beatissima sede, et se satis probat in sua forma universali. (b) Exprobrat sibi Gregorius immunditatem animi sui, et ad hunc trepidus Dei sententiam admiratur, et vitam in terris peractam usque suspirans memorat, quum nec fletu, nec precibus, nec jejuniis irarum indomitos fluctus comprimit. Rursus Montanus internam pacem commendat, et proficitur se nunquam apud se ripas aut bellum intravisse, (c) et, quod ad iram spectat, ait esse melius effundere quam in tuo pectore coalescentem retinere. (d) Animi quietem ante omnia laudat. (e) Respondet vivide et eloquenter D. Gregorius hominem non sibi soli sed et aliis hominibus natum et prodesse debere, et sibi ipsi una et Montano exprobrat et vivit ambos fuisse nimis molles ac delicatos in hominum commercio (f), et urget proportionem et castigat nimium istum sui amorem, quo ita Montanus possidet ut mediocritet hominem tangat rerum humanarum cura. (g) Tum vero attollit animos viri genere nobilitate, et virtute, et probat Montanus se non adeo immensorem gratiâ, quæ quum periclitatus, civem quiescere, neque pulchrum neque honestum esse defendit, (h) et rursus vivit, quum docet Gregorium quid sit præcipua humani ingenii solertia, (i) quum laudet honeste versatiliâ illa ingenia quæ D. Gregorius non suspicari videtur quam sunt ipsa per se et decora et aptissima ut de humano genere optime mereantur.

Omnia valet vitium videtur Placius amico
Tangit, (j)

item Montanus, illis Placii memor. Idcirco aliter
aggreditur quam mire sollicitum et extra modum humilitatem

(a) Mont. l. III, c. 4.

(b) ibid. l. III, c. 2.

(c) ibid. l. II, c. 11.

(d) ibid. l. II, c. 31.

(e) ibid. l. II, c. 17.

(f) ibid. l. III, c. 3.

(g) ie surpasse le bon party jusques au feu, mais explicitement,
si je puis. ibid. l. III, c. 1.

(h) ibid. - ibid.

(i) ibid. l. III, c. 3.

(j) Pers. I, 116.

151.
aspicit. Non amorem Dei parum et ingenuum, non lachrymas illas sinceras in candido et simplici sacerdote philosophus odiosa suspitione attingit, sed castide admonet ne insimul iuratos oratores et tragædos, quibus fictus dolor veras lachrymas elicit. (a) Nec minus in terra magna voce ad Dominum clamat Gregorius, obstupescite Montanus, qui quidem nec adeo tristes Desiderium, nec vorantes flammis in se sentit, quibus sacerdos comburitur. Verum tamen, et qui saepe fuit adversus lachrymas, veras fletive molles, (b) movetur illa tam virida, tam sublimi aere tibia, et qui mediocrem proesum non ferat. (Homine Delectatur sublimitas animosa, et cujus vox omnis quo tendit cogitationis in petus recta via sequitur. Deum, uni Deo addictus, vocat D. Gregorius, nec jam durare potest, si dictus exspectare Deum jubeatur. Valde sollicitatus Montanus, omnino ignarus quo se vertat, nec despicit que ratione queat abstergere Gregorius lachrymas, quum dilecta voces ambos jam pridem quæsitos e silva proxima appellant. Precipitant uno eodemque in petu D. Gregorius et Montanus florigeram fontem ad ripam juxta quam consistit lacus, se dulcissimo acciunt, Basilis et Stephanus Boëtia.

Adhuc sub judice lis est.

que, quoque modo dirimatur, qui non intelligat quam sit rationibus fundata, quam decora illa D. Gregorii Nazianzenii sollicitudo; quam erectam illam sui fastidium; quam nature hominis congruent illa pietas, quam sublimia illa fervida mentis ad unum optimum eundemque maximum Deum suspiria! Prefecto D. Gregorii varuina De virtute Deos, illi affectus præsentia spirant, virtutis amorem immensum, maestissimam nature humane diffidentiam, quorum utramque simplicitat et nerveose expressit.

(a) Mont. l. III, c. 11.

(b) ibid. l. II, c. 11.

(c) ibid. l. I, c. 11.

156.

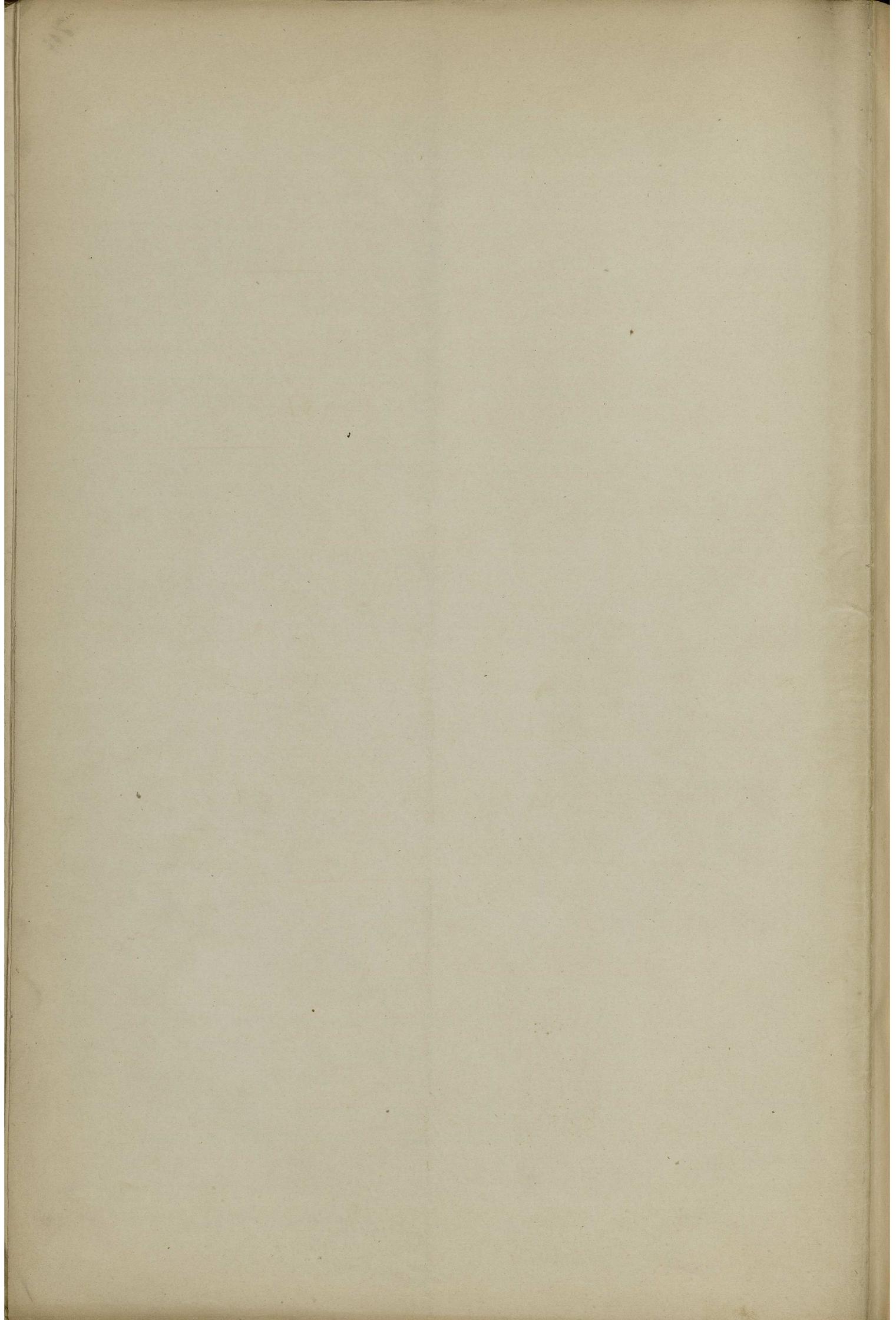
[Faint, mirrored handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page]

[Faint handwriting]

[Faint, mirrored handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page]

[Faint handwriting at the bottom of the page]

117.

27

De D. Gregorii Nazianzeni
carminibus moralibus.

— Caput quintum —

Varia carmina.

Ἐπιτάφιος ἐπὶ τοῦ θεοῦ ἐκ τῆς ἑδρας.
ad Vitalian. v. l.

Restant adhuc carmina tria, centum viginti
novem epitaphia, et nonaginta septem epigrammata.

— SI Carmina —

Tribus illis carminibus ad Nicobulum patrem (a),
Nicobuli patris ad filium (b), ad Vitalianum (c),
arctissimis affectus mutui vinculis parentis et
liberos colligat. Vidimus precepta de parentum
cultu, sed illa obiter tantum nec fusiis edita.
auscultavimus illam vocem virginum conjugio
objicientis parentes ~~parentes~~ non animos natorem
sed corpora gignere, quod magis contra pietatem
faciat quam suadeat. Ergo sequerat ut diligentius
commendant dulcissimos illos sensus, eosdemque
omnino saluberes, quibus sublatis, societas
humana funditus extinguitur.

(a) p. 112.
(b) p. 116.
(c) p. 120.

158.
Ad Nicobulum patrem: (a)

Sub Nicobuli filii persona, non tam quam
juvenis egregius ostendat Doctrinae cupiditatem,
nec quanto studio flagret Disciplinarum
orbem in celsis academia absolvendi, illud
imprimis verbis adornare Gregorius Destinavit;

(a) De paucis illis antiquitatis vestigiis.

V. 28. De Delphis mirum quidquam quod nec in Aristotele nec
in Plinio invenitur, verum tamen est ex aliquo rerum naturalium
scriptore De promptu.

V. 48. Απόδος, ὅς τ' ἀπόδος τ' ἀπόδος, τ' ἀπόδος τ' ἀπόδος. — A. Plin.
ab impio et sceleratis sedit calcator, hoc est ignominia et Deiorum
afficitur.

V. 119. — A. Homer. H. III, v. 180.

V. 129-131. Spartatarum et Atheniensium morem quendam, qui ad
eorum originem spectabat invenit. — A. Theophr. ap. tot. E. I. p. 86f.

V. 143. Germanorum morem invenit de quo vid. Strabonem et
Julium Augustum.

V. 144. De aquilis, A. Aristotel. Hist. animal. l. IX, c. 34.

V. 187. Auger viri rubet securis. — A. Homer. H. III, v. 60.

159

majora sibi sacerdos proponit, alio proficiscitur.
 Nempe ea ingratè pectoris tenebris, plus minus
 latitantem, lupem illum errorem extruunt,
 liberorum se parentibus nihil quidquam debere
 arbitrantium, ut qui tenere fuerunt, et a
 minimè cogitantibus, ipsi nolentes, procreati.

Quod Nicobulus, initio ~~patris~~ ~~carminis~~ patris
 suo interquet: quod me genuisti, pater, profecto, leve hoc est
 beneficium, satis res pondet illi Virginitatis,
 adversus Connubium causam dicentis, sententia,
 quam novimus, et impudentius atque arrogantius
 optimo patri obijci fingit Gregorius, ut mos
 ipse induci queat, vere pater, natè demeritiam
 posse, et dulciter, simul ac severe, castigans.

Quod superest, se non vana cupere profectus
 Nicobuli filius, his verbis qua toties in Gregorio
 carminibus occurrunt, sed doctrinam unam
 sitè; et diversa studiorum genera obiter
 laudat, et nimis longum in modum defendit
~~Definit~~ sua quibusque rebus esse tempora, et
 esse discedi tempus juventutem. Sequentibus
 Doctrina laudes. Cavendum est autem ne
 locus communes D. Gregorius hic tractare dicatur,
 qua laudat, in hæc poela vivit et commovetur, et
 sunt voces que tacite indignationem proferant ob
 immanem optimationi nomine crispitè et
 superbam tot et tantorum virorum hæc vetate
 ignorantiam. Non hos acris insectatur
 Gregorius, qui non impositam sibi levam
 Detrahit: emicat tamen sub persona
 Nicobuli sacerdos acrimus, stolidi fastus
 castigator. Porro concluditur carmen ut
 exordium est; non patrem appellabit
 Nicobulus qui corporis sui tantum se

patrem ostendit. Indignam ~~illam~~ illam
 vocem, tum casto adolescente, tum
 amplissimo et perquam venerando patre,
 ad quem spectat oratio, aptam vero nimis
 parentum numero, quorum quod eorum
 maximum et gravissimum munus est,
 pius sacerdos in mentem ~~figit~~ inculcare
 destinat, scilicet ut non corpora nativum
 tantummodo, sed animos prorsus omni ope
 et opera contentus excolere.

Nicobuli patris ad filium (a)

Quam ingrata vox! respondet Nicobuli
 pater, que mundum dissolvit. (b) Quod

(a) De antiquitatis vestigiis.

- v. 7. Optima est patris adiunctio, cf. Homer. Il. XI 4792 et XIV 404.
- v. 112. De viperino foete fabulam potius quam veram narrationem
 vid. in Plinio l. X, c. 62.
- v. 171 599. cf. Euripid. Supplic. v. 204 599.
- v. 193-202. Orythemum, Amphimemum, Ulyssum, Donum a
 Polydamna Heleue datum memorat, cf. Homer. Odys. IV. v. 221.
- v. 237. De Ariane vid. Herodot. l. I.
- v. 883 99. cf. Theophr. v. 70, 71, p. 116.
- v. 165, 218, cf. Theophr. v. 120-129, p. 118.
- v. 222. - cf. Euripid. Heleu. v. 1471 599, 1683 599.

cf. cum duobus vers. carminibus Sophocli in Antigone, Hemonis
 et Creontis Dialogos.

(b) Nicobuli patris ad filium v. 23-24.

adficatur sic in summâ colligi potest.
 Quae ista effrenata ratiocinandi licentia, quum
~~Amore tantum~~ et simplici affectu opus est!
 Erant parentes liberos, sic voluit Deus,
 cujus sunt instrumenta et organa patres;
 nonne a quibus diligaris, et tu rursus diliges?
 Si quae amantissimi parentes aut dant aut
 non dant, ^{ea debent tibi} caritatis, et pariter, ne a Deo quidem,
 quidquam tibi tanquam debitum accipies.
 Sic gratia omnis perit, nec jam ullus amor,
 ulla pietas, nec homines inter se, nec cum Deo
 conjungit. Nonne vides Denique utrumque
 esse hominum animis natura ~~et spiritum~~,
 et qui nos diligunt eos diligere, et a quibus non
 diligimus non diligere? Quae quam aperta quam
 lucida, quam gravia simul quivis adjuvare
 potest. (a)

~~Ne~~ Licet temperare nobis possumus
 quin addamus, et quam aetate nostrae, heu!
 congruentia! Ubi parentum cultus et observantia,
 ubi pietas! Sed multo praestat unum
 Gregorium amplecti.

Deus largitur nobis non debita,
 parentes acceptis a Deo donis nos amantes cumulant.
 Per eos Deum novimus, quod primum et
 maximum eorum munus est. per eos etiam
 suavissimo orbis terrarum spectaculo
 fruimus! Ergo Deum ante omnia, post
 Deum, parentes veneremus.

«O pater, quem mihi Deus Deum
 in hac vita dedit, genitus genitum et
 immortalis mortalem» (sic) Titahiani
 filios, illam ferè belluam, exorare conantes,
 inducit Gregorius, ex indelibili pietatis erga
 parentes fundamentum, Deus!

(a) v. 24-106.
 (b) ad Vitahianum, v. 1, 2.

reddidit Nicobuli pater De silentii
 opportunitate, De vitio De Virtute per quam
 ad excellentem sedem grassatur, De triplici
 vita, scilicet aut mala, aut bona, aut media,
 satis communia apud primum sacerdotem (a);
 tertia vero vita, nempe illius quae, curis variis
 distincta, non tota potest pietati addici, primas
 partes tenet facundia, hic vero erumpit
 admirabilis illa, quam jam antea cecepimus,
 eloquentia laus, nec se tenet male dissimulata
 sub Nicobuli persona Gregorius. Non
 immorabimur perbrevenis illis versibus
 quos novimus. (b) Denique Nicobulus
 dat ^{falso} veniam quam imprudenter exproscit.
 Nichil autem amantius, gratius, tersius,
 quam supremus ille patris amplexus, felix
 jam prope abuntem dimittentis. Tantum
 non exclamat ut Virgilius:

Abs! tibi sic teneras glacies sunt aspera plantas.

Legantur imprimis versus a Ducentis
 imo tricesimo ad finem. Non a summis
 labris voces illae veniunt, habent fundamentum,
 scilicet vividum et strenuum Gregorii amorem
 in eximium juvenem, cujus magnus amoreulus
 erat, et qui senem et negotantem omni
 studio et observantia, toto pectore addictus,
 et devotus, circumdabat. (c) Cum
 R. Gregorius et amat et singulariter foret;
 in illum pius sacerdos largi rependit et
 colligit dulcissimam illam voluntatem,
 studium suavissimum, quo non potuit, animo
 tantum patet, natos suos complecti.

(a) Nicobuli patris ad felicium v. 105-116.

(b) Ibid. v. 167-218.

(c) Cf. jam laudatas ad Nicobulum epistolae.

Ad ^{per} Titianum filium nomine (a)

En vere patheticum et festivum,
et, nisi quod nimis luxurians videatur,
absolutum carmen. Titianus filios suos
odorat; hunc placari nititur Gregorius,

(a) De antiquitatis vestigiis.

v. 62-61, Narcissum, Agaveu, Medeam, Acteonem commemorat. - cf. Euripideu et Ovid. Metamorph.

v. 77-80, Credo, hos versus subolere Euripideu (Iphigenie ad patrem) orationem.

v. 140, Alcinou hortos innuit.

v. 167, Chironem centaurem innuit.

v. 207, ad ichus amores alludit, de quibus vide Ovid. Metamorph.

v. 287-292, De ira, cf. Homer. Il. VIII, v. 108.

v. 328-330, Forsan inepta occurrat his versibus Homeri recollectio, cf. Il. I

v. 153-157.

v. 348, Solemnem Homeri vocem usurpat.

cf. cum illo carmine Vulcani ad Iovem questus, Homer. Odys. VIII, Euripid. Mercul. fur. v. 634 seq.

interdum (a)

II Epitaphia et Epigrammata.

Carminibus...
Mactore, qui...
v. 110.
...
...

(a) Not. oper. in...
...
...

et profecto nescio utrum argumentatione,
 quamvis amor non demonstrari posse
 videtur, an tenentate affectum colligam,
 ac, cultum, in summa illud admirabile
 poema pueccat, quorum neutrum ab
 altero se junctum aspiciam ~~et~~ toto operis
 progressu apparet. Fingit Gregorius
 infortunatos illos pueros patrem alloqui.
 Quam parci, quam fortiter arma omnia
 aduocant, ut immili homine, Dion homine
 quidem, attamen patre, ^{potiantur}. Ut
 eum omnibus modis versant, ut probant,
 ut demonstrant, Deo impuimus petis,
 quibus vinculis parentes ^{liberis} natura adstringunt.
 Ut reus quasi genitoris collo se suspendunt,
 quam Dulce lacessunt, quam solester
 imbecillitatem ejus aucapantur, ut, qua via
 patet, ⁱⁿ immisericors illius pectus ⁱⁿumpant!
 Quam Delicata, quam reverens, quam
 referta lacrymis, que animos moveant, quam
 elementer supplex illabratio!

De tribus hisce carminibus, et proseximo
 De ultimo, unum hoc tantum addemus:
 ille poeta est in quo profecto plus offendit
 nimium quam parum. Gallici redita
 sunt illa carmina, et, ut absoluta viderentur,
 interpreti satis fuit que redundabant
 interradere. (a)

SII Epitaphia et Epigrammata. (b)

Conjiciendum est eum Doctissimo
 Muratorio, qui rempublicam litterarum, quod
 scriptum invenimus, ditavit anno 1709,
 tanto epitaphiorum et epigrammatum,
 adhuc Delitescentium, numerot, pleraque esse

(a) Vide opus inscriptum Tableau de la société chrétienne
 au quatrieme siècle, D'après les lettres des Pères de l'église
 grecque, par J. E. Génin, 1842.
 (b) Ed. Paris. 1778, t. II, p. 108.

non in eum finem composita, ut omnia vulgarentur.
 Cedit Marcatorius de criminibus in immo dicitur
 martyrum cultores, quod puerilem venam sapiunt,
 quod nobis et de plurima istorum opusculorum
 copia videtur esse pronuntiandum.

~~S. De~~ **SII** - Epitaphia.

Epitaphia in Divos primum,
 Deinde in parentes exsequemur.

Permittat bonus Gargorius quem
 in eximium juvenem eundemque Magni
 Basilii fratrem Marcatorium, morte inflicti
 raptum, trita et frigida et pauca Decentia
 epitaphia jaculatus est, quae satius est ut omnino
 incondita omittat. Thespesium grammaticum,
 Phocareum sophistam, (a) Cyreniura (b) et
 Amphilocheum (c) laudans, eloquentiam laudat.
 In his autem, ut in aliis epitaphiis, in Euviam,
 Amphilochei uxorem, (d) in Helleadium (e)
 in Cumeliam, matrem Magni Basilii, (f)
 in Basium, in Nicomedem (g) in Corthium
 (h) in Cusobium et Basilifam, in Georgium,
 in sorores Magni Basilii Macrinam
 et Theosebiam (i), in Paulum, invenias (j)
 de mortuorum virtutibus et gloria, de brevitate
 vite et inconstantia bonarum, satis
 communia quidem, sed et interdum Pecorum
 moestitia quae supervenit, de morte quae juvenilibus
 forma, sapientiae, virtutibus bonis invidet, et
 vel ipsas nuptias quandoque praecurrit.

(a) p. 1108.

(b) p. 1118-1120.

(c) p. p. 1148, 1150, 1152.

(d) p. 1116.

(e) p. 1122.

(f) p. 1128.

(g) p. 1152.

(h) p. 1154.

(i) p. 1158.

(j) p. 1162 - B. M. p. 179.

versus ingenios et simplices, et ad commorandum
 animum ~~amicum~~ acerrimos. Notabimus praesertim
 epitaphium ~~trigesimum~~ sextam, in Euphrosiam,
 (a) et Magni Basilii epitaphia, (b) -
 amantissima tristitia et dulcissimo desiderio
 referta. Omittimus in Martinianum
 quatuordecim epitaphia, (c) quae sunt
 praecipue cum epigrammatibus in sepulchra
 effossos comparanda, et incondita seu
 fragmenta in Philittium, in Gregorium,
 in Maxentium, in Euprazium. (d).

In Caesarium epitaphia (e)
 eternas de humani generis miseriis, de
 vanitate vite, lam entationes retractant.
 Quid Caesario juvenus, qui forma,
 qui imperatorum favor, qui sapientia,
 qui doctina, qui eloquentia, quae gloria
 profuit? Pono sexdecim carminibus
 quae jam exegimus confusa sunt.

Quid in Gorgonium (f) omittimus.
 Undecim in patrem, (g) simplicia et
 omnino veneranda pie memoriae monumenta.

Sunt viginti quinque in noctem
 exaltari assumptam (h) Scilicet Nonna,
 dum in templo orat, improvisa morte
 correpta est. Quod divinum profecto vite,
 totius deo adiecta, praemium, et verum
 miraculum, Gregorius nunquam satis
 et liquam vivide docuit, scriptis illis tenuisse
 sibi videtur. Indulgendum est tanto
 amoni, tanta mutis observantiae. Notabimus
 imprimis sexagesimum septimum epitaphium,

(a) p. 1120.
 (b) p. 1154-6. Basilii, p. 112. - A. Epistol. 37 Gregorio Nysseno, T. I. p. 799.
 (c) p. 1122, 1124, 1126.
 (d) p. 1162.
 (e) p. 1110, 1112, 1114.
 (f) p. 1116.
 (g) p. 1128-1130-1132.
 (h) p. 1132... usque ad 1142.

Dulce et tenerum, septuagesimum primum,
 elegans et patheticum; in sexagesimo octavo et
 septuagesimo, Empedocles, Empedotini,
 Crophoni fastus et mendacia Distinguit. Unde
 tantus De eodem argumento epitaphiorum
 numerus? Paucissimas quidem in omnibus
 haec sententias retractat, sed nunc ipse
 parentes alloquitur, nunc parentes quasi se
 suscitant, et virtutes suas praedicant ut
 filius imitetur, nunc ipse se consolidat, nunc cum
 illi eodem vero solatio veniant, Denique et
 tumultus vocem habet, qui omnia suo sermone
 retractat. Adde quod sanctissimam matrem
 Anna, et si obiter Samueli, aut Sarce,
 et de Isacco, eandemque, mirabiliter in
 celum assumptam, Enoch et Elie comparat.
 Sunt et duo inscripta parentum mortuorum
 prosopopoeia, quae qualia sint nomen
 satis declarat. (a)

Epigrammata.

De nonnaginta septem Epigrammatibus
 dicenda restant nobis paucissima admodum:
 sunt enim quae, quamvis gracilia et facta,
 via inveniuntur ut ea notemus; quae
 seximo in Sigantum Crenitum, in
 Euprarios, in Philagium, (b) ad Partum
 illis et sexaginta septem in sepulchrorum
 effossos epigrammata, in quibus nihil
 tam indignationem pii pontificis declarat,
 quam quod loties conatus sit exponere. (c).
 Triginti quatuor cetera jam attingimus;
 sed enim contulimus haec in molle dimum
 epigrammata (d) cum carmine adversus

(a) p. 1149.

(b) p. 1164-1166.

(c) p. 1178. ... ad 1202. - cf. adversus opus amantem, v. 171, p. 240, b.
 cf. Froader, in Euripide, v. 95.

(d) p. 1166.

irdm; in Agapetos quinque, in Sepisactos
 Duo, ad Virginitatem iterum Duo, in
 Monachos totidem (a), unum De nuptiis (b)
 cum carminibus quae generaliter ad
 Virginitatem spectant; et tria epigrammata
 De ea sententia quod propter lapsos non
 Deet criminari castos (a), cum carmine
 ad versus opum amantes inspecta sunt.
 Item De nonnullis aliis.

(a) p. 1166-1167.

(b) p. 1174.

(c) p. 1172-1174.

Conclusio.

Ergo operam Deorum carminibus illis non peractis, sed semper utilia strenue et acriter tractantibus, aeternam Deum, aeternam virtutem commendantibus, et nobis quidem ut iidem illi Plinio sic pulchrum in primis visum est non pati occidere quibus aeternitas debeat.

Quae singulatim percuti sumus, aut laudantes aut vituperantes, ea omnia recolligamus, et ne quis nos acribus Duci, in fractis omnibus iudicii acribus existimet, iam nunc postremum repetendum quae tum in homine tum in poeta merito reprehendantur.

Verum tamen quibus offendebamur ista jam satis libere distempnimus quum investigandum tot nimis acia contra episcopos carmina. Nos enim, quandoquidem humanam naturam exuere datum est omnino nulli, homini obiectum quod plura in episcopi carminibus nec tranquilla, nec moderata, maiestatem sacerdotis pudoremque neutiquam retineant, nec vitae sanctitati summe comites orationis por usque respondeat, nec vitia tantum sed et homines inspectent, nec emendare solum errantes, ut decuit, civitates, sed et castigare, et in eandem sapias et imprecationum, et conviciorum cautelem recidat, nimis molles ad veras injurias, nimis queribundus, et similitatis tenacior. Ira, eni illa quasi parricid, dixerit Montanus, pietati D. Gregorii amittere. Unde ista causa eloquentia quam mirum admirati sumus. Credatis illa D. Bernardi non ad Eugenium III papam, sed ad D. Gregorium Nazianzenum spectare, quae usurpabimus, sed enim a sancti sanctos decuit in melius adduci: Porro
" caliginis duae sunt cause, ira et mollior affectus. In iudicio
" avarum enervat; illa precipitat. quando ab altero non
" periclitatur, aut pietas clementia, aut reli rectitudo? Tur-
" batus pra ira oculis, clementer nil in tuetur; suffusus flava
" quadam et mellebri mollietate, animi rectum non videt. (a)

Ceterum, ut de homine concludamus, ille est cui servandam rem publicam suam Plato libenter commisit, modo esset philosophus: (b) qua in re peccat vis iracundus, acrior et fortissimus.

(a) D. Bernardi de Considerat. II, 11, C. I, p. 430, e.

(b) Plat. Republ. l. II.

171.

Poetam Duriores quandoque et horridiores videri nobis hanc infirmitatem sumunt; notissimum abjecta et jaentia, in quibus habetur quidem, sed naturaliter, ita ut nimium depressa humilitas saepius, nunquam odiosa munditia, nunquam nimia concumitatis insectatio appareat, et nos nullomodo appetiamus illi qui magnificentiam dicendi genus jure celebrant, sed, minus congruentes, elaboratum distingunt, in tam parato et ingenio. (a) Nichil homine verius, simplicius, seu bona via vadat, seu transversum pessime feratur.

Notandum e loquentiam interdum fractam et elumbem, inane abundantiam, serpensitiam dicta, nota, vulgata retractantem: sicut illa nimium providet ut gratiam novitatis, ne florem quo scripta potissimum commendantur, loquentate praecipiat.

Oceanum lacrymarum transparentem, quem propiciens Jeremia, et Salviae se utique victor fierentur, et cederet Tullii, disturbatus sua De lacrymis sententia. (b)

Testationem, ipsa veritate sepe implicante, tandem. Porro sunt in primis duo quae illud contrarium in modum demerant: aut precipiti impetu tenere abreptos, non pergit iter tamen, sed demum simul omnia sentit, videt, auscultat, et tenore nullo, carmine vario et multiplici dispergit: aut contra sententiam, simul libertatem omnino unam tenet, qua totas occupatur: tunc vero hanc non derelicta, at fovet, et premit, et quocumque in se recipit, omnia singulariter tractat, omnibus modis eandem cogitationem versat, varios ejusdem imago figuram, persequitur omnia, nec velle minutissima descriptione sibi temperat.

Inde tam multae substitutionum substitutionis, adjectivorum adjectivis irruentium congeries, tam numerosa, tam densa variisque simul tam sententiarum tam similitudinum tenere permixtarum agmina.

Inde dicendi genus simul diffusum et sententiarum minus brevibus et circumscriptis, pressis et adjectis; inde crebra obscuritas.

Inde quod tam frequenter et tam longa enumerat.

(a) L'abbé Fleury, moeurs Des Chrétiens, p. 171.
 (b) De Invent. p. 17. Lacryma vel alius arsit.

Sorro cum quid enumerat, jam non facit enumerandi facium: que canet, que non canet, quot vera sunt bona, quot vicia in inferos deducunt, que cupit, que non cupit, que frustra sibi proliceari et a Deo abstrahi, que faciunt angelis, que non faciunt, ea omnia exacte rececit, et melius non incipit quam desinit.

Inde tandem quod non est satis dispositus, et desideratus plerumque vel in elegantissimis carminibus, gravis et decora constructio.

quo antequam quibus virtutibus compensentur, extremum resumamus, D. Gregorius accommodabilium illud Colloquium de Galba oratore judicium: « quem fortasse vis non ingenii solum, sed etiam animi, et naturalis quidam dolos dicentem incendebat, efficiebatque, ut et incitata, et gravis, et vehemens esset oratio: Dein cum otiosus stultum prehenderet, motisque omni animi tanquam ventus hominem defecerat, afflacciebat oratio: quod in qui lenitius dicendi consuetudine gaudere accipere non solet; propterea quod prudentia nunquam deficit oratorem, qua illa utens eodem modo possit et dicere et scribere. Ardor animi non semper adest, isque cum coarctat, omnis illa vis et quasi flamma oratoris extinguitur, » (a)

Profecto constat D. Gregorium non eorum esse qui lenitius dicendi consuetudine gaudere, sed illa duo tenet que prometus esse judicat principia eloquentiae christianaes ornamento simplicitatem et veritatem.

Jam vero ad eum est necessarium recolligere quot acris et fervidos impetus, quam interdum sublimiorem theologica carmina, quam venustam decentiam hymni; quam dulcem et patheticam martirum lamentationes; quam terram charitatem, desiderantis Anostoriam suam suspiria; quot contra saepe, quam acutam, quam mordacem ironiam, quam nervosam et vehementem iracundiam apicorum satira, quam aptam erectaque temperantiam, quantum verum atque exemplorum libertatem, quantum diversitatem rationum carum de virtute; quantum imaginandi facultatem, quam variam et reconditam naturae nobilitatem, quam callidam permoveendum animorum artem, quam expeditam et profluentem, in exprimendo quicquid humana mens optatum et maximum cogitat celeritatem, omnia illa carum nobis ostentaverunt.

(a) Cic. Brut. seu de claris oratoribus. c. 24.

Quod ad summam sententiarum spectat, jam
num est apertissimum. Contulimus utrum veteribus philoso-
phis hominem sacra Litterae unice amplexentem, et
eas scrutari summae quae una aliis, seu graecis seu latinis scripto-
ribus quandam societatem communionemque habere videban-
tur. Quas sententiarum particulas jam omittimus, universitati
solum attendentes, et praedicatum de D. Honorato vocem,
aptam vero D. Gregorio arripimus, ut summi quasi armarium
Scripturarum. (a)

Ergo non est negligenter nec temere cum paga-
nis scriptoribus componendus. Sed praeter est quod disertum
facit, sublati locorum et temporum intervalle, evanescente
omni morum, opinionum, quin etiam religionum discrepantia,
jam nullum aliud existeret inter homines quam discrimen
illud merito dominantium et sponte parentium concurs, et
quicumque aut exercebant aut exercebant sublimis illud
animorum imperium eos consanguineis quasi vinculis consociat: sic
Dulcem Tibulli molliciem, factum Ovidii abundantiam, iraque
sed gravis acerbique indoles; vividas Propertii figuras;
non doctam Horatii negligentiam, sed decentiam et sapere;
non eruditam Virgilio pacem, sed juvenam illam et deorum
tristitiam; crudam Juvenalis indignationem, sed amantior,
caudorem Persii, sed mordacior D. Gregorius referre nobis
videtur.

Quae cum ita sint, nec jam omnino periclitator
D. Gregorii nomen, nos securius aggrediemur utramque quod
et praecipuum est hujus conclusionis punctum. Scilicet
unde omnia illa profluerent quae in D. Gregorii carminibus
aut castigavimus aut laudavimus? quam scribendi; quam
componendi carminum rationem sibi agit? Omnino nullam.
Eruditionem in litteris, rhetorice aut poeticae regulas nullomodo
curat, inspiciam dat scribendi praeccepta, nisi unam episto-
larum excipiamus, doctam illam et elegantem, qua Nico-
bulum suum scribendi epistolae artem exquisitae docet.
Satis illa quidem probatur acce D. Gregorii judicium, atque
legat valse desideret virum tam emunctae varii hactenus
se continuisse. (b)

Verum haec ita concluditur: ut quae haec fortasse

(a) Gemad. de viri. attrib. c. 5, si tamen hoc caput scripto Gemad. viri.

(b) Epist. Nicolul. 200, p. 903. - Epist. III, Nicolul. ubi judicium
suum de Honero atque Antimacho invenit, p. 769.

174.

« minus ad nos faciunt quibus majora sunt cura. » que illa
 « majora? » illa epistola ad Nicolaum invenitur: « Verum
 « sermonum nostrorum nota est, id quod eruditum est, tum in
 « sententiis, tum in opinionibus de rebus, ut usu venerit, et
 « quamadmodum cum ingenio pariter, ita cum oratione pariter
 « una semper apparet: non minus quam in qui procreantur,
 « corporis notis, ut plurimum innotescant. Nostri igitur
 « ejusmodi est. » (a)

Uti tamen igitur usum sequitur, artus leporis continent.

Non peculiaris pro sacerdote illud fastidium quod
 me pater omnes commemorandus, pariter predicat Hieronymus
 ille in thes. d. Gregorii auditor, et qui Constantino pohlis venit, ut
 rhetoricam ab eo diceret, d. Hieronymus. Dubitamus an ex
 magistro suo furibundus itas irarum flammam deluata
 conceperit, quas senior sibi exprobrabat, patitur ingenium
 argueret: par iram multa peccari, quia deluata fuit:
 profecto, quod ad parum litterarum cultum attinet, licet
 agnosceret dissipatum qui preceptorum suum amulatur.

Sed enim ad Nepotianum scribebat: « Ne a me quorundam
 « pueriles declamatorias, sententiarum florulas, verborum
 « levocia, et per final capitulorum singularium acuta
 « quadam breviter conclusa, que plerumque et clauore exierunt
 « audientium. Amplexetur me modo sapientia. » (b) Et infra,
 « eadem illa epistola: « Praceptor quondam meus Gregorius
 « Nazianzenus, rogatus a me ut exponeret, quid sibi vellent
 « in Luca sabbatum deceptorum, eleganter dixit: Dabo
 « te, inquit, super hac re in ecclesia, qua, mihi omni
 « populo acclamante, cogis invitare scire quod nescis: aut
 « certe, si solus tamen, solus ab omnibus stultitia condem
 « naberis. Nihil tamen facile, quam vitium plebeculam, et
 « indoctam concionem lingua volubilitate ducere, quod,
 « quicquid non intelligit, plus miratur. »

Quaeramus quid plura? Quid quae nos in prima
 hujus Dissertationis parte, ad rationem praefationis dixerunt,
 jam nunc retractemus? Illa poeta natus, et omni
 doctrinae flore exultans, ex quibus virtutibus aliis, pietatis
 esset totus.

(a) Epist. Nicol. 208, p. 902.

(b) Hieronymus ad Nepotianum. De vita clericorum et sacerdotum.

Quid de tam egregiis carminibus fuerit, si ingenio
cura responderit, nescimus, et utrumque esse periculosum
intelligimus, seu humilia, seu sublimiora quicquam fuisse
arbitratur. Ultra libet, quod ad conscriptorum operum perfectio-
nem, potissimum placeat sententia, seu quis divinae coelestis
accensi ingenii flammam sufficere contendat, nec jam esse
ad frigidas artis regulas respiciendum, seu quis contra
curam, et studium, et laborem suadeat, et defendat esse
omnino necessarium, tum singulis sententiis ac verbis, tum
summe operum, multa posterorum reverentia, impudare, et
ausiam (haud prudentiam), que unquamque vocem
presertat, et aioni usque sibi diffidentis, non quod ad
virtutem, sed quod ad pulchritudinem scriptorum spectat,
contentionem in primis laudet, nos prudentes si labiamus.

At quod loquimur audacter et fidenter hoc est.
in D. Gregorio admiramus quae tot et tantas poeta
caetero quin elegantissimi et acerrimi virtutes obumbrat,
ipsam haud in scribendo negligentiam. profecto nec acutum
iudicium, nec vires nervorum vatem deficiunt. Sedamum
quandoquidem semet ipse haud semel equo comparat, dicere
sicut, in haud Poesietic equum, ardentem et vehemen-
tem; quot inconditi motus! scilicet ardet agit, ardet autem
a viribus, sed non temperatis. Verum enim vero D. Gregorius,
nisi quum impotentia sui omnino est persumptus, quod
per raro deum accidit, hoc unum proccavet se a Deo
secedat; nihil aliud curat nec providet. Despicit artem,
et que non ultro se offerunt ornamenta, Despicit gloriam
quam, si non unum deum et virtutem, sed et quocumque
hominibus placet, ceciderit, sine dubio esset appetitus.
Et quotusquisque ex tota poetarum turba, vel temporibus
nostris, hanc sibi excusationem peccatorum suorum arripit
que et indocti in D. Gregorio reprehenderunt, et nos
notavimus, exceptis paucissimis admodum, que omnino
perire melius fuerit, ea peperit nimia humilitas,
cum inquieti mentis divinitus accusa conscientia decer-
tant, nimis sui timor, quicquid non modo terge vitiorum
flammam, sed et purissimos ingenii pietatis affectus
deprimunt et coarctat, in summa nimium, si tamen
nimium esse potest, plus quam humane virtutis studium.

Jam vero non tantum quid sacerdotum, quid
episcopum eundemque poetam, sed et quid nos deceat

animadvertamus: vereamur ne, quod, sermoque fit,
 et nos committamus, nec gravissima et amplissima
 doctorem aspernemus, se ipsum deprimenti et despicenti
 assentiamus. Ille tantum vir hoc temperamentum moder-
 tie nos indiget ne coequalium populoorum plausus, ne
 apud posteros gloriam affectaret, ne quidquam aliud
 sibi quam hominum utilitatem proponeret: qui non
 indulget sibi, nos homines illi indulgeamus, nec laudibus
 urideamus laudem respicienti. Quos parum cura Dei
 tangit, magnifici divini poeta voces in ventos abire
 sinant, sed illos humana saltem moveant percussa divinis,
 tot sublimioribus, si tamen ea excusanda sunt, prevaleant
 tot dulcissima et jucundissima: quos autem vere maule
 nimium offendunt, fastidii homines delicatissimi, apud
 eos prevaleant remissionibus tot tam gravia, tam
 erecta, tam sublimia. Homines utrique totum
 intecantur et complectantur. In tot mire sonantibus,
 tam suavissimis, tam amplissimis, in sublimi illo homini et
 sacerdoti certamine, non separentur quo ad majorem
 ingenii et virtutis gloriam usque conjuncta apparent.

Finis.

Selectorum D. Gregorii Nazianzenii carminum tabula, ad defendendam nostram in
poetam aegregium observantiam, et ad prospectandam novae editionis materiam, apposita.

Sum lyra Dei . . . . . De silentio quod jejunii tempore coluit, v. 69-78.

Carmina De Deo.

De Principis carmen . . . . . v. 1, 24.

Ad Deum absconditum oratio . . . . . In laudem Virginitatis, v. 177-188.

Sicut cogitari potest, sed non verbis explicari . . . . . De virtute, iambic. XVIII, v. 929-997.

Deus, angeli, homines . . . . . De substantiis, iuncta praedictis, v. 1, 11, 15.

Deus et angeli conjugii expertes . . . . . In laudem Virginitatis, v. 11-50.

De Spiritu Sancto . . . . . viginti versus ultimi.

Miracula Christi . . . . . secundum Mattheum, versibus sequenti.

De Dei Desiderio . . . . . p. 95, carmen totum.

Hymnus respectivus . . . . . n.º XXII, edit. Paris. p. 290, carmen totum.

Hymnus ad Christum post silentium in Paschate . . . . . edit. Colon. p. 131, carmen totum.

Hymnus ad Christum . . . . . ibid. p. 185, carmen totum.

Ultimi iudicii Descriptio . . . . . Adversus operum amatores, v. 347-379.

Carmina De natura.

Creatio mundi . . . . . In laudem Virginitatis, v. 58-109.

De anima carmen . . . . . p. 170, totum.

De natura humana fragilitate . . . . . n.º 25, p. 95, totum opusculum.

Sexuoinatio cum mundo . . . . . p. 179, totum opusculum.

Carmina De virtute.

Celesiastica . . . . . Septem prima.

In nobis non male moratur . . . . . p. 126, totum opusculum.

Adversus linguam . . . . . De silentio quod jejunii tempore coluit, v. 23-66.

Irati hominis Descriptio . . . . . Adversus Deum, v. 74-117.

Amabii et virginitatis certamen . . . . . v. 215-408.

Divitem et pauperem comparatio . . . . . Comparatio vitarum, v. 159-220.

- Desperat avaros posse in melius adduci . . . . . Adversus opum amantes, v. 203-246.
 Marorum fraudes, calumnia, crudelitates . . . . . Adversus opum amantes, v. 1-78.
 Dives moriens, Dei corruptor . . . . . Adversus opum amantes, v. 308-326.
 Parantianum carmen ad Olympiadem virginem . . . p. 132, totum carmen.

Satirae.

- Contra gentilitium stupiditatem . . . . . ad Nemesium, v. 1-159.
 De vitiosa moribus societate et fugiendo spectaculis . . . ad Sabinum, v. 66-180.
 Contra astrologiam . . . . . de Providentia, carm. v, B. It. p. 167-115-40.
 Adversus mulieres ambitiosas sepe adstantes . . . . . v. 1-75.
 Doctores ecclesiae male viventes . . . . . De vit. s. carm. v. 20-39.
 Adversus intractos episcopos . . . . . ad Episcopos, v. 1-135.
 Adversus eosdem . . . . . De scippo et de episcopis, edit. Sar. p. 798-v. 311-435.
 Adversus eosdem . . . . . ibid. v. 728-731.
 Hyppocritarum Descriptio . . . . . ibid. v. 646-660.
 Ambitionem episcoporum, golan et riparum studium distinguit. De diversis vitis generibus, pr. 9 ad finem.

Meditationes.

- De humana natura . . . . . v. 1-48.
 De virtute humana . . . . . p. 135, carmen totum.
 De animo hominis secum deartante . . . . . De anima sua calanitate tabul. v. 11-98.
 Ad suam animam anacreonticum carmen . . . . . p. 182, carmen totum.
 Ne nimium praedicat quae prospera videntur . . . De Providentia, i ambic. II, av. 83 ad finem.

Excultationes.

- Gregorius inbecillitatem animae suae detestatur . . . Carmen primum de rebus suis v. 486-546.
 De hujus vite vanitate, communi quae omnia fine . . . p. 75, carmen totum.
 Carmen lugubre pro sua anima . . . . . p. 95, carmen totum.
 Ad Diabolum in morbo . . . . . p. 138, carmen totum.

De fratre suo Casarii mortem . . . . . Carmen primum de rebus suis, v. 179 - 236.
 Basilii Magni epitaphia . . . . . p. 152, carmen totum.

Allegoria.

Insomnium Gregorii . . . . . De anima sua calami tabulis, v. 221 - 266.
 Fabula de ruboris iugum virginis . . . . . Adversus mulieres amblicoribus sepe adornantes, v. 186 - 206.
 Noctua . . . . . Adversus opum amantes, v. 235 - 246.

Carmina de rebus suis.

Parentum suorum laudes . . . . . Carmen primum de rebus suis, v. 119 - 136.
 Narrat ut ipsum mater Deo venerit . . . . . De vita sua carmen, v. 68 - 92.
 Gregorius de optima vite instituto consilium
 suscipit . . . . . De vita sua carmen, v. 280 - 311.
 Gregorius anam detestatur . . . . . Carmen primum, v. 58 - 96.
 Gregorius a Theodoro imperator ut sibi licet
 episcopatum abdicare . . . . . De vit. s. carmen v. 1872 - 1901.
 Insomnium de Anastasia templo . . . . . p. 78, carmen totum.
 Ereptam sibi plebem Constantinopolitanam
 querit . . . . . De se ipso post reditum ex urbe Constantinopolitana, carmen
 totum.
 Gregorius amantem celebrat virginem et mona-
 chos quibusdam in solitudine degentibus . . . . . Ad Afflictionem pro monachis, v. 232 - 275.
 Gregorius se, omnibus desertum, uni Deo
 addictum testatur . . . . . Carmen primum de rebus suis, v. 600 - 609; 624 - 635.

Varia carmina.

Ad Nicolum patrem . . . . . p. 112, carmen totum.

Nicolai patris ad filium - - - - - p. 115, carmen totum.

ad Nicolaum filium nomine - - - - - p. 120, carmen totum.

ad fratres monachos, p. - - - - - p. 138, carmen totum.

Allegoria

Joannem Baptistam
Nicolai in ordine episcopi
Nicolai

Carmen de rebus suis

Joannem Baptistam
Nicolai in ordine episcopi

Episcopus de officio
Episcopus de officio

Episcopus de officio

Episcopus de officio
Episcopus de officio

Episcopus de officio
Episcopus de officio

Episcopus de officio
Episcopus de officio

Episcopus de officio

Episcopus de officio
Episcopus de officio

Episcopus de officio

Episcopus de officio

Anni
post. J. C. notant. post Gregor. notant.

328.		D. Gregorius Nazianzenus nascitur. — Imperium Nova transfertur Byzantium.
329.	1.	D. Basilus nascitur.
330.	2.	Concilium Antiochie. — D. Eustathius Deposuitur.
331.	3.	Flavius Claudius Iulianus nascitur. — Sedes Antiochie?
332.	4.	Gothi a Constantio, Constantini magno filio profligati. Servata Devotio.
333.	5.	Insectis fame oriuntur.
334.	6.	Concilium Casarea, Tyri et Jerusalem. — D. Athanasius Deposuitur in exilio Tyri.
335.	7.	Constantinus magnum imperium Dividit inter tres filios Constantium, Constantinum et Constans, et duo de his filii fratris filios Theodosium et Amulianum.
336.	8.	D. Athanasius Cruxis relegatus. — D. Sylvester papa moritur. D. Marcellus papa abigitur. Arius moritur.
337.	9.	D. Julius papa abigitur. — Constantinus magnum moritur. — Horrenda Theodosii et Amulianum et tot aliorum caedes. — D. Athanasius ab exilio revocatur.
338.	10.	Duo filii Constantini magnum imperium iterum Dividunt.
339.	11.	Eusebius Nicomed. se propter malas artes episcopum Constantiopolitannum facit. — D. Paulus expulset.
340.	12.	D. Paulus iterum Constantiopolitannus episcopus. — Constantinus secundus a militibus Constantis, fratris sui, interficitur. — D. Paulus, Constantii imperante, iterum expulset. — D. Ambrosius nascitur.
341.	13.	D. Athanasius Novus. — Concilium Antiochie, in quo superant Ariani.
342.	14.	Synodus a papa Julio convocata, per quam D. Athanasius, D. Paulus et Marcellus in sedem restituntur. — Ariani patriarcham Constantiopolitannum Maccedonium faciunt. — Constantiopol. sedes. — Dux Theodosius occidit.
343-358.	15-30.	Salamis, Neocesarea, Berytus, Nicomedia, Nicaea, terra motibus eversa.
345.	17.	Iulianus et Gallus in Cappadocia.
347.	19.	Concilium Sardianum. D. Athanasius iterum vivit qui sibi iniuriatus.
348.	20.	Horrenda Novanorum caedes ad Singarum.
349.	21.	D. Athanasius in Alexandria sedem restituitur.
350.	22.	Nicobis frustra a Sapore II obessa; fortissima Defensio. — Constant ab amicis Magnentii interfectus. Magnentius, in Gallia, imperator; Vetranio, apud Alhemum, imperator; Neptianum cum emptitorum gladiatorum turba, assumpto Augusti nomine, adversus Novum progreditur. Horrenda eorum supplicia qui Neptiani partes erant amplexi. — D. Paulus expulset.
351.	23.	Iulianus Constantiopol. — Adversa Constantii arma ad Saram cum Magnentio Decertant. Luctuosa Maris victoria. — Persae Orientem invadunt.
351-353.	23-25.	Sollent Delatorum. Invidia, tormenta, exactioes. Horrenda Galli tyrannis, Persae in oriente repelluntur.
352.	24.	D. Julius papa moritur. D. Liberius papa abigitur.
353.	25.	Magnentii funera et mors. Decentius, Magnentii frater, se strangulat.
354.	26.	Gallus ab oriente Persae propulset. Morte multatus. — D. Augustinus nascitur.
355.	27.	Galliae civis aperta; Alemanni in Gallis; per quatuor expeditiones — Iuliano repulsi. — Sybarius, unus a Constantio Ducibus rebellat. — a militibus quibus erat praefectus interficitur. — Iulianus Athenis. Concilium Milaense. — D. Athanasius tertium proscribitur. Hostes persecutus. — D. Liberius papa in Thraciam relegatur. — Antipapa Felix.
356.	28.	

Anni.

post. l. natum; post. sept. natum.

357. 29. D. Liberius Romanus revocatur. — D. Basilis baptizatur; omnia sua vendit, pauperibus distribuit, et habet monasteria Syriae, Mesopotamiae et Aegypti.
Barbatio insidiatur Juliano barbaro a Gallis propulsanti.
358. 30. Opera D. Gregorii. — In Naueratium, Basilii fratrem, epitaphia.
Barbatio capite decurtatus. Sarmatae et quadi profligati. Emigantes fere penitus destructi.
Persae invadentes in Oriente. Iauris propulsantes. Ursinius Dux.
D. Gregorius Naricaurensis, Athensis.
- 358-361. 30-33. Anno 358 salente, ad incuntem 361 D. Gregorius pontificatus solitudinem incolit.
359. 31. Anida capta et depredata a Persis.
Concilium Arimini. Fides Nicaea prius confirmata; mox Ariani superant.
360. 32. Ursinius Dux gratia exiit. Auctore Arbetense et omni insidiatorum genere, exercitus in Gallis rebellat. — Julianus fit Augustus. — Julianus Eusebii Constantium ludit, simulans se a suis militibus cogi qui purpuram induat. — Berabida, coram Constantio a Persis expugnata. — Saporis miles.
Concilium Constantiopolit, convocatum ab Arianis.
361. 33. Julianus in Constantium progreditur. — Constantii mors. — Julianus imperator. — Chaledoni tribunus extraordinarius. — Ursulus. — Julianus Antiochia.
D. Athanasius ab episcopo Alexandriae redit. — Seditio Alexandriae. — Iterum exulat D. Athanasius.
362. 34. Concilium Alexandria in quo D. Athanasius Apollinarianum monachum condemnat.
Basilis presbyter factus. — Gregorius item. — Praefectus Naricaurensium ecclesiam vi et armis invadere parat.
363. 35. Jovianus imperator ab exercitu factus. — Quinque provinciae Saporis conceduntur. — Nihil verelito. — Euthimius, Joviani socius, a seditiosis militibus interfertus. — Julianus moritur.
D. Athanasius ab episcopo revertitur.
Inter Eusebium Caesariensem et Basilium Dissensio. — Basilis cum Gregorio in Pontum profugit.
364. 36. Meranda, perobrua Joviani januum Constantiopolitum ingressum mors. — Valentinianus imperator. — Seditiosis milites jubent ut sibi collegam adiungat. — Valentinianus frater in societatem regni affectus. — Procopus rebellat Constantiopolit.
Valentinianus imperator in ecclesiam caesariensem impetum facit.
365. 37. Alamani Galliam invadunt. Procidit adversus eos Valentinianus. Turbatus Illyricum. — Imperator Napolit Caesarea inminat. Basilis et Gregorius fidei propugnatores.
366. 38. Nova invasio Alamanorum. Trans Alpe tandem rejiciuntur. Procopus capite decurtatus.
D. Liberii mors. Eius D. Damasius succedit. — Ursinus, ecclesiae romanae diaconus, seditiosum turbam fovet et papa delegatur. Ursinus Roma expulsi; schisma tamen paucis perdurat.
368. 40. Sicta in Britannia. Comes Theodosius a Valentiniano in eos missus. — Alamani apud Alennum profligati. — Terra motus in Nithyria; Nicaea urbs subversa; Casarius, D. Gregorii frater, tunc temporis Nithyria quorsit, tecti ruina protectus, salvus et incolunus pene solus evasit.
Anno 368 expunte vel 369 incunte Casarius moritur.
Opera D. Gregorii. — In Ethiopiam grammaticum et in Probaesium septimum epitaphia.

anni

post l. natum, post Gregor. natum.

369. 41. Valens ad Danubium Gothos debellat. — Bellum adversus Sarpes. — Alamani a Gratiano profligati. Anno labente, D. Gregorii morbo.

Opera D. Gregorii. — In Cosarium epitaphia. Eusebii Caesariensis, medicus anno, moritur. Basilus electus. Cappadocia in duas provincias Divisa. D. Damascus legem Valentiniani imperatoris promulgat quae prohibet ne sacerdotes a mulieribus munera accipiant.

371. 43. Valens Catholicos persequitur. Opera D. Gregorii. — In Eviam, Amphilochei uxorem, in Euphemium epitaphia.

372. 44. Ecclesiastica provincia in Cappadocia Divisa, circa mensem martium, postquam Valens Caesarea discessit. Anthymus et alii presbiteri Basilis infusi. Bellum. Gregorius Sazimensi episcopus factus. Opera D. Gregorii. — In Martianum epitaphia. — Injurantium. — Ad Helianum pro monachis admonitorium carmen.

373. 45. Barbari in Samonia rebellant. D. Athanasius moritur. — Gregorius, cum patre suo, ecclesiam Variarensium regit.

374. 46. Quadri Samoniam populantes. Valentinianus eos usque in Sphyrium persequitur, eorumque urbes incendit. Eusebii Samosatensis in Thraciam a Valente relegatus. — Amphilocheus Iconicensi ecclesiae praefectus. Gregorius senior, D. Gregorii pater, et Norma, mater, moriuntur. Opera D. Gregorii. — In patrem et in matrem epitaphia. — Ad Iulianum.

375. 47. Post annum 374, ad Vitellianum, filiorum nomine. Valentinianus moritur. Variarensis ecclesiae regimine abjecto, Gregorius Sakhicam se recipit.

376. 48. Calumniae in comitem Theodosium. Morte mulcatur. D. Gregorius Constantiopolim advenit. — Concilium contra Apollinarium et Eusebium. Anno circiter 376, bellum Gregorius Nipenus ab haereticis illato. Opera D. Gregorii. — In Basium, in Nicomedem, in Carterium epitaphia.

377. 49. Mosia et Thracia concussa Gothis; Gothi Aricium finit. — Atrox graecorum Ducum sceleritia. Devastata Thracia a Gothis misera desparantibus. Concilium Roma contra Apollinarium. D. Hieronymus Constantiopolim petit et D. Gregorium Variarensium audit.

378. 50. Valens a Gothis combustus. Multitudo barbarorum Orientem invadit. Alamani a Gratiano apud Argentariam profligati. Gothi orientem populantes. Barbari a Theodosio cæsi. Concilium Antiochie contra Apollinarium.

379. 51. Theodosius in societatem regni assumptus. Gothi omnino profligati. D. Basilus moritur. Concilium œcumenicum Constantiopolit aduersus Arianos. Opera D. Gregorii. — Basilis Magni epitaphia.

380. 52. Concilium Sarragotie contra Priscillianum. Opera D. Gregorii. — De virtute humana, hexametris.

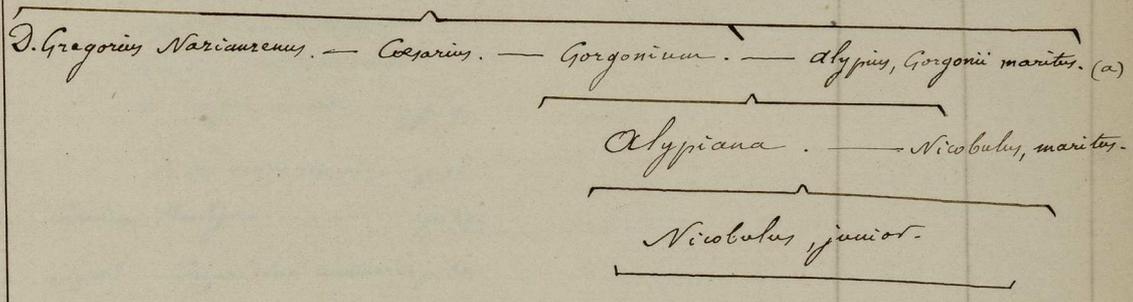
381. 53. Secundum concilium œcumenicum in quo Apollinaris condemnatur. Concilium Constantiopolitanum convocatum a Theodosio, in quo D. Gregorii electio confirmatur. — Arianorum adversus D. Gregorium insidia. — Episcopatum abdicat. — Nectarius ecclesiae constantiopolitanae praeficitur. Opera D. Gregorii. — De vita sua carmen. — De seipso post reditum ex urbe Constantiopolitana. — Peronimum de Anastasia templo. — Ad episcopos. — De diversis vitæ generibus, et adversus falsos episcopos. — In iudices. — Ad Constantiopolitanos episcopos et ipsam urbem.

- 382. §4. Hoc anno adscribitur si lentium quod D. Gregorius jejunii tempore coluit.
 Agrotans D. Gregorius Laurentidis thesaurus patet; eo absente, Apollinarista quendam de grege suo episcopum
 ecclesie nariarensis faciunt. — Turbata magis in Dial nariarensis ecclesia, D. Gregorius in regnum invitatus
 et coactus tandem accipit.
 Circa initium autumnii episcopale sacerdotium abdicat. — Eutalius electus episcopus.
 Nariarensi sediti ob irrogatum forsan gravius quoddam tributum.
 D. Gregorii opera: Conqueritur de suis calamitatibus. — De hujus vite vanitate, communique omnium fine. —
 Luctus XXII, XXVIII, p. 37. — Carmina supplex XXIX, p. 37. — De si lentio quod jejunii tempore coluit. — Hymni ad Christum
 post si lentium in Dyabolo. — Precatio matutina. — Lamentatio vespertina ad Christum. — Oratio post tridua.
 De patientia. — Oratio ad Christum in morbo. — Elegiacum carmen. — In recessione. — Vita finem optat.
 ad Christum, iambic. XIII. — Dialogus adversus eos qui frequenter jurant. — Adversus iram. — De se ipso, iambic.
 XXIII. — In suos versus senarii.
- 383. §5. Magna famas. — Gratianus Eugani trucidatur. — Inter D. Ambrosium et Maximinum tyrannum,
 Italiae imminentem, fedel. — Mena. junio, Theodorus conciliis Constantinopolitanis convocat adversus
 haereticos qui Trinitatem negant. — Arcadius, Theodori filius, in regni potestatem assumptus.
 Divitiarum atque optimorum civium cadat; fortuna eorum praedat; puerorum et patrimoniorum
 auctio.
 Opera D. Gregorii. — De anime suae calamitatibus. — Arumnas suos liget. — Ad seipsum post
 interrogationem et responsum. — Adversus carnem. — Adversus brutam animae partem. — ad fictos
 monachos. — ad Diabolum in morbo. — Iambici ad Maximinum. — In invidios. — Ad Christum operculo,
 p. 29. —
 Circa annum 383: ad Nicobulum patrem. — Nicobuli patris ad filium.
 Post annum 383: ad versus Diabolum XIX, XXXII. — Sese cohortatur ut ad Deum mentem convertat. —
 Carmen quo Diabolum avertit ac Christum invocat. — Carmen penitentiae et deprecatorium. — De Dei
 desiderio. — Carmen lugubre pro s. anima. — Epitaphium et epitome ipsius vite. — Lamentationes, ora-
 tiones, preces ad Christum. — Ad suam animam auarcontium carmen. — Epitaphia in nisi ipsius
 et parentum mortem. — In ipsorum omnium sepulchrum. — In se ipsum. (Edit. Paris. a p. 960 ad 994).
- 384. §6. D. Damasus moritur. — Concilium Sardicense contra Priscillanum. — Condemnatur. — Supplicio
 extremo afficitur.
 Opera D. Gregorii. — ad Nemesium.
 Exeunte anno 384, vel potius 385 inenite, Olympiadi nuptiae.
 Opera D. Gregorii. — Parentheticum carmen ad Olympiadem virginem.
- 385. §7. D. Sixtus papa eligitur. — Nicobulus moritur.
- 386. §8. }
 387. §9. } Circa id tempus D. Gregorii ad Nestarium, constantinopolitanum episcopum, oratio XLVI (Edit. G. I. p. 721).
 De haereticis, et proprium Apollinaris. — Forsan his annis adscribenda sunt De Theologia, carmina. —
 (a)
- 388. 60. Marminus capite demittitur. — Valentinianus in regnum a Theodoro restauratur.
 Opera D. Gregorii, scripta extraneis vite annis. — De extranei hominis vilitate.
- 389. 61. Divus Gregorius Nazianzenus moritur.

(a) ac mihi calamitatibus ita deversa atque obruta est anima, ut privatos vite meae metatialis
 me in morborum quidem numero decem, ... verum solas ecclesiae afflictiones aspectum: quibus sanandis nisi hoc
 tempore cura aliqua adhibeatur in omnino deam desperationem sensim res prois licent. (Orat. XLVI, t. I. p. 721.)

D. Gregorii Nazianzenii parentes et propinqui.

Gregorius senior. — Nonna, uxor.

(a) Ut ex epitaphio XXIV intelligere est.

3. *Proprietor's name and address*

Proprietor's name — *None, west*

Proprietor's business — *Cannery* — *Proprietor's name* — *John J. Smith*

Proprietor's name — *John J. Smith*

Proprietor's name

(2) *It is on page 20 of the 1894 directory*

Præfatio ..... p. 1.

Pars prima. — Prolegomena ..... p. 9.

Caput I. — De S. Gregorii temporibus, et
affectibus illius ætatis, miribus
carminum summa ..... p. 10.

Caput II. — quibus cor. his, multum
hesitans et amittens, S.
Gregorius ad scribendos versus
se confirmavit. .... p. 19.

In suis versibus senarii ..... p. 23.

Pars secunda. — Carmina theologica ..... p. 29.

Caput I. — Compendiaria carmina ..... p. 30.

Caput II. — Tractatus theologici, seu
De arcibus carmina ..... p. 34.

§ I. De Principiis ..... p. 35.

§ II. De Fide ..... p. 36.

§ III. De Testamentis et
advantu Christi, De
Incarnatione adversus
Appollinarium ..... p. 39.

§ IV. De Spiritu sancto ..... p. 41.

§ V. De anima ..... p. 43.

§ VI. De mundo ..... p. 45.

§ VII. De substantiis mente
preeditis ..... p. 49.

De diabolo ..... p. 50.

§ VIII. De Providentia
carmina duo ..... p. 52.

Caput III. — Præca, hymni ..... p. 55.

Pars tertia. — Carmina moralia ..... p. 59.

Caput I. — Carmina de seipso, contra
episcopos, et de sacerdotum
officiis ..... p. 61.

§ I. De S. Gregorii vita
ante tres maximos quos
protulit calami totos. .... p. 62.

De vita sua carmen, et
carmen primum de rebus
suis ..... p. 63.

§ II. De falsis episcopis ..... p. 69.

ad episcopos carmina .. ibid.

De diversis vitæ generibus
et adversus falsos episcopos. .... ibid.

De seipso et de episcopis. .... ibid.

ad locum theop. theop.
episcopos et ipsam urbem. .... p. 73.

§ III De talibus maximis S. Gregorii claudib. p. 74.

De patientia . . . . . p. 74.

in recessivum . . . . . ibid.

De malis amicis . . . . . ibid.

De seipso adversus invidios . . . . . ibid.

ad Christum et ad Deum

ambici . . . . . ibid.

De seipso ambiciam. xxxiii . . . . . ibid.

ad non amicos . . . . . ibid.

Conqueritur de suis calamitatibus. p. 75.

In invidios . . . . . ibid.

Ambici ad Maximum . . . . . p. 76.

§ IV. De S. Gregorii vita, postquam

sed Constantino politano exi-

it, et placidioribus carminibus. p. 79.

De seipso post reditum ex

urbe Constantino politano . . . . . ibid.

Innocentium de Anastasio

temple . . . . . p. 80.

ad Apollonium, pro monachis, p. 81.

ad fectos monachos . . . . . ibid.

§ V. De prima illa morali carmi-

num parte conclusa . . . . . p. 82.

Caput II. — Lamentationes de rerum vanitate . . . . . p. 87.

De humana natura . . . . . p. 90.

Nota carminibus annexa
praecipue animadvertendi:

De anima sua calumitibus p. 92.

De vita vanitate, commu-

nique omnium fide . . . . . ibid.

De exteriori hominis vita.

ta . . . . . p. 93.

Lamentationum summa . . . . . ibid.

De Deo Desiderio carmen, p. 97.

Serenitas in mundo, p. 99.

Caput III. — De Virginitate . . . . . p. 103.

§ I In laudem Virginitatis . . . . . p. 104.

§ II Praecepta ad virgines . . . . . p. 111.

§ III Adversus mulieres ambitio-

sus sese advenantes . . . . . p. 114.

§ IV. De alijs carminibus ad

Virginitatem spectantibus p. 117.

Caput IV. — De virtute . . . . . p. 123.

§ I Summa doctrina moralis . . . . . p. 124.

Telesticha . . . . . p. 128.

§ II. S. Gregorii cum profanis

scripseribus comparatio . . . . . p. 129.

De virtute humana . . . . . p. 132.

Comparatio virtutum . . . . . p. 136.

Adversus opum amantes . . . . . p. 137.

Adversus iram . . . . . p. 140.

Adversus eos qui frequen-

ter jurant . . . . . p. 144.

§ III De quibusdam quo ex-

cerpta videntur ex alijs

De virtute carminibus . . . . . p. 145.

ad Seleucum . . . . . p. 146.

ad Nemesium . . . . . p. 147.

De D. Gregorio et nostrate
Montano excursus . . . . . p. 148.

De carminibus que virtutem
teu doceat conclusio . . . . . p. 157.

Caput V. — Varia carminum . . . . . p. 157.

§I. Comparatio trium carminum
ad Nicobulum patrem; Ni-
cobuli patris ad filium; ad
Vitahannum filium nomine, p. 157.

ad Nicobulum patrem, p. 158.

Nicobuli patris ad filium, p. 160.

ad Vitahannum . . . . . p. 163.

§II. Epitaphia et
epigrammata . . . . . p. 164.

Epitaphia in diversos. p. 165.

Epitaphia in parentes. p. 166.

Epigrammata . . . . . p. 167.

Conclusio . . . . . p. 169.

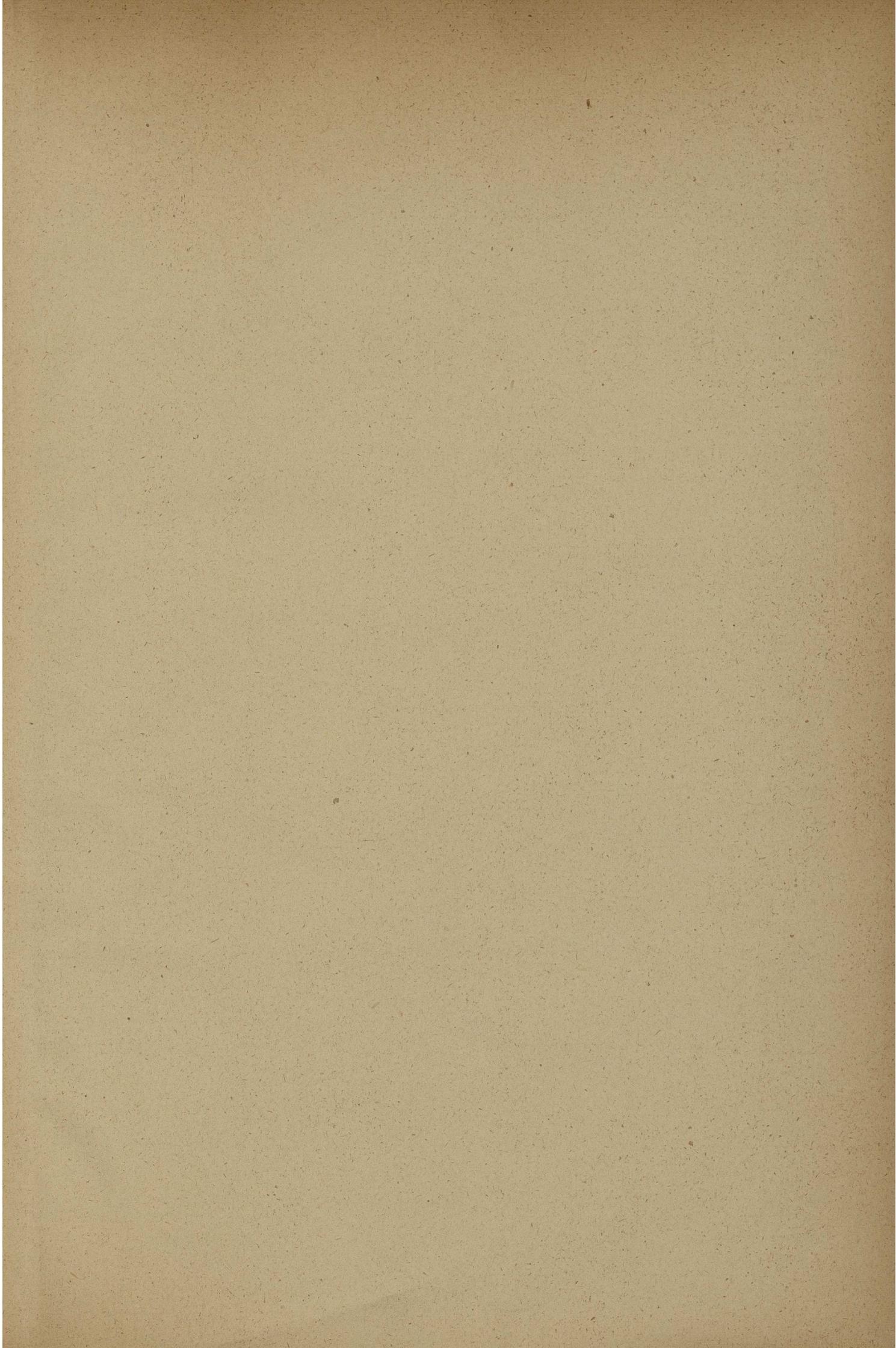
Selectorum D. Gregorii Nazianzenii carminum tabula. p. 177.

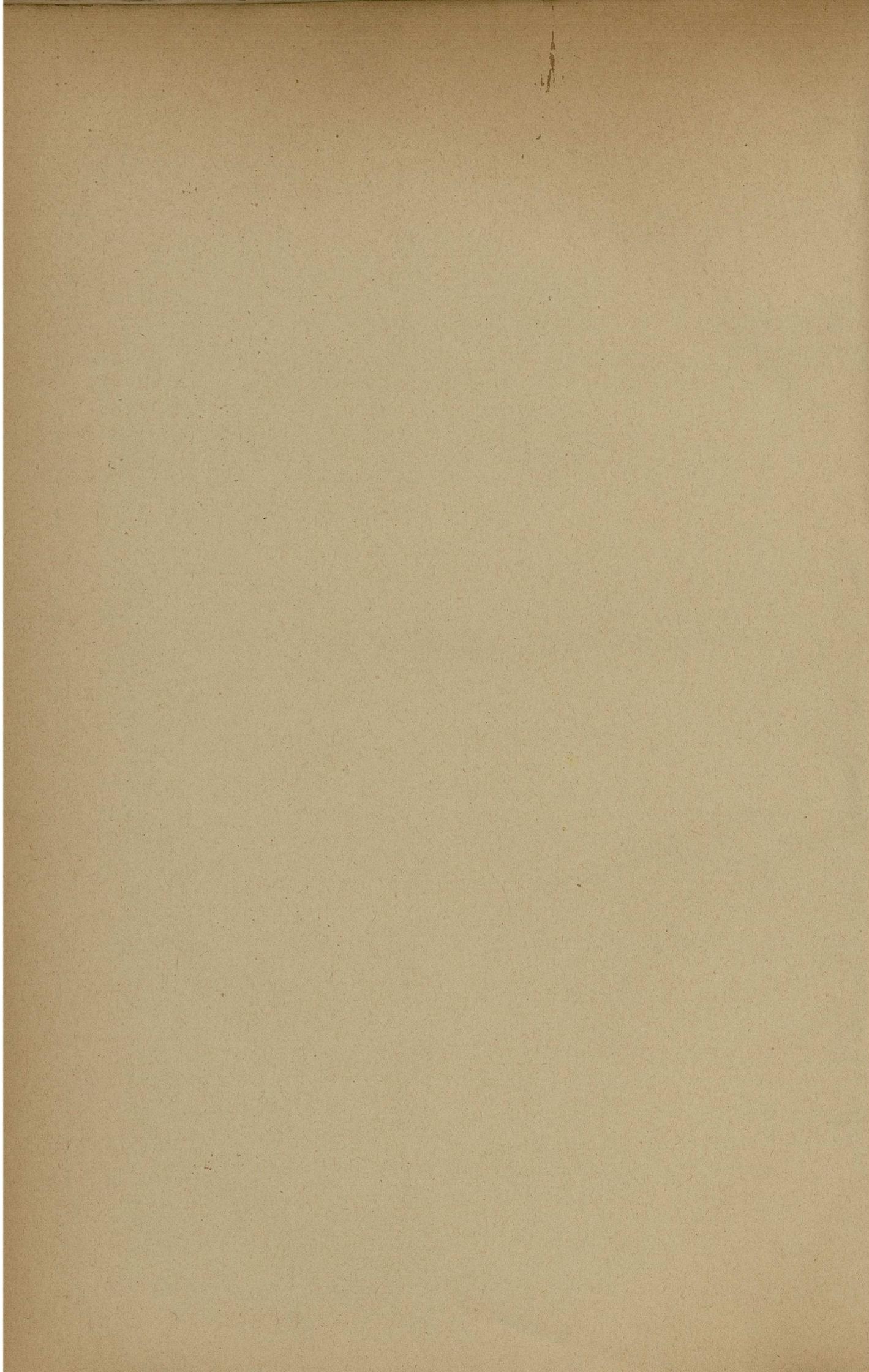
Tabula chronologica . . . . . p. 181.

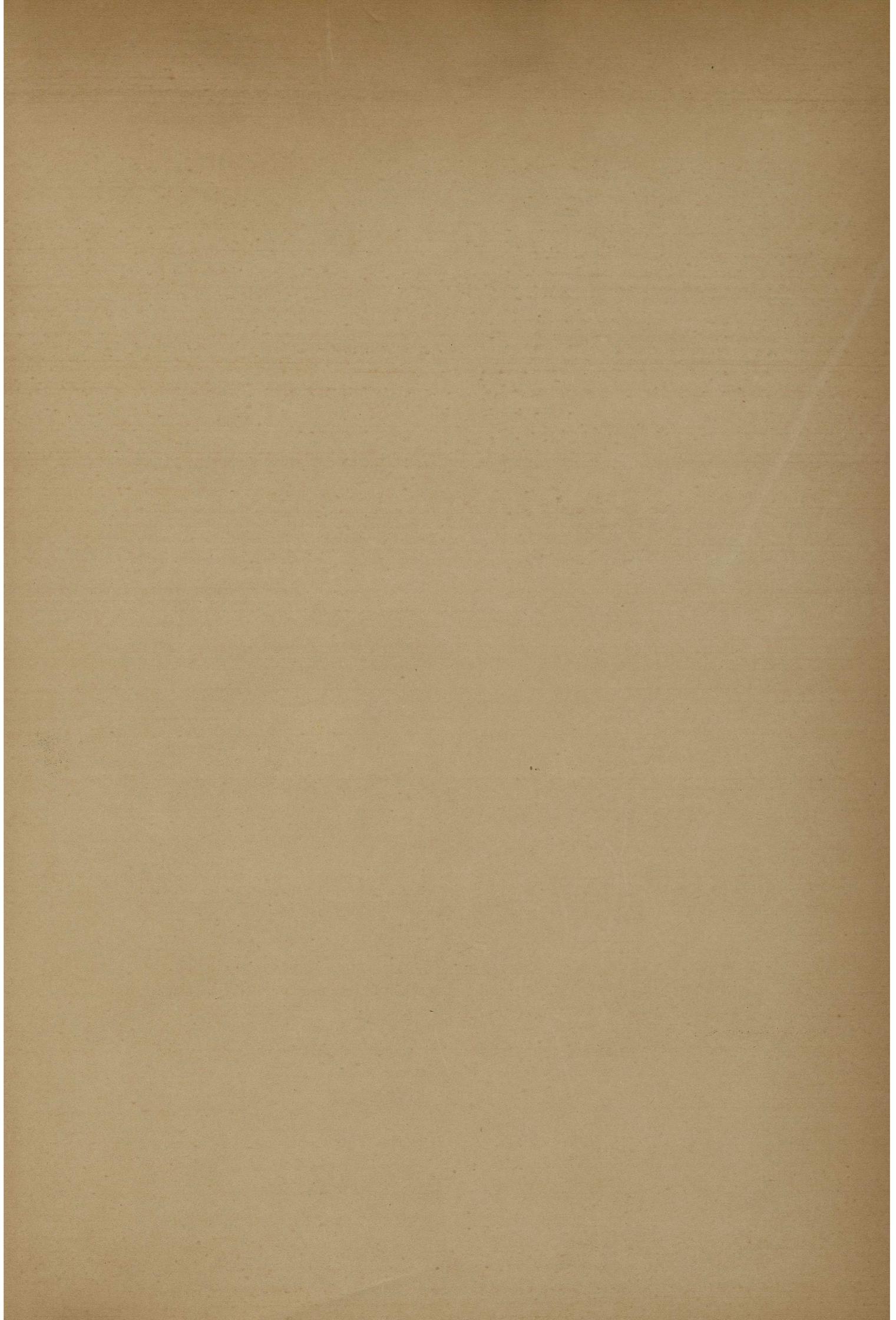

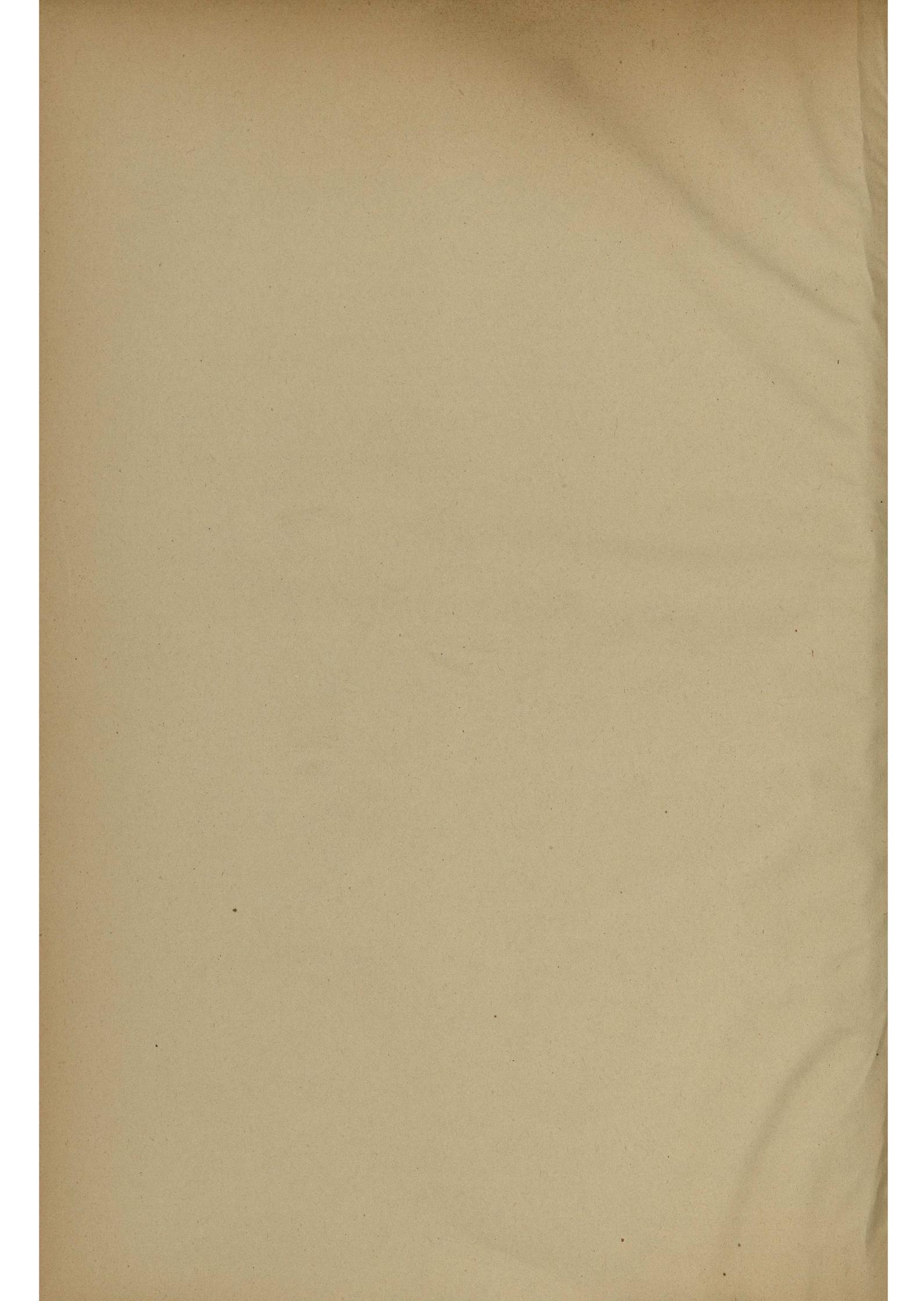
[Faint, illegible handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.]

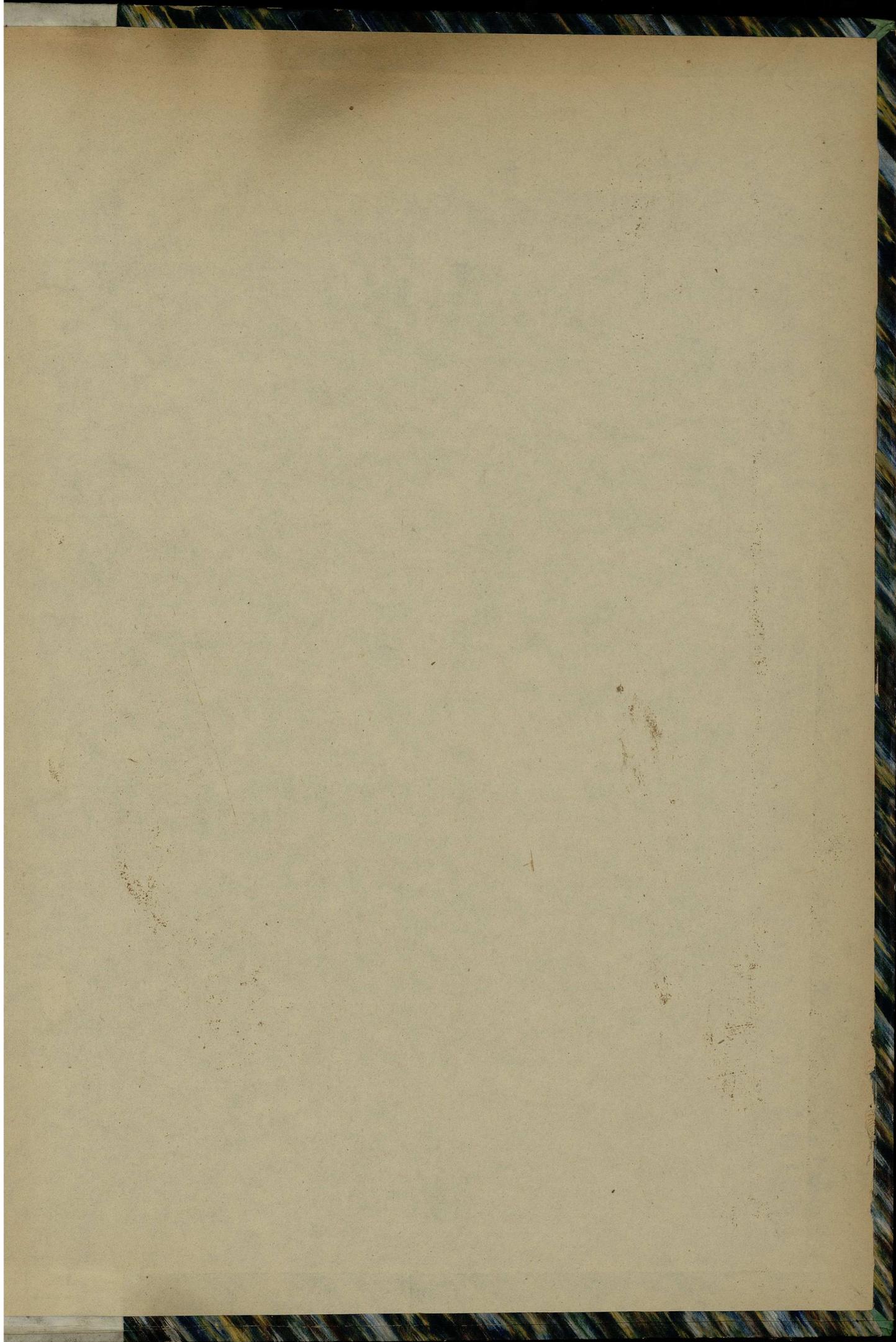

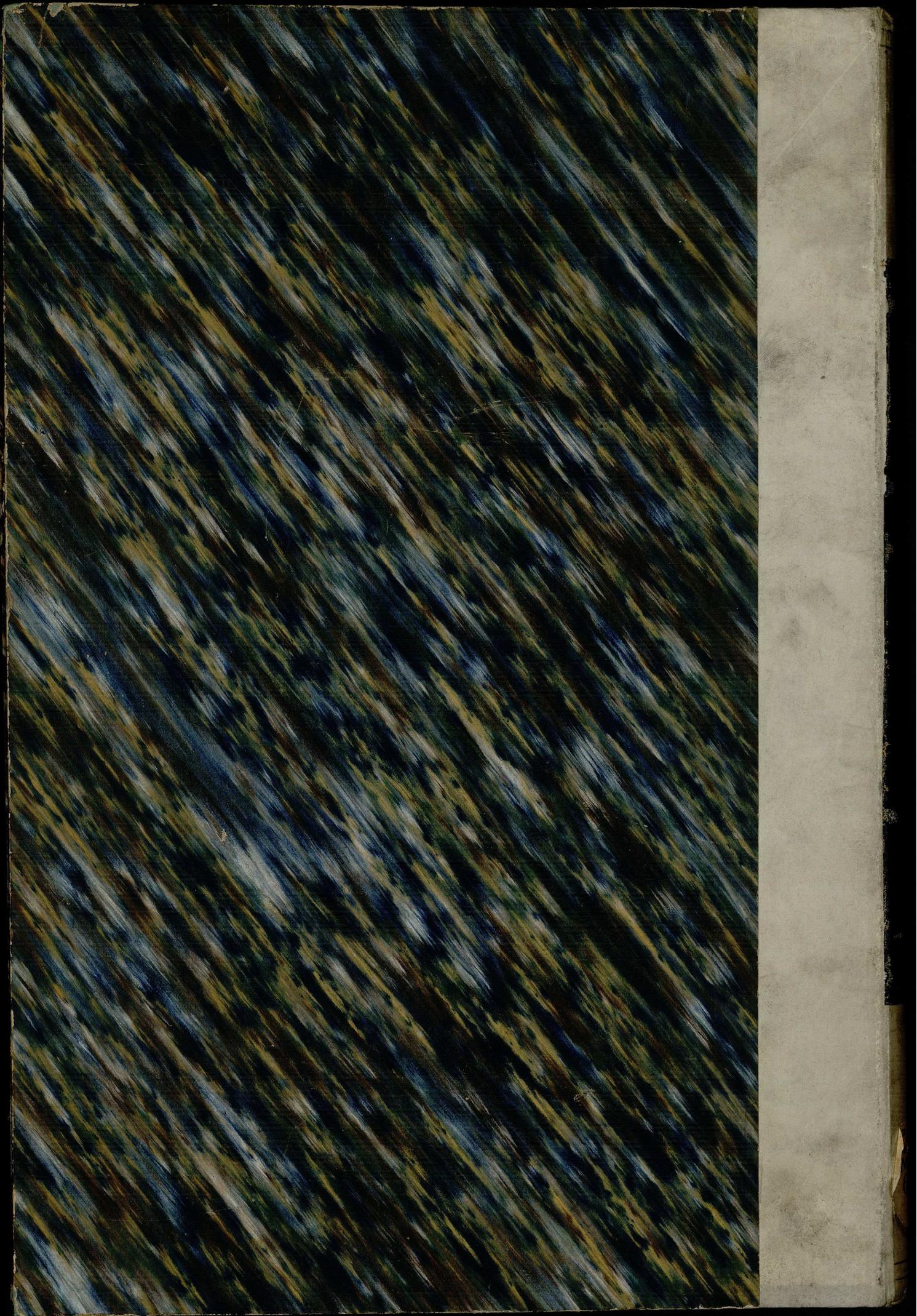

APPROPRIÉ
DE LA BIBLIOTHÈQUE

507
508
PORTELETTE — DE POEMATIBUS GREGORII NAZIANZENI

BIBL.
DE
UNIVERSITÉ
MS.
644

MARTELL 1880